

EGZAMIN MATURALNY

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Poziom rozszerzony

ZBIÓR ZADAŃ

Materiały pomocnicze dla uczniów i nauczycieli

Centralna Komisja Egzaminacyjna

2015

Publikacja opracowana przez zespół koordynowany przez Wandę Królikowską działający w ramach projektu *Budowa banków zadań* realizowanego przez Centralną Komisję Egzaminacyjną pod kierunkiem Janiny Grzegorek.

Autorzy

Katarzyna Chabior-Mundała

Włodzimierz Chybowski (kierownik zespołu przedmiotowego)

dr Barbara Freier-Pniok

Magdalena Kubala

Magdalena Nowak

Joanna Ostrowska

Oliwia Piskowska

Mikołaj Walczyk

Anita Woźnica

dr Łukasz Zamęcki

Recenzenci

dr Ewa Chorąży

prof. dr hab. Konstanty Adam Wojtaszczyk

Opracowanie redakcyjne

Robert Tocha

Redaktor naczelny

Julia Konkołowicz-Pniewska

Zbiory zadań opracowano w ramach projektu *Budowa banków zadań*,
Działanie 3.2 Rozwój systemu egzaminów zewnętrznych,
Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty,
Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Spis treści

Wprowadzenie.....	4
1. Zadania testowe.....	6
1.1. Społeczeństwo	6
1.2. Polityka	30
1.3. Prawo	53
1.4. Stosunki międzynarodowe.....	76
1.5. Gospodarka	101
2. Zadania rozszerzonej odpowiedzi	115
3. Wskazówki do rozwiązania zadań	127
4. Odpowiedzi	159
5. Wykaz umiejętności ogólnych i szczegółowych sprawdzanych zadaniami	206

Wprowadzenie

Zbiór zadań z wiedzy o społeczeństwie stanowi materiał ćwiczeniowy dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy zamierzają zdawać egzamin maturalny z tego przedmiotu na poziomie rozszerzonym (w formule obowiązującej od 2015 r. – „nowa matura”). Może też być wykorzystany przez nauczycieli wiedzy o społeczeństwie w procesie sprawdzania i oceniania osiągnięć uczniów. Podstawowym celem niniejszego opracowania jest zaprezentowanie materiału ćwiczeniowego zróżnicowanego pod względem typów zadań, formy poleceń, sposobu udzielania odpowiedzi, a także sprawdzanych umiejętności oraz rodzajów materiałów źródłowych.

Opracowanie składa się z pięciu rozdziałów – w pierwszym zamieszczono zadania testowe, w drugim – zadania rozszerzonej odpowiedzi, a w kolejnych – wskazówki do ich rozwiązania i przykłady poprawnych odpowiedzi, oraz wymagania obowiązującej *Podstawy programowej* sprawdzane poszczególnymi zadaniami.

Zbiór zawiera łącznie 203 zadania – w tym składające się z jednego lub kilku poleceń. Zakres treści i umiejętności sprawdzany zadaniami jest zgodny z zapisem w *Podstawie programowej* wiedzy o społeczeństwie dla IV etapu edukacyjnego, jak i dla III etapu edukacyjnego. Wszystkie zadania wyposażone są w różnorodny materiał źródłowy, np.: *tekst publicystyczny, tekst naukowy, akt normatywny, rysunek (w tym satyryczny), schemat, wykres, mapa, tabela z danymi statystycznymi*. Przy konstruowaniu poleceń autorzy wykorzystywali czasowniki operacyjne, wymienione i objaśnione w *Informatorze maturalnym z wiedzy o społeczeństwie*, określające dokładnie czynność, którą należy wykonać rozwiązując zadanie, np.: *wymień, podaj, rozważ, przedstaw, wyjaśnij, wykaż, uzasadnij*.

W rozdziale pierwszym zbioru znajdują się przede wszystkim zadania wymagające udzielenia krótkiej odpowiedzi (podania terminu, nazwania zjawiska, rozpoznania postaci, sformułowania zdania lub kilku zdań). 193 zadania testowe zgrupowano w pięciu działach tematycznych: *Społeczeństwo* (37 zadań, 42 polecenia), *Polityka* (51 zadań, 56 poleceń), *Prawo* (41 zadań, 47 poleceń), *Stosunki międzynarodowe* (40 zadań, 45 poleceń) i *Gospodarka* (24 zadania, 28 poleceń). Nadreprezentacja w stosunku do *Podstawy programowej* zadań z trzech ostatnich działów podyktowana jest ich trudnością dla zdających widoczną podczas egzaminu maturalnego.

Aby ułatwić uczniom korzystanie ze zbioru zadań testowych, na początku każdego z działów tematycznych zamieszczono dwa zadania, opatrzone wskazówką do ich rozwiązania, ułatwiającą pokonanie ewentualnych trudności, oraz przykładową odpowiedzią umożliwiającą sprawdzenie poprawności rozwiązania zadania. W dalszej części poszczególnych działów tematycznych znajdują się dwa zadania, w których każde z poleceń opatrzone jest tylko wskazówką ukierunkowującą sformułowanie samodzielnej odpowiedzi przez ucznia (poprawność odpowiedzi można sprawdzić w czwartym rozdziale zbioru). Trzecią część każdego z działów tematycznych stanowią zadania nieopatrzone wskazówkami do rozwiązania i przykładowymi odpowiedziami. Te zadania wymagają od ucznia samodzielnej pracy, umożliwiają mu samokontrolę i samoocenę poziomu przygotowania do egzaminu. Jeżeli jednak pojawią się trudności w czasie rozwiązywania tych zadań, to jest możliwość skorzystania w pierwszej kolejności ze wskazówek zamieszczonych w trzecim rozdziale zbioru, a następnie – sprawdzenia przykładowej odpowiedzi zawartej w rozdziale czwartym.

Na szczególną uwagę zasługują zadania sprawdzające umiejętność konstruowania rozszerzonej odpowiedzi – wypracowania. W rozdziale drugim zgrupowano dziesięć tematów wypracowań, w trzecim – podano wskazówki do ich napisania, zaś w czwartym – przykłady realizacji. Wszystkie tematy wypracowań zostały wyposażone w materiał źródłowy, który może być pomocny w skonstruowaniu wypowiedzi spójnej, zgodnej z tematem, merytorycznie poprawnej, zawierającej własne wnioski i ocenę prezentowanego zjawiska.

Mamy nadzieję, że proponowany zbiór zadań będzie pomocny uczniom w przygotowaniu się do egzaminu maturalnego z wiedzy o społeczeństwie, a nauczycielom – w monitorowaniu zgodności przebiegu procesu nauczania z obowiązującą *Podstawą programową* przedmiotu.

1. Zadania testowe

1.1. Społeczeństwo

Zadanie 1.

Źródło 1. O nowej formie społeczeństwa

Wchodzimy w świat „hiperrzeczywistości”, w którym obraz, spektakl, wizja, gra znaków wypierają realne doznania i doświadczenia. Tożsamość tworzy się przez naśladowanie wzorców [...]. Medialne symulacje rzeczywistości [...] stają się dla ludzi bardziej realne niż rzeczywistość. Ludzie ulegają „ekstazie komunikacji”, stając się biernymi ekranami wrażeń. Fascynacja znakami zamazuje postrzeganie tego, co oznaczane [...].

Źródło: P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2002, s. 559.

Źródło 2. Rysunek satyryczny

Źródło: www.techsuplex.com/wp-content/uploads/2013/08/antisocial_thumb.jpg [dostęp: 03.02.2015].

Podaj nazwę formy organizacji społeczeństwa, do której odnoszą się powyższe materiały źródłowe.

Wskazówki do rozwiązania zadania

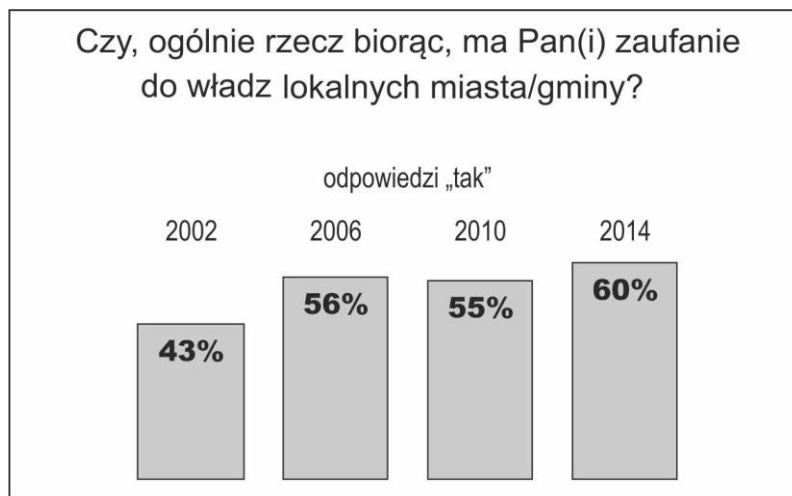
Przeczytaj dokładnie tekst, zwracając uwagę na kwestie technologiczne, i odnieś go do swojej wiedzy na temat form organizacji społecznej. Rysunek jest dodatkową pomocą – przedstawia w formie graficznej opisaną w tekście sytuację oderwania kontaktów społecznych od rzeczywistości i przeniesienia ich w świat wirtualny.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Społeczeństwo postindustrialne.

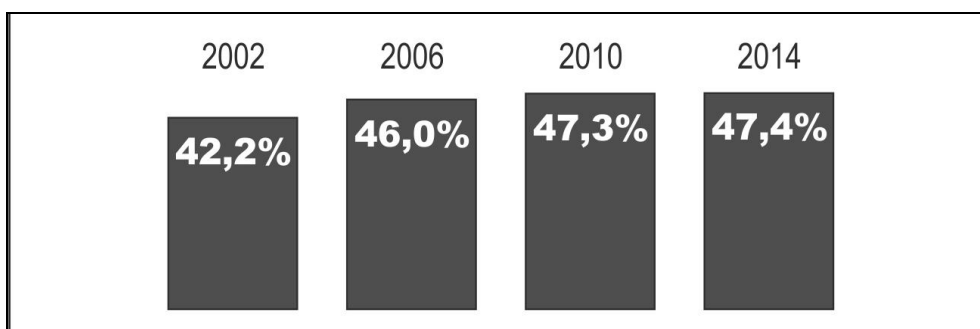
Zadanie 2.

Źródło 1. Wykres. Zaufanie Polaków do władz lokalnych miasta/gminy w latach 2002–2014

Na podstawie: *Stosunek do instytucji państwa oraz partii politycznych po 25 latach*, Komunikat z badań CBOS BS/68/2014.

Źródło 2. Wykres. Frekwencja w wyborach samorządowych w Polsce w latach 2002–2014

Na podstawie: <http://pkw.gov.pl/> [dostęp: 31.12.2014].

Wyjaśnij, w jakim stopniu zmiana poziomu zaufania Polaków do władz samorządowych znalazła swoje odbicie w zmianie skali partycypacji wyborczej na poziomie lokalnym.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Zauważ, że ze źródła 1. wynika, że w latach 2002–2014 nastąpił dynamiczny wzrost zaufania Polaków do władz lokalnych. Równocześnie w tym samym czasie, co pokazuje źródło 2., powoli, ale stale rosła frekwencja w wyborach samorządowych w Polsce. Porównaj stopień tych wzrostów.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Znaczny wzrost zaufania Polaków do władz lokalnych na poziomie gmin w latach 2002–2014 (z 43 do 60 procent) w niewielkim stopniu znalazł swoje odbicie w zmianie skali partycypacji w wyborach samorządowych (wzrost frekwencji z 42,2 do 47,4 procent).

Zadanie 3.

Fotografia. Trybuny podczas mistrzostw świata siatkarzy

Źródło: www.polskieradio.pl/43/265/Artykul/1217743,MS-siatkarzy-terminarz-i-program-mistrzostw-
[dostęp: 12.11.2014].

Wyjaśnij, dlaczego przedstawiona na zdjęciu kategoria społeczna jest tłumem.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Postaraj się odczytać z ilustracji charakter zbiorowości, zwróć uwagę na elementy, które łączą zebranych – poza czasem i przestrzenią.

Zadanie 4.

O procesie społecznym

Kulturowa tradycja, dorobek kulturowy społeczeństwa przenosi się z pokolenia na pokolenie, może ulegać kumulacji i bogaceniu się tylko dzięki temu, że wcześniejsze pokolenia przekazują idee, reguły, symbole późniejszym pokoleniom, a te je przyswajają i stosują [...]. Sam fakt, że kulturowe nakazy i zakazy są dla zbiorowości wspólne, niezależnie od tego, jaka byłaby ich treść, zapewnia już, że działania kulturowo wyznaczone będą wzajemnie skoordynowane, przewidywalne, że kontakty i interakcje będą przebiegać bez zakłóceń.

Źródło: P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2009, s. 403.

Podaj nazwę procesu społecznego, którego efekty zostały przedstawione w tekście.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Zwróć uwagę na zawarte w tekście informacje dotyczące przekazywania dorobku kulturowego społeczeństwa z pokolenia na pokolenie. Na tej podstawie określ proces, dzięki któremu następuje przyswajanie idei, reguł, nakazów i zakazów przez kolejne pokolenia.

Zadanie 5.

Rysunek satyryczny

Źródło: [http://pudelekk.pl/tymczasem-wsrod-\[...\]-27442](http://pudelekk.pl/tymczasem-wsrod-[...]-27442) [dostęp: 17.02.2015].

Podaj nazwę przedstawionego problemu społecznego.

Zadanie 6.

Model rodziny

Rodzina była świętością. Rodzice tworzyli jedność. Tata – dużo starszy od mamy – był niczym mocne, wielkie drzewo, w którego konarach kryła się jak urodziwy, delikatny ptak. On ją wspierał i otaczał silnym ramieniem dosłownie i w przenośni, a ona odwdzięczała mu się łagodną kobiecością, która objawiała się w stosownym do sytuacji pocieszaniu i opieką nad gniazdem – wspomina Natalia Niemen. Mówi o sobie, że jest „fanką takiej rodziny”. Facet ma rządzić, a kobieta winna być jego pomocą i podporą.

Źródło: www.wsieci.pl/niemen-jestem-fanka-...-rodziny-pnews-1739.html [dostęp: 05.12.2014].

Podaj nazwę przedstawionego w tekście modelu rodziny.

Zadanie 7.

Źródło 1. Opinie o równości płciowej na rynku pracy

Jak Pan(i) sądzi, czy w naszym kraju kobieta wykonująca ten sam zawód i mająca takie samo jak mężczyzna wykształcenie ma w porównaniu z mężczyzną:	Wskazania według terminów badań			
	1995	1998	2006	2013
	w procentach			
większe szanse na awans zawodowy	8	8	8	9
ani większe, ani mniejsze szanse na awans zawodowy	38	38	30	29
mniejsze szanse na awans zawodowy	47	48	54	56
trudno powiedzieć	7	6	8	6

Na podstawie: *Kobieta pracująca*, Komunikat z badań CBOS BS/28/2013.

Źródło 2. Opinie o równości płciowej na rynku pracy (według płci)

Jak Pan(i) sądzi, czy w naszym kraju kobieta wykonująca ten sam zawód i mająca takie samo jak mężczyzna wykształcenie ma w porównaniu z mężczyzną:	Odpowiedzi mężczyzn				Odpowiedzi kobiet			
	1995	1998	2006	2013	1995	1998	2006	2013
	w procentach							
- większe szanse na awans zawodowy	8	9	9	12	7	7	8	7
- ani większe, ani mniejsze szanse na awans zawodowy	43	44	35	36	34	33	25	23
- mniejsze szanse na awans zawodowy	44	41	48	49	51	54	59	63
Trudno powiedzieć	5	7	8	3	8	5	8	7

Na podstawie: *Kobieta pracująca*, Komunikat z badań CBOS BS/28/2013.

Rozstrzygnij, które informacje dotyczące danych przedstawionych w źródłach są prawdziwe, a które fałszywe. Wstaw X w odpowiednie miejsca w tabeli.

	Zdanie	Prawda	Falsz
A.	Przekonanie wszystkich respondentów, że kobieta wykonująca ten sam zawód, co mężczyzna i mająca takie samo wykształcenie ma mniejsze szanse na awans zawodowy, systematycznie wzrasta.		
B.	Według respondentów szanse kobiet i mężczyzn pod względem uzyskania awansu zawodowego nie są wyrównane, co potwierdza widoczne w odpowiedziach kobiet i mężczyzn zmniejszenie między 1998 a 2013 rokiem odsetka osób wybierających drugą odpowiedź.		
C.	Odsetek mężczyzn twierdzących, że kobieta wykonująca ten sam zawód, co mężczyzna i mająca takie samo wykształcenie ma większe szanse na awans zawodowy wzrósł w latach 2006–2013 o 3%.		

Zadanie 8.

Źródło 1. O jednym z typów rodziny

Autorytarna pozycja mężczyzny wynikała najczęściej z utrwalonych historycznie tradycji patriarchalnych. Rodzina była także „organizacją” produkcyjną, powiązaną z określoną formą pracy, np. z warsztatem rzemieślniczym, hodowlą zwierząt, uprawą roli. Pełniła więc przede wszystkim funkcję ekonomiczną. W sposób oczywisty rzutowało to na panujące w niej relacje, które sprowadzały się w zasadniczej mierze do więzi rzeczowo-materialnych.

Źródło: www.wrodzinie.info.pl/podstawowe-modele-rodziny [dostęp: 05.12.2014].

Źródło 2. Fotografia rodziny

Źródło: www.martyrologiawspolskich.pl/mwp/wirtualne-mauzoleum/modul-i-michniow-wies/michniow/fotogaleria/2532, Wies-przed-zaglada.print [dostęp: 12.02.2015].

Przedstaw dwie różnice pomiędzy modelem rodziny zilustrowanym w źródłach a modelem rodziny nowoczesnej.

Zadanie 9.

O jednej z postaw społecznych

Jest to świadoma zgoda na wyznawanie i głoszenie przez innych ludzi poglądów, z którymi się nie zgadzamy i na wybór przez nich sposobu życia, którego nie aprobujemy, ale który uważany jest przez nich za właściwy. Jest to rezygnacja z przymusu jako środka wpływania na postawy innych ludzi. Wyjątkami są jedynie sytuacje, w których owe postawy zagrażają bezpieczeństwu osób oraz ich mienia.

Na podstawie: *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, Warszawa 1996, t. 6, s. 405.

Podaj nazwę opisaną w tekście postawy społecznej.

Zadanie 10.

Tabela. Opinie o własnej pozycji społecznej

Czy w porównaniu z Pana(i) rodzicami/dziadkami Pana(i) pozycja społeczna jest ogólnie rzecz biorąc wyższa, niższa czy też mniej więcej taka sama?	Pozycja społeczna respondentów w porównaniu z pozycjami					
	Rodziców			Dziadków		
	1999	2004	2013	1999	2004	2013
	w procentach					
Wyższa	48	45	42	59	55	57
Mniej więcej taka sama	37	36	40	18	18	18
Niższa	11	15	16	9	14	11
Trudno powiedzieć	5	4	2	14	15	14

Na podstawie: *Postrzeganie własnego miejsca w strukturze społecznej*, Komunikat z badań CBOS BS/163/2013.

Przywołując odpowiednie dane z tabeli wykaż, że wśród respondentów przeważa poczucie międzypokoleniowego awansu społecznego.

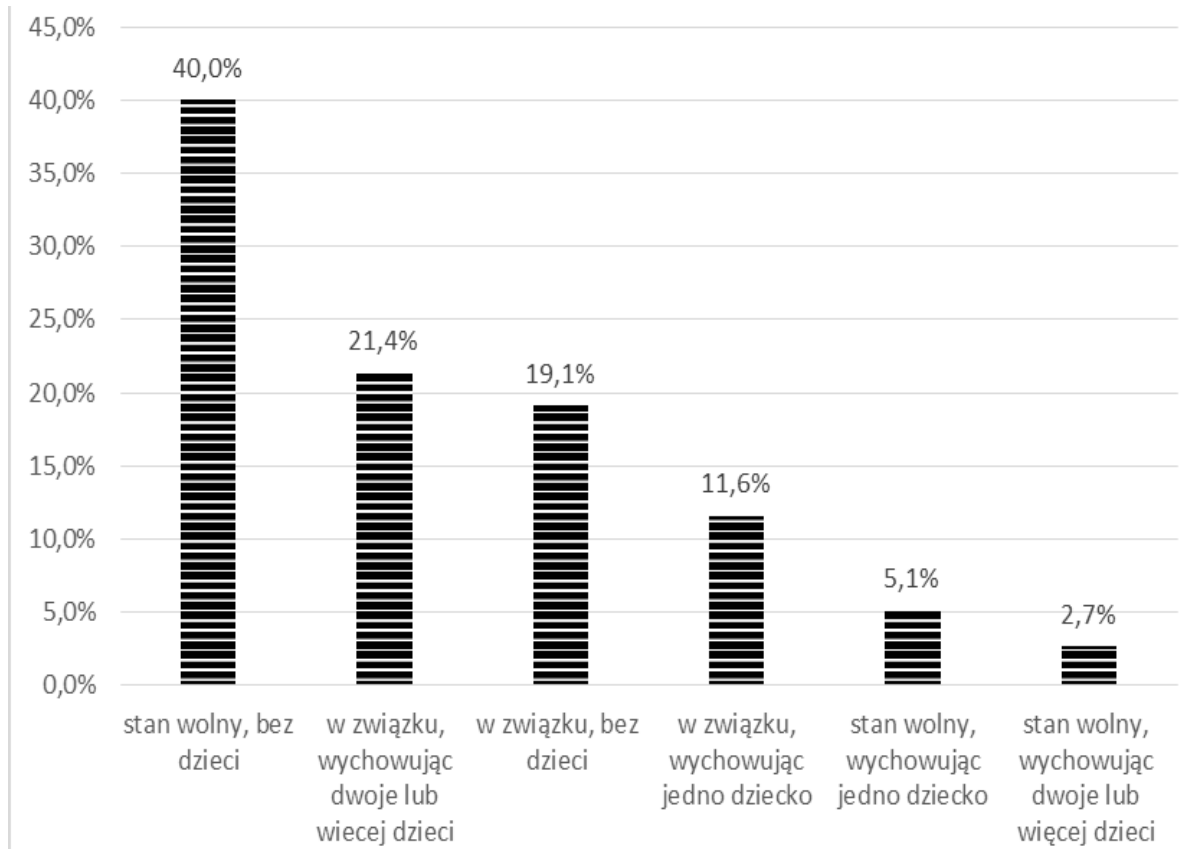
Zadanie 11.

Tabela. Sytuacja rodzinna

Jaka jest Pana(i) sytuacja rodzinna?	Wiek	
	18–24 lata	25–29 lat
	w procentach	
Żyję razem z rodzicami i nie założyłem(am) jeszcze swojej rodziny.	81	36
Żyję z rodzicami lub innymi starszymi członkami rodziny i ze współmałżonką(kiem).	8	12
Żyję samotnie.	4	4
Żyję tylko ze współmałżonkiem.	1	13
Żyję tylko ze współmałżonkiem i dzieckiem/dziećmi.	2	27
Żyję sam(a) z dzieckiem/dziećmi.	0	7
Inna sytuacja.	4	1

Źródło: *Sytuacja rodzinna i materialna młodych Polaków i ich postawy konsumpcyjne*, Komunikat z badań CBOS BS/165/2013.

Rozstrzygnij, czy okres między ukończeniem 24. i 25. roku życia to czas, kiedy z współmałżonkiem zaczyna mieszkać ponad 40% respondentów. Odpowiedź uzasadnij, przywołując odpowiednie zapisy w tabeli.

Zadanie 12.**Źródło 1. Wykres. Sytuacja rodzinna osób w wieku 20–35 lat**

Na podstawie: <http://forsal.pl/artykuly/740644,sytuacja-mieszkaniowa-mlodych-polakow-badanie.html> [dostęp: 27.12.2014].

Źródło 2. O sytuacji mieszkaniowej młodych Polaków

Uchwalony przez Sejm RP projekt ustawy „Mieszkanie dla młodych” ma ułatwić młodym osobom zakup pierwszego lokum. Program, który ma wystartować w 2014 roku, zakłada, że rodzina bezdzietna i singiel dostaną od państwa dopłaty w wysokości 10 proc. ceny mieszkania. Jeżeli rodzina lub samotna osoba ma dziecko, dofinansowanie wzrośnie do 15 proc.

Na podstawie: <http://forsal.pl/artykuly/740644,sytuacja-mieszkaniowa-mlodych-polakow-badanie.html> [dostęp: 27.12.2014].

Rozstrzygnij, czy podkreślona w tekście wartość dofinansowania w ramach przedstawionego programu rządowego „Mieszkanie dla młodych” może dotyczyć większości respondentów. Uzasadnij odpowiedź, przywołując odpowiednie dane.

Zadanie 13.

Tabela. Kategorie społeczne, którym według respondentów żyje się najtrudniej

Kategorie społeczne najczęściej wymieniane jako doświadczające większych niż pozostali trudności, mające mniejsze możliwości realizowania swoich potrzeb życiowych z powodu:	Odsetek badanych
- pozycji na rynku pracy	
Bezrobotni.	43
Osoby słabo wykształcone, bez wykształcenia, zawodu.	11
Ludzie młodzi, absolwenci, młodzież.	10
Robotnicy, pracownicy fizyczni.	4
- niskich dochodów, sytuacji materialnej	
Ludzie ubodzy, biedni.	18
Osoby bezdomne.	9
- zdrowia, poziomowi niezależności, samodzielności	
Osoby niepełnosprawne, chore.	20
Osoby niezaradne życiowo.	2
- inne	
Osoby starsze.	14
Osoby mieszkające w miejscach, gdzie ich możliwości rozwoju są ograniczone (np. na wsi, na prowincji, w biednych regionach).	9
Osoby z patologicznych rodzin, uzależnione, byli więźniowie.	4

Na podstawie: *Komu w Polsce żyje się najtrudniej?*, Komunikat z badań CBOS BS/139/2013.

Rozstrzygnij, czy w przedstawionym badaniu respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź. Wybór uzasadnij, przywołując odpowiednie dane.

Zadanie 14.

Rysunek satyryczny

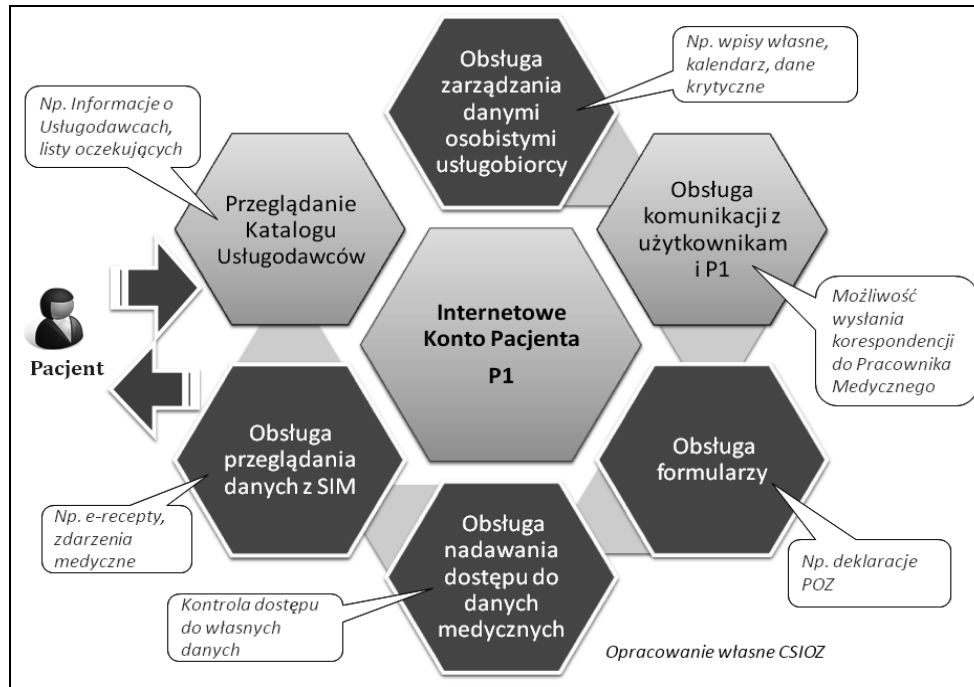

Na podstawie: [www.newsweek.pl/\[...\]artykuly,98453,1,1,1.html](http://www.newsweek.pl/[...]artykuly,98453,1,1,1.html) [dostęp: 27.12.2014].

Zidentyfikuj problem, do którego odnosi się zaprezentowany materiał źródłowy.

Zadanie 15.

Schemat. Konto Pacjenta

Źródło: www.csioz.gov.pl/file.php?s=Ymk/MzM= [dostęp: 12.11.2014].

Podaj nazwę rodzaju wykluczenia społecznego, do którego może doprowadzić rozwiązanie przedstawione na ilustracji, oraz zaproponuj dwa działania mające na celu zapobieganie takiemu wykluczeniu.

Zadanie 16.

Dyskurs reklamowy

Ugrzyż więcej z życia	To wszystko dla Ciebie	Blżej natury, blżej Ciebie
Natychmiastowa realizacja marzeń	Zaspokajają pragnienia	Ciesz się życiem!
Jest idealnym produktem dla Ciebie	Wolna od trosk	
Poczuj radość życia	Życie staje się łatwe	Smacznego lekkiego życia
Kieruj się komfortem	Bez wielkich wyrzeczeń	Bez trudu
Zakupy i zabawa. Sam relaks!	Do grających świat należy	Zrelaksuj się
Więcej przyjemności	Teraz możesz zaszaleć	

Na podstawie: www.ujk.edu.pl/strony/Oleg.../peculiarity%2015%20konsumpcja.doc [dostęp: 12.11.2014].

Podaj nazwę i dwie cechy typu społeczeństwa, w którym mamy do czynienia z zaprezentowanym dyskursem.

Zadanie 17.

Źródło 1. Czy faszyzm jest wszędzie?

Na ulicy, na uczelniach, w szkołach, na osiedlach – faszyzm jest wszędzie! Co chwila media prześcigają się w tym, kto pierwszy namierzy faszystę. Wiadomo, że historia lubi się powtarzać. Prosowiecka władza doskonale wiedziała, że Polacy w żadnym wypadku nie byli proniemieccy, ale musiała wymyślić jakąś bajeczkę, aby mieć pretekst do likwidowania podziemia antykomunistycznego.

Na podstawie: www.wmeritum.pl/faszyzm-jest-wszedzie/ [dostęp: 05.12.2014].

Źródło 2. Polski powojenny plakat propagandowy

Źródło: www.artyzm.com [dostęp: 12.02.2015].

Rozstrzygnij, czy przedstawione materiały źródłowe dotyczą stygmatyzacji grup odniesienia negatywnego. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 18.

O współczesnej oświacie

Szkoła ma [...] przekazywać uniwersalistyczne orientacje co do wartości tak, aby dorastająca młodzież była w danym społeczeństwie zdolna do działania w rolach; rozumie się przez to internalizację powszechnych oczekiwań co do ról.

Źródło: K.-J. Tillman, [...], Warszawa 2006, s. 131.

Podaj nazwę funkcji szkoły, którą przedstawiono w tekście.

Zadanie 19.

Rysunek satyryczny

Źródło: www.hitparades.it/le-10-leggi-per-il-controllo-delle-persone/ [dostęp: 20.02.2015].

Określ dwie umiejętności odbiorcy przekazów medialnych, które pozwoliłyby zapobiec problemowi zilustrowanemu na rysunku.

Zadanie 20.

Fotografie. Występ Donatana i Cleo z piosenką „My, Słowianie” (Kopenhaga, maj 2014)

Fotografia 1.

Fotografia 2.

Źródła: <http://ocdn.eu/images/pulscms/MmE7MDMsMmU0LDAsMSwx/ba81ce079b83112878f260eba360c1d4.jpg>,
<https://bialczynski.files.wordpress.com/2014/05/59c04694531701cc20a9342e1852ac2c.jpg>. [dostęp: 14.01.2015].

Rozstrzygnij, czy fotografie przedstawiają zjawiska z zakresu kultury ludowej. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do dwóch elementów na nich zamieszczonych.

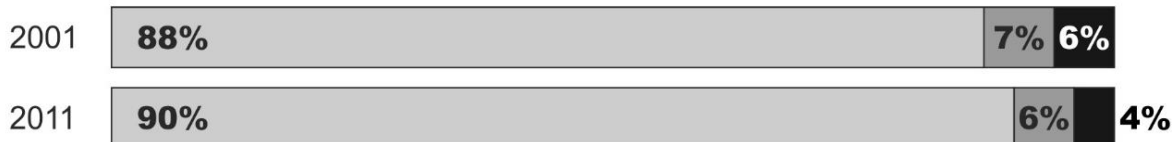
Zadanie 21.

Źródło 1. Wykres. Opinie o działalności partii politycznych w Polsce

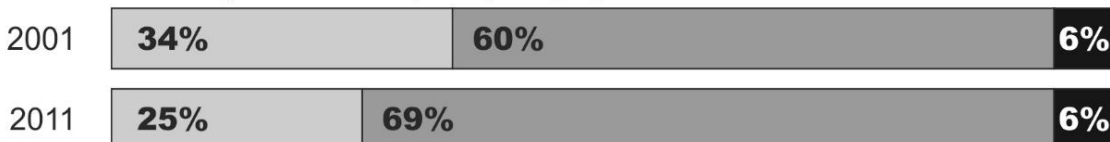
Czy większość działających obecnie w Polsce partii politycznych:

Tak
 Nie
 Trudno powiedzieć

powoduje kłótnie i zamęt w państwie

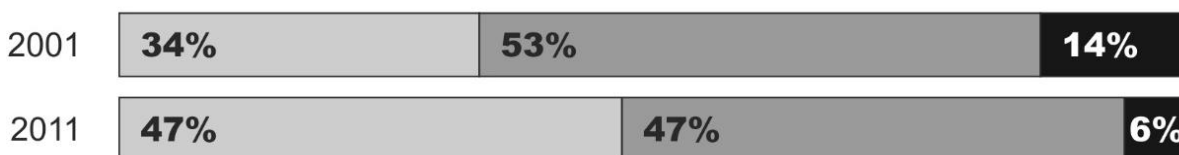
stara się załatwiać sprawy zwykłych ludzi

Na podstawie: *Opinie o działalności z partii politycznych*. Komunikat z badań CBOS BS/150/2011.

Źródło 2. Wykres. Stosunek do polskiej demokracji

Zadowoleni
 Niezadowoleni
 Trudno powiedzieć

Na podstawie: *Opinie o demokracji po wyborach parlamentarnych*, Komunikat z badań CBOS BS/150/2011.

Rozstrzygnij, czy zmieniająca się opinia ankietowanych na temat działalności polskich partii politycznych znajduje odzwierciedlenie w zmianie ich stosunku do demokracji w Polsce. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do danych z obu wykresów.

Zadanie 22.

O debacie w Sejmie RP

Posłowie debatowali w piątek nad sześcioma projektami ustaw dotyczących tej metody zapłodnienia. Poszczególne kluby wnioskowały o odrzucenie niektórych projektów w pierwszym czytaniu. PiS wnioskował o odrzucenie projektów Małgorzaty Kidawy-Błońskiej (PO) i powołanie komisji nadzwyczajnej, która zajęłaby się pozostałymi. SLD opowiedziało się za odrzuceniem w pierwszym czytaniu m.in. projektów: Bolesława Piechy (PiS) i Teresy Wargockiej (PiS), i skierowaniem projektu Kidawy-Błońskiej do prac w komisji. W Polsce wykonuje się w ciągu roku około 9 tys. tych zabiegów. *Musimy uregulować te sprawy [...] każde dziecko, które urodziło się dzięki tej metodzie, powinno*

mieć prawo wiedzieć, kto był dawcą komórek. Nie wiążą się z tym prawa alimentacyjne itd., jedynie prawo do wiedzy – mówiła posłanka Kidawa-Błońska. Bolesław Piecha uważa, że człowiekowi należy się ochrona życia od poczęcia aż do naturalnej śmierci. Taka koncepcja jest w sprzeczności do założeń tej metody zapłodnienia, która niejako uderza w wymienione wartości.

Na podstawie: www.tvp.info/3078058/informacje/polska/sejm-debata-o... [dostęp: 12.12.2014].

22.1. Podaj nazwę sporu światopoglądowego przedstawionego w tekście.

22.2. Na podstawie działań i wypowiedzi posłów podaj pełne nazwy klubów, reprezentujących odmienne stanowisko wokół kwestii debatowanej w Sejmie RP.

Oś sporu

Klub(y):	Klub(y):
----------	----------

Zadanie 23.

Rysunek satyryczny

Tłumaczenie z języka angielskiego:

Yes, we can – *Tak, możemy* (hasło z kampanii wyborczej).

Keep the embargo – *pozostawić embargo*.

Florida – Floryda

Cuba – Kuba

Źródło: <http://latuff2.deviantart.com/art/Obama-won-t-lift-Cuba-embargo-117493494> [dostęp: 31.12.2014].

Odwołując się do funkcji pełnionych przez media, uzasadnij tezę, że powyższa ilustracja mogłaby ukazać się w prasie w obu przedstawionych państwach.

Zadanie 24.

Plakaty. Kampania społeczna

 <p>NEVER FORGET! NAZISM AUSCHWITZ HOLOCAUST made by the GERMANS! [and the Germans are responsible for it]</p>	 <p>ODPOWIEDZIALNOŚĆ RESPONSIBILITY VERANTWORTUNG für HOLOCAUST, AUSCHWITZ, TREBLINKA, MAJDANEK, SOBIBOR, DACHAU, MAUTHAUSEN... Nur für Deutsche WWW.YOURFATHERS.EU</p>
<p>Nigdy nie zapomnimy! Nazizm, Auschwitz, Holocaust To zrobili Niemcy! [i Niemcy za to odpowiadają]</p>	<p>Odpowiedzialność. Za Holocaust, Auschwitz, Treblinkę, Majdanek, Sobibór, Dachau, Mauthausen... Tylko dla Niemców.</p>

Źródło: http://solidarni2010.pl/index.php?dzial=zdjecia&id_zdj=12449&PHPSESSID=6edc22ac99591a4eca98e8da017f62ac [dostęp: 31.12.2014].

Wyjaśnij problem, na jaki zwracają uwagę autorzy kampanii społecznej, której elementem są zaprezentowane powyżej plakaty. W uzasadnieniu odpowiedzi uwzględnij elementy graficzne przedstawione na tych plakatach.

Zadanie 25.

KGHM zabrał dziennikarzy do Chile

Wynajęty samolot, a w nim dziennikarze największych polskich stacji telewizyjnych i gazet – tak wyglądał lot do Chile finansowany przez KGHM. Jedna z największych polskich spółek skarbu państwa nie chce jednak ujawnić ani nazw redakcji, ani nazwisk dziennikarzy. – Nie mamy upoważnienia ze strony uczestników delegacji – mówi „Codziennej” przedstawiciel KGHM-u.

KGHM 1 października 2014 r. uroczyście otworzył kopalnię Sierra Gorda na pustyni Atacama w Chile. Jak ustaliła „Gazeta Polska Codziennie”, na zaproszenie spółki zabrano na pokład specjalnie wycarterowanego samolotu ekipę dziennikarzy. Z naszych informacji wynika, że również pobyt na miejscu został przedstawicielom mediów zasponsorowany. „Jaki był pełny koszt opłacenia wyjazdu dziennikarzy?”; „Którzy dziennikarze otrzymali zaproszenie?”; „Którzy przyjęli zaproszenie i polecili do Chile?” – takie pytania wysłaliśmy rzecznikowi prasowemu KGHM-u, Dariuszowi Wyborskiemu. Niestety, nie dostaliśmy informacji co do konkretnych kosztów tej wyprawy. Powód? *Kosztów poniesionych na czarter oraz organizację całej uroczystości otwarcia kopalni Sierra Gorda nie obliczaliśmy w odniesieniu do poszczególnych grup zaproszonych przez nas gości* – napisał w odpowiedzi Wyborski. Rzecznik KGHM-u wyjaśnił jedynie, że „organizacja lotu w formie czarteru pozwoliła spełnić rygorystyczne wymogi bezpieczeństwa, a jednocześnie znacząco optymalizować koszty”.

Na podstawie: www.niezalezna.pl/62253-kgm-zabral-dziennikarzy-do-chile [dostęp: 05.12.2014].

Rozstrzygnij, czy opisana podróż dziennikarzy była zgodna z zasadami etyki dziennikarskiej. Odpowiedź uzasadnij.

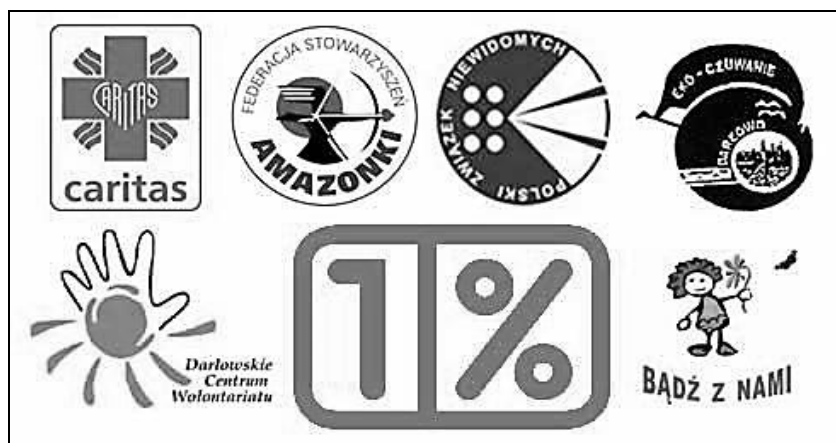
Zadanie 26.

Źródło 1. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku [fragment]

Art. 1.1. Ustawa reguluje zasady:

- 1) prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych oraz współpracy organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi;
- 2) uzyskiwania przez organizacje pozarządowe statusu organizacji pożytku publicznego oraz funkcjonowania organizacji pożytku publicznego;
- 3) sprawowania nadzoru nad prowadzeniem działalności pożytku publicznego;
- 4) tworzenia i funkcjonowania rad działalności pożytku publicznego.

Źródło 2. Plakat promujący organizacje pożytku publicznego

Na podstawie: <http://www.arkadiuszklimowicz.pl/images/stories/news/opp.jpeg> [dostęp: 01.01.2015].

Wykaż, że przedstawiona regulacja prawna przyczyniła się do budowy społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Odwołaj się do zamieszczonych materiałów źródłowych.

Zadanie 27.

Źródło 1. Krótka historia obrony przyrody. Rozdział 4. 17 IV 1998. Pierwsze uderzenie [fragment]

Budowa mostu C-41 w Zakrzowie była jeszcze w fazie początkowej. Ustawiono jedynie rusztowania na zalanych betonem fundamentach. Do placu budowy prowadziła wąska polna dróżka, otoczona podmokłym polem, na którym mógłby utonąć rower, o dźwigu nie mówiąc. Dróżkę tę mieliśmy zablokować pięcioma zalanymi betonem beczkami z pozostawionymi w nich otworami na ręce [...]. Podczas kiedy moja grupa miała blokować drogę dojazdową, druga miała zablokować samą budowę oddaloną o około pół kilometra. Wszelkie obawy dotyczące reakcji robotników, policji i przed spodziewanymi kolegami miały właśnie nabrać realnych kształtów [...]. Dwie osoby przypinają się łańcuchami do dźwigu, paręnaście kolejnych wchodzi na rusztowania [...]. Teraz pozostaje nam tylko czekać na ruch strony przeciwnej [...]. Tymczasem medialne „ekologiczne show” trwa. Pojawiły się w zasadzie wszystkie ekipy telewizyjne, prasowe i radiowe. Z jednej strony był to dla nas wymierny wskaźnik sukcesu: informacja [...] popłynęła do ludzi. Z drugiej strony czuliśmy się trochę nieswojo, będąc fotografowanymi jak wilki na wybiegu. Niestety w obecnym układzie pop-informacyjnym nie ma innego sposobu zainteresowania mediów tematem – konferencje prasowe całkowicie straciły siłę przebicia.

Źródło: www.anna-akcja.eko.org.pl/kniga.html [dostęp: 28.12.2014].

Źródło 2. Fotografia. Protest ekologów

Źródło: http://pracownia.org.pl/images/artykuly/dz_10.2009_33.jpg [dostęp: 28.12.2014].

Wykaż, że przedstawiony w źródłach protest można uznać za przykład obywatelskiego nieposłuszeństwa. Zbuduj trzy argumenty, odnosząc się do obu źródeł.

Zadanie 28.**Konsultacje „Aleje Dwóch Kólek?” w Częstochowie**

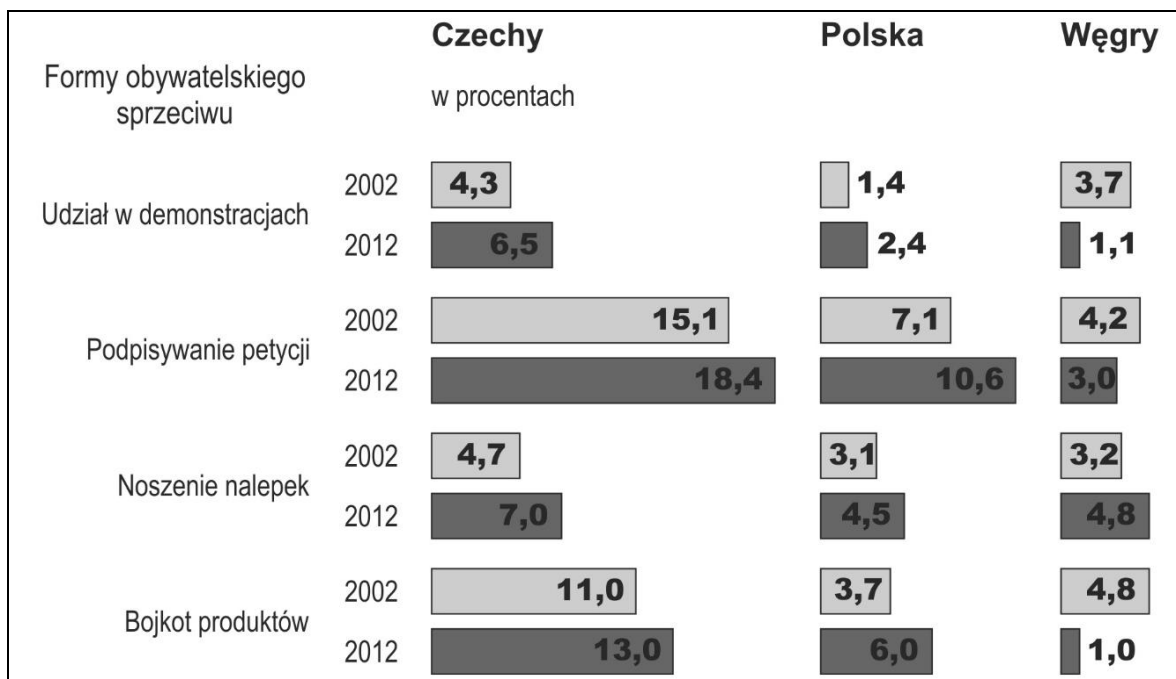
Realizator	Biuro [...] przy Urzędzie Miasta Częstochowy
Cele	działania konsultacyjne, prowadzące do poznania opinii i propozycji mieszkańców Częstochowy dotyczących określenia zasad ruchu rowerowego w środkowym pasażu Alei Najświętszej Maryi Panny oraz określenia zasad ruchu motocykli w Alejach NMP
Działania	w ramach działań konsultacyjnych wykorzystano: okrągły stół, terenowy punkt konsultacyjny, ankietę (papierową i internetową)

Na podstawie: <http://partycypacjaobywatelska.pl/przyklad/konsultacje-aleje-dwoch-kolek-w-czestochowie-2/>
[dostęp: 01.01.2015].

Rozstrzygnij, czy realizacja projektu przedstawionego w materiale źródłowym mogła przyczynić się do budowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Uzasadnij odpowiedź.

Zadanie 29.

Wykres. Udział obywateli państw Europy Środkowej w różnych formach obywatelskiego sprzeciwu

Na podstawie: *Polska-Europa. Wyniki Europejskiego Sondażu Społecznego 2002–2012*, red. P. Sztabiński, F. Sztabiński, Warszawa 2014, s. 26–31.

29.1. Porównaj kierunek zmian poziomu niekonwencjonalnej partycypacji obywatelskiej w państwach Europy Środkowej w latach 2002–2012.

29.2. Wypisz nazwę stosowanej w Polsce formy obywatelskiego sprzeciwu, której skala w latach 2002–2012 była najbardziej zbliżona do skali występującej w innym państwie Europy Środkowej. Podaj także nazwę tego państwa.

Zadanie 30.

O kulturze politycznej Polaków

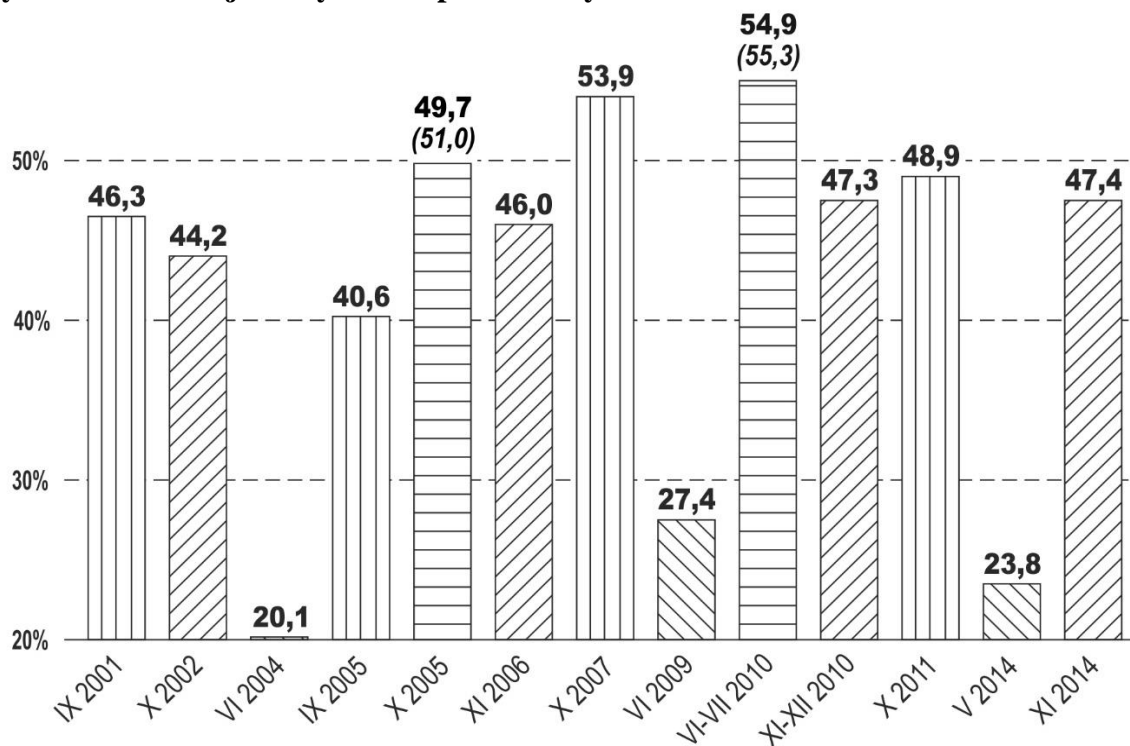
Przykładem takiego typu kultury politycznej są działania mieszkańców lubelskiego osiedla Poręba w walce o budowę masztu telefonii komórkowej. Władze wyraziły zgodę na budowę masztu, co spotkało się ze zdecydowanym sprzeciwem mieszkańców, którzy obawiali się problemów ze zdrowiem. Mieszkańcy czuli się pokrzywdzeni. Nie spytano się lokatorów pobliskich mieszkań, czy chcą tego masztu. Twierdzili, że prezydent ich okłamał, mówiąc że budowa nie dojdzie do skutku, po czym wysłał na mieszkańców oddziały policji. Mieszkańcy poprosili firmę ERA o ekspertyzę, czy promieniowanie z masztu będzie szkodliwe. Nigdy nie dostali odpowiedzi. Inne ich działania nie uzyskiwały odzewu władz publicznych. Po bitwie z policją wojewoda i prezydent miasta kazali wstrzymać budowę.

Na podstawie: K. Jurek, *Elementy kultury politycznej i przykładowy ich wpływ na postrzeganie państwa i demokracji przez Polaków*, www.kulturalnhistoria.umcs.lublin.pl/archives/4225 [dostęp: 12.12.2014].

Ustal, jaki typ kultury politycznej, według klasycznej typologii Gabriela Almonda i Sidneya Verby, został zaprezentowany w tekście.

Zadanie 31.

Wykres. Frekwencja w wyborach powszechnych w Polsce w latach 2001–2014

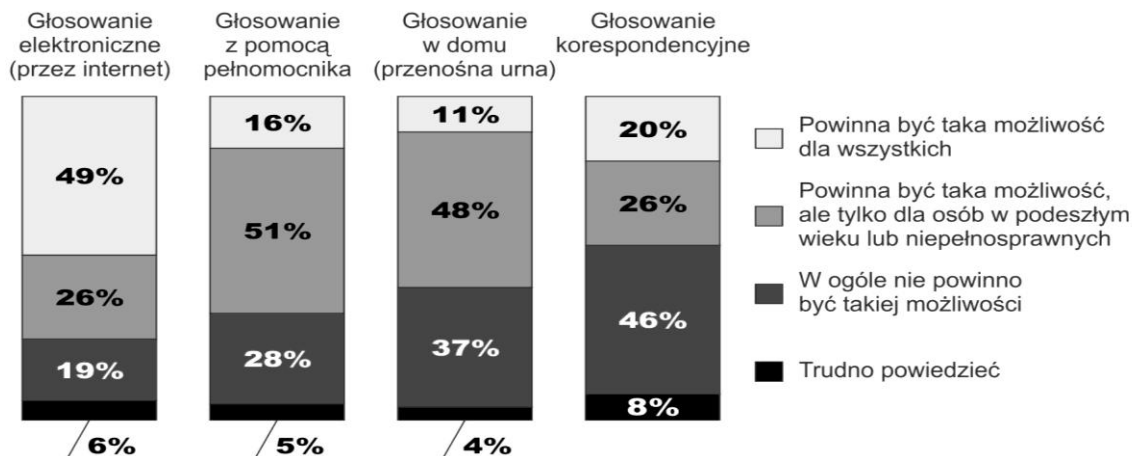
(XX,X%) - frekwencja w drugiej turze wyborów

Na podstawie: <http://pkw.gov.pl/> [dostęp: 31.12.2014].

Podaj nazwę organu państwa polskiego, w którego wyborach w latach 2001–2014 udział obywateli ulegał największym wahaniom.

Zadanie 32.**Źródło 1. Wykres. Opinia publiczna o ułatwieniach w głosowaniu**

O każdej z przedstawionych form głosowania proszę powiedzieć, czy powinna być taka możliwość czy też nie?

Na podstawie: *Polacy o ułatwieniach w głosowaniu*, Komunikat z badań CBOS BS/84/2011.

Źródło 2. Tabela. Deklarowane przyczyny absencji wyborczej

Dlaczego nie chce Pan(i) brać udziału w wyborach lub nie jest Pan(i) pewien/pewna swego w nich udziału? ¹		
1.	Niewiedza, brak poczucia kompetencji wyborczych	19%
2.	Brak zainteresowania: polityka mnie nie interesuje, nie obchodzi mnie to	17%
3.	Akcent na poczucie braku odpowiednich partii, kandydatów	14%
4.	Ogólny brak motywacji do uczestnictwa w wyborach	10%
5.	Poczucie braku zaufania lub niechęci do polityków, klasy politycznej, partii	9%
6.	Brak wiary w mechanizm wyborczy – wybory, to fikcja, fasada	7%
7.	Brak poczucia podmiotowości – mój głos nic nie zmieni, zrobią co chcą	6%
8.	Poczucie zmęczenia, znużenia polityką, sytuacją, układami w Polsce	5%
9.	Niepełnosprawność, trudności z poruszaniem się, choroba	5%
10.	Rozczarowanie wyborcze – partie nie realizują zapowiadanych programów	4%
11.	Wszelkie ogólniki w typie – bo nie widzę sensu, bo wybory nic nie dają	4%
12.	Trudności geograficzne – za daleko do lokalu wyborczego, trudny dojazd	4%
13.	Demonstracja, znak protestu – manifestacja przeciwko politykom	4%

¹ Odpowiedzi osób, które deklarowały, że nie zamierzają głosować w wyborach parlamentarnych w 2011 roku lub jeszcze nie podjęły decyzji, czy pójść na wybory.

Na podstawie: *Czy trzeba chodzić na wybory? Przyczyny absencji wyborczej*, Komunikat z badań CBOS BS/118/2011.

32.1. Podaj nazwę niestosowanej w Polsce formy głosowania, która zdaniem największej części respondentów powinna być dostępna dla wszystkich wyborców.

32.2. Rozważ, czy w świetle deklarowanych przez respondentów przyczyn absencji wyborczej wymienione na wykresie ułatwienia w głosowaniu mają szansę znacząco zwiększyć poziom partycypacji wyborczej w Polsce. Odpowiedź uzasadnij, odnosząc się do danych.

Zadanie 33.

Projekt ustawy [fragment]

<p>Druk nr 2699 Warszawa, 27 sierpnia 2014 r.</p>
<p>Panie i Panowie Posłowie na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej!</p> <p>Uprzejmie przekazuję [...] obywatelski projekt ustawy – o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, a także niektórych innych ustaw [...]</p> <p style="text-align: right;">MARSZAŁEK SEJMU <i>Ewa Kopacz</i> Katowice, 7 kwietnia 2014 r.</p>
<p>PROJEKT [...] W ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. [...] wprowadza się następujące zmiany: 1) W art. 2 ust. 4 otrzymuje brzmienie: Za mniejszości etniczne uznaje się następujące mniejszości: 1) karaimską; 2) łemkowską; 3) romską; 4) śląską; 5) tatarską. [...]</p>

Na podstawie: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/51DDA35DF112B5A2C1257D4200374317/%24File/2699.pdf> [dostęp: 30.12.2014].

33.1. Określ podmiot, który w przedstawionej sytuacji skorzystał z prawa inicjatywy ustawodawczej.

33.2. Wyjaśnij, na czym polega istota proponowanej zmiany.

33.3. Podaj dwie formalno-prawne konsekwencje uchwalenia proponowanej zmiany.

Zadanie 34.

O wspólnotach religijnych i ich relacjach z władzą świecką

Opis A. Konstytucja gwarantuje wolność wyznania. Wolność wiary, sumienia, religii czy ideologii jest nienaruszalna. Zapewnione jest niezakłócone wykonywanie praktyki religijnej. Kościoły rzymskokatolicki i protestanckie mają mniej więcej tyle samo wyznawców; gromadzą około 30% populacji. Istnieje też kilka mniejszych religii i wspólnot wyznaniowych. Około 1,55% ludzi należy do kościołów prawosławnych. Około 5% to muzułmanie, 0,1% – żydzi. Mniej więcej 32–37% ludności nie należy do żadnej religii, z tego większość we wschodniej części kraju. Głównym elementem tego systemu jest podatek

kościelny, nakładany przez uprawnione wspólnoty wyznaniowe na swoich członków. Został on wprowadzony po raz pierwszy w XIX wieku w celu uwolnienia od dotowania Kościołów po szeroko zakrojonej sekularyzacji majątku kościelnego i stanowił krok w kierunku rozdzielenia Kościoła od państwa.

Opis B. Relacje Kościół – państwo można określić mianem ostrej separacji. Kościoły są traktowane jako stowarzyszenia kultowe, a ich status zależy wyłącznie od jednostronnych decyzji władz państwowych. Ustawa z 1905 r. zapewnia wolność praktykowania religii, określa też, że wszystkie religie są równe, a zatem nie istnieje żaden dominujący kościół, oraz że żaden związek wyznaniowy nie ma statusu publicznego. Kraj ten nie prowadzi statystyk dotyczących struktur wyznaniowych. W 2009 r. 64% społeczeństwa stanowili katolicy, od 8 do 10% muzułmanie oraz 7% wyznawcy innych religii (m.in. protestanci 2%, buddyści i Żydzi po 1%, prawosławni 0,2%).

Na podstawie: www.isp.org.pl/relacje-panstwo-kosciol [dostęp: 30.12.2014].

Do każdego podanego opisu przyporządkuj właściwą nazwę państwa. Odpowiedzi wybierz spośród następujących: Francja, Niemcy, Rosja, Watykan.

Zadanie 35.

Tabela. Ocena skutków członkostwa Polski w Unii Europejskiej

Ocena skutków członkostwa w UE dla Polski	Z którym ze stwierdzeń się Pan(i) zgadza?		
	Członkostwo w UE zbytnio ogranicza suwerenność, niezależność Polski	Członkostwo w UE nie ogranicza zbytnio suwerenności, niezależności Polski	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Wejście Polski do UE przynosi Polsce więcej korzyści niż strat	32	56	12
Opinie niejednoznaczne	44	36	20
Wejście Polski do UE mniej osobiście przynosi więcej strat niż korzyści	50	33	17
Trudno powiedzieć	17	15	68

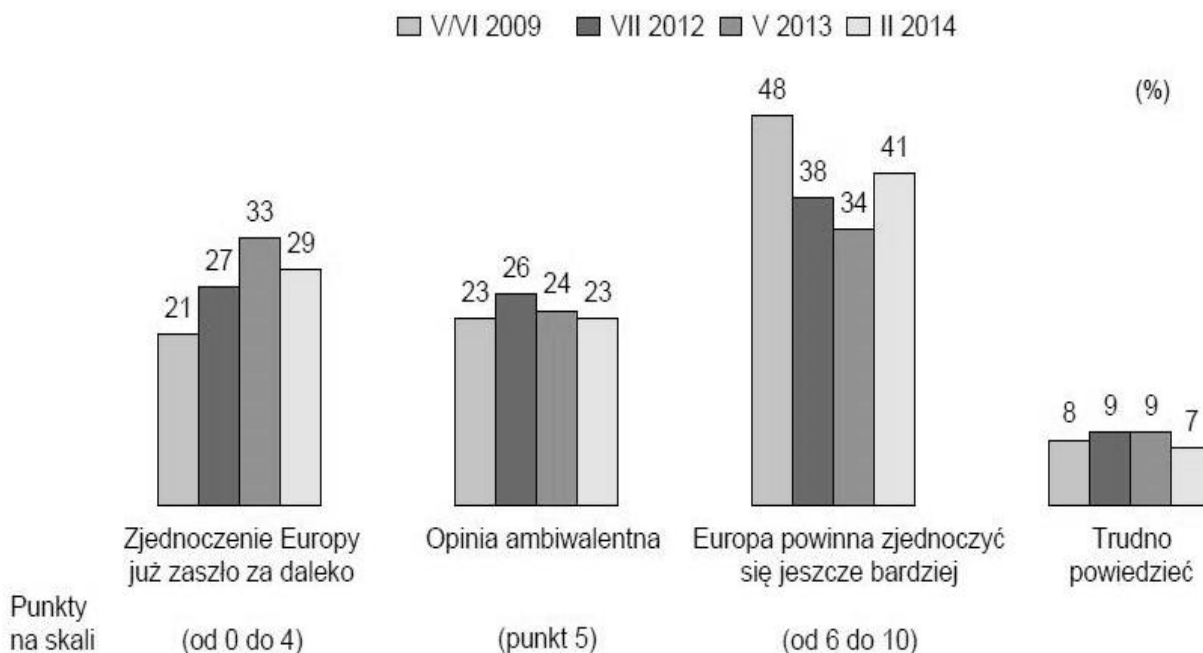
Źródło: 10 lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej, Komunikat z badań CBOS BS/52/2014.

Na podstawie danych zawartych w tabeli określ zależność między oceną skutków członkostwa w Unii Europejskiej dla Polski a poglądami respondentów na temat suwerenności naszego kraju. Uzasadnij odpowiedź, przytaczając dane z tabeli.

Zadanie 36.

Źródło 1. Wykres. Wizja integracji europejskiej

NIEKTÓRZY UWAŻAJĄ, ŻE EUROPA POWINNA SIĘ ZJEDNOCZYĆ JESZCZE BARDZIEJ. INNI SĄDZĄ, ŻE ZJEDNOCZENIE EUROPY JUŻ ZASZŁO ZA DALEKO. A JAKIE JEST PANA(I) ZDANIE? PROSZĘ OKREŚLIĆ SWOJE POGLĄDY KORZYSTAJĄC ZE SKALI OD 0 (ZJEDNOCZENIE EUROPY JUŻ ZASZŁO ZA DALEKO) DO 10 (EUROPA POWINNA ZJEDNOCZYĆ SIĘ JESZCZE BARDZIEJ)

Źródło: 10 lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej, Komunikat z badań CBOS, BS/52/2014.

Źródło 2. O integracji europejskiej

Istotne jest dążenie do głębszej integracji europejskiej – zarówno gospodarczej, jak i politycznej. Należy także wzmocnić instytucje europejskie, aby mogły skutecznie realizować powierzane im zadania. W koncepcji docelowej pożądane jest, aby Unia Europejska przybrała postać unii politycznej. Nie należy tej wizji traktować jako superpaństwa eliminującego gospodarcze czy tożsamościowe interesy poszczególnych państw członkowskich.

Źródło: *Priorytety polskiej polityki zagranicznej 2012–2016*, Warszawa 2012, www.msz.gov.pl/resource/aa1c4aec-a52f-45a7-96e5-06658e73bb4e:JCR [dostęp: 25.11.2014].

Porównaj odpowiedzi respondentów z roku przyjęcia przedstawionego dokumentu dotyczące kierunku rozwoju Unii Europejskiej z celami polskiego rządu zawartymi w tym dokumencie.

Zadanie 37.**Tabela. Kalendarium zmian w polityce społecznej w Polsce (fragment)**

31.12.1989 r.	Przyjęcie ustawy o zatrudnieniu przyznającej zasiłki bezrobotnym i przywracającej Fundusz Pracy.
29.11.1990 r.	Uchwalenie ustawy o pomocy społecznej, która tworzy domy i ośrodki opieki społecznej oraz reguluje zawód pracownika socjalnego.
14.06.1996 r.	Rozszerzenie renty socjalnej dla niezdolnych do pracy, których dotknęła niepełnosprawność przed ukończeniem 18 roku życia.
01.01.1999 r.	Wdrożenie nowych zasad emerytury uzależnionej od wielkości zgromadzonego kapitału w postaci odprowadzanych składek.
01.01.2009 r.	Wprowadzenie zasad emerytury pomostowej dla osób urodzonych przed 21.12.1948 r. i pracujących w ciężkich warunkach.
17.03.2013 r.	Wprowadzenie zmian w prawie o urloпах rodzicielskich, m.in. wydłużenie czasu ich trwania do 52 tygodni.

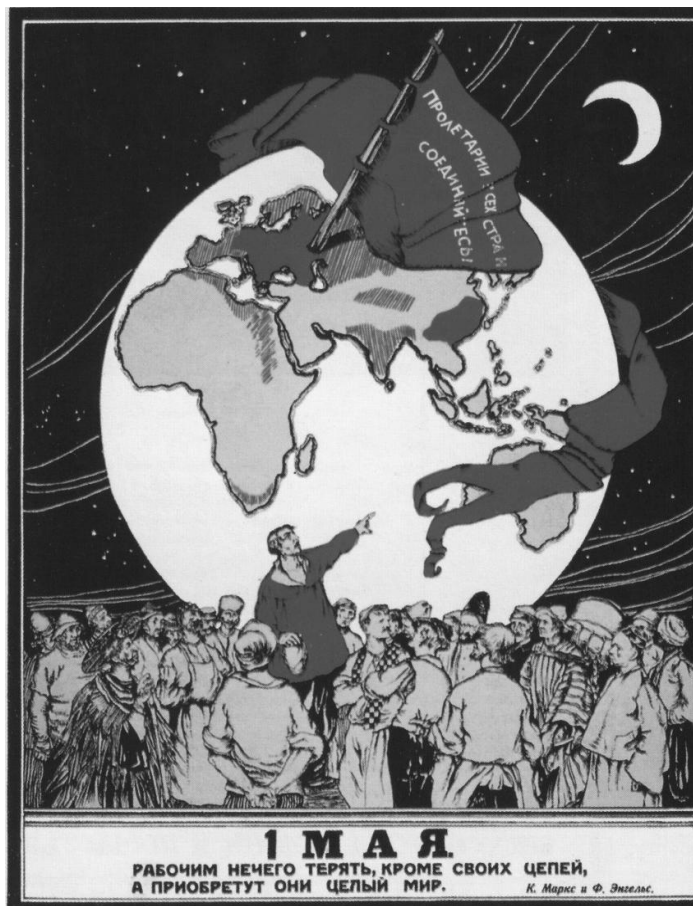
Na podstawie: <http://finanse.wp.pl/kat,1013819,title,25-lat-wolnosc-i-zmiany-resortu-pracy,wid,16676069,wiadomosc.html?ticaid=1140dd> [dostęp: 12.11.2014].

Podaj nazwę rodzaju zmiany społecznej, którą ilustruje powyższy materiał źródłowy oraz sformułuj po jednym argumentie uzasadniającym pozytywną i negatywną ocenę tego typu zmiany.

1.2. Polityka

Zadanie 38.

Źródło 1. Plakat propagandowy z 1919 roku

1 мая – 1 maja

Рабочим нечего терять, кроме своих цепей, а приобретут они целый мир. – *Robotnicy nie mają nic do stracenia prócz swych kajdan, a do zdobycia cały świat.*

Napis na sztandarze: *Пролетариусы всех стран, соединяйтесь* – *proletariusze wszystkich krajów łączcie się.*

Źródło: http://gallerix.ru/pic/_UNK/1973977528/2067137531.jpeg [dostęp: 22.02.2015].

Źródło 2. Założenia jednej z ideologii

- przypisywanie przywódcy państwa cech charyzmatycznych,
- gloryfikacja wojny jako podstawowego środka urzeczywistniania celów państwowych oraz kształtowania charakteru narodowego,
- dążenie do podporządkowanie społeczeństwa wertykalnemu systemowi władzy,
- budowa zrębów „nowej” cywilizacji, odpowiadającej kulturze „wyższego człowieka, zwanego „nadczłowiekiem”.

Na podstawie: A. Sylwestrzak, *Historia doktryn politycznych i prawnych*, Warszawa 1995, s. 404–409.

Rozstrzygnij, czy plakat propaguje ideologię, której podstawowe założenia przedstawiono w tekście. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do zamieszczonych materiałów źródłowych.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Aby prawidłowo wykonać zadanie, powinieneś dokonać interpretacji treści zamieszczonego plakatu. Odpowiedz sobie na pytanie jakiej klasy społecznej dotyczą te hasła. Zwróć też uwagę na sztandar okalający kulę ziemską – symbol światowej rewolucji. Zauważ, że elementem ułatwiającym identyfikację ideologii jest również alfabet, w którym wykonano napisy umieszczone na plakacie. Przeczytaj dokładnie tekst i wyszukaj w nim te elementy, które pozwolą Ci jednoznacznie wskazać właściwą ideologię, np. „nadczłowiek”.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Plakat nie propaguje ideologii, której podstawowe założenia przedstawiono w tekście. Plakat propaguje idee komunistyczne. Świadczą o tym: odwołanie do roli i położenia robotników (proletariatu), hasła permanentnej rewolucji, reklama 1 maja jako międzynarodowego święta klasy robotniczej. W tekście źródłowym natomiast przedstawiono założenia nazizmu. Świadczą o tym: podkreślanie roli „charakteru narodowego” (a nie świadomości klasowej) oraz typowa dla nazizmu idea budowy kultury „wyższego człowieka”, zwanego „nadczłowiekiem” (komuniści odwoływali się do koncepcji egalitarnych).

Zadanie 39.**O powstaniu państwa**

Bóg uczynił człowieka takim stworzeniem, że zgodnie z jego własnym osądem nie byłoby rzeczą dobrą dla niego, by pozostał samotny. Stąd też silnie uzależnił go od potrzeb, wygod i własnych skłonności, aby wprowadziły go do społeczeństwa, jak również obdarzył go rozumem i mową, by w tym społeczeństwie pozostał i z niego korzystał [...]. Gdziekolwiek więc pewna grupa ludzi zjednoczy się w jedno społeczeństwo, w którym każdy zrezygnuje na rzecz władzy publicznej z przysługującej mu na mocy prawa natury władzy wykonawczej, tam i tylko tam ma miejsce społeczeństwo polityczne bądź obywatelskie [...]. Nikt nie może bez własnej zgody zostać poddany władzy innego. Jedyne sposoby, w jakie można oddać swą naturalną wolność i nałożyć okowy społeczeństwa obywatelskiego, jest ugoda z innymi dotycząca połączenia i zjednoczenia się z innymi w społeczności, zawarta dla zapewnienia im wygody, bezpieczeństwa i pokojowego współżycia.

Źródło: www.pl.scribd.com [dostęp: 05.01.2015].

Podaj nazwę teorii genezy państwa, której dotyczy powyższy opis. Odpowiedź wybierz spośród następujących teorii: marksistowskiej, podboju, teistycznej, umowy społecznej. Uzasadnij dokonany wybór.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Dokładnie przeczytaj tekst. Ustal, jaką rolę ma społeczeństwo w powstaniu państwa. Zwróć uwagę na to, w jaki sposób odniesiono się w tekście do wolności człowieka i warunków jej ograniczenia. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Jest to teoria umowy społecznej. W tekście jest mowa o jednoczeniu się ludzi w imię wspólnego dobra oraz o ich rezygnacji z części władzy wykonawczej, a także o tym, że nikt nie może być pozbawiony wolności i oddany władzy innego jak tylko za własną zgodą.

Zadanie 40.

Źródło 1. Tabela. Obywatelska inicjatywa ustawodawcza na poziomie ogólnokrajowym w wybranych państwach europejskich

Państwo	Liczba wymaganych podpisów pod wnioskiem	Odsetek osób uprawnionych, które muszą poprzeć inicjatywę ¹	Rodzaj inicjatywy ze względu na formę	Rodzaj inicjatywy ze względu na skutek
Hiszpania	500 000	1,3	sformułowana	pośrednia
Holandia	40 000	3,2	sformułowana	pośrednia
Liechtenstein	1 000	5,3	sformułowana	bezpośrednia
Litwa	300 000	11,0	sformułowana	bezpośrednia
Łotwa	149 000	10,0	sformułowana	bezpośrednia
Polska	100 000	0,3	sformułowana	pośrednia
Słowacja	350 000	8,2	sformułowana	bezpośrednia
Szwajcaria	100 000	2,0	sformułowana	bezpośrednia
Węgry	50 000	0,6	niesformułowana	pośrednia
Włochy	50 000	0,1	sformułowana	pośrednia

¹ We wszystkich państwach prawo poparcia inicjatywy przysługuje osobom posiadającym czynne prawo wyborcze.

Na podstawie: A. Rytel-Warzocho, P. Uziębło, M. Herrmann, *Obywatele decydują. Obywatelska inicjatywa ustawodawcza jako narzędzie kształtowania postaw obywatelskich*, Łódź 2012, s. 10–12.

Źródło 2. O obywatelskiej inicjatywie ustawodawczej

Obywatelska inicjatywa ustawodawcza ma charakter sformułowany, kiedy grupa wyborców przedstawia gotową propozycję rozstrzygnięcia problemu, a niesformułowany, gdy przedstawia jedynie pomysł na kształt proponowanego rozwiązania, a samo ujęcie go w ramy prawne spada na właściwy organ władzy publicznej. Inicjatywa sformułowana marginalizuje ryzyko manipulacji organu przy ewentualnym tworzeniu projektu, jednak wiąże się ona z koniecznością wypracowania odpowiedniego projektu.

W przypadku inicjatywy bezpośredniej wniosek będzie poddany pod głosowanie ludowe, w którym to wyborcy zdecydują o jej przyjęciu lub odrzuceniu. W przypadku inicjatywy pośredniej wyborcy po jej przedłożeniu właściwemu organowi tracą bezpośredni wpływ na jej przyjęcie, gdyż ostateczna decyzja o akceptacji takiego wniosku będzie należeć do właściwego organu, przede wszystkim organu przedstawicielskiego – parlamentu.

Na podstawie: A. Rytel-Warzocho, P. Uziębło, M. Herrmann, *Obywatele decydują. Obywatelska inicjatywa ustawodawcza jako narzędzie kształtowania postaw obywatelskich*, Instytut Spraw Obywatelskich, Łódź 2012, s. 10–12.

Rozstrzygnij, w którym z państw europejskich instytucja obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej w największym stopniu umożliwia obywatelom bezpośredni udział w tworzeniu prawa. Odpowiedź uzasadnij, wykorzystując informacje z obu źródeł.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Znajdź w tekście źródłowym informacje o tym, które z rodzajów obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej przedstawionych w obu akapitach w największym stopniu umożliwiają obywatelom udział w tworzeniu prawa. Znajdź w tabeli państwa, w których występuje taka obywatelska inicjatywa ustawodawcza. Zastanów się, czy o tym, które z tych pięciu państw najbardziej sprzyja udziałowi obywateli w tworzeniu prawa, decyduje liczba wymaganych podpisów pod wnioskiem, czy odsetek uprawnionych obywateli, którzy muszą poprzeć tę inicjatywę dla jej ważności.

Zadanie 41.**O reformie prawa wyborczego**

Reforma z 1896 roku w austriackiej części monarchii Habsburgów, przeforsowana przez premiera hr. Kazimierza Badeniego, wprowadzała w przypadku wyborów Izby Poselskiej – obok istniejących dotychczas czterech kurii cenzusowych i neostanowych – piątą kurię, do której zaliczono wszystkich pełnoletnich mężczyzn, którzy nie spełniali warunków przyporządkowania do wspomnianych wcześniej grup. Jeden mandat obsadzało od 110 do 30 tysięcy wyborców.

Na podstawie: J. Baszkiewicz, *Powszechna historia ustrojów państwowych*, Gdańsk 1998, s. 316–317.

Podaj nazwy zasad głosowania demokratycznego, które nie były przestrzegane w opisanej fazie kształtowania się systemu demokratycznego w austriackiej części monarchii Habsburgów. Odpowiedź uzasadnij.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Dokonaj analizy źródła. Jeśli znasz pojęcie „kuria wyborcza”, bez problemu sformułujesz i uzasadnisz nieistnienie jednej z zasad prawa wyborczego. Jeśli go nie znasz, zwróć szczególną uwagę na ostatnie zdanie tekstu. Przy poszukiwaniu drugiej z zasad zauważ, że w wyniku reformy premiera Badeniego do istniejących czterech grup osób, którym przysługiwały prawa wyborcze, dołączono piątą, składającą się z wszystkich pozostałych pełnoletnich mężczyzn. Ten zapis wskazuje na istnienie popularnego wówczas cenzusu.

Zadanie 42.**Jedna z teorii genezy państwa**

Wielość ludzi, zjednoczona w jedną osobę, nazywa się „państwem”. I tak powstaje ten bóg śmiertelny, któremu pod władztwem Boga Nieśmiertelnego zawdzięczamy nasz pokój i naszą obronę. Przez to bowiem upoważnienie, jakie daje każdy poszczególny człowiek w państwie, rozporządza on tak wielką mocą siłą mu przekazaną, że strachem przed tą mocą może kształtować wolę wszystkich tych ludzi i zwracać ją w kierunku pokoju wewnętrznego oraz wzajemnej pomocy przeciw wrogom zewnętrznym.

Źródło: www.sady.up.krakow.pl/ [dostęp: 07.12.2014].

Podaj nazwę teorii genezy państwa przedstawionej w tekście oraz zidentyfikuj jej autora.

Zadanie 43.

Źródła prawa powszechnie obowiązującego w Polsce

- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie wysokości dopłat do mleka Ekstra w 2003 r.
- Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) nr 266/2014 z dnia 14 marca 2014 r. w sprawie podziału między „dostawy” i „sprzedaż bezpośrednią” krajowych kwot mlecznych ustalonych na rok 2013/2014 w załączniku IX do rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007.

Korzystając z przedstawionego materiału wyjaśnij, dlaczego założenia Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej mogą być negatywnie oceniane przez zwolenników klasycznej doktryny liberalnej.

Zadanie 44.

O koncepcji polityki

„Pierwszym obowiązkiem prezydenta jest zostać wybranym”. W koncepcji tej polityka zostaje sprowadzona do zdobycia rynku politycznego, przede wszystkim poparcia wyborców. Rynkiem tym rządzą prawa podaży i popytu, a oferowany towar wymaga promocji. Bycie wybranym staje się celem samym w sobie, a nie środkiem prowadzącym do realizacji jej tradycyjnego przesłania – roztropnej realizacji wspólnego dobra.

Źródło: T. Bodio, *Polityka jako sztuka bycia wybranym*, „Magazyn Sztuki” 2004, nr 29.

Rozstrzygnij, czy przedstawioną w tekście koncepcję polityki można nazwać „polityką bez ideologii”. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 45.

Poglądy Russella Kirka

[...] akceptował wprawdzie ideę sprawiedliwości dystrybucyjnej, ale odrzucał jej [...] interpretację, propagującą ideę powszechnej równości. Uważał, iż bardziej zasadnicza niż dystrybucja dóbr materialnych jest dystrybucja talentów i zdolności. [...] wiązał [to] z ideą elitaryzmu społecznego wynikającego z przekonania, że pretensje do naturalnej równości są niemoralne i niesprawiedliwe. Człowiek głupi nie jest bowiem równy mądrymu [...].

[...] społeczeństwo nie składa się ani z anonimowych całości, ani z racjonalnie kalkulujących egoistycznych indywiduali. [...] potrzebna jest nowa filozofia społeczna, która łączyłaby tradycję z wolnością indywidualną i ujmowała człowieka nie jako abstrakcyjną jednostkę, lecz umieszczała go w kontekście różnych grup społecznych (rodziny, Kościoła, profesji, społeczności lokalnej). Takie ujęcie ukazałoby społeczeństwo w całej swej różnorodności kulturowej, określając pluralizm społeczny w granicach etyki i godności osobowej.

Źródło: R. Mordarski, *Russell Kirk i amerykańska tradycja konserwatywna*, „Filo-Sofija” 2014, nr 1 (24), s. 293–294.

Podaj nazwę dwóch doktryn politycznych, których klasyczne założenia odrzucał Russel Kirk. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do założeń krytykowanych doktryn i informacji zawartych w tekście.

Zadanie 46.**Z notatnika filologa [fragment]**

10 kwietnia Człowiekiem obcej rasy [artfremd – dosłownie: obcym gatunkowo] jest się przy dwudziestu pięciu procentach krwi niearyjskiej. „W razie wątpliwości rozstrzyga rzeczoznawca od spraw rasowych” [...].

19 września W kinie sceny ze [...] zjazdu partii [...]. Czyż to nie jest mieszanka teatru z kościołem? A pomijając nawet efekty teatralne, wystarczy już określenie „krwawy sztandar” [...]. A ta sceneria i te słowa działają niezawodnie – ludzie siedzą w nabożnym skupieniu [...].

Źródło: V. Klemperer, *LTI. Notatnik filologa*, [w:] [...], oprac. H. Orłowski, Warszawa 1987, s. 306–312.

Podaj nazwę ideologii, której sposób oddziaływania na społeczeństwo i państwo przedstawiono w tekście źródłowym. Odpowiedź uzasadnij, formułując dwa argumenty.

Zadanie 47.**O założeniach jednej z ideologii**

Wszyscy członkowie społeczeństwa będą uczestniczyć w zarządzaniu pozbawionym przymusu [...] dystrybucja dóbr prowadzona będzie na zasadzie „każdemu według jego potrzeb i od każdego według jego możliwości”. Dzięki możliwościom technicznym [...] możliwe będzie zapewnienie wszystkim potrzebnych środków do życia”.

Źródło: *Podstawowe kategorie polityki*, red. S. Opara, D. Radziszewska-Szczepaniak, A. Żukowski, Olsztyn bdw., s. 369.

Podaj nazwę ideologii, która postulowała wprowadzenie powyższej koncepcji sprawiedliwości społecznej.

Zadanie 48.**Manifest programowy *W stronę Nowej Europy* [fragment]**

Majowe wybory do Parlamentu Europejskiego to okazja, by oddać na nas głos i upoważnić nas to przekształcenia UE dla Ciebie. [...] Będziemy pracować nad regulacją sektora bankowego, ograniczeniem spekulacji finansowych i wprowadzeniem odpowiednich barier bezpieczeństwa pomiędzy bankami komercyjnymi i inwestycyjnymi. Ograniczymy możliwości uzyskiwania przez bankierów nieuzasadnionych korzyści i przyspieszymy wprowadzenie podatku od transakcji finansowych, którego koncepcję wspieramy od lat, uważając go za uczciwą donację sektora bankowego na rzecz społeczeństwa [...]. Będziemy walczyć, żeby Europa nie zostawiała nikogo bez pomocy. Godne zarobki, jakość i dostępność edukacji, mieszkań [...], opieki zdrowotnej, opieki nad dziećmi i seniorami, a także odpowiednie emerytury to kluczowe momenty naszego programu społecznego.

Źródło: [http://\[...\]org.pl/nowastrona/public/ckfinder/userfiles/files/Manifest%20PES\(1\).pdf](http://[...]org.pl/nowastrona/public/ckfinder/userfiles/files/Manifest%20PES(1).pdf)
[dostęp: 03.02.2015].

Rozstrzygnij, czy przytoczony tekst to fragment manifestu programowego europejskich liberalistów. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do jego treści oraz założeń doktryny liberalnej.

Zadanie 49.

Tekst. O wczesnośredniowiecznej monarchii w Polsce

Umocnieniu władzy monarszej sprzyjała ciągłość dynastyczna, która była istotnym czynnikiem więzi politycznej. Ciągłość dynastyczna nie oznaczała jednak, że wczesnośredniowieczna monarchia w Polsce opierała się na zasadzie czystej dziedziczności [...]. Rezultatem była kompromisowa polityka oparta na ugruntowującym się przekonaniu, że choć możni mogli wybrać władcę, to nie powinni wychodzić poza krąg dynastii, której członkom przysługiwało „naturalne prawo” do tronu.

Źródło: J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia państwa i prawa polskiego*, Warszawa 1985, s. 55.

Wykaż, że w tekście została przedstawiona legitymizacja władzy przez tradycję. Podaj dwa argumenty uzasadniające odpowiedź.

Zadanie 50.

Tabela. Wyniki wyborów do Bundestagu w Niemczech w latach 1994–2013

Partia polityczna	liczba uzyskanych mandatów					
	1994	1998	2002	2005	2009	2013
CDU/CSU	294	245	248	226	239	311
SPD	252	298	251	222	146	192
FDP	47	43	47	61	93	0
Lewica ¹	30	36	2	54	76	64
Związek 90/Zieloni	49	47	55	51	68	63
Razem	672	669	603	614	622	630

 – partie, które utworzyły rząd w wyniku wyborów.

¹ W wyborach w 1994, 1998 i 2002 r. Partia Demokratycznego Socjalizmu, w 2005 r. – Partia Lewicowa i Alternatywa Wyborcza Praca i Sprawiedliwość Społeczna, w 2009 i 2013 r. – Lewica.

Na podstawie: <http://parties-and-elections.eu/germany.html> [dostęp: 31.12.2014].

Wykorzystując podane informacje, wyjaśnij, dlaczego w RFN w 2005 i 2013 roku doszło do utworzenia tzw. wielkiej koalicji partii chadeckich i socjaldemokratycznej (CDU/CSU z SPD).

Zadanie 51.

O referendum ogólnokrajowym w Polsce (sytuacja fikcyjna)

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zarządził, za zgodą Senatu, referendum ogólnokrajowe. Większość biorących w nim udział obywateli opowiedziała się za proponowanym rozwiązaniem. Frekwencja wyniosła 35%. Niektórzy uczestnicy debaty publicznej uznali w związku z powyższym, że referendum nie jest ważne.

Rozstrzygnij, czy wskazane w tekście wątpliwości mają uzasadnienie prawne. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 52.**Tekst. O legitymizacji władzy**

Panowanie to opiera się na bezosobowym autorytecie norm [...]. Władza nie jest zależna od osobistych zalet i talentów czy od wad osób ją sprawujących [...]. O podporządkowaniu się władzy rozstrzyga przekonanie o mocy norm [...], ich poszanowanie, a także posłuszeństwo wobec instytucji stanowiących i stosujących te normy.

Źródło: J. Kuciński, *Podstawy wiedzy o państwie*, Warszawa 2003, s. 63.

Podaj nazwę typu legitymizacji władzy przedstawionego w tekście.

Zadanie 53.**O czynnikach wpływających na frekwencję wyborczą**

Dla aktywności lub bierności wyborczej w danym systemie istotne są rozwiązania instytucjonalne, przyjęte w nim i praktykowane. Zaliczyć do nich należy przede wszystkim przymus głosowania. Innymi rozwiązaniami instytucjonalnymi, które zdecydowanie sprzyjają wysokiej frekwencji, są: głosowanie w dni wolne od pracy, możliwość głosowania pocztowego, możliwość głosowania przez pełnomocnika, możliwość oddania głosu przed wyborami.

Na podstawie: *Kampania społeczna „Zmień kraj. Idź na wybory”*. Raport o przebiegu kampanii i rekomendacje na przyszłość, Warszawa 2007, s. 5–6.

Wyjaśnij, które spośród wymienionych w tekście rozwiązań instytucjonalnych przyjętych w polskim systemie wyborczym ma największy wpływ na poziom frekwencji wyborczej.

Zadanie 54.

Kodeks wyborczy – ustawa z dnia 5 stycznia 2011 roku [fragment: Przepisy szczególne dotyczące wyborów do rad gmin]

Art. 425.

1. Komitet wyborczy może zgłosić w każdym okręgu wyborczym tylko jedną listę kandydatów.
2. Lista kandydatów w wyborach do rady:
 - 1) w gminie niebędącej miastem na prawach powiatu może zawierać tylko jedno nazwisko;
 - 2) w mieście na prawach powiatu nie może zawierać mniej niż 5 nazwisk kandydatów, z tym że liczba kandydatów nie może być większa niż dwukrotność liczby radnych wybieranych w danym okręgu wyborczym.
3. Na liście, o której mowa w par. 2 pkt. 2:
 - 1) liczba kandydatów – kobiet nie może być mniejsza niż 35% liczby wszystkich kandydatów na liście;
 - 2) liczba kandydatów – mężczyzn nie może być mniejsza niż 35% liczby wszystkich kandydatów na liście.

Źródło: Dz.U. z 2011 roku, nr 21, poz. 112.

Podaj, na czym polega różnica między rozwiązaniem zastosowanym w wyborach do rad powiatów w Rzeczypospolitej Polskiej a zasadą parytetu na listach wyborczych.

Zadanie 55.

Źródło 1. Tabele z wynikami wyborczymi w okręgu pięciomandatowym

Tabela 1.

Wynik uzyskany (Po podziale przez 1)	Partia A	Partia B	Partia C
	30000	20000	9000
Po podziale przez 3	10000	6666,66	3000
Po podziale przez 5	6000	4000	1800
Uzyskane mandaty	2	2	1

Tabela 2.

Wynik uzyskany (Po podziale przez 1)	Partia A	Partia B	Partia C
	30000	20000	9000
Po podziale przez 2	15000	10000	4500
Po podziale przez 3	10000	6666,66	3000
Uzyskane mandaty	3	2	0

Na podstawie: [https://aceproject.org/ero-en/regions/europe/PL/uniwersytet\[...\]/at\[...\]/file](https://aceproject.org/ero-en/regions/europe/PL/uniwersytet[...]/at[...]/file) [dostęp: 22.12.2014].

Źródło 2. O metodzie podziału mandatów

Jest to metoda stosowana do podziału mandatów w systemach wyborczych m.in. w Polsce, Austrii, Holandii, Hiszpanii i Izraelu. Polega na znalezieniu największych, kolejno po sobie następujących ilorazów liczby uzyskanych głosów. Podziału dokonuje się dzieląc liczbę głosów przypadających każdemu komitetowi przez kolejne liczby naturalne, a następnie z tak obliczonych ilorazów dla wszystkich komitetów, wybieranych jest tyle największych, ile jest mandatów do obsadzenia.

Na podstawie: <http://algliczbamandatow.blogspot.com/2012/06/metoda-dhondta.html> [dostęp: 18.02.2015].

55.1. Podaj nazwę rodzaju systemu wyborczego, w którym stosowane są zaprezentowane metody podziału mandatów w wyborach parlamentarnych.

55.2. Rozstrzygnij, czy opisany system podziału mandatów jest korzystny dla partii mających większe poparcie społeczne. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do danych z tabel.

Zadanie 56.

O jednej z zasad w polskim systemie wyborczym

Zasada większości w polskim systemie wyborczym obowiązuje przy wyborach do Senatu. Może ona występować w dwóch postaciach: w pierwszym przypadku mandat otrzymuje kandydat, który uzyskał największą w okręgu wyborczym liczbę głosów; w drugim do uzyskania mandatu konieczne jest zdobycie w okręgu więcej niż połowy wszystkich oddanych głosów.

Źródło: *Elementy nauki o państwie i polityce*, Warszawa 2011, s. 220.

Podaj nazwę rodzaju zasady większościowej obowiązującej w podkreślonych w tekście wyborach.

Zadanie 57.**O jednym z typów systemów wyborczych**

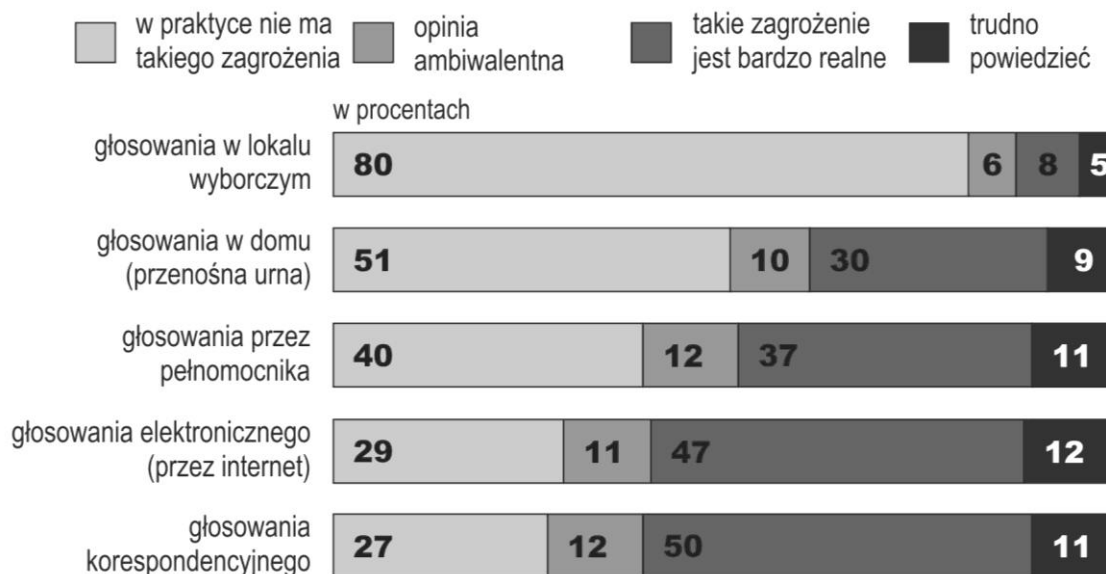
Podstawową zaletą tego systemu jest reprezentatywność. Nawet poglądy mniejszości, jeśli są reprezentowane przez stosowne ugrupowania polityczne, mają realną szansę na obecność w parlamencie. Ta cecha tego typu wyborów prowadzi jednak do rozdrobnienia ciał ustawodawczych. Kiedy do parlamentu dostaje się wiele różnych partii, konieczne jest zawiązywanie koalicji między nimi, co czasem bywa trudne lub wręcz niemożliwe.

Na podstawie: www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/90/plik/ot-578-2.pdf [dostęp: 19.12.2014].

Rozstrzygnij, czy opisane w tekście skutki wyników wyborów są efektem obowiązywania większościowego systemu wyborczego. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 58.**Wykres. Opinia publiczna o zagrożeniu nadużyciami w wyborach powszechnych**

W wyborach obok głosowania tradycyjnego możliwe są inne jego sposoby. Czy widzi Pan(i) zagrożenie nadużyć, czy nawet fałszerstw wyborczych w przypadku:

Na podstawie: *Polacy o proponowanych zmianach w prawie wyborczym*, Komunikat z badań CBOS BS/65/2014.

Podaj dwa sposoby głosowania stosowane w polskim prawie wyborczym, które zdaniem największego odsetka ankietowanych stanowią realne zagrożenie dla wiarygodności wyborów.

Zadanie 59.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku [fragment]

Art. 127.

4. Na Prezydenta Rzeczypospolitej wybrany zostaje kandydat, który otrzymał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów. Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej większości, czternastego dnia po pierwszym głosowaniu przeprowadza się ponowne głosowanie.

Określ rodzaj większości, jaka jest wymagana do wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej.

Zadanie 60.

Tabela. Wyniki wyborów do Izby Gmin w Wielkiej Brytanii w 2001, 2005 i 2010 roku

Partia polityczna	odsetek uzyskanych głosów		
	liczba mandatów w Izbie Gmin		
	2001	2005	2010
Partia Konserwatywna	31,7% 166	32,3% 198	36,1% 307
Partia Pracy	40,7% 413	35,3% 356	29,0% 258
Liberalni Demokraci	18,3% 52	22,1% 62	23,0% 57
Ulsterska Partia Unionistyczna	0,8% 6	0,5% 1	0,3% 0
Demokratyczna Partia Unionistyczna	0,7% 5	0,9% 9	0,6% 8
Szkocka Partia Narodowa	1,8% 5	1,5% 6	1,7% 6
Sinn Féin	0,7% 4	0,6% 5	0,6% 5
Partia Walii	0,7% 4	0,6% 3	0,6% 3
Pozostałe	4,6% 4	6,3% 6	8,1% 6
Razem	100% 659	100% 646	100% 650

- partia, która utworzyła rząd w 2001 i 2005 roku
 – partie, które utworzyły rząd w 2010 roku

Na podstawie: <http://parties-and-elections.eu/unitedkingdom2.html> [dostęp: 31.12.2014].

Uzasadnij tezę, że wybory do Izby Gmin w 2010 roku rozpoczęły w Wielkiej Brytanii proces zastępowania systemu dwupartyjnego systemem dwupółpartyjnym.

Zadanie 61.

Źródło 1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku [fragment]

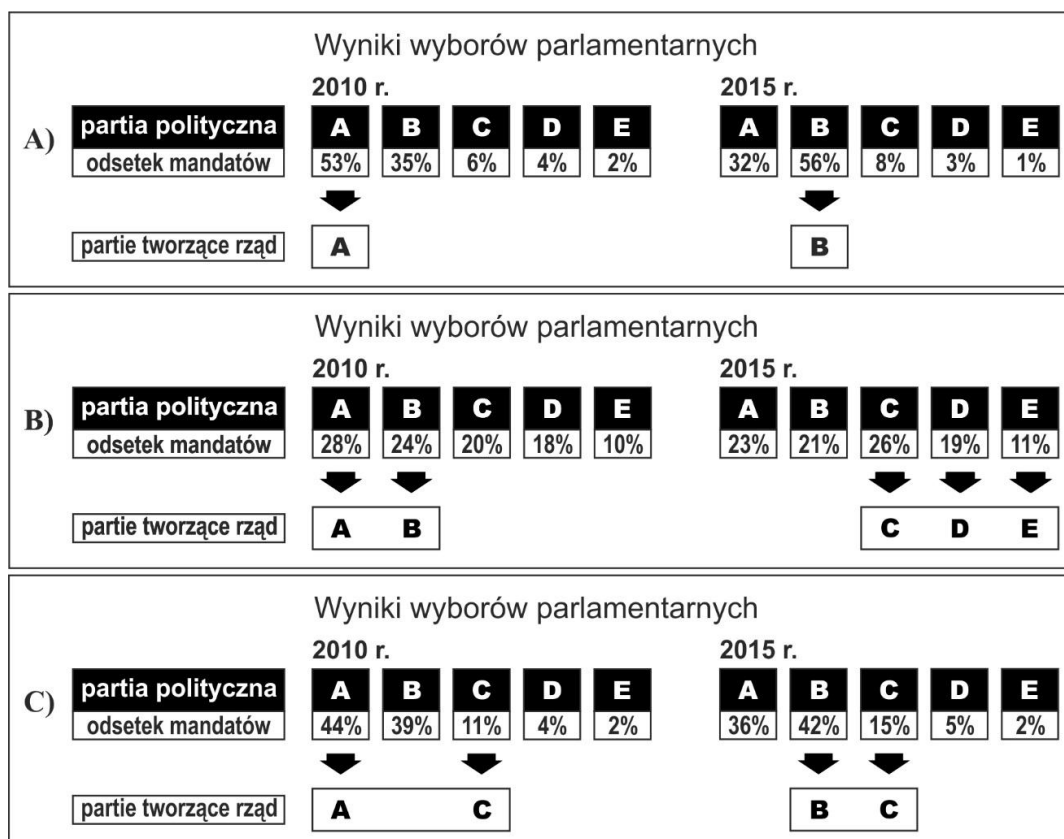
Art. 98.

2. Wybory do Sejmu i Senatu zarządza Prezydent Rzeczypospolitej nie później niż na 90 dni przed upływem czterech lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu, wyznaczając wybory na dzień wolny od pracy, przypadający w ciągu 30 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu.

Źródło 2. O radzie udzielonej Prezydentowi RP (sytuacja fikcyjna)

Prezydentowi RP doradzono zarządzenie wyborów do Sejmu RP, a tydzień później do Senatu RP. Chciano także, by każde z głosowań trwało dwa dni wolne od pracy.

Wyjaśnij, odwołując się do zaprezentowanego przepisu prawnego, czy działania Prezydenta RP w zgodzie z przedstawioną radą byłyby uzasadnione prawnie.

Zadanie 62.**Schematy. Systemy partyjne**

Podaj nazwy rodzajów systemów wielopartyjnych przedstawionych na schematach A, B i C.

Zadanie 63.

O jednym z systemów politycznych

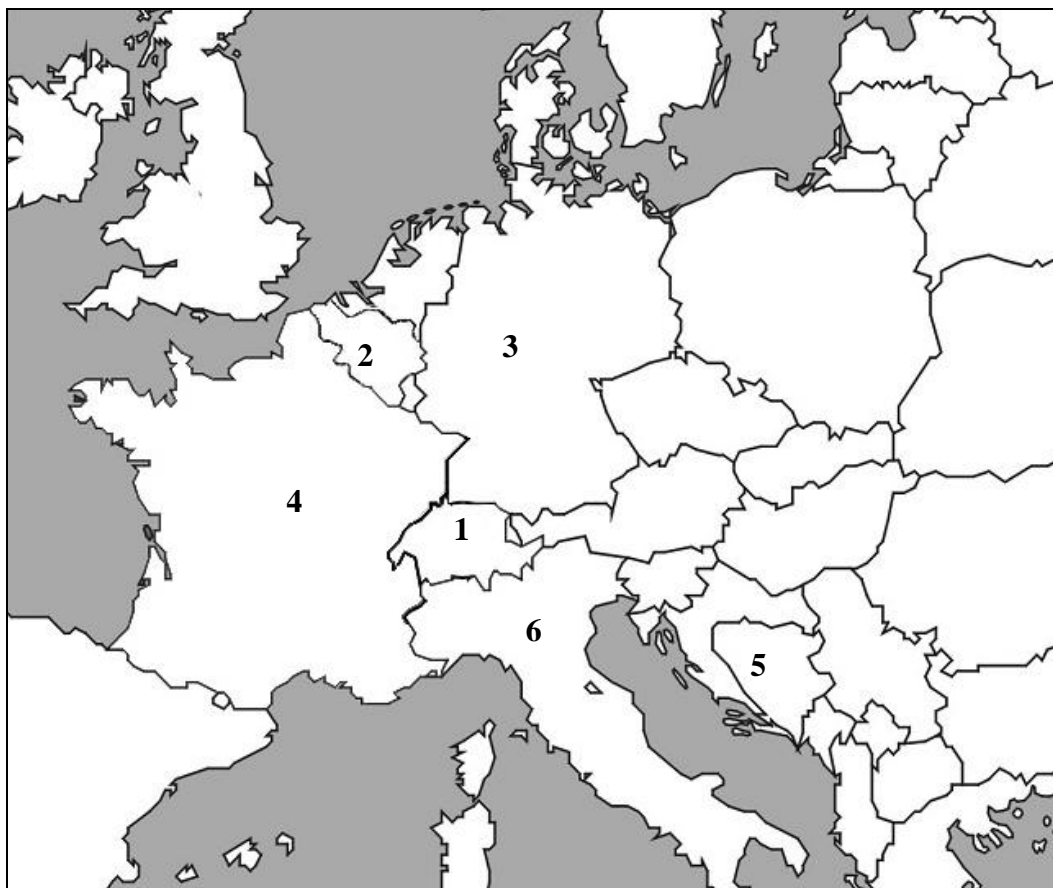
System ten wyraża również formalnie ideę, że czynnik rządzący państwem czerpie legitymację do sprawowania rządów z zaufania parlamentarnego, a nie z bezpośredniego nadania ludu. Konstytucyjny system relacji między naczelnymi organami władzy ma zatem za swoją podstawę zasadę trójpodziału władzy w wersji polegającej nie na separacji, lecz na współdziałaniu organów należących do władzy ustawodawczej i wykonawczej (wzajemne inspirowanie działalności, możliwość piastowania funkcji w obu władzach przez te same osoby), prowadzącym czasem do zlania się obu funkcji.

Na podstawie: P. Sarnecki, *Ustroje konstytucyjne państw współczesnych*, Warszawa 2012, s. 167–168.

Rozstrzygnij, czy przedstawiony tekst dotyczy systemu politycznego Szwajcarii. Podane stanowisko uzasadnij.

Zadanie 64.

Mapa polityczna Europy [fragment]

Na podstawie: www.cke.edu.pl

Określ, w których państwach jednoosobowa głowa państwa wylaniana jest w drodze wyborów pośrednich. Wypisz nazwy tych dwóch państw i numery, którymi oznaczono je na mapie.

Zadanie 65.

Fragment konstytucji jednego z państw demokratycznych [z celowo zmienionymi nazwami organów władzy]

Art. 63.

(1) Szefa rządu wybiera na wniosek Prezydenta państwa izba parlamentu bez przeprowadzania debaty.

(2) Wybrany zostaje ten, kto uzyska głosy większości członków izby parlamentu. Wybrany zostaje mianowany przez Prezydenta państwa.

Art. 64.

(1) Ministrowie są mianowani i odwoływani przez Prezydenta państwa na wniosek Szefa rządu.

Art. 65.

Szef rządu ustala wytyczne polityki i jest za nie odpowiedzialny. W przypadku różnicy zdań między ministrami decyzje podejmuje Szef rządu.

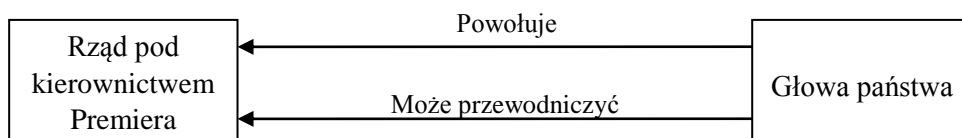
Art. 67.

(1) Izba parlamentu może wyrazić Szefowi rządu wotum nieufności tylko w ten sposób, że głosami większości swoich członków dokona wyboru jego następcy i zwróci się do Prezydenta państwa z wnioskiem o odwołanie Szefa rządu.

Na podstawie fragmentu konstytucji jednego z państw demokratycznych ustal, jaką odmianę modelu parlamentarnego to państwo reprezentuje. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 66.

Schemat. Relacje między rządem a głową państwa

Podaj nazwę modelu systemu politycznego zaprezentowanego na schemacie.

Zadanie 67.

Konstytucja Federacji Rosyjskiej [fragment]

Art. 93.1. Prezydent Federacji Rosyjskiej może zostać złożony z urzędu przez Radę Federacji jedynie na podstawie wysuniętego przez Dumę Państwową oskarżenia o zdradę stanu lub popełnienie innego ciężkiego przestępstwa, potwierdzonego orzeczeniem Sądu Najwyższego Federacji Rosyjskiej o wystąpieniu w działaniach Prezydenta Federacji Rosyjskiej znamion przestępstwa oraz orzeczeniem Sądu Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej o przestrzeganiu obowiązującego trybu wysunięcia oskarżenia.

Źródło: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/rosja.html> [dostęp: 30.12.2014].

Podaj nazwę przedstawionego rodzaju odpowiedzialności egzekutywy.

Zadanie 68.

O strukturze parlamentu

Pod względem umacniania zasady hamulców i równowagi wewnątrz zgromadzeń, jak i pomiędzy nimi a władzą wykonawczą, bikameralizm jest zwykle postrzegany jako kluczowa reguła liberalnego konstytucjonalizmu.

Źródło: A. Heywood, *Politologia*, Warszawa 2006, s. 396.

Podaj nazwy dwóch państw sąsiadujących z Polską, które w XXI wieku nie stosują opisanej zasady, a pozostają państwami demokratycznymi.

Zadanie 69.

Oświadczenie [fragment]

Część A	
Ja syn/córka	
(imię i nazwisko, nazwisko rodowe, inne nazwiska używane w latach 1944-1990)	(imię ojca)
urodzony/urodzona	
(data i miejsce urodzenia)	
zamieszkały/zamieszkała	
(adres zamieszkania)	
legitymujący się/legitymująca się	
(nazwa dokumentu stwierdzającego tożsamość, jego numer i numer PESEL)	
wykonujący/wykonująca funkcję publiczną albo ubiegający się/ubiegająca się o objęcie lub	
wykonywanie funkcji publicznej	
(funkcja publiczna określona w art. 4 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów)	
świadom/świadoma odpowiedzialności za złożenie niezgodnego z prawdą oświadczenia, po zapoznaniu się z treścią ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2007 r. Nr 63, poz. 425, z późn. zm.), oświadczam, że nie pracowałem/nie pracowałam, nie pełniłem/nie pełniłam służby ani nie byłem/nie byłam współpracownikiem* w rozumieniu art. 3a powołanej ustawy, organów bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 powołanej ustawy, w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r.	
.....
(miejsceowość, data)	(własnoręczny podpis)

Źródło: [http://\[...\].gov.pl/__data/assets/pdf_file/0010/49294/1-31780.pdf](http://[...].gov.pl/__data/assets/pdf_file/0010/49294/1-31780.pdf) [dostęp: 03.02.2015].

69.1. Podaj nazwę powyższego oświadczenia.

69.2. Podaj nazwy trzech stanowisk wymienionych w *Konstytucji RP*, przy obejmowaniu których niezbędne jest złożenie powyższego oświadczenia.

Zadanie 70.

Fotografia. Przemówienie papieża Jana Pawła II (11.06.1999 r.)

Źródło: www.990px.pl/files/2014/04/13_000_SAPA990611618620.jpg [dostęp: 20.12.2014].

Rozstrzygnij, czy ilustracja przedstawia posiedzenie Zgromadzenia Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Odpowiedź uzasadnij, podając dwa argumenty.

Zadanie 71.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku [fragment]

Art. 158.

1. Sejm wyraża Radzie Ministrów wotum nieufności większością ustawowej liczby posłów na wniosek zgłoszony przez co najmniej 46 posłów i wskazujący imiennie kandydata na Prezesa Rady Ministrów. Jeżeli uchwała została przyjęta przez Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej przyjmuje dymisję Rady Ministrów i powołuje wybranego przez Sejm nowego Prezesa Rady Ministrów, a na jego wniosek pozostałych członków Rady Ministrów oraz odbiera od nich przysięgę.

71.1. Podaj nazwę przedstawionego typu odpowiedzialności parlamentarnej Rady Ministrów RP.

71.2. Podaj nazwę przedstawionego rodzaju wotum nieufności.

Zadanie 72.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku [fragment]

Art. 205.1. Prezes Najwyższej Izby Kontroli jest powoływany przez Sejm za zgodą Senatu, na 6 lat i może być ponownie powołany tylko raz.

Uzupełnij zdania – wpisz nazwy funkcji parlamentu (A) oraz organu (B).

Przedstawiony powyżej przepis prawny odnosi się do funkcji (A) parlamentu.

W sposób analogiczny do opisanego, ale na krótszą kadencję – na mocy *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* – powoływany jest także (B)

.....

Zadanie 73.

O głosowaniu w sprawie skrócenia kadencji Sejmu RP

Poprzedzająca głosowanie debata przebiegała w gorącej atmosferze. Nie zabrakło okrzyków, uderzania w pulpity, komentowania na gorąco z ław poselskich słów przemawiających w imieniu klubów parlamentarzystów, wzajemnej wymiany złośliwości i gniewnych ripost. Ostatecznie w głosowaniu wzięło udział 307 posłów. Za wnioskiem opowiedziało się definitywnie 287 posłów, 15 było przeciw, a 5 wstrzymało się od głosu.

Na podstawie: www.gk24.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20070908/WYBORY02/70908002 [dostęp: 21.12.2014].

Rozstrzygnij, czy w wyniku opisanego głosowania doszło do skrócenia kadencji Sejmu RP. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do obowiązującego prawa.

Zadanie 74.

Fotografia. Tablica z wynikami głosowania

GŁOSOWANIE NR 172	426
GŁOSOWAŁO	426
ZA	234
PRZECIW	192
WSTRZYMAŁO SIĘ	0

Źródło: <http://edukacja.sejm.gov.pl/sejm-i-poslowie/posiedzenia-sejmu/glosowania.html> [dostęp: 05.01.2015].

W odniesieniu do fotografii określ, który rodzaj większości: względnej, bezwzględnej czy kwalifikowanej został zastosowany w wyniku powyższego głosowania w polskim parlamencie. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 75.**Źródło 1. O funkcjonowaniu polskiego systemu parlamentarnego**

Konstytucja RP, odsyłając szczegółową regulację dotyczącą komisji do ustawy, stanowi „wyraźną wskazówkę, że komisji może zostać przyznana możliwość władczego działania wobec podmiotów spoza systemu władzy wykonawczej, a zwłaszcza obywateli”.

Źródło: B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2012, s. 455.

Źródło 2. Fotografia. Sala Kolumnowa w Sejmie RP

Źródło: www.polskieradio.pl/51/640/Artykul/608582,O-bezpieczenstwie-na-wodzie [dostęp: 27.04.2015].

Podaj nazwę opisanego w tekście rodzaju komisji parlamentarnej, której posiedzenia odbywają się w sali ukazanej na fotografii.

Zadanie 76.**Tabela. Wyniki głosowania w Sejmie RP**

Klub/Koło	Liczba członków	Głosowało	Za	Przeciw	Wstrzymało się	Nie głosowało
PO	202	200	200	–	–	2
PiS	135	133	–	133	–	2
PSL	32	32	32	–	–	-
SLD	31	29	–	29	–	2
niez.	30	28	14	7	7	2
KPSP	15	14	–	14	–	1
TR	15	13	13	–	–	2

Na podstawie: www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/agent.xsp?symbol=glosowania&NrKadencji=7&NrPosiedzenia=76&NrGlosowania=1 [dostęp: 05.01.2015].

Uwzględniając powyższe wyniki głosowania, uzasadnij, że przy zastosowaniu większości bezwzględnej Sejm RP przyjął ustawę.

Zadanie 77.

O instytucjonalnych formach współdziałania egzekutywy w Polsce

Jako jedna z instytucjonalnych form współpracy, Rada stanowi przede wszystkim cenne narzędzie do zapewnienia współdziałania pomiędzy podmiotami władzy wykonawczej. Instytucja ta nie jest jednak stałą formą współpracy głowy państwa i rządu, ma ona charakter doraźny i w ten właśnie sposób powinna być wykorzystywana. Ustrojodawca wyraźnie zastrzegł, że każdorazowe jej zwołanie winno łączyć się z wystąpieniem „spraw szczególnej wagi”.

Na podstawie: www.marszalek.com.pl/przegladprawakonstytucyjnego/ppk5/05.pdf [dostęp: 05.12.2014].

Podaj nazwę organu państwa, który przewodniczy posiedzeniom opisanej Rady.

Zadanie 78.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku [fragment]

Art. 145.

1. Prezydent Rzeczypospolitej za naruszenie Konstytucji, ustawy lub za popełnienie przestępstwa może być pociągnięty do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu [...].

3. Z dniem podjęcia uchwały o postawieniu Prezydenta Rzeczypospolitej w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu sprawowanie urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej ulega zawieszeniu [...].

78.1. Wyjaśnij, czy zgodnie z zaprezentowanymi przepisami prawnymi Prezydent Rzeczypospolitej za naruszenie *Konstytucji RP* lub ustawy ponosi odpowiedzialność polityczną.

78.2. Podaj nazwę podmiotu uprawnionego do podjęcia uchwały, o której mowa w powyższym artykule *Konstytucji RP*.

Zadanie 79.

O skardze spółdzielców z Wrocławia

Spółdzielcy z Wrocławia jednoczą się przeciw podwyżkom opłat za wywóz śmieci. Przedstawiciele 25 spółdzielni mieszkaniowych, m.in. Energetyk, Biskupin, Śródmieście-Prasa, Metalowiec, Cichy Kącik, Nowy Dwór i Osada, podpisali się pod listem, ponieważ chcą, by zbadana została zgodność z prawem uchwały rady miejskiej Wrocławia z 29 listopada br. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie miasta. List w najbliższych dniach trafi do adresata.

Na podstawie: [www.gazetawroclawska.pl/artykul/720729,\[...\],id,t.html](http://www.gazetawroclawska.pl/artykul/720729,[...],id,t.html) [dostęp: 23.12.2014].

Podaj nazwę organu administracji rządowej uprawnionego do rozstrzygnięcia sprawy, która została opisana w tekście.

Zadanie 80.**Schemat. Powoływanie wojewody**

Na podstawie: Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie, Dz. U. z 2009 r. Nr 31, poz. 206.

Uzupełnij schemat – wpisz nazwę organu (A) oraz jego uprawnienie (kompetencję) związaną z procedurą powoływania wojewody (1).

Zadanie 81.**O decyzjach instytucji państwa**

Opis A. Organ wydał zgodę na transakcje pomiędzy hurtowniami farmaceutycznymi. Intra może przejąć Exigo. Transakcja jest związana z realizacją warunku nałożonego przez urząd w marcu na spółkę Neuca. Przeprowadzone postępowanie wykazało, że transakcja nie doprowadzi do ograniczenia konkurencji, ponieważ Intra i Exigo działają na różnych rynkach geograficznych.

Opis B. Przewodniczący organu nałożył na Spółkę Telewizja Polska S.A. kary w łącznej wysokości 100 000 zł za naruszenia przepisów regulujących rozpowszechnianie przekazów handlowych. Przeprowadzona analiza audycji wykazała, że doszło do naruszenia przepisu, który zabrania przerywania audycji w celu nadania reklam lub telesprzedaży w programach radiowych i telewizyjnych mediów publicznych.

Opis C. W dniu 11 grudnia 2014 r. prezes organu wydał decyzję wyrażającą zgodę na świadczenie przez gminę Suchy Las 100 gospodarstwom domowym oraz 10 jednostkom publicznym podległym gminie Suchy Las usługi dostępu do Internetu bez pobierania opłat za pomocą sieci bezprzewodowej oraz określającą zakres i warunki świadczenia przez gminę Suchy Las usługi dostępu do Internetu.

Na podstawie: www.uke.gov.pl/decyzja-dla-gminy-suchy-las-15155
www.krrit.gov.pl/krrit/aktualnosci/news,1600,nadmierne-lokowanie-produktu-niezgodne-z-przepisami.html;
www.uokik.gov.pl/aktualnosci.php?news_id=11335 [dostęp: 25.11.2014].

Do każdego podanego opisu dopisz pełną nazwę instytucji państwa decydującej w danej sprawie.

Zadanie 82.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku [fragment]

Art. 16.

1. Ogół mieszkańców jednostek zasadniczego podziału terytorialnego stanowi z mocy prawa wspólnotę samorządową.
2. Samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu władzy publicznej. Przysługującą mu w ramach ustaw istotną część zadań publicznych samorząd wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.

82.1. Podaj nazwy jednostek wskazanych w art. 16 ust. 1., do których obywatel przynależy z mocy prawa.

82.2. Oceń, czy istnienie przedstawionego w przywołanych przepisach samorządu można określić jako autonomię terytorialną. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 83.

Źródło 1. Ustawa z dnia 15 września 2000 roku o referendum lokalnym [fragment]

Art. 55. 1. Referendum jest ważne, jeżeli wzięło w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego pochodzącego z wyborów bezpośrednich jest ważne w przypadku, gdy udział w nim wzięło nie mniej niż 3/5 liczby biorących udział w wyborze odwoływanego organu.

Art. 56.1. Wynik referendum jest rozstrzygający, jeżeli za jednym z rozwiązań w sprawie poddanej pod referendum oddano więcej niż połowę ważnych głosów.

Źródło 2. O referendum w gminie Janowiec

Czy wójt Janowca w niedzielę (22.09.2013 r.) straci stanowisko? W referendum dotyczącym jego odwołania uczestniczyło 1407 mieszkańców gminy. W tamtych wyborach oddano 1899 głosów. Teraz odwołania wójta chciało 1310 osób. Oddano 57 głosów przeciw takiej decyzji i 40 głosów nieważnych. Uprawnione do głosowania były 3164 osoby – poinformowała przewodnicząca gminnej komisji ds. referendum.

Na podstawie: <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/938334,Po-lokalnych-referendach...> [dostęp: 31.12.2014].

Udziel odpowiedzi na pytanie postawione w podkreślonym zdaniu tekstu. Uzasadnij ją, odnosząc się do wskazanych w tekście danych liczbowych i dwóch przedstawionych przepisów prawnych.

Zadanie 84.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku [fragment]

Art. 164.

3. Gmina wykonuje wszystkie zadania samorządu terytorialnego niezastrzeżone dla innych jednostek samorządu terytorialnego.

Podaj nazwę rodzaju domniemania prawnego przedstawionego w powyższym przepisie Konstytucji RP.

Zadanie 85.**Źródło 1. Fotografia. Posiedzenie Rady**

Źródło: [www.pl.wikipedia.org/wiki/\[...\]](http://www.pl.wikipedia.org/wiki/[...]) [dostęp: 12.02.2015].

Źródło 2. O posiedzeniu Rady

W poniedziałek 17 czerwca br. odbyło się zwołane przez prezydenta Bronisława Komorowskiego posiedzenie Rady. W pierwszym punkcie posiedzenia rozpatrywana była problematyka zmian w środowisku bezpieczeństwa energetycznego, do której wprowadzenia dokonał wiceprezes Rady Ministrów RP Janusz Piechociński. W drugim punkcie obrad Rada zajęła się tematem powietrznej mobilności najwyższych organów państwa. Minister Stanisław Koziej przedstawił strategiczne uwarunkowania problemu, natomiast minister obrony narodowej Tomasz Siemoniak zapoznał członków Rady z planowaną organizacją czarterowania samolotów, do czasu wprowadzenia rozwiązań systemowych.

Członkowie Rady zgodzili się, że państwo powinno dysponować środkami transportu najważniejszych osób, umożliwiającymi skuteczne kierowanie państwem zarówno w codziennym jego funkcjonowaniu, jak i w sytuacjach kryzysowych – w tym przy zagrożeniu bezpieczeństwa Państwa.

Na podstawie: [www.\[...\].gov.pl/pl/wydarzenia/4684,dok.html](http://www.[...].gov.pl/pl/wydarzenia/4684,dok.html) [dostęp: 03.02.2015].

Określ pozycję konstytucyjną organu kolegialnego przedstawionego w materiałach źródłowych.

Zadanie 86.**O stanie wojennym (sytuacja fikcyjna)**

W czasie trwania stanu wojennego Prezydent Rzeczypospolitej wydał dwa rozporządzenia z mocą ustawy. Podpisy pod tymi aktami prawnymi złożył podczas nadzwyczajnego posiedzenia Sejmu RP. W wygłoszonym wówczas orędziu stwierdził, że dzięki temu usprawnione zostaną prace mające na celu przeciwdziałanie negatywnym skutkom zagrożenia zewnętrznego. Powołał się przy tym na *Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej*.

Wyjaśnij, czy przedstawione działania Prezydenta RP byłyby zgodne z obowiązującym w Polsce prawem.

Zadanie 87.

O stanie nadzwyczajnym w Bangkoku

(A) Rząd Tajlandii wprowadził stan [...], który obejmuje Bangkok i sąsiadujące ze stolicą prowincje. Będzie obowiązywał przez (B) 60 dni, poczynając od 22 stycznia 2014 r. Posunięcie to uprawnia władze do ogłoszenia godziny policyjnej, zatrzymywania ludzi bez postawienia zarzutów, wprowadzenia cenzury i zakazu zgromadzeń oraz blokowania dostępu do niespokojnych dzielnic. Jak wyjaśniają władze, wprowadzenie tego stanu ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa ludziom protestującym przeciwko władzom kraju.

Na podstawie: [http://alexjones.pl/pl/aj/aj-swiat/aj-polityka-na-swiecie/item/20268\[...\]](http://alexjones.pl/pl/aj/aj-swiat/aj-polityka-na-swiecie/item/20268[...]) [dostęp: 11.11.2014].

Rozstrzygnij, czy w analogicznym stanie nadzwyczajnym w Polsce dwie informacje, które podkreślono w źródle, byłyby zgodne z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 88.

O ewentualnym ataku obcego państwa na jeden z krajów NATO

Gdyby jeden z krajów członkowskich NATO został zaatakowany, Polska – zgodnie z Artykułem 5. Traktatu Północnoatlantyckiego – może znaleźć się w stanie wojny z państwem, które dokonało agresji.

Źródło: <http://ww2.senat.pl/k6/pos/termin.pdf> [dostęp: 22.12.2014].

Podaj nazwę konstytucyjnego organu władzy, który może w Polsce podjąć decyzję, o której mowa w tekście.

1.3. Prawo

Zadanie 89.

Orzeczenie sądowe [fragment]

Wyrokiem z dnia 28 listopada 2013 r., sygn. akt VIII K 335/12, Sąd Rejonowy (...) orzekł:
 I. oskarżonego R. K. uznał za winnego tego, że w bliżej nieustalonym okresie (...) działając ze z góry powziętym zamiarem, w krótkich odstępach czasu wręczył M.W., pełniącemu funkcję inspektora nadzoru robót budowlanych w Miejskim Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji (...), w związku z pełnieniem przez niego funkcji publicznej korzyści majątkowej w 3 ratach w sumie w kwocie 24.000,00 złotych, w zamian za podpisanie protokołów odbioru robót polegających na wykonaniu modernizacji wału (...).

Źródło: [http://orzeczenia.warszawa.so.gov.pl/content/\\$N/154505000003006_X_Ka_000350_2014_Uz_2014-06-16_001](http://orzeczenia.warszawa.so.gov.pl/content/$N/154505000003006_X_Ka_000350_2014_Uz_2014-06-16_001) [dostęp: 30.12.2015].

Uzupełnij zdania – wpisz numer (A), nazwę właściwego sądu (B) i nazwę patologii życia publicznego (C).

- A. W zamieszczonym tekście źródłowym przytoczono wyrok, który zapadł w sądzie instancji.
- B. Środki odwoławcze od przytoczonego orzeczenia rozpatrzy
- C. Oskarżony został uznany za winnego popełnienia czynu, określanego jako

Wskazówki do rozwiązania zadania

Prawidłowe uzupełnienie informacji w zdaniach A. i B. wymaga znajomości struktury sądownictwa powszechnego w Polsce i znajomości zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego. W zaprezentowanym orzeczeniu sądowym podany został typ sądu – sąd rejonowy, co jednoznacznie wskazuje na kwestię instancji. Prawidłowe uzupełnienie informacji w zdaniu C. wymaga od Ciebie znajomości pojęć określających patologie życia publicznego. Zwróć uwagę, że w orzeczeniu sądu zawarto informacje o popełnionym przestępstwie.

Poprawna odpowiedź

- A. I (pierwszej).
 B. sąd okręgowy.
 C. korupcja / łapówkarstwo.

Zadanie 90.

O uchybieniach w systemie prawa

1) Ustawodawca nie zakończył procesu prawodawczego wbrew wyraźnej zapowiedzi, np. Rada Ministrów nie wydała przepisów wykonawczych do ustawy mimo przepisu blankietowego zobowiązującego Radę Ministrów do takiego działania.

2) Pomimo zakończenia procesu legislacyjnego nadal nie można ustalić norm regulujących określoną kwestię, np. utworzona zostaje jakaś instytucja ustrojowa [...], a nie zostały określone jej pełne kompetencje.

Źródło: T. Chauvin, T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa 2013, s. 136.

Podaj nazwę cechy systemu prawa, w którym nie występują opisane sytuacje.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Ustal, co w tekście wskazuje na cechę systemu prawa. Zauważ, że kluczowe informacje dotyczą pewnych braków w procesie legislacyjnym i konieczności wydania przepisów wykonawczych oraz określenia kompetencji powstałego organu, co powoduje lukę w prawie.

Poprawna odpowiedź

Zupełność (systemu prawa).

Zadanie 91.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku *Kodeks cywilny* [fragment]

Art. 287. Zakres służebności gruntowej i sposób jej wykonywania oznacza się, w braku innych danych, według zasad współżycia społecznego przy uwzględnieniu zwyczajów miejscowych.

Art. 354. § 1. Dłużnik powinien wykonać zobowiązanie zgodnie z jego treścią i w sposób odpowiadający jego celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współżycia społecznego, a jeżeli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje – także w sposób odpowiadający tym zwyczajom.

Podaj nazwę rodzaju nieskodyfikowanych norm społecznych, do których odwołano się w przedstawionych przepisach prawnych.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Przypomnij sobie typologie norm społecznych. Zauważ, że zaprezentowane przepisy prawne odwołują się także do norm nieskodyfikowanych. Znajdź odpowiednie fragmenty w obu przepisach i na ich podstawie określ rodzaj norm społecznych.

Zadanie 92.

Zasady prawne w kodeksach

Art. 1.

§ 1. Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto popełnia czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia.

§ 3. Nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu.

Art. 5.

§ 1. Oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem.

Na podstawie: www.prawo.money.pl/; www.arslege.pl/ [dostęp: 05.12.2014].

92.1. Podaj nazwę kodeksu, w którym znajdują się podane przepisy prawne.

92.2. Do każdego przepisu prawnego dopisz nazwę unormowanej w nim zasady prawnej.

Wskazówki do rozwiązania zadania

92.1.

Analizując źródło, zwróć uwagę na określenia „odpowiedzialność karna”, „czyn zabroniony”, „oskarżony”.

92.2.

W art. 1. § 1. zwróć uwagę na informację o tym, w jakich okolicznościach nie można karać za czyn zagrożony karą, w art. 1. §3. – o tym, kiedy możliwe jest określenie winy sprawcy czynu zabronionego, zaś z art. 5 § 1 wywnioskuj do kiedy oskarżonego uznaje się za niewinnego. Odnieś zacytowane przepisy prawne do zasad prawa.

Zadanie 93.

USTAWA z dnia 2 kwietnia 2009 roku o obywatelstwie polskim [fragment]

Art. 30.

1. Za obywatela polskiego uznaje się:

1) cudzoziemca przebywającego nieprzerwanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej od 3 lat na podstawie zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej lub prawa stałego pobytu, który posiada w Rzeczypospolitej Polskiej stabilne i regularne źródło dochodu oraz tytuł prawny do zajmowania lokalu mieszkalnego [...].

Art. 32.

1. Uznanie cudzoziemca za obywatela polskiego następuje na jego wniosek [...]:

Podaj nazwę podmiotu, który przyjmuje wniosek w przedstawionej kwestii.

Zadanie 94.

Wniosek [fragment]

Imię i nazwisko wnioskodawcy, dnia r.

.....

Miejsce na wklejenie fotografii (4,5 cm x 3,5 cm) osób, których dotyczy wniosek

A.

Ja, niżej podpisany, oświadczam, że zrzekam się obywatelstwa polskiego,
oraz wnoszę
o wyrażenie zgody na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego

.....

(podpis wnioskodawcy)

Na podstawie: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20120000928> [dostęp: 08.11.2014].

94.1. Podaj pełną nazwę organu, do którego adresowany powinien być powyższy wniosek (litera A. na formularzu).

94.2. Podaj nazwę organu, za pośrednictwem którego powyższy wniosek powinna złożyć osoba mieszkająca w USA.

Zadanie 95.**Tabela. Obywatelskie inicjatywy ustawodawcze wniesione do Marszałka Sejmu RP od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 24 czerwca 1999 roku o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli**

Rok	Liczba zgłoszonych inicjatyw (komitetów)	Projekty ustaw sporządzone poprawnie ¹	Projekty ustaw, pod którymi zebrano wymagane podpisy	Projekty ustaw wniesione do Marszałka Sejmu RP ²	Prace w Sejmie RP			
					Projekty ustaw odrzucone w I czytaniu	Ustawy odrzucone w III czytaniu	Ustawy, które uległy dyskontynuacji	Ustawy uchwalone przez parlament ³
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1999	1	1	1	1	-	-	-	1 (2001)
2000	10	7	5	3	-	-	1 (2005)	1 (2001)
2001	4	3	1	1	-	-	-	-
2002	12	11	3	3	-	-	1 (2005)	1 (2002)
2003	11	9	4	3	-	-	2 (2007)	2 (2004)
2004	12	9	5	5	-	-	1 (2007)	1 (2005)
2005	5	4	-	-	-	-	4 (2007)	-
2006	5	5	1	1	-	-	-	-
2007	-	-	-	-	-	-	1 (2011)	-
2008	10	6	4	4	1	-	-	1 (2009)
2009	9	6	3	3	2	-	-	1 (2011)
2010	12	10	6	6	1	1 (2011)	-	-
2011	14	10	5	5	-	-	-	-
Razem	105	81	38	35	4	1	10	8

¹ W 18 przypadkach przedłożone Marszałkowi projekty nie spełniały wymogów formalnych a braki nie zostały uzupełnione w wyznaczonym terminie.

² W 3 przypadkach po kontroli przeprowadzonej przez Państwową Komisję Wyborczą liczba ważnych podpisów okazała się mniejsza od wymaganego minimum.

³ W połowie 2012 r. trwały prace nad 11 projektami.

Na podstawie: A. Rytel-Warzocho, P. Uziębło, M. Herrmann, *Obywatele decydują. Obywatelska inicjatywa ustawodawcza jako narzędzie kształtowania postaw obywatelskich*, Łódź 2012, s. 65–66.

95.1. Na podstawie danych z tabeli podaj największą proceduralną barierę utrudniającą obywatelom RP wykonywanie inicjatywy ustawodawczej.

95.2. Podaj nazwę procesu, którego fragment przebiegu przedstawiono w kolumnach tabeli oznaczonych numerami: 5, 6, 7 i 9.

Zadanie 96.

Źródło 1. Dokument Rady Unii Europejskiej

[...] z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r. (2014/C 247/19)

RADA UNII EUROPEJSKIEJ

ZALECA Polsce podjęcie w latach 2014–2015 działań mających na celu:

2. Zwiększenie wysiłków na rzecz zmniejszenia bezrobocia osób młodych, w szczególności przez lepsze dostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy, zwiększenie dostępności programów przyuczania do zawodu i uczenia się poprzez praktykę, usprawnienie pomocy dla niezarejestrowanych osób młodych oraz zacieśnianie współpracy między szkołami, a pracodawcami, zgodnie z celami gwarancji dla młodzieży.

Sporządzono w Brukseli dnia 8 lipca 2014 r.

W imieniu Rady

P.C. PADOAN

przewodniczący

Źródło: www.mg.gov.pl/node/21340 [dostęp: 18.12.2014].

Źródło 2. Dokument Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej

12.6.2014 / L 173/183 12.6.2014 Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej

[...] PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY 2014/57/UE

z dnia 16 kwietnia 2014 r.

w sprawie sankcji karnych za nadużycia na rynku [...]

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ, uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej, po przekazaniu projektu aktu ustawodawczego parlamentom narodowym, [...]

PRZYJMUJĄ [...]:

Artykuł 1.

1. Niniejsza dyrektywa ustanawia normy minimalne dotyczące sankcji karnych za wykorzystywanie informacji poufnych, bezprawne ujawnianie informacji poufnych [...]

Artykuł 14.

Niniejsza dyrektywa wchodzi w życie dwudziestego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym UE*.

Artykuł 15.

Niniejsza dyrektywa skierowana jest do państw członkowskich zgodnie z Traktatami.

Sporządzono w Strasburgu dnia 16 kwietnia 2014 r.

W imieniu Parlamentu Europejskiego M. SCHULZ Przewodniczący

W imieniu Rady D. KOURKOULAS Przewodniczący

Źródło: www.bip.ms.gov.pl/.../...-2014.57.ue-ws.-sankcji-karnych-za-naduzyc... [dostęp: 18.12.2014].

Wskaż, który z przedstawionych dokumentów UE wymaga implementowania w prawodawstwie krajowym. Uzasadnij odpowiedź.

Zadanie 97.**Źródło 1. O projekcie ustawy**

Pierwsze czytanie poselskiego projektu ustawy odbyło się na 45. posiedzeniu Sejmu RP. W trakcie debaty został zgłoszony wniosek o odrzucenie projektu w pierwszym czytaniu.

Na podstawie: www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/22/plik/ot-605.pdf [dostęp: 15.12.2014].

Źródło 2. Tabela. Proces legislacyjny [fragment]

I CZYTANIE NA POSIEDZENIU SEJMU RP	
Posiedzenie Sejmu RP nr 45 dnia [...]	
temat głosowania	wniosek o odrzucenie projektu ustawy w I czytaniu
głosowanie	elektroniczne
wynik głosowania	213 za, 212 przeciw, 13 wstrzymało się (głos. nr 4)
decyzja	[...]

Na podstawie: <http://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/1518.htm> [dostęp: 15.12.2014].

Ustal, jaka była decyzja Sejmu RP wobec wniosku przedstawionego w tekście. Uzasadnij odpowiedź.

Zadanie 98.**Tabela. Wyniki wyborów do Sejmu RP w 2005 roku [fragment]**

Nr listy	Nazwa komitetu	% głosów	Liczba mandatów
3	Komitet Wyborczy Liga Polskich Rodzin	7,97	34
6	Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość	26,99	155
7	Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej	11,31	55
8	Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP	24,14	133
10	Komitet Wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego	6,96	25
15	Komitet Wyborczy Samoobrona Rzeczpospolitej Polskiej	11,41	56
19*	Komitet Wyborczy Wyborców „Mniejszość Niemiecka”	0,29	2

* dotyczy list zarejestrowanych tylko w jednym okręgu wyborczym

Na podstawie: www.wybory2005.pkw.gov.pl/SJM/PL/WYN/M/index.htm [dostęp: 12.12.2014].

Oblicz, ile głosów posłów opozycji – w przypadku obecności wszystkich posłów na sali sejmowej po wyborach w 2005 roku – potrzebnych byłoby partii wówczas rządzącej do odrzucenia przez Sejm RP weta ustawodawczego Prezydenta RP. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 99.

Akty prawne Prezydenta Rzeczypospolitej

1.	<p style="text-align: center;">POSTANOWIENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ</p> <p style="text-align: center;">z dnia 3 grudnia 2014 r.</p> <p style="text-align: center;">nr 1130-19-2014</p> <p style="text-align: center;">o powołaniu do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego</p> <p>Na podstawie art. 179 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., na wniosek Krajowej Rady Sądowniczej, powołuję niżej wymienione osoby do pełnienia urzędu:</p> <p style="text-align: center;">I. na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Dawid Piotr MIAŚNIK2. Karol Piotr WEITZ <p style="text-align: right;">Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: <i>B. Komorowski</i></p>
2.	<p style="text-align: center;">POSTANOWIENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ</p> <p style="text-align: center;">z dnia 4 sierpnia 2011 r.</p> <p style="text-align: center;">w sprawie zarządzenia wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej</p> <p>Na podstawie art. 98 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. oraz art. 194 § 1 w związku z art. 257 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, z późn. zm.¹⁾) stanowi się, co następuje:</p> <p style="text-align: right;">§ 1. Zarządzam wybory do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p style="text-align: right;">§ 2. Dzień wyborów wyznaczam na niedzielę 9 października 2011 r.</p> <p style="text-align: right;">§ 3. Dni, w których upływają terminy wykonania czynności wyborczych, określa kalendarz wyborczy stanowiący załącznik do postanowienia.</p> <p style="text-align: right;">§ 4. Postanowienie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.</p> <p style="text-align: right;">Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: <i>B. Komorowski</i></p> <p>¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2011 r. Nr 26, poz. 134^{*)}, Nr 94, poz. 550, Nr 102, poz. 588, Nr 134, poz. 777, Nr 147, poz. 881 i Nr 149, poz. 889.</p> <p>^{*)} Ustawa z dnia 3 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy ogłoszona w Dz. U. Nr 26, poz. 134 utraciła moc obowiązującą z dniem 21 lipca 2011 r. na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 lipca 2011 r. sygn. akt K 9/11 (Dz. U. Nr 149, poz. 889).</p>

3.	<p style="text-align: center;">ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ</p> <p style="text-align: center;">z dnia 24 grudnia 2013 r.</p> <p style="text-align: center;">zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego trybu postępowania w sprawach o nadanie orderów i odznaczeń oraz wzorów odpowiednich dokumentów</p> <p>Na podstawie art. 9 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz. U. Nr 90, poz. 450, z późn. zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:</p> <p>§ 1. W rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania w sprawach o nadanie orderów i odznaczeń oraz wzorów odpowiednich dokumentów (Dz. U. Nr 277, poz. 2743, z późn. zm.²⁾) wprowadza się następujące zmiany:</p> <p style="text-align: right;">Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: <i>B. Komorowski</i></p> <p>Prezes Rady Ministrów: <i>D. Tusk</i></p>
4.	<p style="text-align: center;">POSTANOWIENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ</p> <p style="text-align: center;">z dnia 5 stycznia 2015 r.</p> <p style="text-align: center;">o nadaniu orderu</p> <p>Na podstawie art. 138 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. oraz ustawy z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz. U. Nr 90, poz. 450, z 1999 r. Nr 101, poz. 1177, z 2000 r. Nr 62, poz. 718, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711 i Nr 194, poz. 1432, z 2007 r. Nr 25, poz. 162 i Nr 123, poz. 848, z 2009 r. Nr 168, poz. 1323, z 2010 r. Nr 155, poz. 1041, z 2011 r. Nr 205, poz. 1207 oraz z 2014 r. poz. 1664) za wybitne osiągnięcia w twórczości filmowej i wkład w rozwój polskiego kina odznaczony zostaje</p> <p style="text-align: center;">KRZYŻEM KOMANDORSKIM ORDERU ODRODZENIA POLSKI pośmiertnie Krzysztof Krauze.</p> <p style="text-align: right;">Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: <i>B. Komorowski</i></p>

Na podstawie: www.isip.sejm.gov.pl [dostęp: 20.02.2015].

Podaj numer aktu prawnego, który wymaga kontrasygnaty. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 100.

O polskim procesie ustawodawczym

Ustawa jest aktem normatywnym o najwyższej po konstytucji mocy prawnej, który zawiera normy o charakterze generalnym i abstrakcyjnym, o nieograniczonym zakresie przedmiotowym oraz uchwalonym przez parlament w szczególnym trybie.

Na podstawie: L. Dubiel, J. Kostrubiec, G. Ławnikowicz, Z. Markwart, *Elementy nauki o państwie i polityce*, Warszawa 2011, s. 330.

Podaj nazwę aktu prawnego w Rzeczypospolitej Polskiej, który stanowi jedyne odstępstwo od zakazu stanowienia prawa w randze przedstawionej w tekście przez organy władzy wykonawczej.

Zadanie 101.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku [fragment]

Art. 91.

2. Umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową.

Uwzględniając powyższy przepis prawny, określ miejsce prawa pierwotnego Unii Europejskiej w hierarchii aktów prawnych.

Zadanie 102.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku [fragment]

Art. 199.

1. Trybunał Stanu składa się z przewodniczącego, 2 zastępców przewodniczącego i 16 członków wybieranych przez Sejm spoza grona posłów i senatorów na czas kadencji Sejmu. Zastępcy przewodniczącego Trybunału oraz co najmniej połowa członków Trybunału Stanu powinni mieć kwalfikacje wymagane do zajmowania stanowiska sędziego.

Podaj minimalną liczbę wszystkich osób wchodzących w skład Trybunału Stanu, które powinny mieć kwalifikacje podkreślone w przywołanym przepisie prawnym.

Zadanie 103.

O Europejskim Rzeczniku Praw Obywatelskich

Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich bada skargi złożone na niewłaściwe administrowanie w instytucjach i organach Unii Europejskiej (UE), takich jak między innymi Rada Unii Europejskiej oraz Parlament Europejski. Spod jurysdykcji Europejskiego Rzecznika wyjęte są jedynie Trybunał Sprawiedliwości, Sąd Pierwszej Instancji oraz Sąd do spraw Służby Publicznej, wykonujące swoje funkcje sądowe.

Na podstawie: www.ombudsman.europa.eu/glance/pl/default.htm [dostęp: 28.12.2014].

Na podstawie tekstu podaj różnicę w zakresie spraw między opisanymi w źródle kompetencjami Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Obywatelskich w Rzeczypospolitej Polskiej.

Zadanie 104.**O zarzutach byłych członków jednej z partii**

Naruszanie zasad Konstytucji, bezprawne zawieszanie i wykluczanie ze struktur ugrupowania osób, które naraziły się władzom partii – takie zarzuty w piśmie do Rzecznika Praw Obywatelskich stawiają partii jej byli członkowie. Sygnatariusze dokumentu, do którego dotarła „Rz”, domagają się, by Rzecznik wystąpił z wnioskiem o zbadanie zgodności funkcjonowania tej partii z Konstytucją. Kwestionują przede wszystkim zapisy statutu partii, które pozwalają terenowym liderom ugrupowania na wyrzucanie niewygodnych dla nich osób.

Na podstawie: [http://www.wprost.pl/ar/164667/\[...\]/](http://www.wprost.pl/ar/164667/[...]/) [dostęp: 31.12.2014].

Podaj nazwę organu władzy sądowniczej w Rzeczypospolitej Polskiej, który rozpatrzy wskazany w tekście wniosek.

Zadanie 105.**Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku [fragment]****Art. 122.**

3. Przed podpisaniem ustawy Prezydent Rzeczypospolitej może wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności ustawy z Konstytucją. Prezydent Rzeczypospolitej nie może odmówić podpisania ustawy, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za zgodną z Konstytucją.

Art. 188

Trybunał Konstytucyjny orzeka w sprawach:

- 1) zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją [...]

Art. 191

Z wnioskiem w sprawach, o których mowa w art. 188, do Trybunału Konstytucyjnego wystąpić mogą:

- 1) Prezydent Rzeczypospolitej [...]

Wyjaśnij, na czym polega różnica pomiędzy uprawnieniami Prezydenta RP zawartymi w art. 122. i 191. Konstytucji RP.

Zadanie 106.**Działania jednego z konstytucyjnych organów państwa w 2013 roku [dane]**

wystąpienia problemowe	281
wnioski do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z przepisami wyższego rzędu	27
zawiadomienia do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	13
skierowane kasacje w sprawach karnych	65
skierowane skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	7
skierowane skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego	7

Na podstawie: [http://www.\[...\].gov.pl/pliki/13915148860.pdf](http://www.[...].gov.pl/pliki/13915148860.pdf) [dostęp: 30.12.2015].

Podaj nazwę konstytucyjnego organu państwa w Rzeczypospolitej Polskiej, którego działań dotyczą przedstawione dane.

Zadanie 107.

Źródło 1. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku – Kodeks cywilny [fragment]

Art. 931.

§ 1. W pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku.

§ 2. Jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przysługiwał, przypada jego dzieciom w częściach równych. Przepis ten stosuje się odpowiednio do dalszych zstępnych.

Art. 932.

§ 1. W braku zstępnych spadkodawcy powołani są do spadku z ustawy jego małżonek i rodzice.

§ 2. Udział spadkowy każdego z rodziców, które dziedziczy w zbiegu z małżonkiem spadkodawcy, wynosi jedną czwartą całości spadku. (...)

§ 3. W braku zstępnych i małżonka spadkodawcy cały spadek przypada jego rodzicom w częściach równych.

§ 4. Jeżeli jedno z rodziców spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przysługiwał, przypada rodzeństwu spadkodawcy w częściach równych.

§ 5. Jeżeli którekolwiek z rodzeństwa spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku pozostawiając zstępnych, udział spadkowy, który by mu przysługiwał, przypada jego zstępnym. Podział tego udziału następuje według zasad, które dotyczą podziału między dalszych zstępnych spadkodawcy.

§ 6. Jeżeli jedno z rodziców nie dożyło otwarcia spadku i brak jest rodzeństwa spadkodawcy lub ich zstępnych, udział spadkowy rodzica dziedziczącego w zbiegu z małżonkiem spadkodawcy wynosi połowę spadku.

Art. 933.

§ 1. Udział spadkowy małżonka, który dziedziczy w zbiegu z rodzicami, rodzeństwem i zstępnymi rodzeństwa spadkodawcy, wynosi połowę spadku.

§ 2. W braku zstępnych spadkodawcy, jego rodziców, rodzeństwa i ich zstępnych, cały spadek przypada małżonkowi spadkodawcy.

Źródło 2. Opis sytuacji

Katarzyna S., która zginęła w wypadku samochodowym, nie zostawiła testamentu. Pozostawała w bezdzietnym związku małżeńskim z Adamem S. Oprócz współmałżonka do spadku po zmarłej pretenduje jej ojciec (matka zmarła dwa lata wcześniej), teściowie, siostra Grażyna K. (jedyne rodzeństwo) oraz syn siostry, Tadeusz K.

Zakładając, że nie zachodzą okoliczności, w których spadkobierca może być uznany przez sąd za niegodnego i wszystkie wymienione osoby dożyły otwarcia spadku, określ, które spośród wymienionych osób otrzymają spadek po Katarzynie S. i jaka część spadku im przypadnie. Podane odpowiedzi uzasadnij, odwołując się do właściwych przepisów prawa.

Zadanie 108.**O jednym ze sposobów rozwiązywania sporów**

We współczesnym świecie zmienia się znaczenie prawa jako regulatora życia społecznego. Popularyzacja mediacji odzwierciedla – w sferze organizacji systemu wymiaru sprawiedliwości i dominujących wzorców rozwiązywania konfliktów – tendencje do odchodzenia od paternalistycznej roli państwa i prawa [...].

Mediacja zapewnia jej uczestnikom wiele satysfakcji w różnych wymiarach. Daje im szansę na znalezienie – własnymi siłami – takiego rozwiązania, które pogodzi ich interesy w sposób optymalny i sprawi, że każda z nich mogłaby się czuć zwycięzcą, coś zyskując i nie tracąc niczego (sytuacja „podwójnego zwycięstwa”).

Dzięki mediacji w wielu przypadkach ludzie „uczą się” ponownie ze sobą rozmawiać. Mediacja pozwala na to, aby powiedzieć drugiej stronie „całą prawdę”, w nieformalnej rozmowie „wszystko” sobie wyjaśnić.

Źródło: R. Morek, *Mediacja w sprawach cywilnych* (stan prawny na 1 grudnia 2011), Warszawa 2011, s. 3–4.
<https://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/mediacje/download,1513,3.html> [dostęp: 27.12.2014].

Podając dwa argumenty, wykaż, że w porównaniu z procesem sądowym opisany w tekście sposób rozwiązywania sporów jest bardziej korzystny dla stron konfliktu.

Zadanie 109.**Z kroniki policyjnej****Zakłócenia porządku publicznego**

Mecz piłki nożnej pomiędzy drużynami Górnika Zabrze i Górnika Łęczna zabezpieczali policjanci. Przed meczem, a także po jego zakończeniu, policjanci interweniowali w związku z naruszeniami przepisów prawa. Najwięcej kłopotów przysparzały osoby, które były wulgarnie, spożywały alkohol w miejscu publicznym oraz załatwiały tam swoje potrzeby fizjologiczne. Policjanci nałożyli 45 mandatów na łączną kwotę 4000 złotych. (KMP Zabrze).

Na podstawie: [http://zabrze.com.pl/i,karali-mandatami \[...\],405147,839324.html](http://zabrze.com.pl/i,karali-mandatami [...],405147,839324.html) [dostęp: 27.12.2014].

Odpowie za bezpodstawną interwencję

Za bezpodstawne wezwanie patrolu policji odpowie mieszkaniec Małych Łunaw. Nie dość, że fałszywie oskarżył swego ojca o wszczynanie awantury w domu, to jeszcze opryskliwie i arogancko zwracał się do interweniujących funkcjonariuszy. W rezultacie dwudziestolatek noc spędził w izbie wytrzeźwień. W sprawie bezpodstawnego wezwania policji wszczęte zostało postępowanie. Za popełniony czyn dwudziestolatek usłyszy zarzut. Grozi mu kara aresztu albo grzywny do 1500 zł.

Na podstawie: <http://chelmno.com.pl/kronika-komendy-powiatowej-policji/> [dostęp: 27.12.2014].

Rozstrzygnij, czy opisane czyny, z którymi zetknęli się funkcjonariusze policji, to wykroczenia. W uzasadnieniu podaj dwa argumenty.

Zadanie 110.

Źródło 1. Ustawa z dnia 24 września 2010 roku o ewidencji ludności [fragment]

Art. 28. 1. Obywatel polski dokonuje zameldowania się na pobyt stały lub czasowy w formie pisemnej na formularzu w organie gminy właściwym ze względu na położenie nieruchomości, w której zamieszkuje, przedstawiając do wglądu dowód osobisty lub paszport.

Art. 31. 1. Jeżeli dane zgłoszone do zameldowania lub wymeldowania budzą wątpliwości o zameldowaniu lub wymeldowaniu rozstrzyga organ gminy w drodze decyzji administracyjnej.

2. Wątpliwości co do stałego lub czasowego charakteru pobytu osoby pod deklarowanym adresem rozstrzyga organ gminy w drodze decyzji administracyjnej.

Źródło 2. Opis sytuacji

Anna zgodnie z *Ustawą o ewidencji ludności* złożyła do Urzędu Miasta [...] wniosek o zameldowanie w miejscu pobytu stałego. Otrzymała decyzję odmowną podpisaną przez Burmistrza Miasta [...]. Anna nie zgadza się z podjętą w stosunku do niej decyzją. Uważa, że nastąpiło naruszenie przepisów postępowania poprzez niedokładne wyjaśnienie istniejącego stanu faktycznego.

Wyjaśnij, jakie działania formalno-prawne Anna może podjąć, aby doprowadzić do uchylecia podjętej w stosunku do niej decyzji.

Zadanie 111.

O prawach zatrzymanego (sytuacja fikcyjna)

Jakub X. został zatrzymany przez policję w Krakowie. Po 40 godzinach przekazano go do dyspozycji sądu. Sędzia obliczył, że ma 32 godziny na podjęcie decyzji o tymczasowym aresztowaniu i przedstawieniu mu zarzutów.

Rozstrzygnij, czy decyzja sędziego jest prawidłowa. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 112.

Fragment aktu prawnego

Art. 95.

§1. Władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka, z poszanowaniem jego godności i praw.

§2. Dziecko pozostające pod władzą rodzicielską winno rodzicom posłuszeństwo, a w sprawach, w których może samodzielnie podejmować decyzje i składać oświadczenia woli, powinno wysłuchać opinii i zaleceń rodziców formułowanych dla jego dobra.

Źródło: Dz. U. 1964, Nr 9, poz. 59. [dostęp: 03.02.2015].

Podaj nazwę kodeksu, z które pochodzi zacytowany przepis prawny.

Zadanie 113.

Decyzja Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP [fragment]

**MINISTER
NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO**

Warszawa, 27 listopada 2014 r.

Przedsiębiorstwo Farmaceutyczne LEK-MED Sp. z o.o.
ul. Harcerska 15X
00-349 Łękołowy

DECYZJA NR 04052/4/D.P02-IT1/2014

Na podstawie artykułu 155 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. 2014 r. poz. 183, 1195) po rozpatrzeniu wniosku Przedsiębiorstwo Farmaceutyczne LEK-MED Sp. z o.o. z dnia 10 listopada 2014 r. o zmianę harmonogramu wykonywania projektu „Inicjatywy technologicznej I” nr 14660 pt.: „Opracowanie technologii otrzymywania preparatu zawierającego substancję czynną propionian flutykazonu w postaci aerozolu do inhalacji”

Zmieniam

decyzję Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 września 2013 r. nr 04052/D.P02-IT1/2013, zmienioną decyzją Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 grudnia 2013 r. nr 04052/2/D.P02-IT1/2013 oraz z dnia 7 sierpnia 2014 r. 04052/3/D.P01-IT1/2014, w ten sposób, że przyznaję środki finansowe w wysokości

1 375 750 zł

(milion trzysta siedemdziesiąt pięć tysięcy siedemset pięćdziesiąt złotych)

na realizację:

1. projektu celowego „Inicjatywy technologicznej”,
2. przedsięwzięcia innowacyjnego prowadzonego z wykorzystaniem wyników badań naukowych lub prac rozwojowych – prac przygotowawczych niezbędnych do wdrożenia wyników prac badawczo-rozwojowych, pod warunkiem złożenia przez adresata niniejszej decyzji sprawozdania z realizacji projektu wskazanego w pkt. 1 oraz pozytywnej oceny jego wyników.

Uzasadnienie:

W związku z tym, że przeniesienie części środków na lata następne pozwoli na zrealizowanie wszystkich zaplanowanych działań, zmiana decyzji na podstawie art. 155 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. Nr. 98, poz. 1071 z późn. zm.) jest zasadna.

Na podstawie: <http://bsw.edu.pl/images/studia/zip-decyzja.jpg> [dostęp: 17.12.2014].

Rozstrzygnij, czy w zaprezentowanym fragmencie decyzji administracyjnej znalazły się wszystkie elementy niezbędne do uznania jej za ważną. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 114.

Źródło 1. O nauce w szkole ponadgimnazjalnej [opis sytuacji]

Janek ma 16 lat. Po ukończeniu gimnazjum i przystąpieniu do egzaminu gimnazjalnego ubiegał się o miejsce w jedynym liceum w gminie, w której mieszka. Jednak nie został on do niej przyjęty. Dlatego kontynuuje naukę w znajdującym się na terenie tego samego powiatu, ale w innej gminie, liceum, do którego musi dojeżdżać około 10 km. Janek nie akceptuje zaistniałej sytuacji. Uważa, że powinien móc kontynuować naukę na terenie swojej gminy – w tym samym obwodzie szkolnym, w którym uczęszczał do szkoły podstawowej i gimnazjum.

Źródło 2. Ustawa z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty (z późniejszymi zmianami) [fragment]

Art. 15.

1. Nauka jest obowiązkowa do ukończenia 18 roku życia.
2. Obowiązek szkolny dziecka rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 6 lat, oraz trwa do ukończenia gimnazjum, nie dłużej jednak niż do ukończenia 18. roku życia.

Art. 16.

5 a. Po ukończeniu gimnazjum obowiązek nauki spełnia się:

- 1) przez uczęszczanie do publicznej lub niepublicznej szkoły ponadgimnazjalnej [...].

Art. 17.

1. Sieć publicznych szkół powinna być zorganizowana w sposób umożliwiający wszystkim dzieciom spełnianie obowiązku szkolnego [...].
4. Rada gminy [...] ustala plan sieci publicznych szkół podstawowych i gimnazjów prowadzonych przez gminę, a także określa granice obwodów publicznych szkół podstawowych i gimnazjów [...].
5. Rada powiatu ustala plan sieci publicznych szkół ponadgimnazjalnych oraz szkół specjalnych [...] tak aby umożliwić dzieciom i młodzieży zamieszkującym na obszarze powiatu [...] realizację [...] obowiązku nauki.

Rozstrzygnij, czy w przedstawionej sytuacji naruszono prawa wynikające z ustawy o systemie oświaty. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do właściwych przepisów.

Zadanie 115.

Źródło 1. Opis sytuacji

W 2007 roku Apolonia C. zawarła związek małżeński z Hipolitem M. Szczęśliwi małżonkowie zamieszkali w apartamencie, który Apolonia otrzymała w spadku po babci. Małżonkowie osiągnęli sukcesy w pracy zawodowej. Dochody uzyskiwane z działalności zarobkowej Apolonii pozwoliły na otwarcie restauracji w samym centrum miasta. Hipolit, dzięki swej działalności, został udziałowcem firmy, posiadającej kilka obiektów nieopodal centrum tego miasta. Małżonkowie postanowili opuścić miejski gwar i kupili dom na wsi. Niestety sielanka nie trwała długo. Apolonia, nie pozostawiając testamentu, zginęła w wypadku samochodowym.

Źródło 2. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* [fragment]

DZIAŁ III

Małżeńskie ustroje majątkowe

Rozdział I

Ustawowy ustrój majątkowy

Art. 31.

§ 1. Z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków.

§ 2. Do majątku wspólnego należą w szczególności:

- 1) pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków;
- 2) dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków [...].

115.1. Rozstrzygnij, która nieruchomość nie stanowiła majątku wspólnego opisanych małżonków. Odpowiedź uzasadnij.

115.2. Podaj nazwę rodzaju dziedziczenia, które nastąpi w związku z opisaną w tekście sytuacją.

Zadanie 116.

Źródło 1. O jednej ze spraw karnych

Sprawa karna została zakończona. Prokurator nie wnosił o apelację. Obecnie wyrok się uprawomocnił. Oskarżyciel posiłkowy wykazał prokuratorowi, że uzasadnienie nosi absurdalne błędy w ustaleniach faktycznych.

Na podstawie: <http://forumprawne.org/prawo-karne/451511-sprawa-karna-zakonczone-czy-jest-mozliwosc-odwolania.html> [dostęp: 11.11.2014].

Źródło 2. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku – *Kodeks karny* [fragment]

Rozdział 55

Kasacja

Art. 524. § 1. Termin do wniesienia kasacji dla stron wynosi 30 dni od daty doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem.

Art. 519. Od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kończącego postępowanie może być wniesiona kasacja.

Art. 520. § 1. Do wniesienia kasacji uprawnione są strony.

§ 2. Strona, która nie zaskarżyła orzeczenia sądu pierwszej instancji, nie może wnieść kasacji od orzeczenia sądu odwoławczego, jeżeli orzeczenie sądu pierwszej instancji utrzymano w mocy lub zmieniono na jej korzyść.

Rozstrzygnij, czy w przedstawionej sytuacji prokurator może wystąpić o kasację wyroku. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 117.

O naruszeniach prawa

Opis A. Janusz został pobity po meczu piłkarskim przez kibiców przeciwnej drużyny. Trafił do szpitala na trzy miesiące. Nie poinformował nikogo o tym, co się wydarzyło. Na stadionie jednak były zamontowane kamery, dzięki czemu Policja dowiedziała się o pobiciu Janusza.

Opis B. Nerwowy sąsiad Jana zapukał do niego, obraził go używając wulgarnych słów, zagroził, że jeżeli ten jeszcze raz będzie wbijał gwoździe o 8 rano w sobotę, to połamie mu rękę. Poranną awanturę słyszało kilku innych sąsiadów.

Opis C. Znajoma Krystyny, nie mogąc załatwić sprawy w urzędzie, wręczyła urzędnikowi łapówkę.

Na podstawie: <http://pokrzywdzeni.gov.pl/informator-pokrzywdzonego/informator-dla-pokrzywdzonego---czesc-dla-pokrzywdzonych/zawiadomienie-o-podejrzeniu-popelnienia-przestepstwa/jakie-sa-rodzaje-przestepstw/> [dostęp: 10.11.2014].

Rozstrzygnij, który z powyższych opisów sytuacji ilustruje przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 118.

Tabela. Nieletni, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze, poprawcze lub kary w sądach powszechnych w związku z czynami karalnymi w 2012 roku

Ogółem	20 980
według wybranych rodzajów środków lub kar	
Upomnienie	6 972
Nadzór kuratora	6 559
Zobowiązanie do określonego postępowania	6 032
Nadzór rodziców lub opiekunów	2 707
Umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym	852
Zakład poprawczy	646
Skierowanie do ośrodka kuratorskiego	262
według wybranych rodzajów przestępstw	
Przeciwko życiu i zdrowiu, w tym:	4 826
- udział w bójce lub pobiciu	1 925
- przestępstwa z ustaw o przeciwdziałaniu narkomanii	1 449
- uszczerbek na zdrowiu	1 331
- zabójstwo	5

Uwaga. W podziale według rodzajów środków wychowawczych nieletni może być wykazany kilkakrotnie, ponieważ sąd może orzec kilka rodzajów środków.

Na podstawie: *Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 166, 168.

Ustal, czy wobec wszystkich nieletnich, którzy w 2012 roku popełnili przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, polskie sądy prawomocnie orzekły środki poprawcze. Odpowiedź uzasadnij, przywołując odpowiednie dane.

Zadanie 119.**Oświadczenie Amerykańskiego Towarzystwa Antropologicznego z 1947 roku**

Normy i wartości są względne, zależne od kultury, z której pochodzą, więc każda próba formułowania postulatów wyrastających z przekonań czy norm moralnych jednej kultury musi w tej mierze uniemożliwić objęcie jakąkolwiek deklaracją praw człowieka całej ludzkości. To, co w jednym społeczeństwie uważa się za prawa człowieka, w innym albo w tym samym, lecz w innych czasach, uchodzić może za antyspołeczne.

Źródło: K. Jasikowa, *Edukacja na rzecz globalnego obywatelstwa: historia idei i wybrane współczesne problemy*, „Kultura-Historia-Globalizacja” 2013, nr 14.

Rozstrzygnij, czy autorom powyższych słów blisko jest do haseł uniwersalizmu praw człowieka. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 120.**Fragment dokumentu**

Jan z Bożej łaski król Anglii, pan Irlandii, książę Normandii i Akwitanii oraz hrabia Andegawenii przekazuje pozdrowienie [...]. Człowiek wolny nie może być ukarany za wykroczenie inaczej jak tylko stosownie do rodzaju czynu, zaś za wielkie przestępstwo według jego charakteru [...]. Żaden człowiek wolny nie może być pojmany ani uwięziony, pozbawiony mienia, wyjęty spod prawa, wygnany lub w jakikolwiek sposób ciemniony i ani przeciwko niemu nie wystąpimy, ani nikogo nie wyślemy inaczej, aniżeli na mocy prawomocnego wyroku wydanego przez jemu równych według prawa krajowego.

Źródło: pl.static.z-dn.net/files/d9d/6469a34df595bd421e8f48488a4d4d24.pdf [dostęp: 25.11.2014].

Podaj nazwę zacytowanego dokumentu dotyczącego praw człowieka.

Zadanie 121.**Międzynarodowy akt prawny [fragment]**

Artykuł 34. Skargi indywidualne

[Organ ten] może przyjmować skargi każdej osoby, organizacji pozarządowej lub grupy jednostek, która uważa, że stała się ofiarą naruszenia przez jedną z Wysokich Układających się Stron praw zawartych w niniejszej Konwencji lub jej protokołach.

Artykuł 35. Wymogi dopuszczalności

1. [Organ ten] może rozpatrywać sprawę dopiero po wyczerpaniu wszystkich środków odwoławczych, przewidzianych prawem wewnętrznym, zgodnie z powszechnie uznanymi zasadami prawa międzynarodowego, i jeśli sprawa została wniesiona w ciągu sześciu miesięcy od daty podjęcia ostatecznej decyzji.

Źródło: www.msiz.gov.pl/resource/c79c4895-26f9-4dab-888a-527551da48ac:JCR [dostęp: 30.12.2014].

Podaj nazwę organu międzynarodowego, którego dotyczą powyższe przepisy prawne.

Zadanie 122.

O łamaniu praw

Tekst 1. W Iranie zatrzymano czterech mężczyzn podejrzanych o oblanie kwasem co najmniej dwóch kobiet – podała oficjalna agencja prasowa IRNA. Atak, do którego doszło w ubiegłym tygodniu w mieście Isfahan, wywołał oburzenie w kraju. Napastnicy najpewniej zaatakowali kobiety, gdyż uważali, że były one niewystarczająco skromnie ubrane.

Tekst 2. 2 czerwca wieczorem trzech Żydów, udających się na nabożeństwo do żydowskiej szkoły, zostało znieważonych i obrabowanych przez trzech osobników. Doszło do bójki, podczas której dwóm Żydom zadano ciosy w głowę młotkiem i metalowym prętem. Trzeci został uderzony w ramię.

Tekst 3. Warunki w więzieniach stanowych w Kalifornii (USA) były we wtorek jednym z głównych tematów relacji telewizyjnych i radiowych. Osadzeni odbywają tam karę często w zatłoczonych celach, a więźniowie chorzy na raka i inne choroby – jak relacjonowało we wtorek radio NPR – nie otrzymywali odpowiednich leków, co przyspieszało ich zgony.

Tekst 4. Pojawiły się pierwsze szczegóły w sprawie zatrzymania na Białorusi eksperta wojskowego. Aleksander Alesin jest podejrzany z dwóch artykułów dotyczących zdrady ojczyzny i szpiegostwa lub przekazania tajemnicy państwowej innemu państwu. Grozi mu od 7 do 15 lat więzienia.

Na podstawie: <http://wiadomosci.wp.pl/kat,8311,title,W-Iranie-zatrzymano-mezczyzn-podejrzanych-o-oblewanie-kobiet-kwasem,wid,16972693,wiadomosc.html>, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,8771,title,Zatrzymany-na-Bialorusi-ekspert-Aleksander-Alesin-podejrzany-o-zdrade,wid,17088364,wiadomosc.html>, www.lex.pl/czytaj/-/artykul/sn-kalifornii-zwolnic-25-procent-wiezniow?refererPlid=68467180, www.wprost.pl/ar/326790/Kolejny-antysemicki-atak-we-Francji/ [dostęp: 30.12.2014].

Rozstrzygnij, w którym tekście opisano sytuację łamania praw człowieka. Uzasadnij swój wybór.

Zadanie 123.

O działaniach małżeństwa von Hannover

Skarżącymi byli Caroline von Hannover, córka zmarłego Rainiera III księcia Monaco, oraz jej mąż książę Ernst August von Hannover. Od wczesnych lat 90. księżniczka Caroline starała się uniemożliwić publikowanie przez prasę zdjęć z jej życia prywatnego. Serie takich zdjęć wydrukowanych w 1993 r. oraz w 1997 r. w niemieckich czasopismach doprowadziły do wszczęcia spraw przed sądami niemieckimi. Federalny Trybunał Sprawiedliwości (FTS) w 1995 r., a następnie Federalny Trybunał Konstytucyjny (FTK) w 1999 r. oddaliły jej roszczenia. Spraw tych dotyczyło także orzeczenie Trybunału ze Strasburga: Caroline von Hannover v. Niemcy z dnia 24 czerwca 2004 roku, w którym przyznano, iż został naruszony art. 8 Konwencji.

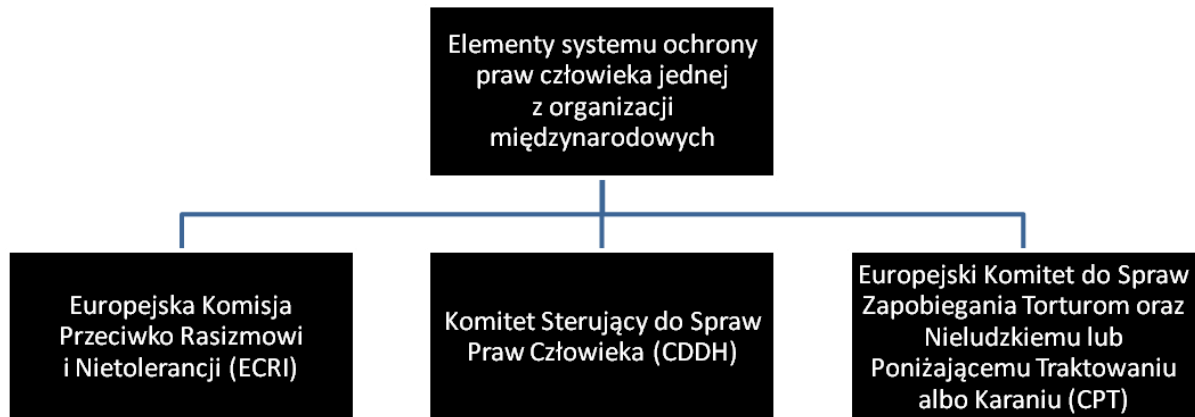
Na podstawie: M. A. Nowicki (oprac.), [...], Warszawa 2013, s. 177.

123.1. Podaj nazwę trybunału, który przyznał rację książęcej parze.

123.2. Określ, w której generacji międzynarodowego katalogu praw człowieka znajduje się naruszone prawo.

Zadanie 124.

Schemat. Jeden z systemów ochrony praw człowieka

Źródło: <http://bip.ms.gov.pl> [dostęp: 30.12.2014].

Uzupełnij zdania – wpisz nazwę organizacji międzynarodowej (A) oraz rok (B).

Przedstawione powyżej instytucje broniące praw człowieka wchodzą w skład systemu stworzonego w ramach (A)

Polska jest członkiem tej organizacji od roku (B)

Zadanie 125.**O prawie do ochrony międzynarodowej**

Roman – obywatel Białorusi, działacz antyrządowej opozycji – podczas kontroli granicznej zadeklarował chęć uzyskania w Polsce ochrony międzynarodowej na podstawie Konwencji Genewskiej z 1951 r. z uwagi na prześladowanie w swoim państwie. Następnie za pośrednictwem komendanta placówki Straży Granicznej złożył wniosek o udzielenie mu ochrony do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

125.1. Podaj nazwę statusu prawnego, który Roman otrzyma w przypadku pozytywnego rozpatrzenia złożonego przez niego wniosku.

125.2. Podaj dwa prawa, które będą przysługiwały Romanowi w Polsce w przypadku pozytywnego rozpatrzenia złożonego przez niego wniosku.

Zadanie 126.**Opis sytuacji**

Jakub X., mieszkaniec Warszawy, nie został przyjęty do pracy w urzędzie miasta z powodu braku wymaganych kwalifikacji. Wystąpił do sądu, twierdząc, że naruszone zostało jego konstytucyjne prawo do pracy.

Wyjaśnij, czy działania Jakuba X. mają podstawę prawną w *Konstytucji RP z 1997 roku*.

Zadanie 127.

Źródło 1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku *Kodeks karny* (Dz. U. z dnia 2 sierpnia 1997 roku) [fragment]

Art. 256. Kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Źródło 2. O mowie nienawiści

Partia rządząca chce zapisać w artykule 256 kk, że „kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści wobec grupy osób lub osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, społecznej, naturalnych lub nabytych cech osobistych lub przekonań, podlega karze grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”.

– Odnoszenie kategorii mowy nienawiści do przynależności politycznej może spowodować bardzo negatywne konsekwencje dla debaty publicznej – twierdzi Adam Bodnar, wiceprezes Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Podkreśla, że podstawą przepisów o mowie nienawiści jest ochrona praw jednostki dotycząca pewnych cech, na które nie mamy wpływu. Nie mamy wpływu na kolor oczu, orientację seksualną czy przynależność narodowościową, ale przynależność polityczna to jest cecha, która zależy od naszych przekonań.

Na podstawie: www.fakty.interia.pl/ [dostęp: 05.12.2014].

Wykaż, że przedstawione zmiany w art. 256 *Kodeksu karnego* mogą ograniczyć możliwość kontroli polityków przez media.

Zadanie 128.

O laureatach Pokojowej Nagrody Nobla

Opis A. Pastor baptystyczny, działacz na rzecz równouprawnienia i zniesienia dyskryminacji rasowej, laureat Pokojowej Nagrody Nobla z roku 1964.

Opis B. Polityk arabski, współzałożyciel organizacji zbrojnej Al-Fatah, prezydent Autonomii Palestyńskiej, laureat Pokojowej Nagrody Nobla w 1994 roku.

Opis C. Polityk, prezydent państwa afrykańskiego, jeden z przywódców ruchu przeciw apartheidowi, wieloletni więzień polityczny, laureat Pokojowej Nagrody Nobla w 1993 roku.

Podaj imiona i nazwiska laureatów Pokojowej Nagrody Nobla przedstawionych w powyższych opisach.

Zadanie 129.**Uzasadnienia przyznania pokojowej Nagrody Nobla [fragmenty]**

Opis A. „Za [...] pokojową walkę o bezpieczeństwo kobiet i o prawo kobiet do pełnego uczestnictwa w budowaniu pokoju”.

Opis B. „Za [...] wysiłki na rzecz budowy i upowszechniania wiedzy na temat zmian klimatu wynikających z działań człowieka i za stworzenie podstaw dla środków, które są niezbędne do walki z takimi zmianami”.

Opis C. „Za [...] walkę z ciemieniem dzieci i młodych ludzi oraz o prawo wszystkich dzieci do edukacji”.

Źródło: [http://m.wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,117915,16780749,Pokojowy_Nobel_dla_...html](http://m.wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,117915,16780749,Pokojowy_Nobel_dla_...)
[dostęp: 03.02.2015].

Do informacji i fotografii dotyczącej każdej z laureatek pokojowej Nagrody Nobla przyporządkuj uzasadnienie przyznania jej tego wyróżnienia.

	
Malala Yousafzai, obywatelka Pakistanu	Tawakkul Karman, obywatelka Jemenu
Opis	Opis

Źródło: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2014/yousafzai-facts.html,
http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2011/karman-facts.html [dostęp: 30.12.2014].

1.4. Stosunki międzynarodowe

Zadanie 130.

Źródło 1. O konflikcie na obszarze poradzieckim

Konflikt miał dwie odsłony, właściwie były to dwie różne wojny. Jedna w latach 1994–1996 oraz druga w latach 1999–2009, kiedy to nastąpiło oficjalnie zakończenie operacji antyterrorystycznej, chociaż ta data nie jest jednoznaczna i wielu twierdzi, że wojna jeszcze trwa. Zwycięzcą wyborów prezydenckich w styczniu 1997 r. został szef sztabu Asłan Maschadow, który nie mógł poradzić sobie z sytuacją rozkładu państwa.

Na podstawie: A. Legucka, *Geopolityczne uwarunkowania i konsekwencje konfliktów zbrojnych na obszarze poradzieckim*, Warszawa 2013, s. 149, 157.

Źródło 2. Mapa polityczna regionu

Na podstawie: http://d-maps.com/carte.php?num_car=4030&lang=en

Na podstawie tekstu oraz mapy uzupełnij zdania – wpisz nazwę państwa federalnego (A), numer na mapie (B), nazwę jednostki federacji (C) oraz nazwisko (D).

Powyższy tekst dotyczy konfliktu na obszarze (A), państwa oznaczonego na mapie numerem (B) Był on związany z faktem ogłoszenia niepodległości przez część składową tego państwa – (C), co uczynił pierwszy prezydent tej republiki (D)

Wskazówki do rozwiązania zadania

Zwróć uwagę na charakterystyczne elementy opisu – lata wojen oraz nazwisko Maschadowa. Wskazówkę znajdziesz również w tytule źródła tekstu oraz na mapie – pomogą nazwy mórz. W poleceniu masz informację, że punktach A–B chodzi o państwo federalne.

Poprawna odpowiedź

- A. Federacji Rosyjskiej (Rosji),
- B. 2,
- C. Czeczenię (Republikę Czeczeńską),
- D. (Dżochar) Dudajew.

Zadanie 131.

Plakat. Kampania społeczna

Źródło: www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/51,96856,13591343.html?i=3 [dostęp: 20.11.2014].

Tłumaczenia słów z plakatu:

Torebka – 32 euro,

Tygodniowe wyżywienie – 4 euro,

Wyślij „pomoc” na numer 2255, aby przekazać 1,50 euro.

Dokonaj interpretacji problemu ukazanego w kampanii społecznej, której fragmentem jest powyższy plakat, w kontekście podziału na globalną Północ i globalne Południe.

Wskazówki do rozwiązania zadania

W zadaniu zasugerowano sposób interpretacji plakatu w kierunku globalnych podziałów Północ-Południe. Zwróć uwagę, że z plakatu wywnioskować można o zróżnicowaniu wydatków na realizację potrzeb różnego rzędu w różnych krajach. W rozwiązaniu zadania konieczne jest odniesienie się do pojęć „globalna Północ” i „globalne Południe”.

Przykład poprawnej odpowiedzi

W kampanii zwrócono uwagę na zróżnicowanie wysokości i charakteru wydatków na dobra w państwach bogatej Północy i biednego Południa. Ukazuje tym samym problemy ekonomiczne globalnego Południa.

Zadanie 132.

Opis A. Biorąc pod uwagę dużą liczbę uchodźców wewnętrznych oraz ciągły brak dostępu do wody, obawialiśmy się o stan higieny i warunki sanitarne wśród osób nabierających wodę wprost z sadzawek. Pod koniec stycznia 2013 roku nasi pracownicy pojechali do Gumuruk, by na miejscu rozdać mieszkańcom zestawy sanitarne WASH.

Źródło: www.pah.org.pl/nasze-dzialania/19/4796/..._w_miescie_gumuruk_sudan_pld [dostęp: 12.12.2014].

Opis B. W Aweil (Sudan Południowy) trwają szkolenia przeciwpożarowe i przeciwpowodziowe dla strażaków, podczas których uczą się m.in. zabezpieczania miejsc zagrożonych zalaniem i udzielania pierwszej pomocy. Na rzecz miejscowej straży przekazany został również sprzęt niezbędny do przeprowadzania akcji ratowniczych.

Źródło: www.polskapomoc.gov.pl/Polacy,wspieraja,strazakow,w,Sudanie,Poludniowym,1869.html [dostęp: 12.12.2014].

Opis C. Z powodu konfliktu, który rozpoczął się wiosną 2014 roku, prawie 800 tysięcy ludzi musiało opuścić swoje domy. Wielu z nich ma ograniczony dostęp do żywności, środków czystości oraz opieki medycznej i wody. Aby mogli przetrwać nadchodzącą zimę, dostarczamy żywność, artykuły higieniczne, ciepłą odzież i artykuły pierwszej potrzeby.

Źródło: www.pah.org.pl/nasze-dzialania/19/5349/nasze_dzialania_na_ukrainie [dostęp: 12.12.2014].

Opis D. Na podstawie przeprowadzonego rozpoznania potrzeb zdecydowaliśmy się na wsparcie syryjskich uchodźców w Libanie, gdzie trafiali uchodźcy z ogarniętego najcięższymi walkami miasta Homs. Obecnie już na terenie Syrii m.in. dostarczamy żywność, dystrybuujemy przedmioty codziennego użytku.

Na podstawie: www.pah.org.pl/nasze-dzialania/19/5247/nasze_dzialania_w_syrii [dostęp: 12.12.2014].

Podaj literę, którą oznaczony jest opis projektu będącego przykładem pomocy rozwojowej. Odpowiedź uzasadnij.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Zwróć uwagę na to, że oprócz jednego opisu wszystkie pozostałe przedstawiają doraźną pomoc osobom w sytuacjach konfliktów i katastrof, czyli pomoc humanitarną. Tylko jeden opis ukazuje pomoc rozwojową, czyli działania nakierowane na długofalowy rozwój społeczeństw. Uzasadnienie musi odnosić się do definicji pomocy rozwojowej.

Zadanie 133.

Opracowanie naukowe – tytuły rozdziałów

Dziś mówimy DOŚĆ! Od powstania w Chiapas do „wojny w sieci”.

„Efekt Seattle” – inspiracje i polskie kontynuacje.

„Anty-Davos”. Światowe Fora Społeczne.

Źródło: A. Pomieciński, [...], Poznań 2013.

Podaj nazwę ruchu społeczno-politycznego, któremu poświęcone jest przedstawione opracowanie naukowe. Odpowiedź uzasadnij, wyjaśniając informacje zawarte w tytule wybranego rozdziału.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Zwróć uwagę na to, że podane tytuły nawiązują do wydarzeń, które zapoczątkowały ruch i stały się jego symbolami oraz form aktywności typowych dla zwolenników ruchu. Pamiętaj, że w uzasadnieniu powinieneś odwołać się tylko do jednego z nich. Przywołaj wydarzenie, które kryje się za tytułem rozdziału, i głoszone przez zwolenników ruchu hasła.

Zadanie 134.**Mapa. Gazociągi w Europie Środkowej i Wschodniej**

Linia ciągła – istniejące gazociągi.

Linia przerywana – planowane gazociągi.

Źródło: ebe.org.pl/komentarz-tygodnia/russia-seeks-to-divide-europe-with-pipelines.html [dostęp: 12.12.2014].

Rozstrzygnij, który z istniejących gazociągów zaznaczonych na mapie został uznany w ostatnich latach w Polsce za zagrożenie dla bezpieczeństwa energetycznego naszego kraju. Odwołując się do informacji zawartych w źródle, uzasadnij zasadność takich opinii.

Zadanie 135.

Rysunek satyryczny

Źródło: www.polityka.pl/galerie/1558745,88,rysuje-jan-koza.read [dostęp: 30.12.2014].

Podaj nazwę państwa, którego stosunków z Polską dotyczy rysunek satyryczny, i wyjaśnij dwie poruszone na nim kwestie.

Zadanie 136.

Informacja ministerstwa

Bezwzględnie należy zachować środki ostrożności w miejscach publicznych, zwłaszcza barach i centrach handlowych, na dworcach autobusowych, a także na terenie obiektów religijnych, w hotelach, w pobliżu atrakcji turystycznych oraz w środkach komunikacji publicznej. Unikać należy demonstracji i innych dużych zgromadzeń publicznych, używać dobrze oznaczonych taksówek, zamykać drzwi i okna w pojazdach, nosić wyłącznie niewielkie kwoty pieniędzy, nie zakładać biżuterii, znać numery telefonów alarmowych, nie dyskutować z uzbrojonymi bandytami. Nie należy podróżować do regionów na pograniczu z Sudanem Południowym i Somalią. Odradza się ponadto podróżowanie do Mombasy i okolicznych miejscowości na Wybrzeżu, Kwale, Kilifi i Lamu oraz na północ od masywu górskiego Mt. Kenya.

Na podstawie: [www.\[...\].gov.pl/pl/p/\[...\]_pl/\[...\]/polityka_bezpieczenstwa/operacje_\[...\]](http://www.[...].gov.pl/pl/p/[...]_pl/[...]/polityka_bezpieczenstwa/operacje_[...]) [dostęp: 21.12.2014].

136.1. Podaj nazwę ministerstwa, które wydało powyższą informację.

136.2. Podaj pełną nazwę organizacji międzynarodowej, do której Polska przystąpiła w ostatnim ćwierćwieczu, i która – poprzez jedną ze swoich instytucji – udzieliła pomocy humanitarnej na opisanym terytorium.

Zadanie 137.**O rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych**

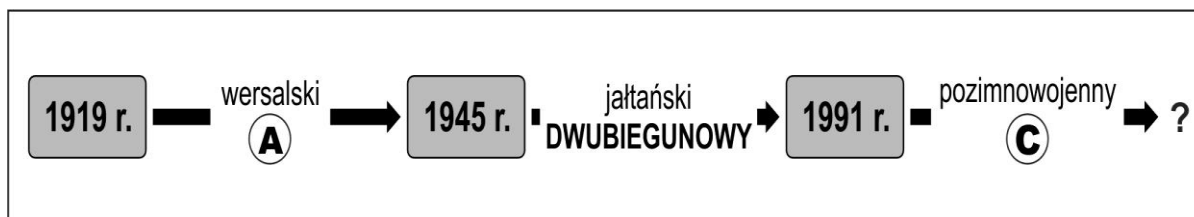
Opis A. Rozstrzyganie sporów między państwami przez wybranych sędziów w oparciu o poszanowanie prawa. Strony określają przedmiot sporu i zgadzają się wykonać wydany wyrok.

Opis B. Metoda załatwiania sporów, w której organ międzynarodowy po zbadaniu stanu faktycznego sporu nie wydaje wyroku, lecz zaleca konkretne rozstrzygnięcie sporu.

Opis C. Postępowanie dyplomatyczne, w którym bierze udział jedno lub kilka państw trzecich. Rola państwa trzeciego polega na ułatwieniu państwom będącym w sporze nawiązania bezpośrednich rokowań. W samych rokowaniach państwo to nie bierze jednak udziału.

Na podstawie: [http://stosunki-miedzynarodowe.pl/slownik/\[...\]](http://stosunki-miedzynarodowe.pl/slownik/[...]) [dostęp: 29.12.2014].

Do każdego opisu dopisz nazwę sposobu rozwiązywania konfliktów międzynarodowych.

Zadanie 138.**Schemat. Ład światowy w XX wieku**

Podaj nazwy typów ładu światowego oznaczonych na schemacie literami A i C.

Zadanie 139.**O handlu międzynarodowym**

Fair trade to zorganizowany ruch społeczny skupiający świadomych konsumentów, organizacje pozarządowe i firmy zaangażowane w handel międzynarodowy. Jego celem jest likwidacja społecznego i ekonomicznego zmarginalizowania ubogich producentów z globalnego Południa, co ma służyć wyeliminowaniu ubóstwa i promocji koncepcji rozwoju zrównoważonego. Idea *Fair Trade* wykorzystuje zatem podejście rynkowe do poprawy sytuacji społeczeństw państw rozwijających się. Zapewnia im równe szanse w handlu (w stosunku do subwencjonowanych produktów rolnych państw rozwiniętych), a więc dostęp do bogatych rynków państw Północy na sprawiedliwych warunkach.

Źródło: <http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KES/kwartalnik/archiwum/Documents/EJastrzebska8>, s.11, [dostęp: 15.01.2015].

Wyjaśnij, czy *fair trade* można uznać za formę pomocy charytatywnej dla krajów Południa. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 140.

Źródło 1. Rysunek satyryczny

Na podstawie: <http://rafa.eu.org/auto/auto11.gif> [dostęp: 27.12.2014].

Źródło 2. Na pomoc zwierzętom

W ostatnich 150 latach tempo wymierania ptaków i ssaków zwiększyło się czterokrotnie. 61 tys. gatunków zwierząt jest wpisanych na listę gatunków zagrożonych. Główną przyczyną wymierania zwierząt jest utrata naturalnych siedlisk, emisja zanieczyszczeń i nielegalny handel zagrożonymi gatunkami. WWF podała na podstawie badań przeprowadzanych od lat 70., że liczebność ok. 3 tys. gatunków ssaków, ptaków, gadów, płazów i ryb zmniejszyła się w skali globalnej o jedną trzecią.

Na podstawie: [www.wprost.pl/ar/350839/\[...\]-alarmuj-zwierzeta-\[...\]szybciej/](http://www.wprost.pl/ar/350839/[...]-alarmuj-zwierzeta-[...]szybciej/) [dostęp: 13.02.2015].

Zidentyfikuj problem, na jaki zwracają uwagę autorzy obu źródeł. W odpowiedzi odwołaj się do elementów graficznych rysunku.

Zadanie 141.

O przyczynach wydarzeń w Jugosławii

Wśród przyczyn wewnętrznych do najważniejszych należała śmierć w 1980 r. [...] Josipa Broza Tity. Dziesięć lat później sytuacja w Jugosławii zmieniła się tak dalece, że politycy którzy stanęli na czele rządów republikańskich, nie byli w stanie rozwiązać sytuacji konfliktowej. Przeciwnie, zamiast scalać państwo federacyjne, usiłowali budować państwa narodowe.

Źródło: R. Łoś, J. Regina-Zacharski, *Współczesne konflikty zbrojne*, Warszawa 2010, s. 292–293.

Podaj nazwy czterech nowych państw, które powstały w latach 90. XX wieku w wyniku sytuacji opisanej w tekście.

Zadanie 142.

Rysunek. W walce o pokój

Na podstawie: [...] politicalcartoons.com%252Fcartoon%252F0d1abe7d-5344-48ef-821d-d68233b0bb36.html%3B600%3B501 [dostęp: 31.12.2014].

142.1. Podaj nazwę państwa oraz rodzaj międzynarodowej inicjatywy, której dotyczy rysunek.

142.2. Wyjaśnij problem przedstawiony na rysunku.

Zadanie 143.

O rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych

W końcu stycznia 1999 r. podjęto jeszcze raz próbę dyplomatycznego rozwiązania konfliktu. Do stołu rokowań na zamku w Rambouillet pod Paryżem 6 lutego zostały zaproszone zwaśnione strony: Serbowie i Albańczycy. Pertraktacje były prowadzone za pośrednictwem zajmujących się rokowaniami osób: francuskiego ministra spraw zagranicznych Huberta Vedrine, brytyjskiego Robina Cooka, amerykańskiego ambasadora Christophera Hilla, reprezentującego Unię Europejską austriackiego dyplomaty Wolfganga Petritscha oraz rosyjskiego wiceministra Borisa Majorskiego. Podstawę porozumienia politycznego stanowił plan pokojowy opracowany przez Hilla.

Źródło: R. Łoś, J. Regina-Zacharski, *Współczesne konflikty zbrojne*, Warszawa 2010, s. 315.

Rozstrzygnij, czy metoda rozwiązywania konfliktów międzynarodowych przedstawiona w tekście to arbitraż. Uzasadnij odpowiedź.

Zadanie 144.

Tabele. Wydatki na wojskowość (w mln dolarów)

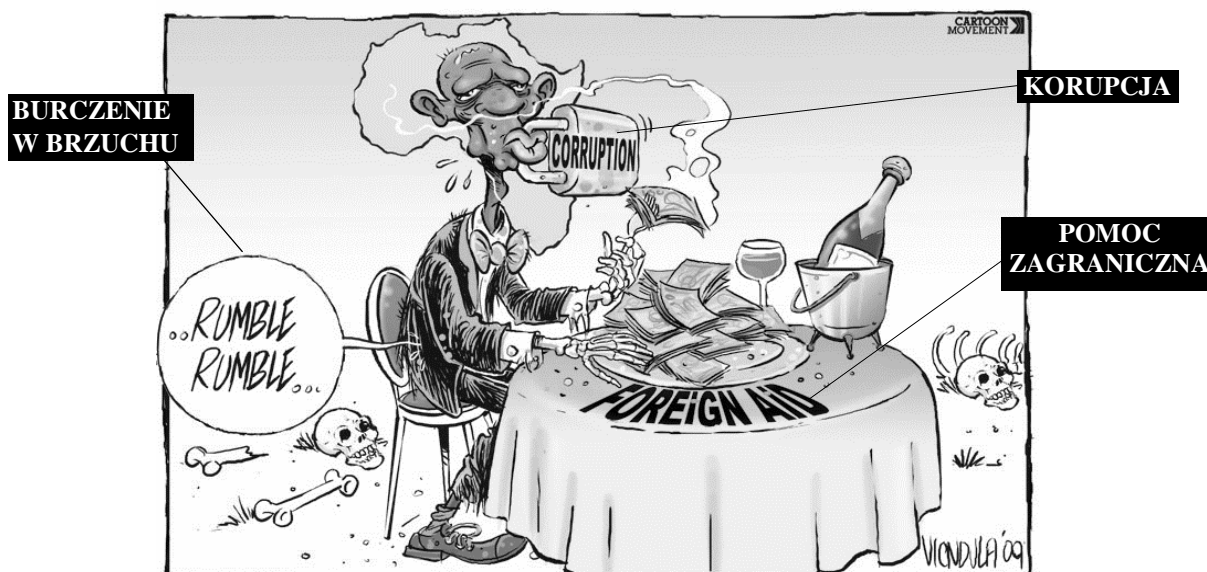
Tabela 1		Tabela 2	
USA	305141	USA	293093
Francja	45123	ZSRR	246011
RFN	41965	Francja	36105
Wielka Brytania	40775	RFN	35097
Japonia	32927	Wielka Brytania	34304
Włochy	25003	Japonia	26200
Arabia Saudyjska	15360	Włochy	19621
Iran	14064	Arabia Saudyjska	13355
ChRL	12494	Indie	10889
Korea Płd.	11615	Kanada	9897

Na podstawie: SIPRI, *SIPRI Military Expenditure Database*,
www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database [dostęp: 25.11.2014].

Ustal, która z tabel odnosi się do 1988 roku. Swój wybór uzasadnij, odwołując się do wiedzy o typie ówczesnego ładu międzynarodowego oraz zaprezentowanych danych.

Zadanie 145.

Rysunek satyryczny

Źródło: www.cartoonmovement.com/cartoon/71?fq=theme.money [dostęp: 05.01.2015].

Wyjaśnij problem zilustrowany na rysunku satyrycznym, uwzględniając jego elementy graficzne.

Zadanie 146.**Źródło 1. O ładzie światowym w XXI wieku**

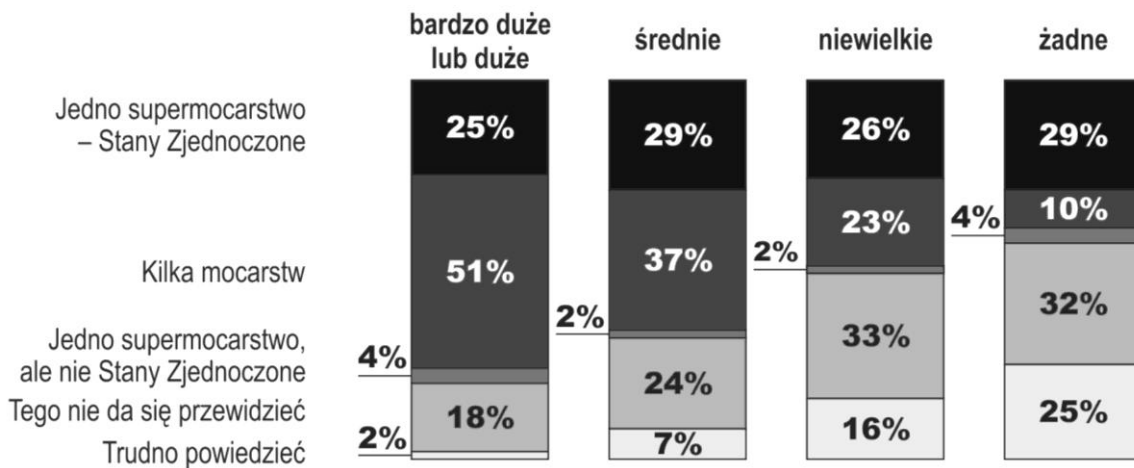
Pozycja Ameryki w świecie cały czas słabnie [...]. Inwazje na Afganistan i Irak były postrzegane przez wielu jako symbole globalnego imperializmu amerykańskiego. W rzeczywistości stanowiły jedynie oznaki imperialnej zadyszki. Nadmierne wydatki osłabiały siły zbrojne, a kolejne operacje wojskowe rodziły opór w postaci sieci terrorystycznych i grup rebelianckich posługujących się asymetryczną bronią, na przykład zamachami samobójczymi [...]. Skutek jest taki, że teraz konkurujemy (i przegrywamy w tej rywalizacji) na geopolitycznym rynku z innymi supermocarstwami: Unią Europejską i Chinami. Taki jest układ geopolityczny XXI w. – uformowała się nowa Wielka Trójka. Nie ma w tym gronie Rosji [...], nie ma trawionego konfliktami wewnętrznymi islamu i nie ma Indii, które pod względem poziomu rozwoju i strategicznych apetytów pozostają parę dziesiątek lat za Chinami. Wielka Trójka dyktuje reguły i nie ma w niej jednej strony dominującej. Innym państwom pozostaje wybrać sobie partnerów w tym postamerykańskim świecie [...]. Ani Chiny, ani UE nie zastąpią USA w roli hegemonu, lecz wszystkie trzy supermocarstwa będą nawzajem się równoważyły i walczyły o wpływy.

Źródło: P. Khanna, *Pożegnanie z hegemonią*, „Europa. Tygodnik idei”, 17.05.2008.

Źródło 2. Wykres. Przewidywane zmiany sytuacji na świecie

Jak będzie się rozwijać sytuacja na świecie w ciągu najbliższych kilkunastu lat? Kto będzie miał decydujący głos w polityce międzynarodowej?

Odpowiedzi respondentów deklarujących zainteresowanie polityką

Na podstawie: *Przewidywana zmiana sytuacji na świecie*, Komunikat z badań CBOS BS/111/2006.

146.1. Podaj nazwę typu ładu światowego, jaki – zdaniem autora tekstu – powstał na początku XXI wieku.

146.2. Podaj zależność między deklarowanym zainteresowaniem respondentów polityką a przekonaniem zbieżnym z oceną autora tekstu. Uzasadnij odpowiedź, przytaczając dane z wykresu.

Zadanie 147.

O pomocy dla społeczeństw afrykańskich

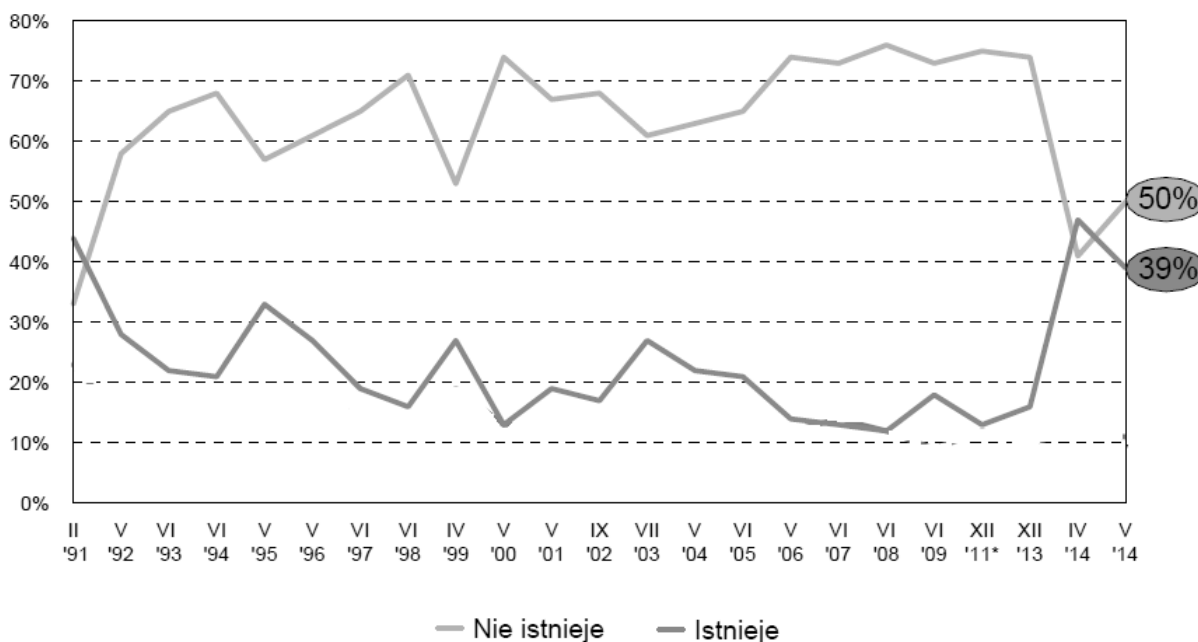
Ogromna suma biliona dolarów nie przyczynia się jednak do rozwoju, a wręcz odwrotnie, obdarowani są biedniejsi niż byli. Jak podaje Jędrzej Winiecki, w 1970 roku za mniej niż dolara dziennie żyła około jedna dziesiąta Afrykanów, dziś jest to już ponad połowa. Tak więc ta forma pomocy nie sprawdza się, a wręcz wyrządza szkody, pogłębiając ubezwłasnowolnienie krajów. W efekcie władze takich państw jak Mali, Mozambik czy Etiopia koncentrują się przede wszystkim na zabieganiu o wsparcie i na nim opierają swoje budżety.

Źródło: J. Nikitorowicz, *Grupy etniczne w wielokulturowym świecie*, Sopot 2010, s. 187.

Rozstrzygnij, czy krytyka w tekście odnosi się do pomocy humanitarnej. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do tekstu.

Zadanie 148.

Wykres. Poczucie zagrożenia dla niepodległości Polski

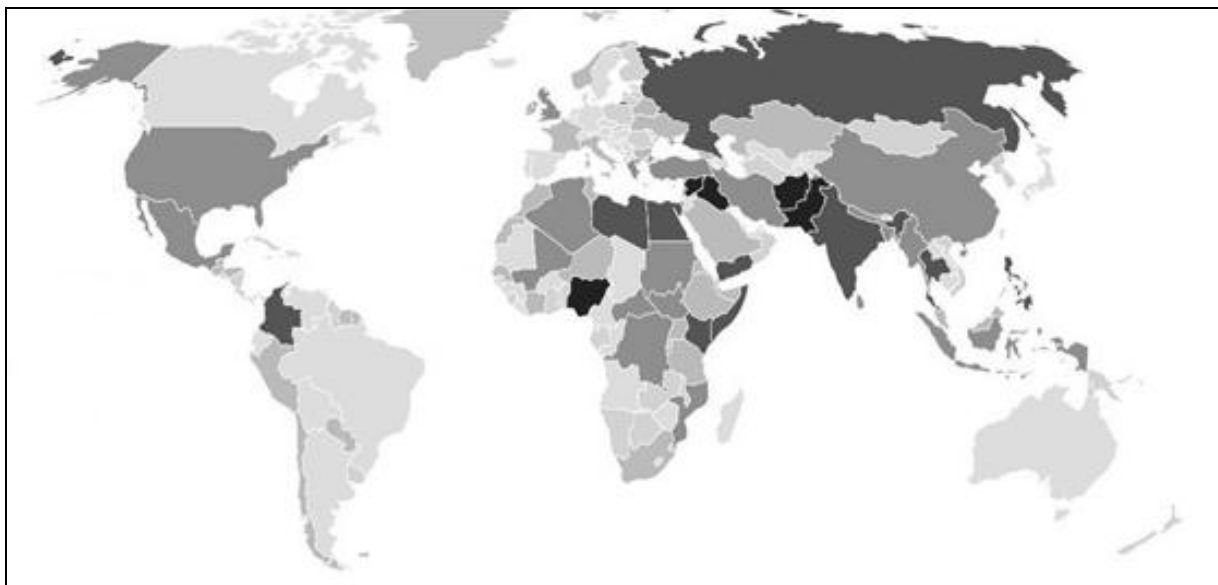
Źródło: *Sytuacja międzynarodowa i bezpieczeństwo Polski*, Komunikat z badań CBOS BS/80/2014.

148.1. Podaj nazwę państwa leżącego w Europie Wschodniej, na terytorium którego doszło do konfliktów, które najprawdopodobniej wpłynęły na zmiany poczucia istnienia zagrożenia dla niepodległości Polski w 2014 roku.

148.2. Podaj, jak zmieniło się poczucie zagrożenia dla niepodległości Polski po przystąpieniu naszego państwa do NATO. Odwołaj się do danych z dwóch badań, które miały miejsce bezpośrednio po tym fakcie.

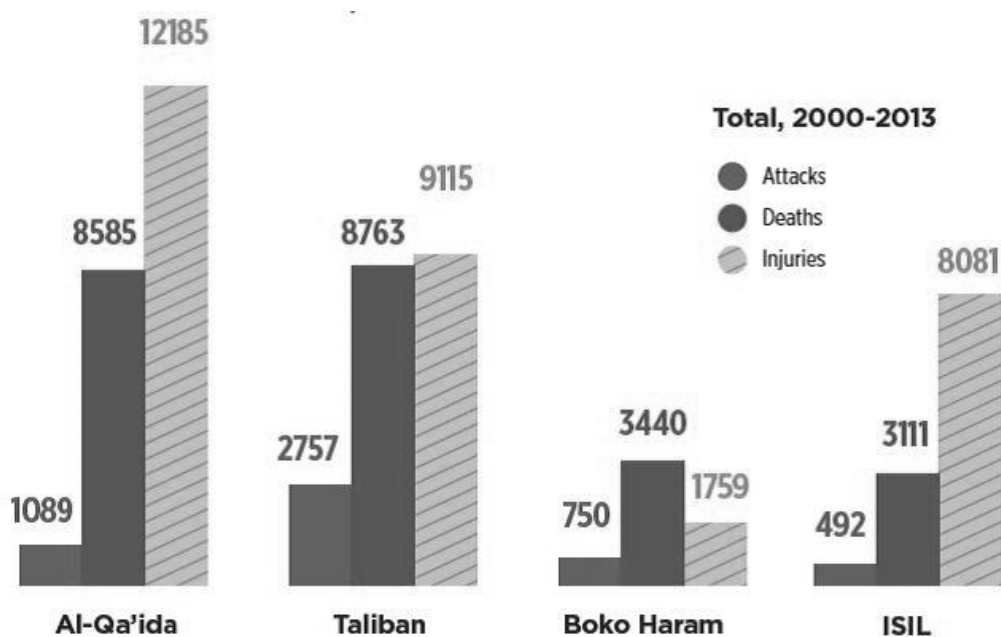
Zadanie 149.

Źródło 1. Mapa zagrożenia terroryzmem (im ciemniejszy kolor, tym większe zagrożenie terroryzmem)

Źródło: *Global Terrorism Index 2014*,
www.visionofhumanity.org/sites/default/files/Terrorism%20Index%20Facts.pdf [dostęp: 25.12.2014].

Źródło 2. Wykres. Grupy terrorystyczne odpowiedzialne za największą liczbę zabójstw

Tłumaczenie:

Total – całkowite Attacks – ataki Deaths – zabici Injuries – ranni

Źródło: *Global Terrorism Index 2014*,
www.visionofhumanity.org/sites/default/files/Terrorism%20Index%20Facts.pdf [dostęp: 25.12.2014].

Wykaż związek między najwyższym zagrożeniem terroryzmem a działalnością wskazanych grup terrorystycznych.

Zadanie 150.

Sprawiedliwy Handel

Prawdziwym przełomem w historii ruchu było [...] opracowanie systemu certyfikacji Fairtrade, który pozwolił na wprowadzenie produktów wyprodukowanych w ramach Sprawiedliwego Handlu do masowej dystrybucji. Dzięki stworzeniu jasnego zestawu standardów, których spełnienie jest warunkiem umieszczenia na produkcie odpowiedniego znaku graficznego, konsumenci mogą mieć gwarancję, że to, co kupują, rzeczywiście zostało wyprodukowane z poszanowaniem praw ubogich producentów.

Fairtrade – *sprawiedliwy handel*.

Źródło: www.biosprawiedliwi.pl/promocyjne/promo1a.jpg;
http://www.fairtrade.org.pl/s1_co_to_jest_sprawiedliwy_handel_fair_trade.html [dostęp: 30.12.2015].

Wykaż, że idee propagowane przez twórców Sprawiedliwego Handlu są zgodne z założeniami ruchów alterglobalistycznych.

Zadanie 151.

Źródło 1. O polityce zagranicznej USA w XXI wieku

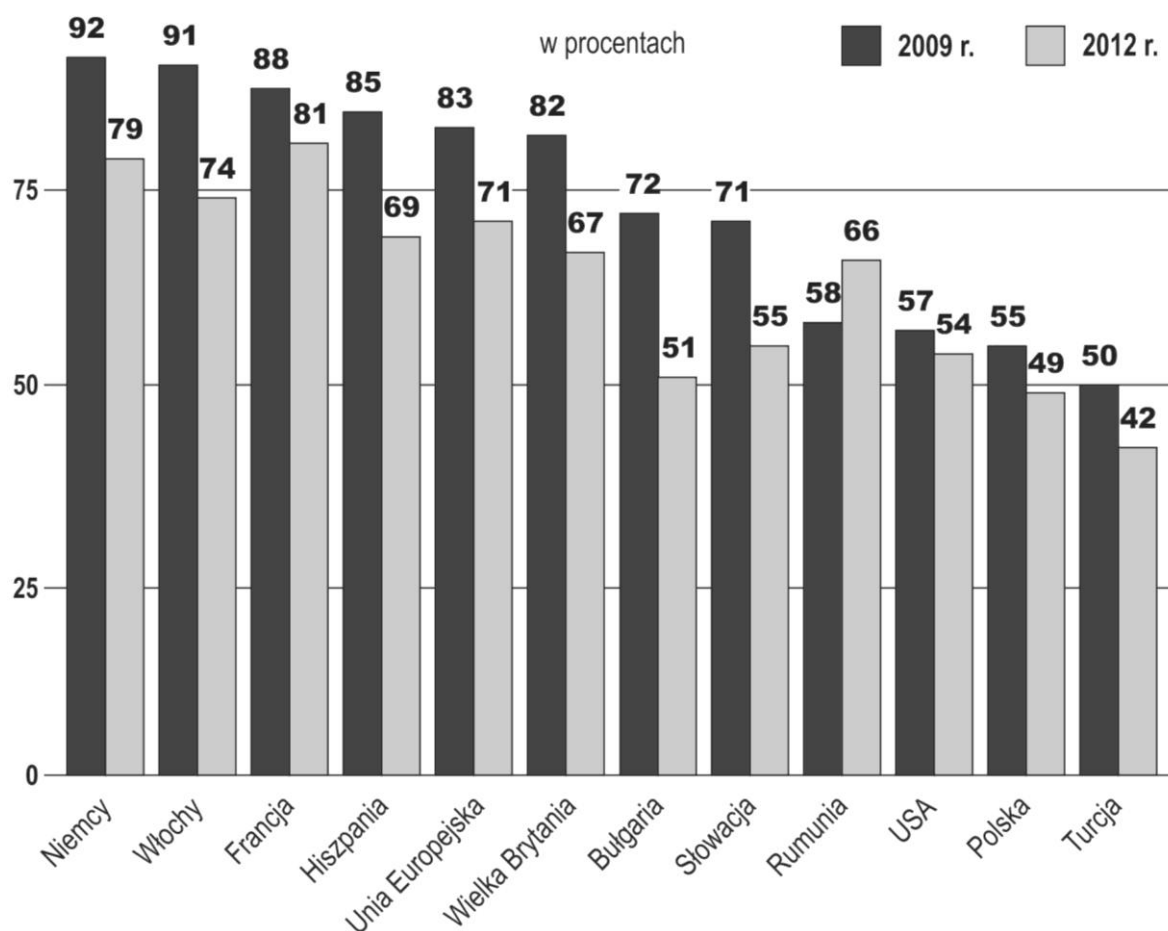
Jeśli uznać, że administracja Obamy miała powody, aby czuć się rozczarowana partnerstwem z Europą, to także niektóre państwa europejskie miały uzasadnione racje, rewidując swoją postawę wobec Stanów Zjednoczonych. Przede wszystkim dotyczyło to państw Europy Środkowo-Wschodniej [...]. Już pierwsze miesiące urzędowania administracji Obamy dowiodły, że niemal zupełnie straciła ona z pola widzenia tę część Europy. Wynikało to z faktu, że prezydent próbował traktować kontynent europejski jako całość, a jeśli był już zmuszony do kultywowania wyjątkowych relacji ze stolicami państw, to raczej z tymi o tradycyjnie większej wadze z perspektywy Waszyngtonu – Londynem, Berlinem czy Paryżem [...]. Istniała jeszcze jedna przyczyna odsunięcia Europy Środkowo-Wschodniej na dalszy plan w kalkulacjach

Waszyngtonu. Wiązała się ona bezpośrednio z nowymi zasadami polityki zagranicznej administracji Obamy. W nowym myśleniu o amerykańskiej roli w świecie i charakterze relacji Stanów Zjednoczonych z ich otoczeniem międzynarodowym szczególną rolę zaczęła odgrywać Rosja [...]. Już w lutym 2009 r., podczas monachijskiej konferencji na temat bezpieczeństwa, dyplomacja amerykańska zapowiedziała nowe otwarcie w relacjach z Rosją. „Czas nacisnąć klawisz *reset* i zrewidować wiele obszarów, w których możemy i powinniśmy współpracować” – oznajmił wówczas wiceprezydent J.R. Biden.

Źródło: J. Kiwerska, *Europa w strategii Baracka Obamy (2009–2012)*, Poznań 2013, s. 61–62.

Źródło 2. Opinia publiczna o polityce międzynarodowej USA w XXI wieku

Aprobata dla polityki międzynarodowej Baracka Obamy w 2009 i 2012 roku

Na podstawie: *Transatlantic Trends 2012*, s. 26; <http://trends.gmfus.org/transatlantic-trends/> [dostęp: 31.12.2014].

Wyjaśnij, czy wskazana w tekście zmiana polityki USA wobec Europy Środkowo-Wschodniej od 2009 roku znalazła swoje odbicie w nastrojach panujących wśród mieszkańców państw tego regionu. W odpowiedzi odwołaj się do danych z wykresu.

Zadanie 152.

Fotografia. Szkoła w Afryce

Źródło: http://uslyszafryke.blox.pl/tagi_b/6366/wolontariat.html?PageNumber=2 [dostęp: 20.02.2015].

Rozstrzygnij, czy przedstawiona na fotografii pomoc międzynarodowa to pomoc rozwojowa. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 153.

Rysunek satyryczny

Źródło: V. Van Dyke, *Wprowadzenie do polityki*, Poznań 2000, s. 155.

Wyjaśnij, na jakie cechy konfliktu Północ–Południe zwraca uwagę autor prezentowanego rysunku satyrycznego.

Zadanie 154.**Źródło 1. Traktat międzynarodowy [fragment]**

Artykuł 5.

Strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub kilka z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uważana za napaść przeciwko nim wszystkim; wskutek tego zgadzają się one na to, że jeżeli taka zbrojna napaść nastąpi, każda z nich [...] udzieli pomocy Stronie lub Stronom tak napadniętym, podejmując natychmiast indywidualnie i w porozumieniu z innymi Stronami taką akcję, jaką uzna za konieczną, nie wyłączając użycia siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego. [...]

Artykuł 6.

W rozumieniu Artykułu 5. za napaść zbrojną, wymierzoną przeciwko jednej lub kilku Stronom, uważa się napaść zbrojną:

- na terytorium którejkolwiek ze Stron w Europie lub Ameryce Północnej, na algierskie departamenty Francji¹, na terytorium Turcji lub na wyspy pod jurysdykcją którejkolwiek ze Stron na obszarze północnoatlantyckim na północ od zwrotnika Raka [...].

¹16 stycznia 1963 roku Rada stwierdziła, że w odniesieniu do byłych algierskich departamentów Francji stosowne klauzule niniejszego Traktatu stały się nieważne z dniem 3 lipca 1962 roku.

Źródło: www.stosunki.pl/sites/default/files/images/Traktat%20P%C3%B3%C5%82nocnoatlantycki.pdf [dostęp: 22.02.2015].

Źródło 2. Mapa polityczna Europy [luty 2015]

Spośród państw oznaczonych na mapie numerami 1–7 wskaż trzy, których dotyczą zobowiązania zapisane w cytowanym fragmencie umowy międzynarodowej. Podaj ich nazwy i numery, którymi zostały oznaczone na mapie.

Zadanie 155.

Źródło 1. Międzynarodowe interwencje

Interwencje	Czas trwania
	24 marca – 11 czerwca 1999 r.
	12 czerwca – 10 lipca 1999 r.

Na podstawie: www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/organizacje_miedzynarodowe/nato/nato_pakt_polnocnoatlantycki; www.22pkwkfor.wp.mil.pl/pl/11.html [dostęp: 31.12.2014].

Źródło 2. O sytuacji w Kosowie po wojnie 1999 roku

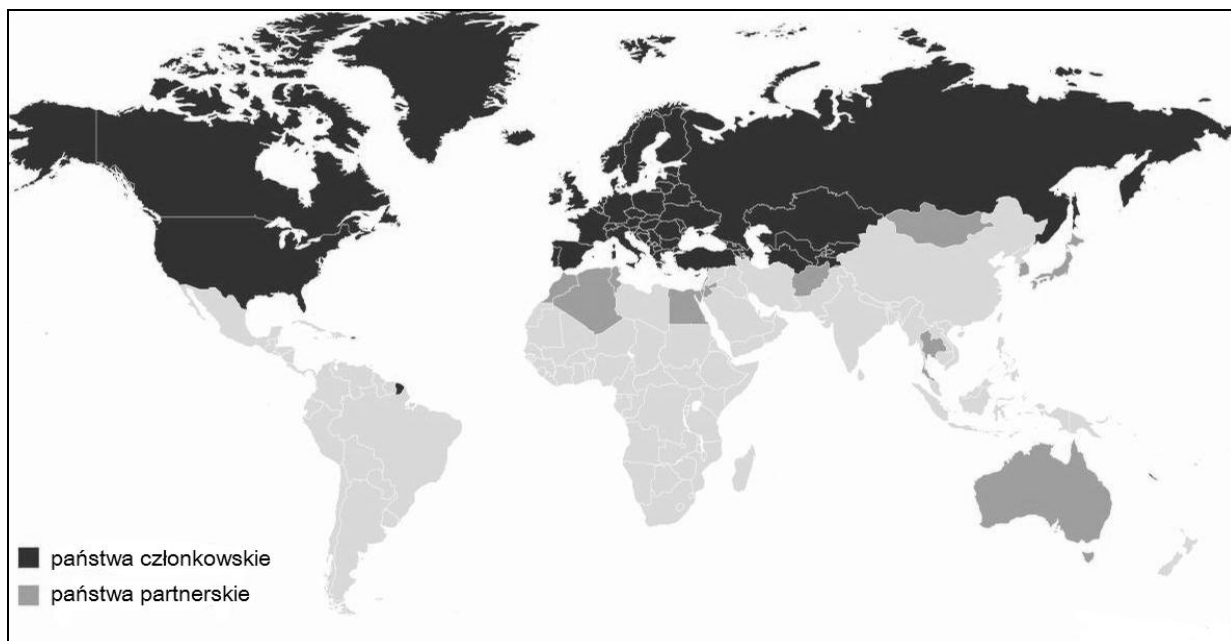
10 czerwca 1999 roku NATO zakończyło naloty na Jugosławię [...] uchwaliła rezolucję nr 1244 o warunkach przywrócenia pokoju w Jugosławii. Zgodnie z jej postanowieniami wojska serbskie opuściły Kosowo, a odpowiedzialność za utrzymanie bezpieczeństwa i porządku w prowincji przejęły siły KFOR, złożone głównie z oddziałów NATO, ale też z Rosji.

Źródło: www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Serbia,problemy,Kosowo [dostęp: 21.02.2015].

Podaj pełną nazwę organu międzynarodowej organizacji, w którego kompetencjach było podjęcie decyzji o przeprowadzeniu interwencji wskazanej w źródłach.

Zadanie 156.

Źródło 1. Mapa. Państwa członkowskie i partnerskie w 2012 roku

Źródło: www.css.ethz.ch/fsk/policy_consultancy/Grafiken/CSS_Analysis/Nr-110/CSS-Analysis-110.jpg [dostęp: 11.02.2015].

Źródło 2. Notka informacyjna

W rozumieniu rozdziału VIII Karty Narodów Zjednoczonych jest to organizacja regionalna. Skupia 57 państw-uczestników o równym statusie. Deklaracje i decyzje podejmowane w jej ramach zapadają w oparciu o zasadę konsensusu, mają charakter polityczny i nie są prawnie wiążące.

Na podstawie: www.msz.gov.pl [dostęp: 11.02.2015].

Podaj pełną polską nazwę organizacji, której dotyczy materiały źródłowe, na przykładzie misji na Ukrainie w 2014 roku wyjaśnij, jakie są jej cele.

Zadanie 157.

O organizacjach funkcjonujących w systemie ONZ

Opis A. Dąży do zapewnienia wszystkim ludziom możliwie najwyższego poziomu zdrowia. Współpracuje z rządami przy opracowywaniu i realizacji narodowych planów ochrony zdrowia, pomaga w transferze technologii, promuje standardy i rozpowszechnia informacje w dziedzinie ochrony zdrowia.

Opis B. Dąży do poprawy warunków żywienia i życia ludności, popiera rozwój rolnictwa i międzynarodową wymianę produktów rolnych. Od 1961 roku rozwija kampanię walki z głodem, której celem jest zwiększenie produkcji żywności przez zastosowanie nowoczesnych metod w rolnictwie.

Na podstawie: www.unic.un.org.pl/wolontariat/pomoc_a_wol.php [dostęp: 17.02.2015].

Do każdego opisu dopisz pełną polską nazwę organizacji funkcjonującej w systemie ONZ.

Zadanie 158.

O jednej z instytucji ONZ

Instytucja koordynuje pracę czternastu organizacji wyspecjalizowanych, dziesięciu komisji funkcyjnych oraz pięciu komisji regionalnych. W ostatnich latach stała się główną instytucją na świecie zajmującą się najważniejszymi wyzwaniami stawianymi przez globalizację, między innymi zmniejszeniem „przepaści cyfrowej” między państwami rozwiniętymi i rozwijającymi się poprzez prace nad technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi. Koordynuje także działania licznych komisji badających takie kwestie jak populacja, zrównoważony rozwój i rozwój społeczny.

Na podstawie: www.unic.un.org.pl/kalendarium/system_nz_wpigulce_organy.php [dostęp: 27.12.2014].

Podaj pełną polską nazwę organu ONZ przedstawionego w tekście.

Zadanie 159.

O funduszu ONZ

Utworzony, by zapewnić ochronę najbardziej dotkniętym, ofiarom wojen, katastrof, głodu, a także dyskryminacji i przemocy. Reaguje w krytycznych sytuacjach, broniąc praw dzieci. Udziela pomocy finansowej przy realizacji programów zwiększenia opieki lekarskiej nad chorymi dziećmi, poprawy wyżywienia, zapewnienia podstawowej edukacji.

Na podstawie: www.unic.un.org.pl/wolontariat/pomoc_a_wol.php [dostęp: 17.02.2015].

Podaj pełną polską nazwę funduszu ONZ, w gestii którego leży realizacja zadania podkreślonego w tekście.

Zadanie 160.

Biografie polityków

Opis A. Oficer wojska, korespondent wojenny i premier Wielkiej Brytanii; w 1946 roku na uniwersytecie w Zurychu wygłosił słynne przemówienie, w którym opowiedział się za koncepcją „Stanów Zjednoczonych Europy”.

Opis B. Włoski premier i minister spraw zagranicznych. Wielokrotnie propagował inicjatywy na rzecz zjednoczenia Europy Zachodniej, pracując nad realizacją planu Marshalla. Ponadto wspierał realizację planu Schumana w sprawie ustanowienia Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali, a także uczestniczył w pracach nad utworzeniem europejskiej polityki obronnej.

Opis C. Pierwszy kanclerz Republiki Federalnej Niemiec. W sześć lat (1949–55) osiągnął dalekośiężne cele polityki zagranicznej, dzięki czemu udało się związać przyszłość RFN z sojuszem państw zachodnich poprzez: członkostwo w Radzie Europy (1951), założenie Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (1952) oraz wstąpienie do NATO (1955).

Na podstawie: http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/index_pl.htm [dostęp: 30.12.2014].

Do każdego podanego opisu dopisz imię i nazwisko odpowiedniego polityka.

Zadanie 161.

O jednym z typów procedury ustawodawczej w UE

Zgodnie z art. 289. Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) procedura [ta] jest specjalną procedurą ustawodawczą, w ramach której Parlament wydaje opinię na temat proponowanego aktu ustawodawczego przed jego przyjęciem przez Radę. Parlament Europejski może zatwierdzić bądź odrzucić wniosek ustawodawczy lub zaproponować do niego poprawki. Rada nie jest prawnie zobowiązana do uwzględniania opinii Parlamentu, jednak zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości nie może podjąć decyzji bez otrzymania tej opinii.

Źródło: www.europarl.europa.eu/aboutparliament/pl/0081f4b3c7/Szczeg%C3%B3l%C5%82y-procedury-prawotw%C3%B3rczej.html [dostęp: 30.12.2014].

Podaj nazwę unijnej procedury ustawodawczej, którą opisano w tekście.

Zadanie 162.**Źródło 1. O zbieraniu miliona podpisów**

W 2013 roku ruszyła akcja zbierania miliona podpisów poparcia dla zawieszenia pakietu klimatyczno-energetycznego Unii Europejskiej. Pomysł tej akcji, mającej na celu uchronienie polskiej gospodarki i mieszkańców Polski przed skutkami pakietu, wysunął Ludwik Dorn. Inicjatywę wsparli przedstawiciele NSZZ Solidarność [...]. W skład Komitetu Obywatelskiego (ogólnoeuropejskiego) obok przedstawicieli Polski weszli reprezentanci 6 krajów UE: Austrii, Czech, Danii, Grecji, Litwy i Wielkiej Brytanii.

Źródło: www.debnikikrakow.pl/component/content/article/8-aktualnosci/610-zbieramy-milion-podpisow-pakiet-klimatyczny [dostęp: 05.12.2014].

Źródło 2. Fotografia „Podpis pod traktatem”

Źródło: www.ec.europa.eu/polska/news/091010_podpis_pod_traktatem_pl.htm [dostęp: 20.02.2015].

Podaj nazwę traktatu UE, do którego nawiązuje fotografia, który wprowadził rozwiązanie prawne przedstawione w tekście oraz nazwę tego rozwiązania.

Zadanie 163.**Artykuł 5. Traktatu o Unii Europejskiej [fragment]**

[...] w dziedzinach, które nie należą do jej wyłącznej kompetencji, Unia podejmuje działania tylko wówczas i tylko w takim zakresie, w jakim cele zamierzonego działania nie mogą zostać osiągnięte w sposób wystarczający przez Państwa Członkowskie, zarówno na poziomie centralnym, jak i regionalnym oraz lokalnym, i jeśli ze względu na rozmiary lub skutki proponowanego działania możliwe jest lepsze ich osiągnięcie na poziomie Unii.

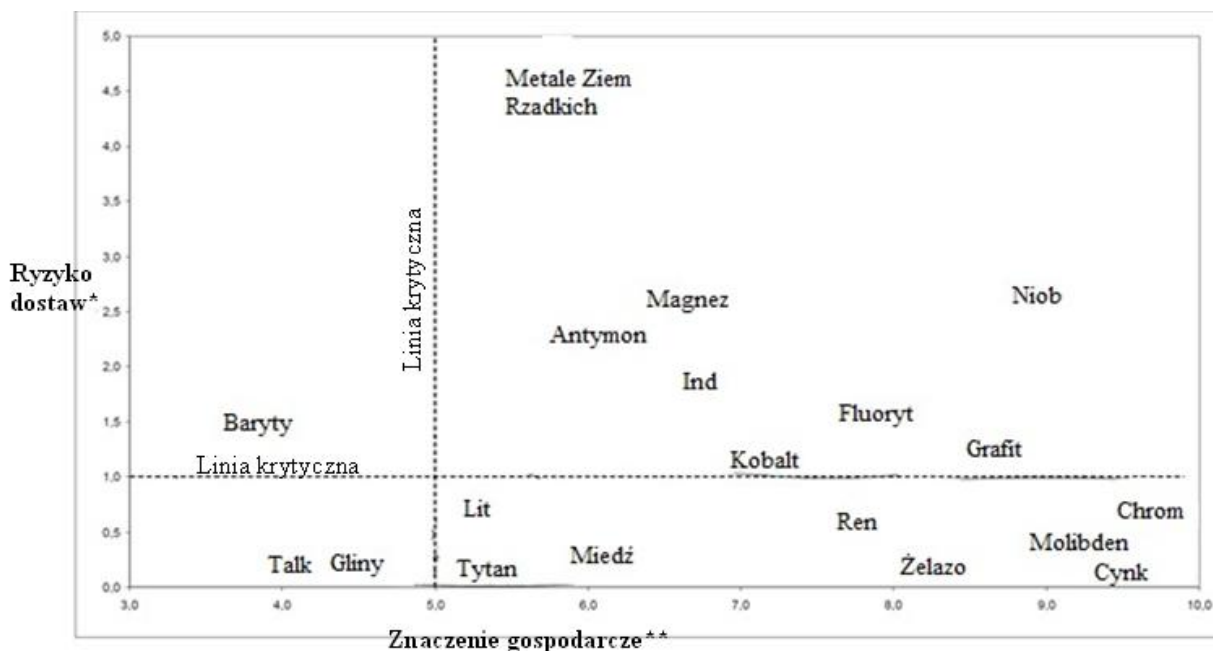
Źródło: Dz. U. UE nr 2010/C 83/01 [dostęp: 03.02.2015].

Na podstawie tekstu uzupełnij zdania – wpisz nazwę zasady (A), rok (B) oraz nazwę miejscowości (C).

Powyższy przepis prawny odnosi się do jednej z podstawowych zasad funkcjonowania Unii Europejskiej, to znaczy zasady (A) Jest on fragmentem *Traktatu o Unii Europejskiej*, który wszedł w życie w roku (B) Traktat ten – od nazwy miasta, w którym został podpisany – zwany jest też traktatem z (C)

Zadanie 164.

Źródło 1. Schemat. Znaczenie gospodarcze i ryzyko dostaw do UE wybranych surowców

* Im wyższa liczba, tym wyższa niepewność dostaw danego surowca do UE.

** Im wyższa liczba, tym większe znaczenie danego surowca dla unijnej gospodarki.

Na podstawie: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/raw-materials/critical/index_en.htm [dostęp: 25.11.2014].

Źródło 2. Tabela. Możliwości zastąpienia wybranych surowców

Surowiec	Możliwość zastąpienia*
Antymon	0,64
Fluoryt	0,9
Gal	0,74
German	0,8
Grafit	0,5
Ind	0,9
Kobalt	0,9
Magnez	0,82
Metale ziem rzadkich	0,87
Niob	0,7
Platynowce	0,75
Tantal	0,4
Wolfram	0,77

*Im wyższa liczba, tym mniejsza zastępowalność surowca.

Na podstawie: *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Stawianie czoła wyzwaniom związanym z rynkami towarowymi i surowcami*, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0025:FIN:PL:PDF> [dostęp: 12.12.2014].

Na podstawie schematu i tabeli podaj nazwy trzech surowców kluczowych z punktu widzenia bezpieczeństwa gospodarczego UE. Odpowiedź uzasadnij, wykorzystując oba źródła.

Zadanie 165.**Mapa Europy w roku 2014**

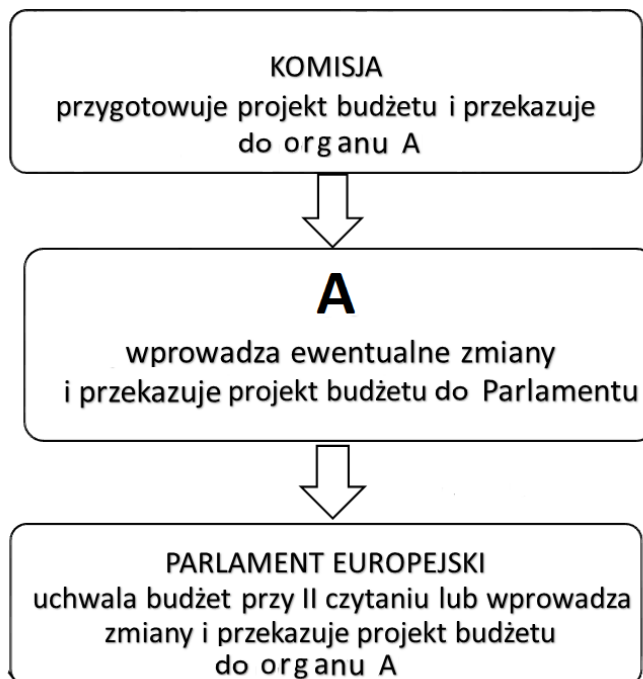
Na podstawie: www.worldatlasbook.com/europe/europe-blank-map.html [dostęp: 30.12.2014].

Na podstawie mapy uzupełnij tabelę – do każdego opisu dopisz nazwę właściwego państwa oraz numer, którym oznaczono je na mapie.

	Opis państwa	Nazwa państwa	Numer
A.	Jest członkiem UE i wyraziło chęć przystąpienia do strefy Schengen, ale pozostali członkowie tej strefy odnoszą się do tego niechętnie. Obywatele polscy mogą wjeżdżać do tego państwa na podstawie paszportu lub dowodu osobistego.		
B.	Nie jest członkiem UE, ale przystąpiło do strefy Schengen. Obywatele polscy mają prawo do bezwizowego wjazdu i pobytu w tym państwie.		
C.	Jest oficjalnym kandydatem do UE, jednak pozostaje poza strefą Schengen i do wjazdu obywatela RP na jego terytorium potrzebny jest paszport oraz wiza.		

Zadanie 166.

Schemat. Początek procesu uchwalania budżetu Unii Europejskiej

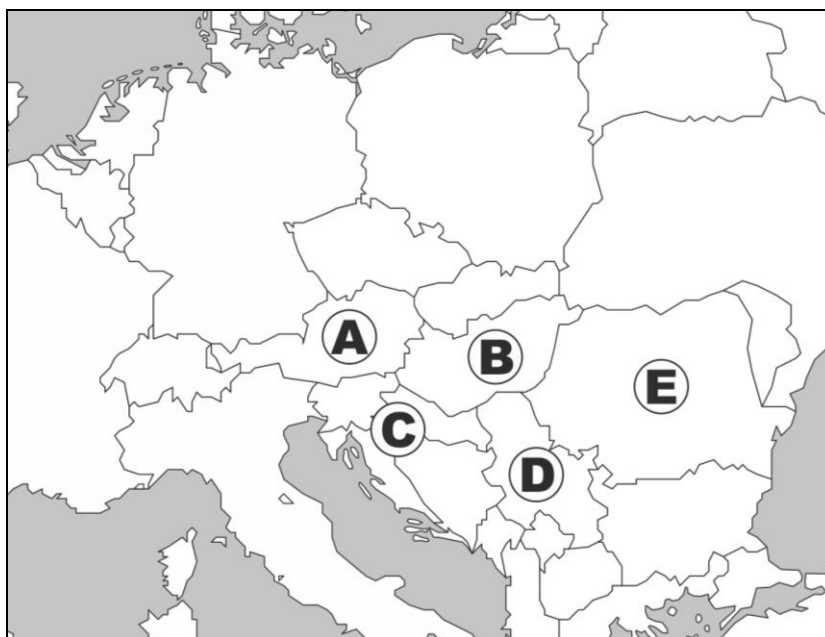

Na podstawie: www.slideplayer.pl/slide/1216575/ [dostęp: 2.01.2015].

Podaj nazwę organu oznaczonego na schemacie literą A.

Zadanie 167.

Źródło 1. Mapa polityczna Europy [fragment]

Na podstawie: www.cke.edu.pl.

Źródło 2. Opis sytuacji

Jan wyruszył samochodem z kraju, który od 2004 roku jest członkiem NATO, do państwa posiadającego status kraju kandydującego do UE. Następnie pojechał do państwa, które jest w UE od 2013 roku, z niego zaś do kraju, który przystąpił do Unii Europejskiej w 2004 roku. Podróż zakończył w państwie będącym członkiem UE, ale nie NATO.

167.1. Przedstaw trasę podróży Jana – wpisz odpowiednie nazwy państw.

..... → → → →

167.2. Wpisz litery oznaczające państwa, na których granicach w trakcie swojej podróży Jan nie będzie podlegać kontroli granicznej.

Kontrola graniczna nie będzie odbywać się na granicy między państwem a państwem

Zadanie 168.**Fragment wywiadu z Walterem Laqueurem**

Jeszcze kilka lat temu dość powszechnie twierdzono, że XXI wiek będzie należał do Europy. Albo że Europa zrównoważy przynajmniej wpływy amerykańskiego supermocarstwa.

– Europę toczy długotrwały kryzys. Jego początek przypada na lata 70. XX wieku. Mój największy niepokój wywołuje fakt, że ten dzisiejszy kryzys jest niezwykle powolny. Pełzający. Być może, gdybyście mieli do czynienia z nagłym i dramatycznym załamaniem, ludzie i politycy prędko by się obudzili. Ale dostrzegacie jedynie to, że Europa jest coraz bardziej cywilizowana, a od kilkudziesięciu lat panuje w niej pokój, sprawiedliwość i rządy prawa.

Ogłaszanie ostatecznego kryzysu to stały element w życiu intelektualnym nowoczesnej Europy. Potem za każdym razem okazywało się, że ogłaszano go zbyt wcześnie.

– W aspekcie ekonomicznym, politycznym i militarnym Europa stopniowo maleje. Na dodatek części Europy są powoli i pokojowo przejmowane – w sensie demograficznym – przez dawne kolonie.

Czy wielkie demokracje powinny ściśle współpracować, by stawić czoło rosnącym w siłę autokracjom? Czy pańskim zdaniem jest to możliwe?

– Dziś nie widzę takiej możliwości. Od 15 lat mówi się o wspólnych europejskich siłach zbrojnych. Ale nie zrobiono nic poza snuciem planów. Dodatkowo Europa stała się w ostatnich kilku latach jeszcze bardziej zależna od wpływów z zewnątrz w rezultacie kurczenia się źródeł energii: ropy, benzyny, gazu. Jest zupełnie uzależniona od importu z Rosji z jednej strony oraz Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu z drugiej.

Na podstawie: *Z Europą nikt na świecie już się dziś nie liczy*, „Dziennik”, 17.05.2008;
<http://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/75776,z-europa-nikt-na-swiecie-juz-sie-dzis-nie-liczy.html>
 [dostęp: 03.02.2015].

Wskaż przyczyny (ekonomiczną, społeczną i polityczno-wojskową) świadczące według Waltera Laqueura o kryzysie Unii Europejskiej.

Zadanie 169.

Uchwała Sejmu RP

DZIENNIK URZĘDOWY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia [...]

Poz. 794

UCHWAŁA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia [...]

w sprawie uznania projektu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz udzielania licencji dotyczących praw do utworów muzycznych na potrzeby ich wykorzystania na internetowym polu eksploatacji na rynku wewnętrznym za niezgodny z zasadą pomocniczości.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, na podstawie art. 148cc. Regulaminu Sejmu stwierdza, że projekt dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi oraz udzielania licencji dotyczących praw do utworów muzycznych na potrzeby ich wykorzystania na internetowym polu eksploatacji na rynku wewnętrznym nie jest zgodny z zasadą pomocniczości, o której mowa w art. 5. ust. 3. Traktatu o Unii Europejskiej.

Marszałek Sejmu: *E. Kopacz*

Na podstawie: http://oide.sejm.gov.pl/oide/index.php?option=com_content&view=article&id=14688&Itemid=740 [dostęp: 22.12.2014].

Podaj nazwę miasta, w którym podpisano traktat europejski gwarantujący przedstawione w tekście kompetencje. Wyjaśnij, w jaki sposób parlamenty narodowe je realizują.

1.5. Gospodarka

Zadanie 170.

Faktura [fragment]

<i>Pieczęć firmy</i>	FAKTURA	[...] Numer faktury
	[...] Data wystawienia	[...] Data sprzedaży
<i>Sprzedawca: Zakład Poligraficzny DEMO</i> <i>Adres: [...]</i> <i>NIP: [...]</i> <i>Tel. / Fax: [...]</i>		<i>Nabywca: Jan Kowalski</i> <i>Adres: [...]</i> <i>NIP: [...]</i> <i>Tel. / Fax: [...]</i>
<i>Sposób płatności [...]</i> <i>Termin płatności [...]</i> <i>Bank [...]</i> <i>Numer konta [...]</i>		

L.p.	Nazwa	PKWiU	Ilość	Jm	Cena netto	Wartość netto	Stawka podatku	Wartość podatku	Wartość brutto
1.	Usługa poligraficzna		1		99,00	99,00	23%	22,77	121,77

Razem do zapłaty	121,77
------------------	--------

PKWiU – Polska Klasyfikacja Wyrobów i Usług; Jm – Jednostka miary

Rozstrzygnij, czy przedstawione zdanie jest prawdziwe. Uzasadnij dokonany wybór, odwołując się do podstawowych podatków stosowanych w Polsce.

Podstawowe zasady płacenia podatku, który został naliczony w przedstawionej sytuacji, reguluje *Ustawa [...] o podatku dochodowym od osób prawnych [...]*.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Aby prawidłowo wykonać zadanie, powinieneś zidentyfikować rodzaj podatku, który został naliczony w sytuacji przedstawionej w źródle. Zwróć uwagę, że materiał źródłowy zawiera kilka elementów umożliwiających właściwe rozpoznanie rodzaju podatku. Są to rodzaj zamieszczonego źródła (faktura – czyli dokument sprzedaży towaru lub usługi) oraz podana w źródle stawka naliczonego podatku. Stwierdź, czy jest to podatek dochodowy od osób prawnych. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie, zdanie jest fałszywe. W przedstawionej sytuacji naliczono podatek VAT (podatek od towarów i usług / podatek od wartości dodanej), tymczasem ustawa dotyczy podatku CIT (podatku dochodowego od osób prawnych).

Zadanie 171.

Źródło 1. O współczynniku Giniego

Współczynnik Giniego w ekonomii wykorzystuje się przede wszystkim do pomiaru nierówności w dochodach gospodarstw domowych. Najniższa możliwa wartość wskaźnika (0) oznacza, że wszyscy ludzie uzyskują takie same dochody.

Źródło 2. Ranking państw według współczynnika Giniego

Pozycja w rankingu	Państwo	Współczynnik Giniego
1.	Namibia	70,7
2.	RPA	65,0
3.	Lesoto	63,2
4.	Botswana	63,0
5.	Sierra Leone	62,9
13.	Hong Kong	53,3
39.	USA	45,0
52.	Chiny	41,5
55.	Turcja	41,0
74.	Japonia	37,6
83.	Nowa Zelandia	36,2
87.	Polska	34,9
110.	Australia	30,5
121.	Belgia	28,0
122.	Islandia	28,0
125.	Finlandia	26,8
132.	Luksemburg	26,0
134.	Norwegia	25,0
137.	Szwecja	23,0

Na podstawie: http://forsal.pl/artykuly/511224,panstwa_o_najwiekszych_nierownosciach_spolecznych_ranking_wedlug_wspolczynnika_giniego.html [dostęp: 30.12.2014].

Odnosząc się do zaprezentowanych danych, porównaj skalę nierówności społecznych w Polsce i w:

A. krajach globalnego Południa.

B. krajach o wysokim PKB realizujących doktrynę państwa dobrobytu.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Postaraj się umiejscowić państwa wymienione w tabeli i ustalić, które z nich są zaliczane do tzw. globalnego Południa, a które do globalnej Północy i jednocześnie realizują doktrynę państwa dobrobytu. Następnie odczytaj dane z tabeli, wykorzystując podaną definicję

współczynnika Giniego. Zauważ, że państwa z pierwszych miejsc w tabeli charakteryzują się większą nierównością społeczną niż te z końca zestawienia. Porównaj skalę nierówności społecznych w określonych grupach państw i w Polsce.

Przykład poprawnej odpowiedzi

- A. Kraje globalnego Południa zajmują pierwsze miejsca na liście nierówności społecznych – w każdym z tych państw współczynnik Giniego wynosi ponad 60, podczas gdy w Polsce wynosi 34,9. To znaczy, że skala nierówności społecznych w tych państwach jest znacząco wyższa niż w Polsce.
- B. Realizujące doktrynę państwa dobrobytu kraje o wysokim PKB, czyli kraje skandynawskie, są państwami o mniejszej skali nierówności niż Polska – ich współczynnik Giniego oscyluje pomiędzy 28 a 23.

Zadanie 172.

Tabela. Wybrane elementy składowe budżetu państwa

	Wyszczególnienie	w mld zł
1.	Podatek VAT	90,0
2.	Wydatki bieżące jednostek budżetowych	70,0
3.	Podatek dochodowy	65,0
4.	Dotacje podmiotowe, przedmiotowe i celowe	60,0
5.	Subwencja ogólna	50,0
6.	Podatek akcyzowy	45,0
7.	Obsługa długu publicznego	40,0
8.	Dywidendy z tytułu udziałów Skarbu Państwa w spółkach	25,0
9.	Świadczenia na rzecz osób fizycznych	15,0
10.	Wpłaty z zysku NBP	10,0
11.	Wpływy z cła	5,0

Wypisz z tabeli numery sześciu elementów składowych budżetu, które stanowią dochody państwa.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Zwróć uwagę na to, że budżet państwa składa się z dochodów (wpływów) i wydatków. Przypomnij sobie, jakie są najważniejsze dochody państwa. Dokonaj selekcji przedstawionych w źródle 1. składowych budżetu i ustal, które z nich stanowią jego dochody.

Zadanie 173.

O dokumencie na rynku pracy

Zasadniczą część tego dokumentu, tworzonego przez kandydata ubiegającego się o pracę, koncentruje się na przedstawieniu jego konkretnych doświadczeń zawodowych, wykształcenia, korzyści dla pracodawcy wynikających z zatrudnienia tej osoby oraz uzasadnienia, dlaczego jest ona zainteresowana właśnie tą ofertą pracy.

Podaj nazwę dokumentu, którego dotyczy fragment tekstu. Odpowiedź uzasadnij.

Wskazówki do rozwiązania zadania

Zwrócić uwagę na elementy dokumentu, o którym mowa w tekście. Wskazują na krótką formę sprowadzającą się do przedstawienia wyselekcjonowanych informacji przydatnych na konkretnym stanowisku pracy. Wyklucza to zatem fakt, że jest to życiorys lub CV.

Zadanie 174.

Najmłodszy menadżer

- Dlaczego zrezygnowałeś z beztroskiego życia nastolatka i zacząłeś pracę tak wcześnie?

Akurat były moje szesnaste urodziny, końcówka gimnazjum. To taki wiek, kiedy pojawiają się konflikty z rodzicami, bo chcemy sobie kupować różne rzeczy, a to kolega ma lepszy telefon czy jakiś gadżet. Problem polega na tym, że nie mamy własnych pieniędzy. Jak większość nastolatków patrzyłem zupełnie inaczej na kogoś, kto miał np. lepszy telefon, który mu kupili bogaci rodzice. Myślałem wtedy – nie będę miał bogatych rodziców, tylko sam będę bogaty. Im wcześniej zacznę, tym szybciej to osiągnę.

- Zaczynałeś w Avonie?

Jako 16-latek zostałem konsultantem firmy Avon. W ciągu roku doszedłem do pozycji menadżera zespołu. Już wtedy czułem, że chcę zrobić coś sam, stworzyć zespół, który odniesie wielki sukces w MLM.

* MLM (ang. multi-level marketing) to marketing wielopoziomowy, bazuje na sprzedaży bezpośredniej konsumentom. Strategia opiera się na sieci współpracowników – niezależnych dystrybutorów, którzy kontaktują się z klientami i sprzedają im produkty np. w domu.

Na podstawie: <http://natemat.pl/63677,19-lat-okolo-50-tys-zl-obrotow-miesiecznie-i-800-ludzi-pod-soba-michal-alczyszyn-najmlodszy-menadzer-mlm-w-polsce> [dostęp: 17.12.2014].

Na podstawie tekstu podaj cechę człowieka przedsiębiorczego.

Zadanie 175.

O trudnościach w legalnym działaniu małych firm w Polsce

Mała firma rozwija się głównie poprzez zatrudnianie kolejnych pracowników, a często nie może zatrudniać oficjalnie, bo musi płacić wysoki ZUS oraz wysokie składki i podatki. To sprawia, że w Polsce praca albo przechodzi do szarej strefy, albo znika za granicą, gdzie przenoszą się nasi obywatele [...]. Podatek dochodowy i składki na ZUS stanowią blisko 70 proc. pensji netto [...].

Źródło: <http://biznes.nf.pl/wysokie-koszty-pracy-utrzymuja-bezrobocie,,48803,139>, [dostęp: 30.12.2014].

Oceń – z punktu widzenia pracownika – podkreśloną w tekście sytuację. Podaj jedną kwestię negatywną i jedną pozytywną.

Zadanie 176.**Opis sytuacji**

Jan prowadzi ręczną myjnię samochodową. Od jednego mycia pobiera opłatę 20 złotych. W ostatnim miesiącu umył 90 samochodów. Mycie pojazdów wymaga jednak wody oraz odpowiednich środków chemicznych, szczotek i energii elektrycznej. Średnio na jeden umyty samochód Jan wydaje 2 złote. Szczęśliwie innych kosztów Jan nie ponosi.

Oblicz, jakie były w ostatnim miesiącu przychody, koszty i dochody Jana.

Zadanie 177.**Paragon fiskalny**

ELWAB SA			
UL. SMOLEŃSKA 64			
80-410 GDAŃSK			
Tel: 0483414002		Fax: 0483410350	
NIP 684-001-04-59			
dn.14r12.21			wydr.1129
PARAGON FISKALNY			
WODA MINERAL. 1,5L	3 * 2,00 =	6,00 C	} 1
PIZZA	1 * 5,00 =	5,00 A	
JABŁKA	1,84 * 2,99 =	5,50 B	
RABAT 105 NA JABŁKA		-0,55	} 2
PODSUMA		15,95	
RAZEM DO OBNIŻKA ŚWIĄTECZNA		16,50	} 3
RABAT OBNIŻKA ŚWIĄTECZNA		-1,65	
RAZEM DO PROM. 3 W CENIE 2		6,00	
RABAT PROM. 3 W CENIE 2		-2,00	} 4
Sp.op.A	4,50 PTU A=22,00%	0,81	
Sp.op.B	4,50 PTU B= 7,00%	0,29	
Sp.op.C	3,40 PTU C= 0,00%	0,00	
	Razem PTU	1,10	} 5
SUMA PLN		12,30	
ZAPŁACONO GOTÓWKĄ PLN		12,30	
0036/0041 #0130 SZEF		9:48	
PL BAQ 00000000			

Wypisz numer, którym na paragonie fiskalnym zostały zaznaczone kwoty odprowadzane przez sprzedawcę do budżetu państwa, oraz podaj nazwę tego typu obciążenia finansowego.

Zadanie 178.

O reklamacji

- Czy wywieszona w sklepie informacja o tym, że „towar przeceniony nie podlega reklamacji” oraz „po odejściu od kasy reklamacji się nie uwzględnia”, są skuteczne i pozbawiają prawa do reklamacji?

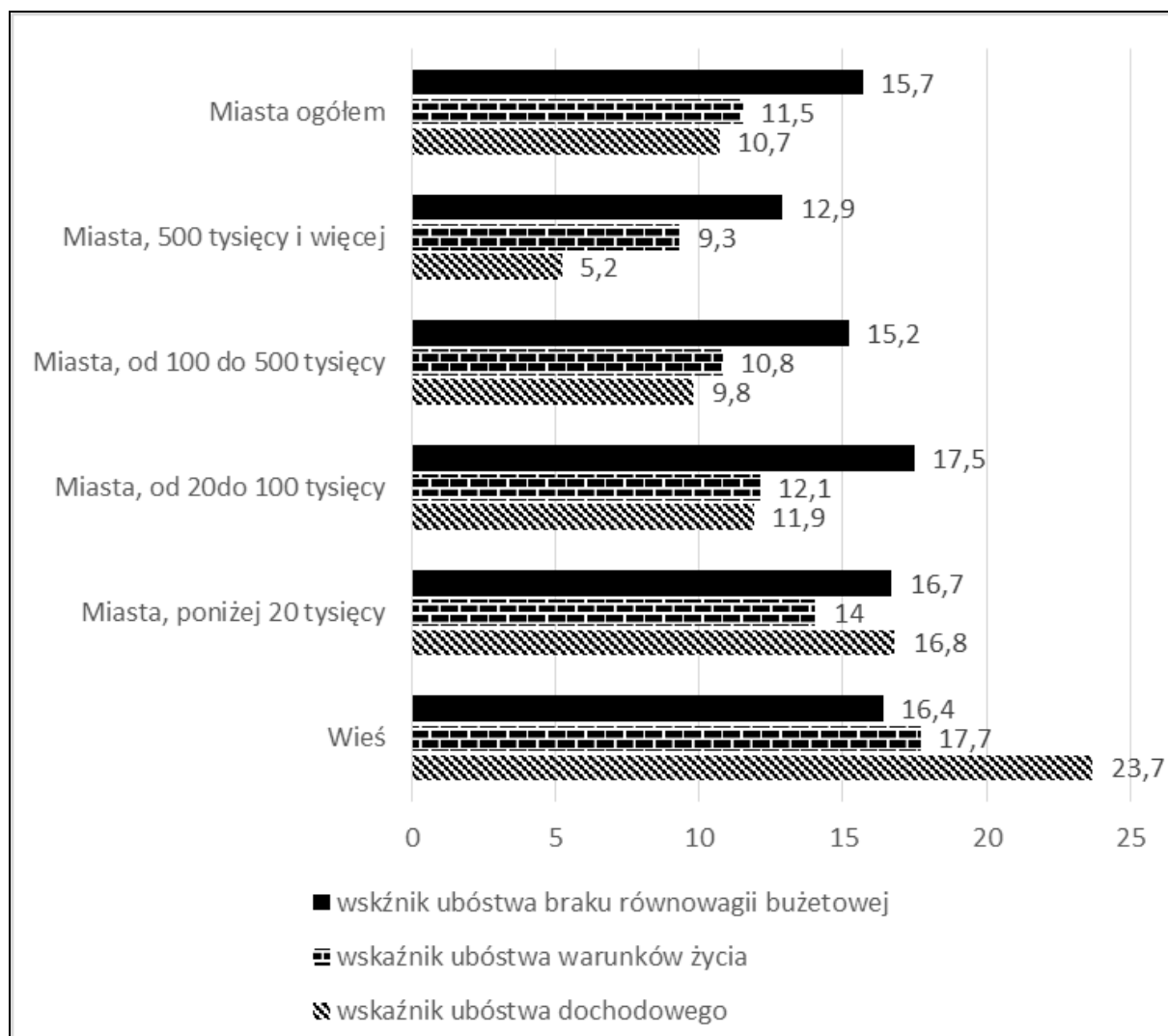
- Sprzedawca nie może skutecznie wyłączyć ani ograniczyć uprawnień konsumenta. Informacje o wyłączeniu odpowiedzialności nie pozbawiają zatem prawa do reklamacji.

Na podstawie: <http://forumprawne.org/prawa-konsumenta> [dostęp: 07.12.2014].

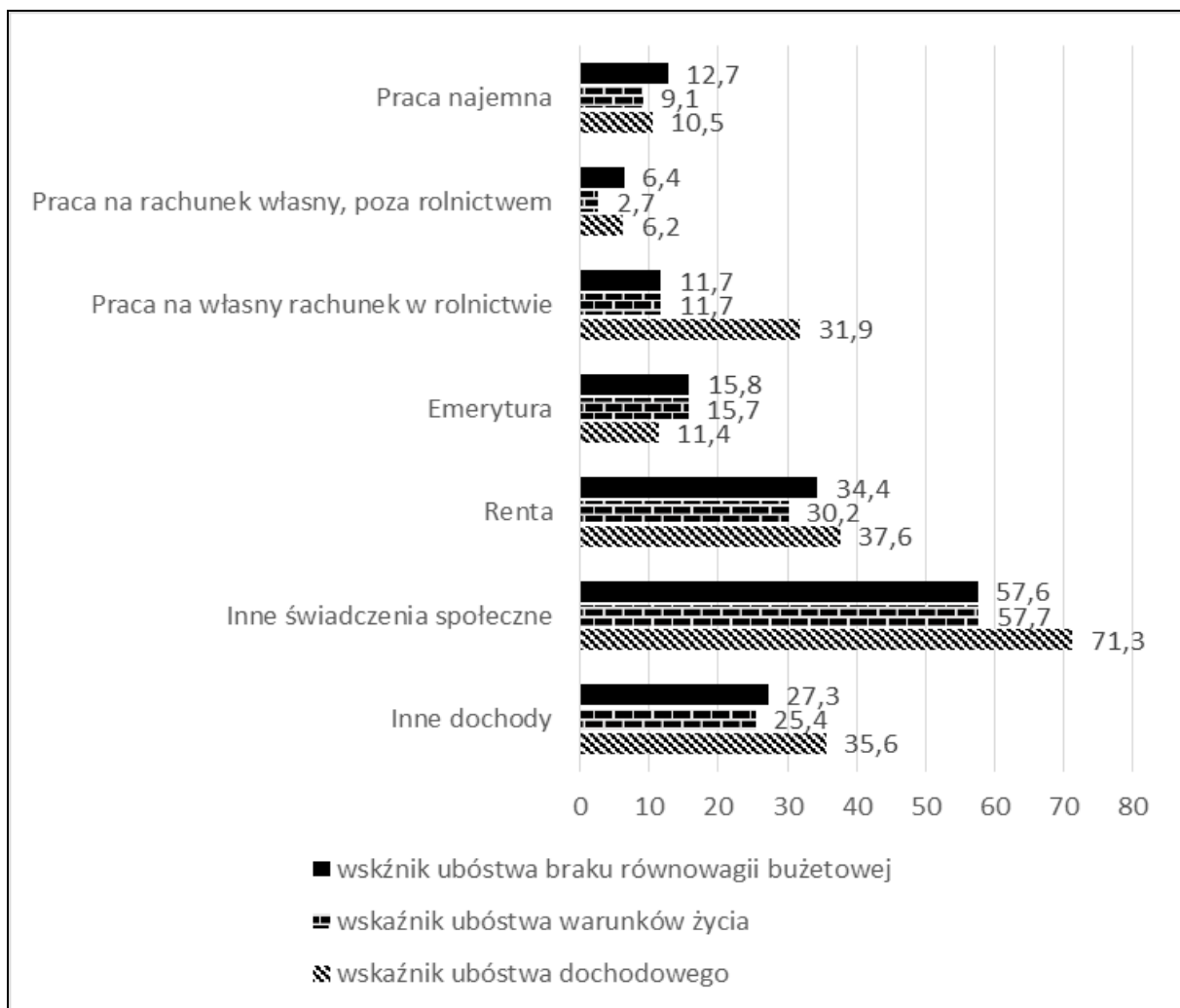
Podaj nazwę kodeksu, w którym uregulowano wskazaną w tekście kwestię.

Zadanie 179.

Źródło 1. Wykres. Wskaźniki ubóstwa według klas miejscowości

Na podstawie: *Jakość życia, kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce*, GUS, Warszawa 2013, s. 40.

Źródło 2. Wykres. Wskaźniki ubóstwa według źródła utrzymania

Na podstawie: *Jakość życia, kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce*, GUS, Warszawa 2013, s. 40.

179.1. Określ zależność między liczbą ludności w miastach a wielkością ubóstwa dochodowego.

179.2. Rozstrzygnij, czy wśród ludności wiejskiej ubóstwo związane z warunkami życia jest największe w gospodarstwach domowych utrzymujących się z pracy w rolnictwie. Odpowiedź uzasadnij, przywołując odpowiednie dane.

Zadanie 180.**O decyzji Rady Polityki Pieniężnej**

Rada Polityki Pieniężnej obniżyła stopy procentowe w Polsce o 50 punktów bazowych [...]. Jeśli wzrost cen nadal będzie odbiegał od celu inflacyjnego NBP, to RPP nie wyklucza dalszego dostosowywania polityki pieniężnej – wynika z komunikatu rady.

Źródło: <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artukul/stopy-procentowe-w-polsce-zaskakujaca,185,0,1634233.html> [dostęp: 19.12.2014].

Podaj następstwo przedstawionej w tekście decyzji dla osób posiadających lokaty w bankach.

Zadanie 181.

Fotografia. Oferta soków

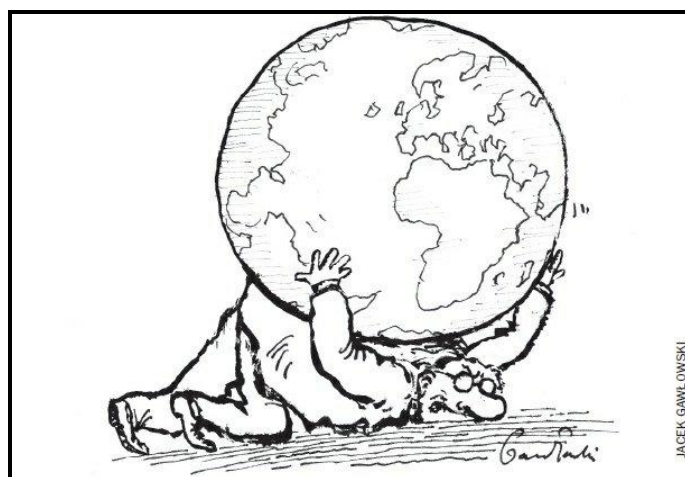

Źródło: http://www.edelfin.pl/foto/akt_5/max/163_3.jpg [dostęp: 05.02.2015].

Rozstrzygnij, czy fotografia ilustruje konkurencję, będącą jedną z cech gospodarki rynkowej. Odpowiedź uzasadnij, odnosząc się do zaprezentowanego materiału źródłowego.

Zadanie 182.

Rysunek satyryczny „Kryzys gospodarczy, dodruk pieniędzy, a gdzie inflacja?”

Źródło: http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,12255474,Kryzys_gospodarczy__dodruk_pieniedzy__a_gdzie_inflacja_.html [dostęp: 22.02.2015].

Wyjaśnij relacje między kwestiami wskazanymi w tytule rysunku satyrycznego.

Zadanie 183.**Źródło 1. Opis sytuacji**

Pan Michał kupił w supermarkecie brzoskwinie w puszcze. Na papierowej etykiecie była podana data przydatności do spożycia, która miała upłynąć dopiero za cztery miesiące. Podchodząc do kasy, pan Michał zauważył napis: *Podstawą reklamacji towaru jest paragon*. Tego samego dnia po otwarciu puszek okazało się, że owoce są zepsute. Niestety paragonu pan Michał nie zachował.

Na podstawie: www.infor.pl/prawo/reklamacje/terminy/325120,2,Reklamacja-produktow-spozywczych.html [dostęp: 09.12.2014].

Źródło 2. Rozporządzenie ministra gospodarki, pracy i polityki społecznej z dnia 30 stycznia 2003 roku [fragment]

Par. 1.1 Kupujący traci uprawnienia z tytułu niezgodności towaru żywnościowego z umową, jeżeli nie zawiadomi o tym sprzedawcy niezwłocznie po stwierdzeniu niezgodności towaru z umową, jednak nie później niż:

- 1) w terminie 3 dni od dnia otwarcia opakowania w przypadku towaru paczkowanego
 - a) oznakowanego terminem przydatności do spożycia lub datą minimalnej trwałości, zgodnie z przepisami ustawy.
 - b) dla którego nie określa się daty minimalnej trwałości albo terminu przydatności do spożycia.
- 2) W terminie 3 dni od dnia sprzedaży lub otrzymania towaru – w przypadku towaru sprzedawanego luzem, odmierzonego w miejscu zakupu lub dostarczonego do miejsca zamieszkania kupującego.

Źródło: Dz. U. nr 31, poz. 257 i 258.

Źródło 3. Wyrok w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Dnia 26 października 2012 roku Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów na rozprawie sprawy z powództwa M.C. przeciwko [...] spółka jawna w L. o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

I. uznaje za niedozwolone i zakazuje [...] wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy „Regulamin sklepu” o treści:

Podstawą przyjęcia reklamacji jest dowód zakupu towaru (paragon fiskalny lub faktura VAT)

II. zasądza od [...] spółka jawna w L. na rzecz M. C. kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu [...].

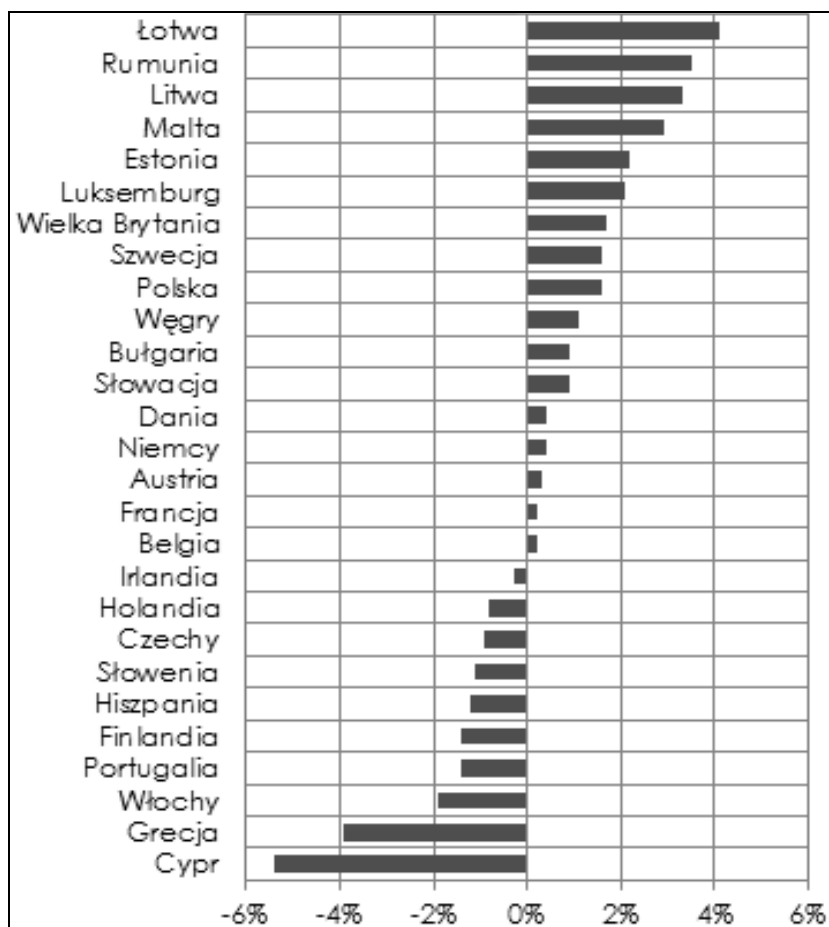
Na podstawie: www.centrumspredawcy.pl/tag/sokik/ [dostęp: 21.01.2015].

183.1. Na podstawie fragmentów aktu prawnego i wyroku sądowego rozstrzygnij, czy panu Michałowi przysługuje prawo do reklamacji towaru. Odpowiedź uzasadnij.

183.2. Podaj nazwę centralnego organu administracji rządowej zajmującego się ochroną praw wynikających z podanych przepisów prawnych.

Zadanie 184.

Wykres. Tempo wzrostu PKB w państwach Unii Europejskiej w 2013 roku (w %)

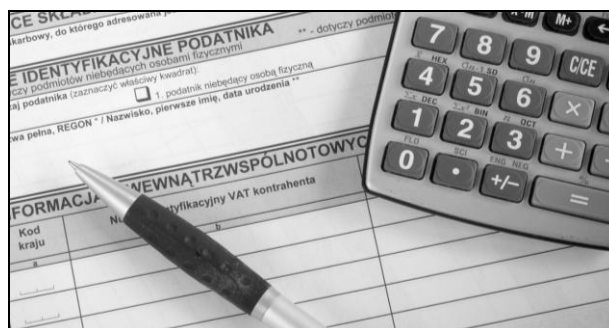

Źródło: www.ibngr.pl/E-debata_Strefa_euro_Artykuł_wprowadzajacy.pdf [dostęp: 31.12.2014].

Podaj nazwę zjawiska makroekonomicznego występującego w Grecji i na Cyprze. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do danych dotyczących tych państw.

Zadanie 185.

Fotografia. Przykładowy formularz

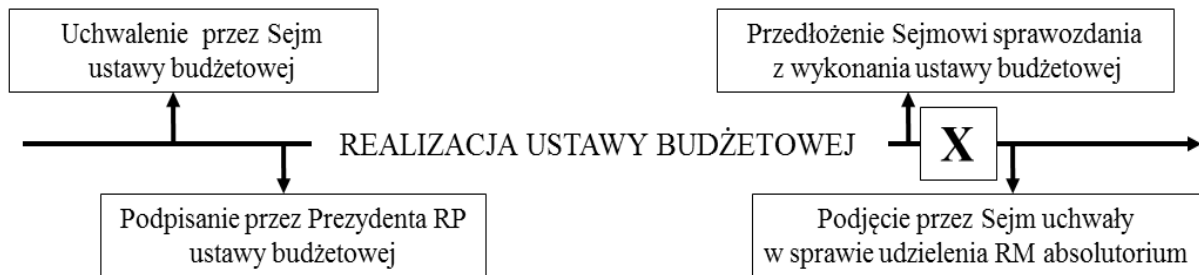
Źródło: [www.infakt.pl/blog/wp-content/uploads/2014/03/\[...\]-2014.jpg](http://www.infakt.pl/blog/wp-content/uploads/2014/03/[...]-2014.jpg) [dostęp: 06.02.2015].

Podaj nazwę konstytucyjnego obowiązku obywateli, do którego odniesiono się na fotografii.

Zadanie 186.**Z kalendarium prac nad ustawą budżetową**

- 26 września: Rada Ministrów RP składa Sejmowi RP projekt budżetu.
- 20 grudnia: Sejm RP uchwała ustawę budżetową.
- 15 stycznia: Senat RP uchwała trzy poprawki do ustawy budżetowej.
- 25 stycznia: Sejm RP odrzuca poprawki Senatu RP do ustawy budżetowej.
- 28 stycznia: Marszałek Sejmu RP przedstawia Prezydentowi RP ustawę budżetową do podpisu.

Wymień trzy możliwe działania Prezydenta RP w związku z wskazaną wyżej ustawą.

Zadanie 187.**Schemat. Finanse publiczne w Polsce**

Podaj nazwę konstytucyjnego organu władzy, którego stanowisko wyrażone w okresie oznaczonym na taśmie chronologicznej literą X ma istotny wpływ na decyzje związane z finansami publicznymi. Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 188.

Ustawa z dnia 30 maja 2014 roku o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw [fragment]

Art. 22ae. 1. Wyposażenie:

1) szkół podstawowych i szkół artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej w podręczniki do zajęć z zakresu danego języka obcego nowożytnego, materiały edukacyjne do zajęć z zakresu danego języka obcego nowożytnego lub materiały ćwiczeniowe, dla klas I–III, [...] jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej, wykonywanym przez jednostki samorządu terytorialnego prowadzące te szkoły.

Podaj nazwę określonego konstytucyjnie rodzaju dochodu, dzięki któremu jednostki samorządu będą wykonywały wskazane w tekście zadanie.

Zadanie 189.

USTAWA z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych [fragment]

Art. 233. Inicjatywa w sprawie sporządzenia projektu uchwały:

- 1) budżetowej,
 - 2) o prowizorium budżetowym,
 - 3) o zmianie uchwały budżetowej:
- przysługuje wyłącznie zarządowi jednostki samorządu terytorialnego.

Art. 238. 1. Zarząd jednostki samorządu terytorialnego sporządza i przedkłada projekt uchwały budżetowej:

- 1) organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego.
- 2) [...A...]:

– celem zaopiniowania – do dnia 15 listopada roku poprzedzającego rok budżetowy.

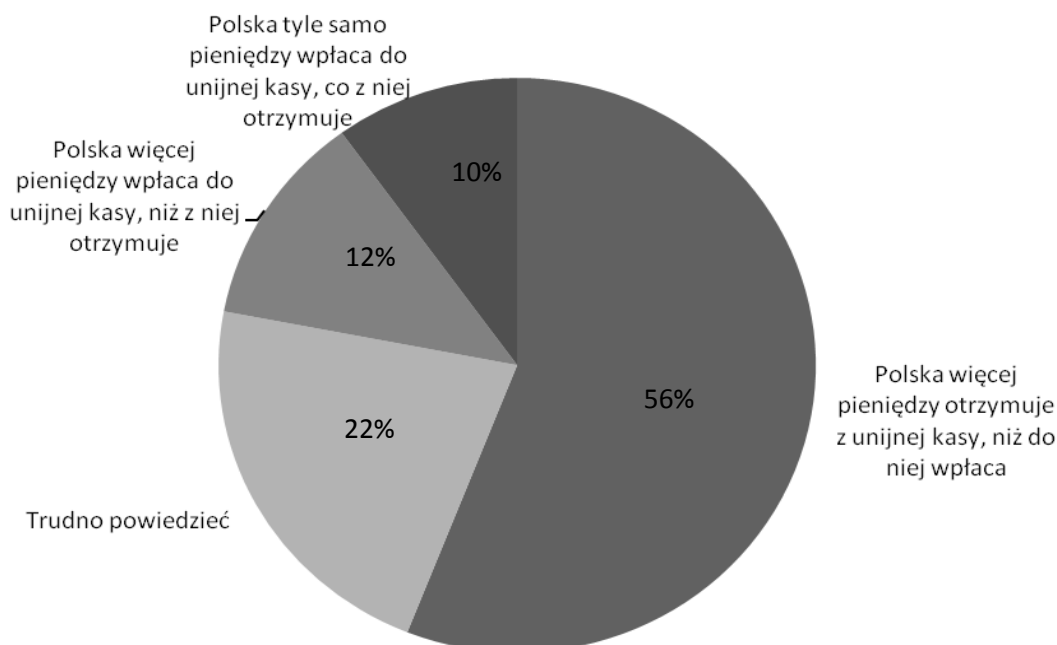
Źródło: Dz. U. 2009 Nr 157 poz. 1240 z późniejszymi zmianami

189.1. Podaj nazwę organu gminy miejskiej, do którego należy inicjatywa przedstawiona w artykule 233.

189.2. Podaj nazwę organu nadzoru w zakresie spraw finansowych oznaczonego w artykule 238.1 literą A.

Zadanie 190.

Wykres. Opinia respondentów na temat ilości pieniędzy wpłacanych i otrzymywanych przez Polskę z Unii Europejskiej

Na podstawie: *O finansowym bilansie integracji i budżecie UE na lata 2014–2020*, Komunikat z badań CBOS BS/172/2012.

Odwołując się do danych z wykresu, ustal, czy większość respondentów ma świadomość, że Polska należy do beneficjentów Unii Europejskiej.

Zadanie 191.**Załącznik XII Traktatu o przystąpieniu Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej [fragmenty]**

Fragment 1. Nie naruszając zobowiązań wynikających z Traktatów stanowiących podstawę Unii Europejskiej, Polska może utrzymać w mocy przez okres dwunastu lat od dnia przystąpienia zasady przewidziane w ustawie z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców [...] ze zmianami, w odniesieniu do nabywania nieruchomości rolnych i leśnych.

Fragment 2. W drodze odstępstwa od artykułów 1.–6. rozporządzenia (EWG) nr 1612/68 i do końca dwuletniego okresu następującego po dniu przystąpienia, obecne Państwa Członkowskie będą stosować środki krajowe lub środki wynikające z umów dwustronnych, regulujące dostęp obywateli polskich do ich rynków pracy. Obecne Państwa Członkowskie mogą nadal stosować takie środki do końca pięcioletniego okresu następującego po dniu przystąpienia.

Źródło: http://www.europarl.europa.eu/enlargement_new/treaty/doc_pl/aa00039pl03.doc [dostęp: 30.12.2015].

Do każdego przywołanego fragmentu dotyczącego czasowego ograniczenia podstawowej swobody, stanowiącej prawny fundament jednolitego wewnętrznego rynku europejskiego, dopisz nazwę tej swobody.

Zadanie 192.**Źródło 1. Opis sytuacji**

Tegoroczna maturzystka planuje pracować za granicą. Kolega podpowiedział jej, że istnieją ujednolicone dokumenty funkcjonujące od 2005 roku w Europie. Dzięki nim obywatele wszystkich państw Unii Europejskiej mają równe szanse w przedstawieniu kwalifikacji i doświadczenia zawodowego w sposób zrozumiały nie tylko w kraju ojczystym.

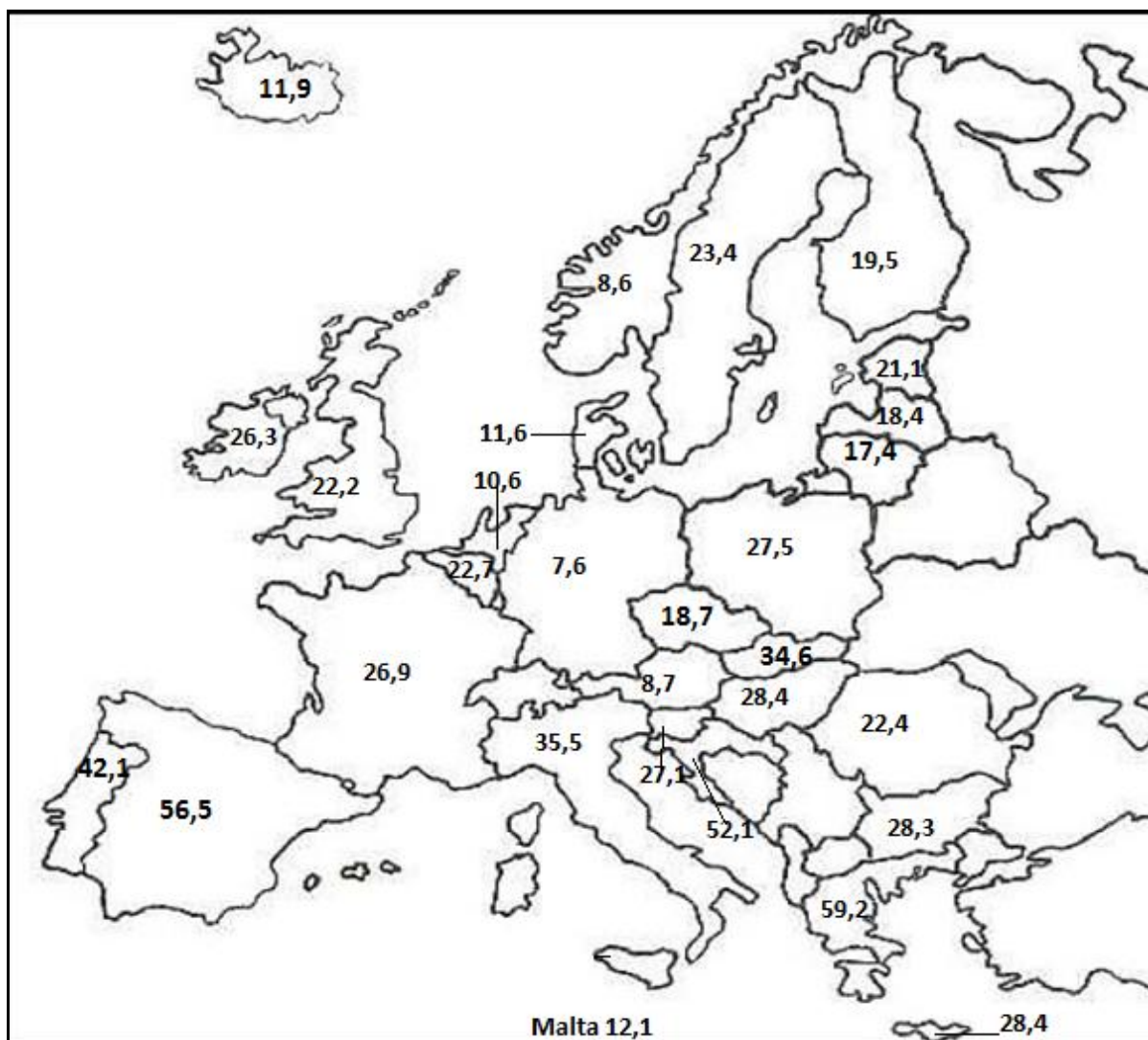
Źródło 2. Logo

Źródło: <http://europass.org.pl> [dostęp: 20.02.2015].

Podaj nazwę dokumentu, który maturzystka może wypełnić za pomocą aplikacji internetowej przed planowanym wyjazdem, a do którego odwołują się oba materiały źródłowe.

Zadanie 193.

Mapa Europy. Stopa bezrobocia wśród osób w wieku do 24 lat w wybranych krajach [maj 2013, w procentach]

Na podstawie: <http://infografika.wp.pl/title,Mlody-bezrobotny,wid,15784411,wiadomosc.html> [dostęp: 27.12.2014].

193.1. Sformułuj wniosek wynikający z porównania stopy bezrobocia wśród młodych ludzi w Polsce i pozostałych krajach, które wstąpiły do UE w 2004 roku. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do danych zaprezentowanych na mapie.

193.2. Podaj dwie nazwy państw należących do strefy euro, które mają najniższy wskaźnik stopy bezrobocia wśród młodych ludzi.

2. Zadania rozszerzonej odpowiedzi

Zadanie 194.

Przedstaw proces powstawania i cechy charakterystyczne społeczeństwa obywatelskiego w państwach demokratycznych i autorytarnych w ostatnim półwieczu.

Źródło 1. O społeczeństwie obywatelskim

W pierwszym znaczeniu społeczeństwo obywatelskie jest to zbiór społeczno-politycznych instytucji, do których należy także ograniczona w swych prerogatywach władza lub państwo respektujące prawa; system instytucji społecznych, takich jak rynki (czy spontanicznie konstytuujące się porządki) i stowarzyszenia tworzone za sprawą dobrowolnych porozumień autonomicznych podmiotów, oraz sfera publiczna, w której podmioty te dyskutują ze sobą i z państwem o sprawach publicznych i angażują się w publiczne działania.

W drugim znaczeniu społeczeństwo obywatelskie tworzone jest przez społeczne instytucje, takie jak rynki i dobrowolne stowarzyszenia, oraz strefę publiczną, pozostającą (w pełni lub w ograniczonej mierze) poza zasięgiem bezpośredniej kontroli państwa.

Źródło: *Systemy polityczne Europy Środkowej i Wschodniej. Perspektywa porównawcza*, red. A. Antoszewski, Wrocław 2006, s. 255–266.

Źródło 2. Tabela. Wpływ na sprawy kraju

Czy ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?	Wskazania respondentów według terminów badań										
	VI 1992	VII 1993	X 1997	V 1999	I 2004	I 2007	I 2008	I 2009	IX 2010	IX 2012	VII 2013
	w procentach										
Tak	7	10	19	11	15	24	30	25	36	30	19
Nie	91	86	76	87	83	73	65	72	60	68	79
Trudno powiedzieć	2	4	5	2	2	3	5	3	4	2	2

Na podstawie: *Poczucie wpływu na sprawy publiczne*, Komunikat z badań CBOS BS/121/2013.

Źródło 3. Rysunek satyryczny

Źródło: przystaneklegionowo.blox.pl/tagi_b/2658/wybory.htm/ [dostęp: 27.02.2015].

Zadanie 195.

Czy w Polsce powinny istnieć media publiczne? Rozważ zagadnienie funkcjonowania tzw. dualnego systemu medialnego (nadawców publicznych obok nadawców komercyjnych), uwzględniając kwestię różnych funkcji środków masowego przekazu oraz pluralizmu i niezależności mediów.

Źródło 1. Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 roku o radiofonii i telewizji [fragment]

Do zadań publicznej radiofonii i telewizji, wynikających z realizacji misji, należy w szczególności:

- 1) tworzenie i rozpowszechnianie programów ogólnokrajowych, programów regionalnych, programów dla odbiorców za granicą w języku polskim i innych językach oraz innych programów realizujących demokratyczne, społeczne i kulturalne potrzeby społeczności lokalnych [...]
- 3) budowa i eksploatacja nadawczych i przekaźnikowych stacji radiowych i telewizyjnych [...]
- 7) popieranie twórczości artystycznej, literackiej, naukowej oraz działalności oświatowej;
- 8) upowszechnianie wiedzy o języku polskim;
- 9) uwzględnianie potrzeb mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, w tym emitowanie programów informacyjnych w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym;
- 10) tworzenie i udostępnianie programów edukacyjnych na użytek środowisk polonijnych oraz Polaków zamieszkałych za granicą.

Źródło: www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/publiczni/status-zadania-finansowanie/, [dostęp: 25.11.2014].

Źródło 2. Wykres. Udział wybranych rodzajów programów telewizyjnych w czasie antenowym w krajach UE (średnia dla dwóch głównych kanałów publicznych, dane w %)

KRAJE	INFORMACJE	RELIGIA	SZTUKA	SPORT	DLA DZIECI
Polska	10,05	1,35	9,6	2,95	2,3
Węgry	17,8	1,2	7,9	4,95	27,3
Czechy	10,95	1,1	30,1	0,4	9,05
Słowacja	26,65	0,8	17,2	6,55	4,5
Wlk. Brytania	17,55	0,65	14,15	7,6	0,05
Francja	14,1	1,15	29,25	4	6,75
Niemcy	39,25	0,25	4,5	5,6	5,4
Włochy	25,45	1,1	10,9	3,45	7,65
Holandia	30,2	4,6	31,55	4,95	1,15
Norwegia	51,35	0,7	8,95	7,1	0,1

Źródło: M. Stysiak, V. Makarenko, *Życie bez telewizji publicznej w Polsce?*, http://wyborcza.biz/biznes/1,101716,17130283,Zycie_bez_telewizji_publicznej_w_Polsce_.html [dostęp: 25.12.2014].

Źródło 3. Wysokość opłat abonamentowych

Na podstawie art. 3. ust. 5. i 6. ustawy z dnia 21 kwietnia 2005 r. o opłatach abonamentowych (Dz. U. Nr 85, poz. 728, z późn. zm.) zarządza się, co następuje:

§ 1. Ustala się opłaty abonamentowe za używanie odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych w roku kalendarzowym 2015 w wysokości:

- 1) za używanie odbiornika radiofonicznego – 6,50 zł za jeden miesiąc;
- 2) za używanie odbiornika telewizyjnego albo odbiornika telewizyjnego i radiofonicznego – 21,50 zł za jeden miesiąc.

Źródło: Rozporządzenie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 6 maja 2014 r. w sprawie wysokości opłat abonamentowych za używanie odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych oraz zniżek za ich uiszczenie z góry za okres dłuższy niż jeden miesiąc w 2015 r.

Zadanie 196.

Porównaj koncepcję jednostki, społeczeństwa i państwa w konserwatyźmie i liberalizmie.

Źródło 1. O konserwatyźmie

Konserwatyści uważają, że bez władzy państwa nie może być autorytetu państwa, toteż będą dążyli do ugruntowania i umocnienia tej władzy w starciu ze wszystkimi siłami, które się tej władzy sprzeciwiają. Pragną oni jednak, aby władza nie stała na forum politycznym naga, lecz odziana w konstytucję, aby działała zawsze za pośrednictwem odpowiedniego systemu prawnego, wtedy bowiem jej poczynania nie będą sprawiały wrażenia barbarzyńskich ani ciemnościelskich, lecz zawsze kontrolowanych i nieuchronnych, będą się jawiły jako wyraz cywilizowanej żywotności, która budzi lojalność. Dlatego też konstytucja, razem ze wspierającymi ją instytucjami, zawsze będzie leżeć u sedna konserwatywnego myślenia. Konserwatyści pokładają wiarę w urządzeniach znanych i sprawdzonych, dążąc do zapewnienia im takiego autorytetu, aby składały się na akceptowaną i obiektywną sferę publiczną.

Źródło: R. Scruton, *Co znaczy konserwatyźm*, Poznań 2002, s. 48.

Źródło 2. Rozwój i ocena liberalizmu

Myśl polityczna liberalizmu nie stanowi dorobku wyłącznie XIX i XX wieku [...]. Koniec XVII wieku przyniósł już pierwszą, pełną, usystematyzowaną liberalną doktrynę polityczną Johna Locke'a. [...] Oświecenie francuskie szczególnie zaowocowało doktryną Charles'a Louisa de Montesquieu [...]. Wiek XIX powszechnie uchodzi za wiek liberalizmu [...]. Pierwsza połowa XX wieku to okres głębokiego kryzysu i spektakularnego triumfu liberalizmu. W okresie międzywojennym postrzegany był on najczęściej jako system, który nie jest w stanie rozwiązać żadnego problemu współczesności [...]. Okres powojenny przyniósł natomiast jej odrodzenie w fundamentalnej opozycji do totalitaryzmu [...]. Upadek komunizmu i koniec zimnej wojny stworzył nową sytuację. Po raz pierwszy w dziejach liberalizm nie ma przeciwnika ani w postaci myśli politycznej, ani w postaci systemu społecznego czy gospodarczego, który podjąłby się stworzenia intelektualnie atrakcyjnej i politycznie popularnej alternatywy wobec większości jego zasad i instytucji.

Źródło: *Doktryny polityczne XIX i XX wieku*, red. K. Chojnicka, W. Kozub-Ciembroniewicz, Kraków 2000, s. 13–15, 63–64.

Zadanie 197.

Scharakteryzuj cechy i funkcje partii politycznych w państwach demokratycznych i niedemokratycznych. Odwołaj się do wybranych państw współczesnego świata i przykładów historycznych.

Źródło 1. Wybory samorządowe w Polsce w 2014 r. – wizualizacja wyników wyborczych

Źródło: www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spoleczenstwo/wybory-samorzadowe-2014-frekwencja-wiadomosci-wyniki,64853.html [dostęp: 19.01.2015].

Źródło 2. Program wyborczy [fragment]

Szanowni Państwo!

Już od 116 lat Polskie Stronnictwo Ludowe bierze czynny udział w najistotniejszych dla Polaków wydarzeniach.

Jesteśmy rdzennie polskim ruchem politycznym, jedyną partią na polskiej scenie politycznej o tak bogatej tradycji. Polskie Stronnictwo Ludowe to solidna marka, stały elektorat i doskonałe struktury w całym kraju.

Naszym celem jest rozwój silnego, niepodległego, demokratycznego i wolnego państwa. Państwa, które stwarza warunki do godnego życia obywateli i wszechstronnego rozwoju człowieka.

Polskie Stronnictwo Ludowe zaproponowało do Sejmu i Senatu najlepszych kandydatów spośród grona Polek i Polaków, którzy będą dawać rękojmię, że nie zawiodą Państwa zaufania. Oni będą pamiętać w swoim działaniu o tym, że człowiek jest wartością nadrzędną. Oni będą zabiegać o sprawy każdego Polaka, bo dla Polskiego Stronnictwa Ludowego „Człowiek jest najważniejszy”.

Źródło: www.psl.org.pl/upload/pdf/Program_Wyborczy_PSL_260811.pdf [dostęp: 19.01.2015].

Zadanie 198.

Rozważ, czy opisana w tekście sytuacja zakazów administracyjnych jest zgodna z normatywnymi uregulowaniami praw i wolności osobistych I generacji, zawartymi w dokumentach międzynarodowych.

Źródło 1. Francuskie uniwersytety pod specjalnym nadzorem

Specjalne gremium, monitorujące stan laickości w kraju (Observatoire de la laïcité), zarekomendowało władzom Francji, aby zajęły się przestrzeganiem uświęconej tradycją zasady rozdziału państwa i religii na uczelniach. Raport wpadł w ręce dziennikarza „Le Monde”, który opublikował zawarte w nim rekomendacje. Sprowadzają się do wprowadzenia ustawowego zakazu noszenia na uniwersytetach strojów oraz innych symboli uznawanych we Francji za manifestację uczuć religijnych. Tak jak to ma miejsce już od 2004 roku we francuskich szkołach. Nowa regulacja miałaby także uzupełniać obowiązujący od ponad dwu lat zakaz noszenia w miejscach publicznych burek i nikabów.

Na podstawie: www.rp.pl/artukul/1037019.html?p=1 [dostęp: 14.01.2015].

Źródło 2. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [fragment]

Artykuł 9. Wolność myśli, sumienia i wyznania

1. Każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania; prawo to obejmuje wolność zmiany wyznania lub przekonań oraz wolność uzewnętrzniania indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swego wyznania lub przekonań przez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i czynności rytualne.

2. Wolność uzewnętrzniania wyznania lub przekonań może podlegać jedynie takim ograniczeniom, które są przewidziane przez ustawę i konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa publicznego, ochronę porządku publicznego, zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.

Źródło: http://bip.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20141028Konwencja_wraz_z_protokoalem_11.pdf [dostęp: 25.03.2015].

Zadanie 199.

Scharakteryzuj prawa przysługujące oskarżonemu w Polsce.

Źródło 1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. [fragment]**Art. 42.**

1. Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Zasada ta nie stoi na przeszkodzie ukaraniu za czyn, który w czasie jego popełnienia stanowił przestępstwo w myśl prawa międzynarodowego.
2. Każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu.
3. Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu.

Źródło 2. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555 [fragment]

Art. 175. § 1. Oskarżony ma prawo składać wyjaśnienia; może jednak bez podania powodów odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania lub odmówić składania wyjaśnień. O prawie tym należy go pouczyć.

§ 2. Obecny przy czynnościach dowodowych oskarżony ma prawo składać wyjaśnienia co do każdego dowodu.

Zadanie 200.

Scharakteryzuj zadania Trybunału Konstytucyjnego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz oceń – z punktu widzenia państwa prawa – znaczenie funkcjonowania organu o takich kompetencjach.

Źródło 1. Fotografia. Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego

<http://www.obserwator Konstytucyjny.pl/trybunal/trybunal-konstytucyjny-sklad-oraz-kompetencje/>
[dostęp: 5.01.2015].

Źródło 2. Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 maja 2009 r., sygn. akt Kpt 2/08 [fragment]

Trybunał Konstytucyjny w składzie: [...]

po rozpoznaniu, z udziałem wnioskodawcy, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz Prokuratora Generalnego, na rozprawie w dniach 27 marca i 20 maja 2009 r., wniosku Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 października 2008 r. o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego między Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej a Prezesem Rady Ministrów, dotyczącego określenia centralnego konstytucyjnego organu państwa, który uprawniony jest do reprezentowania Rzeczypospolitej Polskiej w posiedzeniach Rady Europejskiej w celu prezentowania stanowiska państwa,

p o s t a n a w i a:

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, Rada Ministrów i Prezes Rady Ministrów w wykonywaniu swych konstytucyjnych zadań oraz kompetencji kierują się zasadą współdziałania władz, wyrażoną w Preambule oraz w art. 133 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, jako najwyższy przedstawiciel Rzeczypospolitej, może, na podstawie art. 126 ust. 1 Konstytucji, podjąć decyzję o swym udziale w konkretnym posiedzeniu Rady Europejskiej, o ile uzna to za celowe dla realizacji zadań Prezydenta Rzeczypospolitej określonych w art. 126 ust. 2 Konstytucji.

Na podstawie: <http://otk.trybunal.gov.pl/orzeczenia/doc/doc.htm> [dostęp: 14.03.2015].

Źródło 3. Tabela. Orzeczenia TK kończące postępowanie na etapie rozpoznania merytorycznego w latach 1997–2013 [fragment]

Rok	Skarga konstytucyjna	Suma spraw w trybunale
1997	-	54
1998	5	55
1999	18	66
2000	25	85
2001	26	93
2002	29	93
2003	24	91
2004	51	116
2005	55	137
2006	59	143
2007	60	146
2008	65	166
2009	49	158
2010	30	115
2011	37	111
2012	40	122
2013	40	125
ogółem	615	2116

Na podstawie: <http://trybunal.gov.pl/sprawy-w-trybunale/statystyka/> [dostęp: 02.01.2015].

Zadanie 201.

Przedstaw perspektywy rozszerzeń Unii Europejskiej w kontekście dylematów gospodarczych i politycznych.

Źródło 1. O otwarciu rynków pracy

Blisko spełnienia warunków Brukseli są już co prawda Serbia i Albania, ale zgodę na ich akcesję będą musieli podjąć jednomyślnie wszyscy członkowie UE. A premier Wielkiej Brytanii właśnie zapowiada, że nie zawaha się skorzystać z prawa weta, by nie doprowadzić do kolejnego „wielkiego błędu”, jakim było już otwarcie granic dla Polaków, co doprowadziło do „masowej migracji” ze Wschodu.

A wszystko przez bolesną nauczkę, którą Wielka Brytania dostała godząc się na... akcesję Polski i późniejsze otwarcie brytyjskiego rynku pracy dla Polaków. – To była wielka pomyłka – miał powiedzieć Cameron podczas spotkania z innymi przywódcami europejskimi w Brukseli. Podczas ostatniego szczytu rozmawiano bowiem o potencjalnym rozszerzeniu UE.

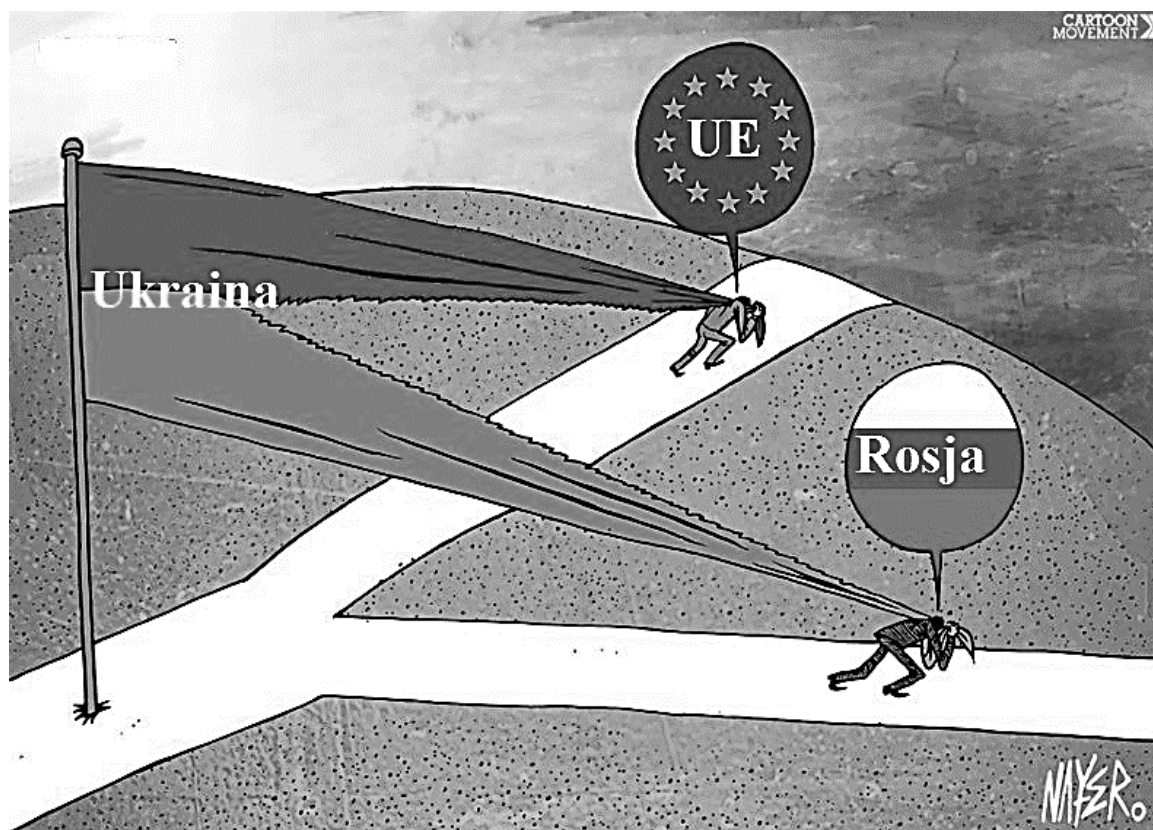
Źródło: www.natemat.pl/86193,cameron-o-otwarciu-ryнку-pracy-dla-polakow-to-byla-wielka-pomyłka-przez-polskich-imigrantow-londyn-nie-chce-rozszerzenia-ue [dostęp: 16.03.2015].

Źródło 2. Rysunek satyryczny „Turcja i Unia Europejska”

Źródło: www.euroislam.pl/index.php/2010/07/cameron-wpuscmy-turcje-do-ue/ [dostęp: 16.03.2015].

Źródło 3. Rysunek satyryczny „Którą drogą?”

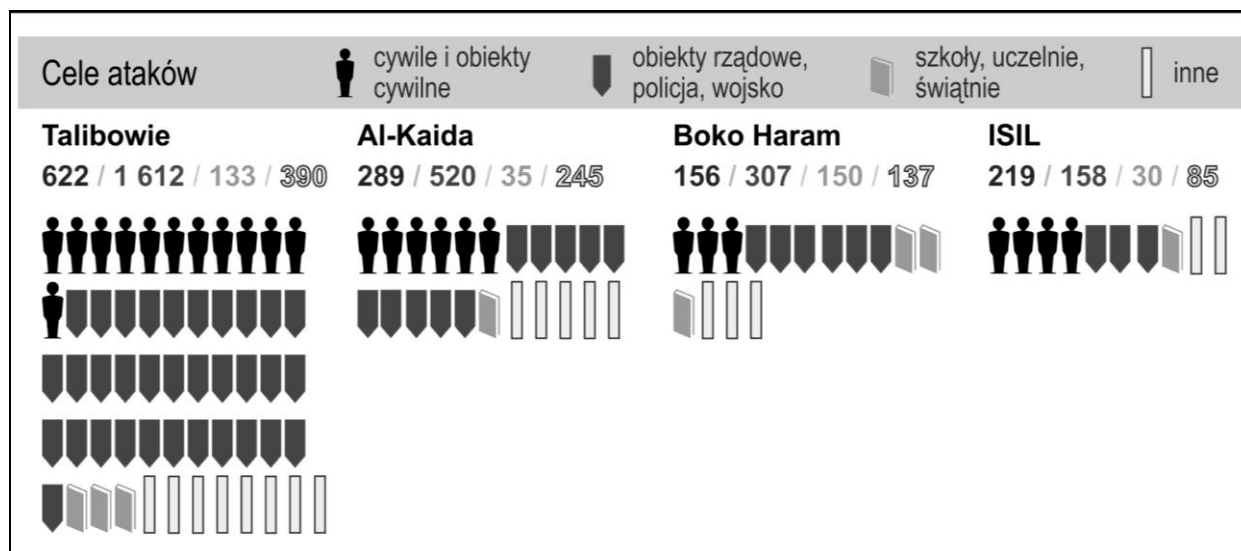

Na podstawie: www.cartoonmovement.com/cartoon/12583 [dostęp: 16.03.2015].

Zadanie 202.

Czy państwom Europy Zachodniej zagraża międzynarodowy terroryzm? Rozważ problem, uwzględniając motywy i sposoby działania organizacji terrorystycznych w XXI wieku oraz strategie ich zwalczania.

Źródło 1. Wykres. Cele ataków czterech najgroźniejszych organizacji terrorystycznych w latach 2000–2013

Na podstawie: www.visionofhumanity.org/sites/default/files/Terrorism%20Index%20Facts.pdf
[dostęp: 25.12.2014].

Źródło 2. O zagrożeniu ze strony jednej z organizacji terrorystycznych

Już nie w dwóch, lecz aż w dwunastu państwach południowego i południowo-wschodniego otoczenia Europy działa organizacja dżihadystyczna Państwo Islamskie.

Państwo Islamskie rozwinęło się najpierw w Iraku, skąd rozprzestrzeniło się na sąsiednią Syrię. Ogłosiło kalifat, a idealny kalifat powinien być jeden i światowy. Kolejne dziesięć państw, w których już zaczęło działania zbrojne o różnej intensywności lub zakłada struktury i rekrutuje ludzi w sposób dotąd niewidoczny, to Jordania, Arabia Saudyjska i Liban, Jemen na południu Półwyspu Arabskiego, Egipt, Libia, Tunezja i Algieria oraz Afganistan w Azji Środkowej i Pakistan.

Spośród organizacji dżihadystycznych większy zasięg na świecie ma tylko Al-Kaida. Państwo Islamskie było w przeszłości jej lokalnym irackim oddziałem, a dziś jest konkurentem i zarazem partnerem, skupiającym pokolenie młodsze i jeszcze bardziej śmiałe i bezwzględne od Osamy bin Ladena. W Afryce Zachodniej i Środkowej rolę podobną do Państwa Islamskiego gra organizacja Boko Haram. Razem działają na obszarze od Atlantyku do Oceanu Indyjskiego i Himalajów.

Zbiorowe obcięcie głów 21 egipskim chrześcijanom na terytorium Libii – krótko po spaleniu żywcem jordańskiego pilota wojskowego w Syrii – służyło spotęgowaniu szoku dla wrogów i siły przyciągania dla zwolenników.

Zwolennicy pragną skrajności, prostoty i mocy wyzwolonej z ograniczeń. Pragną również szybkiej ścieżki do raju. Poparcie i rekrutacja znów skokowo wzrosną i umożliwią ekspansję na kolejne kraje. Jednocześnie Państwo Islamskie pokazało w sposób, którego nikt nigdzie w świecie nie przeoczy, swoją obecność zbrojną w Libii – blisko Grecji i Włoch, więc Unii Europejskiej, a daleko od bazy iracko-syryjskiej. Następnym etapem ekspansji mogą być państwa Europy.

Na podstawie: G. Kostrzewa-Zorbas, <http://wpolityce.pl/swiat/233910-panstwo-islamskie-dziala-w-12-panstwach-i-dalej-rosnie-zbiorowe-obciecie-glow-21-chrzescijanom-przysporzy-mu-poparcia-i-rekutow> [dostęp: 01.03.2015 r.]

Źródło 3. Rysunek satyryczny

Na podstawie: www.cartoonmovement.com/depot/cartoons/2015/01/08/charlie_hebdo_attack_3_kyaw_thu_yein.jpeg [dostęp: 01.03.2015].

Zadanie 203.

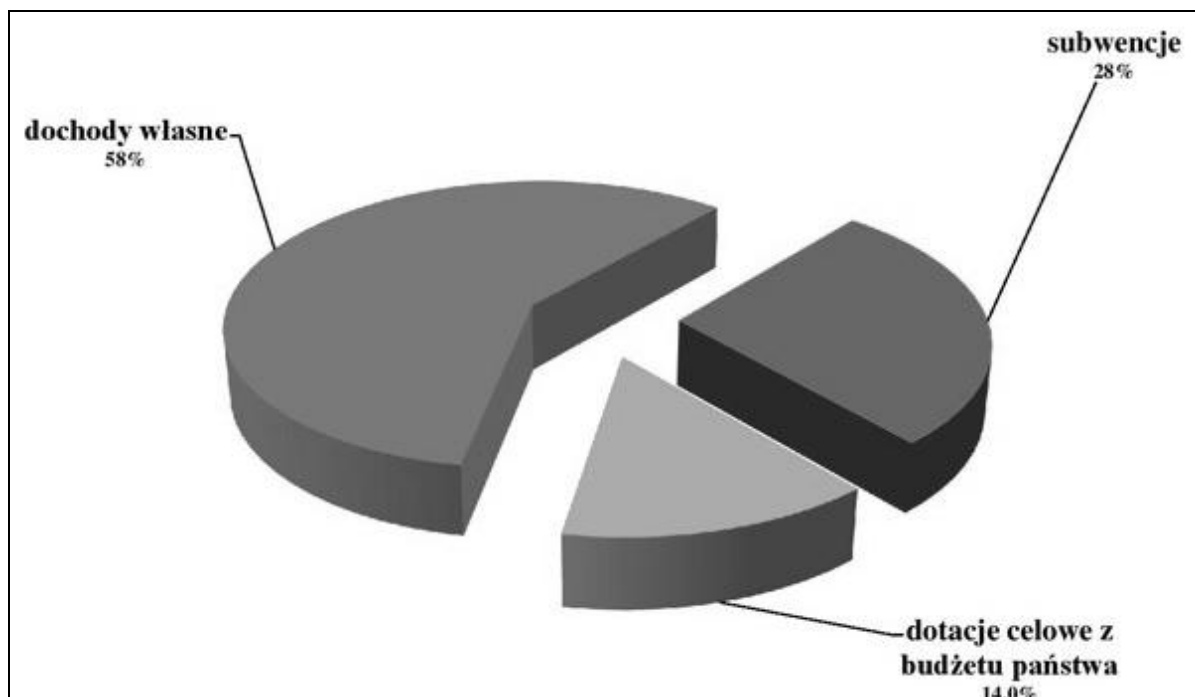
Scharakteryzuj źródła dochodów publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej.

Źródło 1. Tabela. Podatki i inne wpłaty na rzecz budżetu państwa

Część	Dział	Treść
77		Podatki i inne wpłaty na rzecz budżetu państwa
	756	Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem
	010	Środki z Unii Europejskiej
	500	Rolnictwo i łowiectwo
	750	Handel
	758	Administracja publiczna
		Różne rozliczenia

Źródło: [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/2B8823002A1AD5C5C1257A480028F8AD/\\$file/BAS_23-4.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/2B8823002A1AD5C5C1257A480028F8AD/$file/BAS_23-4.pdf)

Źródło 2. Projekt budżetu miasta Wągrowca na 2014 r.

Źródło: [www.wagrowiec.eu/assets/images/aktualnosci/2013/listopad/2014_dochody-budzetu-page-001\(1\).jpg](http://www.wagrowiec.eu/assets/images/aktualnosci/2013/listopad/2014_dochody-budzetu-page-001(1).jpg)
[dostęp: 19.01.2015].

3. Wskazówki do rozwiązania zadań

Zadanie 5.

Zwróć uwagę na przedstawioną na rysunku sytuację (późny wieczór, dwaj mężczyźni śpią pod gołym niebem). Zauważ, że wiąże się ona z brakiem zaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka: potrzeby snu, jedzenia, bezpieczeństwa.

Zadanie 6.

Analizując tekst źródłowy, zwróć uwagę na przedstawione w nim cechy rodziny oraz role kobiety i mężczyzny. Wywnioskuj, jaki model jest opisany w tekście i podaj jego nazwę.

Zadanie 7.

Aby rozwiązać zadanie, weź pod uwagę – w zależności od podpunktu (A.–C.) – odpowiednią tabelę z danymi. Odczytaj zdania i przeanalizuj odpowiednie dane. Pamiętaj o różnicy między procentem a punktem procentowym.

Zadanie 8.

Postaraj się znaleźć odpowiedź na pytanie, jaki model rodziny został przedstawiony w materiałach źródłowych. Na zdjęciu zwróć uwagę na liczbę osób oraz to, jakie pokolenia reprezentują. W opisie znajdź informacje dotyczące relacji w tego typu rodzinie oraz dominującego w niej charakteru więzi. Następnie określ cechy charakterystyczne dla tego modelu rodziny. Na koniec zestaw te cechy z cechami typowej rodziny współczesnej.

Zadanie 9.

Przeczytaj dokładnie tekst i przypomnij sobie różnicę między tolerancją (zgodą na głoszenie przez innych poglądów, z którymi się nie zgadzamy) a akceptacją (zgodą, uznaniem czegoś za dobre).

Zadanie 10.

Przypomnij sobie znacznie pojęcia „międzypokoleniowy awans społeczny” i odnieś je do pytania zadanego respondentom. Następnie dokonaj analizy danych zawartych w tabeli i wykorzystaj je w odpowiedzi.

Zadanie 11.

Wyliczenia w kolumnach tabeli doprowadziłyby Cię do odpowiedzi dotyczącej różnic w zamieszkiwaniu z współmałżonkiem w dwóch przedstawionych kategoriach wiekowych. Jeszcze raz odczytaj polecenie i zastanów się, czy dokładnie tego ono dotyczy. Porównaj kategorię wiekową z polecenia z kategoriami wiekowymi zaprezentowanymi w tabeli. Pamiętaj o wykorzystaniu zapisów z tabeli w uzasadnieniu odpowiedzi.

Zadanie 12.

Przeczytaj tekst i ustal, jakich kategorii przedstawionych na wykresie może dotyczyć podkreślona w tekście wartość dofinansowania w ramach programu rządowego „Mieszkanie dla młodych”. Zsumuj te kategorie i wyciągnij wniosek. Pamiętaj o wykorzystaniu danych z wykresu w uzasadnieniu odpowiedzi.

Zadanie 13.

Dokonaj zsumowania odsetków odpowiedzi zamieszczonych w prawej kolumnie tabeli, a następnie wyciągnij wniosek.

Zadanie 14.

Dokładnie przeczytaj słowa wypowiedziane przez osobę siedzącą przed telewizorem. Zwróć uwagę na to, że pokazuje ona zmianę w polskiej rzeczywistości społecznej, związaną tak z systemem edukacji, jak i z rynkiem pracy. Pamiętaj, że w tego typu rysunkach mamy często do czynienia z ironią.

Zadanie 15.

Dokładnie przyjrzyj się ilustracji. Zwróć uwagę na szerokie możliwości związane z tego rodzaju kontem pacjenta i spróbuj odpowiedzieć sobie na pytanie, czy wszyscy mają możliwość korzystać z tego rodzaju udogodnień. To pozwoli Ci zidentyfikować rodzaj wykluczenia społecznego. Następnie pomyśl, jak można temu przeciwdziałać, zwracając uwagę na czynnik ludzki i infrastrukturalny.

Zadanie 16.

Przeczytaj uważnie hasła reklamowe i zwróć uwagę na to, co jest w dyskursie reklamowym głównym obszarem życia społecznego, kultury społecznej oraz podstawowym celem egzystencji jednostki.

Zadanie 17.

Przypomnij sobie znaczenie pojęć „stygmatyzacja” i „grupa odniesienia negatywnego”. Przeczytaj cały tekst ze zrozumieniem i zwróć uwagę na konotacje słowa „fasyzm” w nim występującego. Oceń, czy plakat propagandowy jest obiektywny – zwróć uwagę na hasła na plakacie, na znaczenie sformułowania „zapłuty karzeł reakcji” oraz na skrótowiec AK. Oba źródła powiązane są poprzez ostatnie zdanie tekstu. W uzasadnieniu odpowiedzi nie zapomnij odwołać się do obu źródeł.

Zadanie 18.

Zwróć uwagę na wyjaśnienie terminu „internalizacja”. Dodatkową podpowiedzią jest informacja o kształtowaniu zdolności do działania w rolach społecznych, a zatem o procesie uczenia się życia społecznego.

Zadanie 19.

Na rysunku widzimy człowieka, który jest karmiony przez media, a zatem bezkrytycznie przyjmuje to, co mu one przekazują. Sformułuj nazwy odpowiednich umiejętności odbiorcy, które pozwoliłyby uniknąć takiej sytuacji.

Zadanie 20.

Przypomnij sobie definicję kultury ludowej i odnieś ją do fotografii. Zwróć uwagę przede wszystkim na otoczenie, stroje oraz kontekst występu.

Zadanie 21.

Zwróć uwagę na kierunek zmiany opinii ankietowanych na temat działających w Polsce partii politycznych, a następnie na kierunek zmiany ich stosunku do funkcjonowania demokracji. Pamiętaj o wykorzystaniu danych z wykresów w uzasadnieniu odpowiedzi.

Zadanie 22.**22.1**

Z tekstu wynika, że chodzi o metodę zapłodnienia. Przypomnij sobie w kontekście sporów światopoglądowych ostatnich lat, o jakiej metodzie debatowano.

22.2.

Zwróć uwagę na to, że PiS było przeciwne projektowi posłanki PO, a SLD popierało dalsze prace nad nim i sprzeciwiało się projektom posłów PiS. Nie zapomnij o wpisaniu pełnych nazw ugrupowań.

Zadanie 23.

Rozpoznaj dwa państwa, które zostały przedstawione na rysunku, oraz ich reżimy polityczne. Powiąż te informacje z funkcjami mediów, jakie mogą być realizowane w tych systemach i dostrzeż pewnego rodzaju paradoks: ten sam rysunek satyryczny może spełniać odmienną funkcję w dwóch różnych państwach.

Zadanie 24.

Zwróć uwagę na słowa „odpowiedzialność”, „Auschwitz”, „Holocaust” (użyte na obu plakatach) oraz na fakt, że na obu plakatach zapisano nazwę nacji – Niemców. Przypomnij sobie, że w niektórych zachodnich mediach pisano o „polskich obozach zagłady”.

Zadanie 25.

Przypomnij sobie zasady etyki dziennikarskiej: wymóg bezstronności, obiektywizmu, rzetelności przekazywania informacji. Analizując tekst źródłowy, ustal, czy opisana sytuacja mogła mieć wpływ na złamanie przez dziennikarzy tych zasad. Nie zapomnij uzasadnić rozstrzygnięcia, odwołując się do informacji z tekstu.

Zadanie 26.

Zwróć uwagę na to, że przytoczony fragment ustawy dotyczy przepisów regulujących zasady działalności pożytku publicznego i status organizacji pożytku publicznego, a przedstawiona ilustracja zawiera loga organizacji pozarządowych aktywnych w różnorodnych dziedzinach życia społecznego oraz symbol organizacji pożytku publicznego, nawiązujący do możliwości przekazywania na ich rzecz 1% podatku dochodowego od osób fizycznych. Przedstawiony materiał ikonograficzny ilustruje skutki wprowadzenia przytoczonej ustawy. Aby prawidłowo rozwiązać zadanie, powinieneś odwołać się do kluczowych cech społeczeństwa obywatelskiego. Pamiętaj, że na istotę społeczeństwa obywatelskiego składa się obywatelska aktywność grupowa.

Zadanie 27.

Przypomnij sobie cechy obywatelskiego nieposłuszeństwa. Postaraj się powiązać te cechy z informacjami przedstawionymi w źródłach. Tak w tekście, jak i na fotografii ukazano blokadę dróżki i budowy, zaś stwierdzenia o oczekiwaniu na reakcję policji i na ewentualne kolegia ukazują specyficzność tego działania. Zadaj sobie także pytania: czy działano metodami pokojowymi?, czy nagłośniono protest?, czy działano w imię jakichś wyższych wartości?

Zadanie 28.

Zwróć uwagę na to, że w ramach realizacji projektu odwołano się do różnorodnych metod aktywizujących społeczność lokalną, a zastosowane formy pracy są skutecznym narzędziem kształtowania poczucia odpowiedzialności za wspólnotę i dobro publiczne. Jednym

z realizowanych celów były *działania konsultacyjne, prowadzące do poznania opinii i propozycji mieszkańców Częstochowy*. Aby prawidłowo rozwiązać zadanie, powinieneś odwołać się do kluczowych cech społeczeństwa obywatelskiego. Pamiętaj, że na istotę społeczeństwa obywatelskiego składają się świadomość społeczeństwa i obywatelska aktywność grupowa.

Zadanie 29.

29.1.

Zwróć uwagę na zmianę odsetka osób uczestniczących we wszystkich formach obywatelskiego sprzeciwu w Czechach, Polsce i na Węgrzech w latach 2002–2012.

29.2.

Porównaj odsetki osób uczestniczących we wszystkich formach obywatelskiego sprzeciwu w Polsce z odsetkami osób podejmujących takie działania w Czechach i na Węgrzech. Znajdź państwo i formę obywatelskiego sprzeciwu, którego skala była najbliższa Polsce zarówno w 2002, jak i w 2012 roku.

Zadanie 30.

Zwróć uwagę na to, że w przedstawionej w tekście historii obywatele mają wiedzę o życiu politycznym i są aktywni. Są to dwa podstawowe elementy jednego z typów kultury politycznej według typologii Gabriela Almonda i Sidneya Verby.

Zadanie 31.

Przypomnij sobie, jakie organy władzy Polacy mogą wybierać w wyborach powszechnych i które z nich są organami państwa polskiego. Znajdź na wykresie dane (słupki jednakowo oznaczone) wskazujące na największe wahania frekwencji wyborczej w poszczególnych latach. Dane te dotyczą wyborów, które odbywały się w 2001, 2005, 2007 i 2011 roku.

Zadanie 32.

32.1.

Przypomnij sobie, które z wymienionych na wykresie form głosowania są, a które nie są stosowane w Polsce. Znajdź na wykresie tę formę, której dostępność dla wszystkich wyborców jest akceptowana przez największy procent ankietowanych.

32.2.

Sprawdź w tabeli, jakie są najważniejsze przyczyny absencji wyborczej w Polsce. Zastanów się, czy na którekolwiek z nich lekarstwem mogą być wymienione na wykresie ułatwienia w głosowaniu. Zwróć uwagę na to, że wszystkie pierwszorzędne przyczyny absencji wyborczej są wynikiem samodzielnej decyzji respondentów, a nie tzw. czynników obiektywnych. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi, odwołując się do danych.

Zadanie 33.

33.1.

Przypomnij sobie, podmioty, którym Konstytucja RP przyznaje prawo inicjatywy ustawodawczej i wybierz właściwy. Zwróć uwagę na to, że w zamieszczonym tekście źródłowym znajduje się informacja pozwalająca jednoznacznie zidentyfikować właściwy podmiot – określenie „obywatelski projekt ustawy”.

33.2.

Prawidłowe wykonanie zadania wymaga od Ciebie znajomości grup etnicznych, które zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem mają status mniejszości etnicznej. Zwróć uwagę, że obywatelski projekt ustawy (którego fragment przedstawiono) zawiera listę mniejszości etnicznych w Polsce rozszerzoną o jedną mniejszość. Pomocny może być dla Ciebie fakt, iż kwestia zmiany statusu tej grupy to jeden ze sporów polityczno-społecznych w Polsce.

33.3.

Przypomnij sobie, z jakich praw mogą korzystać mniejszości etniczne w Polsce. Zauważ, że przyznanie wskazanej w zadaniu 33.2. grupie tego statusu spowoduje nabycie przez nią takich praw.

Zadanie 34.

W obu przedstawionych opisach mamy do czynienia z państwem świeckim. Możesz wykluczyć więc jedną z odpowiedzi. Analizując skład religijny ludności w prezentowanych opisach, zauważ, że mamy w obu przypadkach do czynienia z niskim odsetkiem wyznawców prawosławia. Na tej podstawie możesz wykluczyć kolejne państwo – sąsiada Polski. Zwróć uwagę na elementy pozwalające na identyfikację kraju w tekstach. W opisie A. są to informacje o podatku kościelnym oraz o strukturze wyznaniowej, w której podobny odsetek społeczeństwa to albo katolicy, albo protestanci, albo bezwyznaniowcy. W opisie B. podane masz sformułowanie o „ostrej separacji” kościołów i państwa oraz o tym, że większość obywateli tego państwa to katolicy.

Zadanie 35.

Dokonaj analizy danych zawartych w tabeli. Zwróć uwagę na zróżnicowanie odpowiedzi o ograniczeniu suwerenności Polski w UE w związku z różną oceną skutków członkostwa w Unii Europejskiej dla Polski. Pamiętaj, że zależność zapisujemy jako wprost proporcjonalną lub odwrotnie proporcjonalną albo korzystając ze sformułowania „im ..., tym ...”. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi, odwołując się do danych.

Zadanie 36.

Na podstawie tekstu ustal, jakie są cele rządu, a następnie wyszukaj na wykresie dane z odpowiedniego roku. Zwróć uwagę na czasownik operacyjny „porównaj” w poleceniu, który oznacza konieczność wskazania podobieństw i różnic.

Zadanie 37.

Zwróć uwagę na to, w jakim czasie dokonywały się zmiany społeczne (nagle, w krótkim czasie czy rozłożone na dłuższy okres) oraz czy wprowadzanie tych zmian przebiegało pod kontrolą władzy (państwa), czy też nie.

Zadanie 42.

Analizując tekst źródłowy, zwróć uwagę na informacje takie jak: w jaki sposób określone jest państwo, jaki jest stosunek obywateli do państwa, w jaki sposób autor określa powstanie państwa i motywację społeczeństwa do tworzenia państwa.

Zadanie 43.

Zauważ, że przytoczone źródła powszechnie obowiązującego prawa pozwalają podać charakterystyczne cechy Wspólnej Polityki Rolnej UE. Zwróć uwagę na sformułowania „organizacja rynku mleka”, „dopłaty do mleka”, „krajowe kwoty mleczne”. Następnie zestaw wnioski wynikające z analizy materiału źródłowego z cechami doktryny liberalnej.

Zadanie 44.

Zwróć uwagę na to, że tekst podkreśla, iż zwycięstwo w wyborach jest głównym celem działań politycznych. Nie zaprezentowano żadnego ich celu aksjologicznego. Wywnioskuj zatem czy jest to koncepcja „polityki bez ideologii”. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Zadanie 45.

Pamiętaj, że analizę tekstu ułatwia podkreślenie jego istotnych fragmentów. Zwróć uwagę na podział tekstu na dwa akapity, pozwalający na wstępne założenie, że każdy z nich zawiera informacje dotyczące innej doktryny politycznej. W akapicie pierwszym masz informacje, że Kirk odrzucał *ideę powszechnej równości*, twierdził, że dystrybucja dóbr nie jest najistotniejsza i uważał, że *pretensje do naturalnej równości są niemoralne i niesprawiedliwe*. Z akapitu drugiego możesz wywnioskować, iż wskazany myśliciel: uważał, że społeczeństwo nie składa się z *racjonalnie kalkulujących egoistycznych indywidualów*; twierdził, że człowiek musi być osadzony *kontekście różnych grup społecznych*; podkreślał rolę tradycji, umniejszał znaczenie wolności indywidualnej. Informacje z każdego z akapitów pozwalają Ci na prawidłową identyfikację obu odrzucanych doktryn.

Zadanie 46.

Zwróć uwagę na przywołanie kryteriów rasowych i koncepcji rasy aryjskiej w pierwszym wpisie. To powinno pozwolić Ci na właściwą identyfikację. Budując drugi argument, odnieś się do wpisu na temat zjazdu partii, zauważając elementy zastępowania przez reżim innych instytucji życia publicznego.

Zadanie 47.

Przeczytaj dokładnie tekst, skupiając się na przedstawionych w nim założeniach. Zwróć uwagę na sformułowanie „każdemu według jego potrzeb i od każdego według jego możliwości”. Odpowiedz sobie na pytanie, która z ideologii postulowała tak rozumianą równość.

Zadanie 48.

Pamiętaj, że analizę tekstu ułatwia podkreślanie jego istotnych fragmentów, w tym przypadku postulatów, haseł programowych. Zwróć uwagę na to, że tekst zawiera liczne stwierdzenia umożliwiające rozpoznanie doktryny politycznej, z którą identyfikują się twórcy manifestu, np.: budowanie programu społecznego opartego na szerokim wsparciu socjalnym, postulat wprowadzenia podatku od transakcji finansowych, ukazanie sektora finansowego (bankierów) w negatywnym świetle. Następnie zestaw wnioski wynikające z analizy tekstu źródłowego z cechami doktryny liberalnej. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Zadanie 49.

Postaraj się znaleźć w źródle wskazówki dotyczące legitymizacji przez tradycję. Pamiętaj, że musisz zbudować dwa argumenty. Jeden z nich nie powinien sprawić Ci problemu – informacje z nim związane przejawiają się w tekście. Drugi argument spróbuj zbudować w oparciu o drugie zdanie tekstu.

Zadanie 50.

Przypomnij sobie cechy niemieckiego systemu partyjnego. Przyjrzyj się pokazanym w tabeli wynikom wyborów z 1994, 1998, 2002 i 2009 roku, ich skutkom oraz liczbie mandatów w Bundestagu niezbędnej do utworzenia rządu. Zwróć uwagę na to, że w każdym z tych przypadków zwycięska partia (CDU/CSU lub SPD), chociaż uzyskiwała dobry wynik, to i tak potrzebowała dla utworzenia rządu koalicjanta (CDU/CSU – FDP, SPD – Zielonych). Ustal, czy w wyborach w 2005 roku wyniki obu czołowych partii pozwalały na utworzenie tradycyjnych większościowych koalicji – CDU/CSU z FDP albo SPD z Zielonymi. Sprawdź, czy wyniki wyborów w 2013 roku umożliwiały zwycięskiej partii zawarcie tradycyjnej koalicji (CDU/CSU z FDP) lub sformowanie innej koalicji większościowej z udziałem dużo słabszej SPD. Pamiętaj o charakterze przedostatniej partii z przedstawionych w tabeli.

Zadanie 51.

Przypomnij sobie różnicę między ważnością referendum centralnego a jego mocą wiążącą. Zastanów się, o której z tych kwestii decyduje frekwencja wyborcza. Nie zapomnij odnieść się do nich w uzasadnieniu odpowiedzi.

Zadanie 52.

Dokonaj analizy tekstu. Zwróć uwagę na zawarte w nim informacje dotyczące znaczenia norm, ich poszanowania oraz posłuszeństwa wobec instytucji, które je stanowią. Na tej podstawie sformułuj odpowiedź.

Zadanie 53.

Znajdź w tekście źródłowym wszystkie sposoby głosowania, które sprzyjają wyższemu poziomowi frekwencji wyborczej. Przypomnij sobie, które z nich są stosowane w polskim systemie wyborczym. Następnie ustal, które z powyższych sposobów głosowania są dostępne dla wszystkich, a które tylko dla pewnych kategorii wyborców.

Zadanie 54.

Przypomnij sobie, na jaki procentowo udział płci na listach wyborczych wskazuje parytet. Następnie znajdź we fragmencie aktu prawnego odpowiednie przepisy dotyczące procentowego udziału płci na listach kandydatów w wyborach do rad powiatów ziemskich. Porównaj oba rozwiązania.

Zadanie 55.**55.1.**

Zwróć uwagę, że masz do czynienia z okręgiem pięciomandatowym – wyklucza ta automatycznie najbardziej popularny z systemów większościowych (JOW). Tak w tekście, jak w tabeli mamy do czynienia z wskazaniem na partie/komitety wyborcze, co stanowi drugą przesłankę do udzielenia poprawnej odpowiedzi.

55.2.

Na początku dokładnie przeczytaj źródło 2. i porównaj z metodami ukazanymi w tabelach. Pozwoli Ci to na wybór właściwej tabeli. Następnie porównaj rezultaty podziału mandatów dla największej partii widoczne w tabelach. Wyciągnij wniosek. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi danymi z tabel.

Zadanie 56.

Zwróć uwagę na to, że w tekście opisano warianty zasady większościowego systemu wyborczego. Wybierz jeden z wariantów (charakterystyczny dla wyborów do Senatu RP) i podaj jego nazwę.

Zadanie 57.

Przeczytaj dokładnie tekst i odpowiedz na pytania, które pomogą Ci dokonać wyboru między systemem większościowym a proporcjonalnym. Zwróć uwagę na skutki: rozdrobnienie polityczne w parlamencie, większą reprezentatywność parlamentu, konieczność nawiązywania koalicji lub funkcjonowanie w formie rządu mniejszościowego. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Zadanie 58.

Przypomnij sobie, które z uwzględnionych w materiale źródłowym sposobów głosowania są, a które nie są stosowane w Polsce. Znajdź na wykresie takie dwa sposoby, które największy odsetek ankietowanych uznał za realne zagrożenie dla uczciwości wyborów.

Zadanie 59.

Przeanalizuj źródło. W przytoczonym artykule Konstytucji RP znajdziesz opis rodzaju większości. Na podstawie interpretacji odpowiedniego fragmentu przepisu prawnego sformułuj odpowiedź.

Zadanie 60.

Przypomnij sobie, czym charakteryzują się systemy dwupartyjny i dwuipółpartyjny. Zwróć uwagę na to, czy któraś z partii miała większość niezbędną do utworzenia rządu jednopartyjnego po wyborach w 2001 i w 2005 roku. Sprawdź, czy w wyborach w 2011 roku było podobnie.

Zadanie 61.

Zwróć uwagę na literalny zapis prezentowanego fragmentu Konstytucji. Skoncentruj uwagę na zapisach: „wybory do Sejmu i Senatu” oraz „dzień wolny od pracy”.

Zadanie 62.

Przypomnij sobie, jakie systemy wyborcze i partyjne występują we współczesnych państwach demokratycznych i jakie są najważniejsze elementy je konstytuujące. Wśród tych elementów znajdują się: skala poparcia dla partii politycznych przez obywateli w wyborach parlamentarnych, liczba partii, które mają realną szansę na zdobycie władzy, okoliczności utworzenia rządu. Zwróć uwagę na to, że na schemacie A) zawsze tylko jedna partia polityczna zdobywa bezwzględną większość głosów i samodzielnie tworzy rząd – raz partia A, raz B. Na schemacie B) nigdy żadna z partii nie zdobywa większości bezwzględnej, konieczne jest więc powoływanie rządów koalicyjnych – raz partii A i B, a raz, po przegranej tych partii w kolejnych wyborach, partii C, D i E. Na schemacie C) najlepsze i porównywalne wyniki uzyskują partie A i B, ale żadna z nich nie zdobywa większości bezwzględnej, dlatego muszą stworzyć koalicję z trzecią siłą w parlamencie – „obrotową” partią C.

Zadanie 63.

Przypomnij sobie cechy charakterystyczne dla systemu który występuje w Szwajcarii. Kolejnym twoim działaniem powinna być próba znalezienia tych cech w dołączonym do zadania tekście źródłowym. Jeśli któraś z informacji nie będzie typowa dla tego systemu, Twoje rozstrzygnięcie powinno być negatywne. Zwróć szczególną uwagę na kwestię podziału władzy. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Zadanie 64.

W poleceniu wskazano na jednoosobowy organ wykonawczy wyłaniany w drodze wyborów pośrednich. Jeśli nie wiesz, jakie to państwa, możesz próbować rozwiązać zadanie poprzez wykluczanie odpowiedzi niepoprawnych. Wyeliminuj zatem monarchię oraz dwa państwa, w których głowa państwa jest kolegialna. Z pozostałych trzech państw wybierz te dwa, w których prezydent nie jest wyłaniany w powszechnych wyborach bezpośrednich.

Zadanie 65.

Analizując źródło, zwróć uwagę na ukazaną w nich pozycję szefa rządu. Zadaj sobie pytanie, czy istnieje w tym systemie indywidualna odpowiedzialność parlamentarna członków rządu. Ustal pozycję szefa rządu w stosunku do ministrów, a także rodzaj wotum nieufności w przypadku solidarnej odpowiedzialności parlamentarnej rządu.

Zadanie 66.

Zwróć uwagę na to, że schemat wskazuje, iż mamy do czynienia z dualizmem egzekutywy, tzn. obok głowy państwa funkcjonuje rząd z premierem na czele. Oznacza to, że schemat nie ilustruje systemu prezydenckiego. Kluczowe jest jednak dostrzeżenie, że głowa państwa może przewodniczyć obradom rządu, gdyż to wyraźnie wskazuje z jakimi modelami systemu politycznego mamy do czynienia.

Zadanie 67.

Poszukaj w przedstawionym fragmencie Konstytucji FR określeń wskazujących na tryb odpowiedzialności (analogiczny do impeachmentu w USA) oraz powód zastosowania wskazanej procedury. Zwróć też uwagę o odpowiedzialności jakiego organu władzy wykonawczej mowa jest w zacytowanym przepisie prawnym.

Zadanie 68.

Przeczytaj dokładnie tekst – zwróć uwagę na zawarte w nim pojęcie bikameralizmu. Jest to sytuacja, w której w parlamencie istnieją dwie izby. Przeciwnieństwem jest parlament jednoizbowy, charakterystyczny przede wszystkim dla małych państw. Zwróć uwagę, że niektóre państwa nie spełniają podanego w poleceniu warunku demokracji. Twój wybór zatem ogranicza się do czterech państw-członków UE sąsiadujących z Polską.

Zadanie 69.**69.1.**

Przeczytaj dokładnie materiał źródłowy. Zwróć uwagę na to, że w zaprezentowanym oświadczeniu znajdują się odwołania do ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów. Oświadczenie wyraźnie wymaga podania od kandydatów na stanowiska publiczne informacji, czy osoba je wypełniająca pracowała, pełniła służbę lub współpracowała z organami bezpieczeństwa państwa w okresie od 1944 do 1990 roku.

69.2.

Lista wymienionych w Konstytucji RP stanowisk publicznych podlegających procedurze, w ramach której muszą wypełnić wskazane oświadczenie jest stosunkowo długa. Wymień trzy takie stanowiska.

Zadanie 70.

Rozpoznaj na fotografii postać papieża (Jana Pawła II) podczas jego wizyty w polskim parlamencie. Zwróć uwagę na celową zmianę w ustawieniu mebli (brak miejsca dla Marszałka Sejmu RP). Przypomnij sobie okoliczności, w jakich może zebrać się Zgromadzenie Narodowe RP.

Zadanie 71.

71.1.

Poszukaj w przedstawionym artykule Konstytucji RP informacji o typie odpowiedzialności. Fakt, że Rada Ministrów RP odpowiada przed Sejmem RP oznacza ukazaną w poleceniu odpowiedzialność parlamentarną (polityczną). Zwróć jednak uwagę, że w polskim porządku prawno-konstytucyjnym mamy dwa typy takiej odpowiedzialności.

71.2.

Poszukaj w przedstawionym artykule Konstytucji RP, co jest warunkiem głosowania przez Sejm RP wotum nieufności. Taki rodzaj wotum nieufności występuje także w RFN.

Zadanie 72.

Wypełniając miejsce A., przypomnij sobie typologię funkcji parlamentu. Zauważ, że w przywołanym artykule mowa jest o powoływaniu na stanowisko państwowe. W przypadku punktu B. chodzi o inny organ (przy tym organ ochrony prawa) powoływany przez Sejm RP za zgodą Senatu RP.

Zadanie 73.

Pamiętaj, że w niektórych przypadkach przewidzianych w Konstytucji dana większość liczona jest nie od obecnych na sali, ale od ustawowego składu Sejmu RP. Skrócenie kadencji Sejmu RP wymaga właśnie tak ujętej najwyższej w polskim prawodawstwie większości kwalifikowanej. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Zadanie 74.

Aby rozwiązać zadanie, należy przeanalizować wyniki głosowania przedstawione na fotografii i skonfrontować je z trzema rodzajami „większości” występującymi w polskim parlamencie. Na tej podstawie możemy wyeliminować dwie z nich, ponieważ na tablicy brakuje charakterystycznej dla nich informacji o liczbie głosów niezbędnych do uzyskania tych większości. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Zadanie 75.

Konstytucja RP wyróżnia następujące rodzaje komisji: stałe, nadzwyczajne i śledcze. Owa „możliwość władczego działania wobec podmiotów spoza systemu władzy wykonawczej” odróżnia jedną z nich od pozostałych. Dodatkowym ułatwieniem jest fotografia przedstawiająca Salę Kolumnową, drugą co do wielkości w Sejmie RP, którą możesz kojarzyć także z medialnych relacji.

Zadanie 76.

Aby rozwiązać zadanie, zanalizuj wyniki głosowania przedstawione w tabeli: liczbę posłów biorących udział w głosowaniu, liczbę posłów głosujących za, przeciw i wstrzymujących się. Skonfrontuj je z zasadami głosowania większością bezwzględną.

Zadanie 77.

Analizując tekst źródłowy, zwróć uwagę na kompetencje opisanej Rady, a także na informacje, jakie organy państwa biorą udział w jej posiedzeniach. Sformułowanie „narzędzie do zapewnienia współdziałania pomiędzy podmiotami władzy wykonawczej” sugeruje, jaki to organ. Następnie przypomnij sobie, kto mu przewodniczy.

Zadanie 78.**78.1.**

Dokonaj analizy przepisu prawnego. Zwróć uwagę, że jest w nim mowa o tym, iż Prezydent RP ponosi odpowiedzialność za naruszenie Konstytucji, ustawy albo za popełnienie przestępstwa. Ułatwić argumentację może Ci nazwa organu przed którym Prezydent RP ponosi tę odpowiedzialność. Przypomnij sobie specyfikę odpowiedzialności politycznej (w jakich sytuacjach, przed jakim organem).

78.2.

Dokonaj analizy przepisu prawnego. Przypomnij sobie, jaki organ jest uprawniony do podjęcia uchwały o postawieniu Prezydenta Rzeczypospolitej w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu. Na tej podstawie sformułuj odpowiedź.

Zadanie 79.

Rozpoznaj autora decyzji, przeciwko której skierowany jest ten protest oraz charakter przedstawionego w źródle dokumentu (list, skarga, odwołanie). To ostatnie pozwoli Ci wykluczyć organy sądowe oraz odwoławcze. Zwróć uwagę na fragment tekstu: „chcą, by zbadana została zgodność z prawem uchwały”. Wykorzystaj własną wiedzę i rozpoznaj jeden z organów sprawujących nadzór (z punktu widzenia legalności) nad organem wydającym decyzję.

Zadanie 80.

Na podstawie schematu można wywnioskować, że wprawdzie to premier powołuje wojewodów, ale nie robi tego samodzielnie. Przypomnij sobie, jaki organ państwa polskiego, obok premiera, uczestniczy w powoływaniu w Polsce wojewodów i jaka jest jego rola w tej procedurze.

Zadanie 81.

Przeczytaj i przeanalizuj przedstawione opisy. W Opisie A. odniesiono się do zgody Urzędu na fuzję dwóch przedsiębiorstw, mowa jest również o wpływie na konkurencję rynkową – przedstawiono zatem typowe kompetencje urzędu antymonopolowego chroniącego konkurencję. Opis B. odnosi się do kary nałożonej przez organ państwowy na Telewizję Polską za nadanie reklamy w trakcie audycji – przedstawiono zatem kompetencję organu m.in. stojącego na straży przepisów regulujących rozpowszechnianie przekazów handlowych w publicznej telewizji i radiofonii. Opis C. ilustruje typowe kompetencje urzędu, który w Polsce reguluje działalność telekomunikacyjną. Mogą być Ci pomocne w odpowiedzi także przywołane zapisy źródeł.

Zadanie 82.

82.1.

W przywołanym fragmencie Konstytucji jest wprost napisane, że ogół mieszkańców jednostek zasadniczego podziału terytorialnego stanowi wspólnotę z mocy prawa. Podaj nazwy tych trzech jednostek.

82.2.

Przypomnij sobie definicję autonomii. Zadać sobie pytanie, czy decentralizacja władzy i istnienie samorządu terytorialnego oznacza autonomię terytorialną. Oceń czy przywołane w art. 16.2 uczestnictwo w sprawowaniu władzy publicznej i wykonywanie zadań publicznych w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność jest tożsame z autonomią. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Zadanie 83.

Przeczytaj uważnie przywołany fragment ustawy o referendum lokalnym. Następnie na podstawie tekstu ustal, jakiego typu referendum lokalne odbyło się w Janowcu, co da Ci możliwość decyzji, który z przywołanych przepisów zastosujesz – z art. 55.1 czy 55.2. Dokonaj właściwych wyliczeń, korzystając z danych z tekstu. Uzyskasz wówczas odpowiedź, czy referendum było ważne. Następnie – zgodnie z art. 56.1. – ustal na podstawie danych z tekstu, czy wynik referendum był rozstrzygający i czy wójt utracił stanowisko. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi, odnosząc się do wskazanych w tekście danych liczbowych i dwóch przedstawionych przepisów prawnych.

Zadanie 84.

Przeanalizuj podany przepis prawny. Oznacza on, że jeśli jakieś zadania nie zostały przypisane do kompetencji powiatów i województw, to przyjmuje się, że należą do właściwości kompetencyjnej gminy.

Zadanie 85.

Rozwiązywanie zadania rozpocznij od analizy fotografii. Postaraj się rozpoznać przedstawione na niej osoby. Zanalizuj tekst źródłowy. Zwróć uwagę na to, do jakich spraw państwowych odnoszą się wymienione w nim punkty posiedzenia. Wyciągnij wniosek dotyczący tego, jakiego organu dotyczą materiały źródła. Następnie przedstaw jego konstytucyjną pozycję.

Zadanie 86.

Rozpoznaj działania Prezydenta RP. Przypomnij sobie, w jakich okolicznościach – zgodnie z Konstytucją RP – Prezydent może wydawać wskazane w tekście akty prawne, a następnie rozstrzygnij, czy w opisanym przypadku złamałby prawo.

Zadanie 87.

Rozpoznaj rodzaj stanu nadzwyczajnego, który – w opisanym przypadku – obowiązywałby w Polsce. Zwróć uwagę na informację o niespokojnych dzielnicach. Wykorzystaj swoją wiedzę i przypomnij sobie, który organ może wprowadzić w Polsce taki stan i na jaki okres. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Zadanie 88.

Postaraj się prawidłowo zinterpretować pojęcie stanu wojny i nie pomylić go z pojęciem stanu wojennego. Przypomnij sobie, jaki organ, zgodnie z Konstytucją RP, może podjąć decyzję o przystąpieniu Polski do wojny.

Zadanie 93.

Zanalizuj przedstawione przepisy prawne. Zwróć uwagę, że chodzi w nich o uznanie za obywatela polskiego, a nie nadanie obywatelstwa. Spełnienie przez cudzoziemca określonych wymogów wskazuje zaś, że wniosek, o którym mowa w art. 32 kieruje się do organu krajowego.

Zadanie 94.**94.1.**

Rozpoznaj, jakiej sprawie dotyczy formularz, a następnie na podstawie własnej wiedzy podaj nazwę odpowiedniego organu.

94.2.

Zwróć uwagę na miejsce (kraj) składania wniosku i na podstawie własnej wiedzy podaj nazwę organu, za którego pośrednictwem taki wniosek jest składany. Pamiętaj o tym, że instytucje państwa funkcjonujące poza jego granicami są różnorodne.

Zadanie 95.**95.1.**

Zwróć uwagę, że w zadaniu musisz wziąć pod uwagę te elementy, które uniemożliwiają wykonanie inicjatywy ustawodawczej. Fakt nieuchwalenia na jej podstawie ustawy przez Sejm RP nie oznacza przecież braku możliwości wykonania inicjatywy. Wybierz zatem odpowiednie kolumny tabeli, które będziesz brać pod uwagę, i porównaj zawarte w nich zsumowane dane liczbowe.

95.2.

Zwróć uwagę na to, czego dotyczą i na czym polegają działania Sejmu RP przedstawione we wskazanych kolumnach tabeli. Przypomnij sobie nazwę procesu, w którym Sejm RP wykonuje takie działania.

Zadanie 96.

Rozpoznaj dokumenty zilustrowane w źródłach 1. (zalecenie) i 2. (dyrektywa). Rozstrzygnij, który unijny akt prawny jest wiążący dla państw członkowskich i wymaga implementacji, czyli podjęcia działań, które umożliwiają rzeczywiste włączenie do krajowych porządków prawnych postanowień przyjętych na szczeblu unijnym. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Zadanie 97.

W obu źródłach przedstawiono kwestię odrzucenia tego samego projektu ustawy w I czytaniu. Analiza danych z głosowania przedstawionych w tabeli pozwoli Ci ustalić, czy w głosowaniu nad wnioskiem o odrzucenie projektu ustawy uzyskano wymaganą większość. W uzasadnieniu wykorzystaj informacje dotyczące spełnienia wymaganej większości w głosowaniu nad odrzuceniem projektu ustawy w pierwszym czytaniu.

Zadanie 98.

W poleceniu wskazano, że funkcjonował wówczas rząd mniejszościowy. Odczytaj z tabeli, ile mandatów do Sejmu RP zdobyła zwycięska partia. Następnie odpowiedz na pytanie, jaka konstytucyjna większość jest niezbędna do odrzucenia weta Prezydenta RP. Biorąc pod uwagę – obecne w poleceniu – założenie że na sali byłoby wszyscy posłowie, oblicz tę większość z ustawowego składu Sejmu RP. Różnica między wymaganą liczbą głosów a liczbą mandatów partii rządzącej będzie odpowiedzią. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Zadanie 99.

Analizując akty urzędowe, zwróć uwagę na to, jakich spraw dotyczą i które z nich należą do prerogatyw Prezydenta RP, a który – nie. Możesz też zwrócić uwagę na podpisy pod poszczególnymi aktami. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Zadanie 100.

Fragment tekstu opisuje ustawę jako akt prawny o generalnych i abstrakcyjnych normach prawnych. Zauważ, że tekst wskazuje, iż ustawa jest właściwa dla władzy ustawodawczej, a polecenie odwołuje się do władzy wykonawczej. Przeanalizuj akty prawa powszechnie obowiązującego, nie tylko te opisane w rozdziale trzecim Konstytucji RP. W obecnym porządku prawno-konstytucyjnym jest tylko jeden akt prawny, który spełnia ten warunek – został on przedstawiony w rozdziale Konstytucji RP dotyczącym stanów nadzwyczajnych.

Zadanie 101.

Dokonaj analizy przepisu prawnego. Zwróć uwagę na sytuację przedstawioną w poleceniu. Zestaw informacje zawarte w przytoczonym artykule Konstytucji RP z wiadomościami na temat prawa pierwotnego Unii Europejskiej.

Zadanie 102.

W swoich wyliczeniach nie pominię przewodniczącego Trybunału Stanu. Przypomnij sobie, kto piastuje tę funkcję.

Zadanie 103.

Zestaw zawarte w tekście informacje o zakresie kompetencji Europejskiego Rzecznika ze swoją wiedzą na temat polskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Pamiętaj, aby wskazać różnicę w zakresie spraw.

Zadanie 104.

Przeczytaj uważnie tekst. Zwróć uwagę, że Rzecznik Praw Obywatelskich jest organem, który nie rozpatrzy zgodności funkcjonowania opisanej partii z Konstytucją, ale wystąpi o to z wnioskiem do innego organu. Przypomnij sobie, jaki organ ma kompetencje do rozpatrywania tego rodzaju wniosków. Nie pomył tego organu z sądem rejestrowym, który może wykreślić partię z ewidencji.

Zadanie 105.

Przeanalizuj przepisy prawne. Zwróć uwagę na czas i sytuację, w których Prezydent RP może wystąpić z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego, wynikający z unormowań zawartych w artykule 122. oraz 191. W odpowiedzi przedstaw obydwie sytuacje i wyjaśnij różnicę między nimi.

Zadanie 106.

Prawidłowe wykonanie zadania wymaga od Ciebie znajomości uprawnień przysługujących organom państwa. Pamiętaj, że użycie w poleceniu przymiotnika *konstytucyjny* zawęży obszar analizy tylko do organów państwa przedstawionych w Konstytucji RP. Zauważ, że podane działania dotyczą spraw właściwych dla organów kontroli państwowej i ochrony prawa. Przeanalizuj dokładnie kompetencje organu ukazane w tabeli i dokonaj wyboru właściwego organu.

Zadanie 107.

Pamiętaj, aby nie działać chaotycznie. Na podstawie opisu sytuacji sporządź listę osób pretendujących do otrzymania spadku oraz określ rodzaj pokrewieństwa lub powinowactwa łączącego je ze zmarłą. Zauważ, że w przedstawionej sytuacji istotne są następujące informacje: zmarła nie pozostawiła zstępnych, czyli dzieci; nie żyje jedno z rodziców zmarłej. Następnie dokonaj analizy przepisów w kolejności podanej w ustawie. Pracę ułatwi Ci podkreślanie odpowiednich fragmentów. Wybierz przepisy odnoszące się sytuacji opisanej w tekście (tak przepisy dotyczące dziedziczenia, jak i części spadku). Pamiętaj, aby do tych właśnie przepisów odwołać się w uzasadnieniu podanych odpowiedzi, przytaczając numery właściwych artykułów i paragrafów.

Zadanie 108.

Dokonaj analizy źródła. Zestaw informacje zawarte w tekście z wiadomościami na temat władzy sądowniczej. Na tej podstawie wykaż, że mediacja jest korzystna dla stron konfliktu i sformułuj odpowiednie argumenty.

Zadanie 109.

Przeczytaj dokładnie oba opisy. Zwróć uwagę na kary, których udzielono lub które grożą sprawcy. Do ich wysokości odnieś znane Ci unormowania kodeksu wykroczeń.

Zadanie 110.

Chcąc prawidłowo wykonać zadanie, powinieneś określić istotę problemu przedstawionego w zamieszczonym opisie sytuacji. Ustal – na podstawie art. 31. przywołanej ustawy – jaki charakter ma „decyzja odmowna podpisana przez Burmistrza Miasta”. Przypomnij sobie, do jakiego organu można odwołać się w sprawie tego typu decyzji podjętej przez organ samorządu gminnego.

Zadanie 111.

Zadanie odwołuje się do wolności i praw jednostki zawartych w Konstytucji RP. Kazus sprowadza się do podania godzin związanych z zatrzymaniem człowieka w Polsce. To na nich powinna skupić się Twoja uwaga. Konstytucja precyzyjnie określa czas zatrzymania przez policję i sąd.

Zadanie 112.

Przeanalizuj podane przepisy. Zwróć uwagę, że poruszone są w nich kwestie związane z „władzą rodzicielską”. Zadaj sobie pytanie o to, który z kodeksów reguluje w Polsce tego typu stosunki.

Zadanie 113.

Zwróć uwagę na elementy, które wskazują, że decyzja administracyjna jest ważna. Są to: oznaczenie organu administracji publicznej, data wydania aktu, oznaczenie strony lub stron albo innych osób biorących udział w postępowaniu, powołanie podstawy prawnej, rozstrzygnięcie, uzasadnienie, pouczenie, czy i w jakim trybie służy na nie zażalenie, ponowne rozpatrzenie lub skarga do sądu administracyjnego, oraz podpis z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego osoby upoważnionej do jego wydania. Na podstawie ustalenia, czy w przedstawionym fragmencie decyzji brakuje jakiegoś elementu, dokonaj odpowiedzi. Nie zapomnij uzasadnić swego wyboru.

Zadanie 114.

Określ istotę problemu przedstawionego w zamieszczonym opisie sytuacji. Zwróć uwagę na dwie kwestie:

- Janek jest uczniem szkoły ponadgimnazjalnej;
- szkoła znajduje się na terenie powiatu, w którym mieszka, ale w innej gminie.

Rozwiązanie problemu ułatwi ci postawienie pytań pomocniczych, np.

- Na kim spoczywa obowiązek prawidłowej organizacji sieci szkół ponadgimnazjalnych?
- Czy szkół ponadgimnazjalnych dotyczy podnoszony przez Janka problem przypisania do obwodu szkolnego?

Udzielając odpowiedzi na pytania pomocnicze, odwołaj się do przepisów cytowanej ustawy. Możesz wykorzystać również wiedzę własną. Analizując przytoczony fragment ustawy, nie pomył obowiązkowi nauki z obowiązkiem szkolnym. Janek do ukończenia 18 roku życia podlega obowiązkowi nauki, ale po ukończeniu gimnazjum nie podlega już obowiązkowi szkolnemu. Pamiętaj, aby nie działać chaotycznie. Przepisy analizuj w kolejności podanej w ustawie. Pracę ułatwi Ci podkreślanie właściwych fragmentów tekstu.

Zadanie 115.

115.1.

Przeczytaj dokładnie tekst i wynotuj wszystkie obecne w nim nieruchomości. Następnie odnieś te informacje do przywołanych fragmentów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Na tej podstawie ustalisz, co nie stanowi majątku wspólnego małżonków.

115.2.

Zauważ, że w ostatnim zdaniu tekstu, zawarto informację wykluczającą jeden z rodzajów dziedziczenia. Przypomnij sobie, jak nazywa się drugi z nich.

Zadanie 116.

Dokładnie przeczytaj tekst. Zwróć uwagę na to, że od prawomocnego wyroku prokurator nie wnosił apelacji. Następnie na podstawie przywołanych przepisów prawnych sprawdź, czy istnieje szansa na jej wniesienie w przedstawionej sytuacji. Nie zapomnij uzasadnić swojego wyboru.

Zadanie 117.

Dokładnie przeczytaj opisy. Zwróć uwagę na rodzaj przestępstw w nich popełnionych. Dwa z tych opisów dotyczą przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego, a jedno – tylko z prywatnego. Nie zapomnij uzasadnić swojego wyboru.

Zadanie 118.

Znajdź w tabeli informację o liczbie nieletnich, którzy w 2012 roku popełnili przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Przypomnij sobie, jaki środek poprawczy przewiduje polskie prawo wobec nieletnich jako karę za popełnienie przestępstwa. Znajdź w tabeli informację o liczbie nieletnich, wobec których w 2012 roku sądy w Polsce orzekły ten środek i porównaj tę liczbę z liczbą nieletnich, którzy popełnili przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.

Zadanie 119.

Dokładnie przeczytaj tekst. Następnie porównaj przedstawione w nim poglądy z ideą uniwersalizmu praw człowieka. Tekst jest jednoznaczny – zwróć uwagę na takie sformułowania, jak „Normy i wartości są względne, zależne od kultury”, „uniemożliwić objęcie jakąkolwiek deklaracją praw człowieka całej ludzkości”, „To, co w jednym społeczeństwie uważa się za prawa człowieka, w innym [...] uchodzić może za antyspołeczne”. Nie zapomnij uzasadnić swojego wyboru.

Zadanie 120.

Zwróć uwagę na treść dokumentu, która dotyczy wolności osobistej, zawarte w nim informacje o jego wystawcy, oraz użyte sformułowania. Te informacje zestaw z twoją wiedzą na temat dawnych dokumentów regulujących kwestię praw człowieka.

Zadanie 121.

Dokładnie przeczytaj ukazany fragment aktu prawnego. Oba artykuły są równie ważne przy rozwiązaniu zadania, ponieważ zawierają wymogi formalne charakterystyczne dla wniesienia sprawy do tego organu.

Zadanie 122.

Postaraj się zanalizować przedstawione sytuacje pod kątem definicji praw człowieka i ustal, w którym z tekstów zostało opisane złamanie praw jednostki w jej kontaktach z władzą.

Zadanie 123.**123.1.**

Z opisu wynika, że najpierw sprawą zajmowały się sądy niemieckie. Wskazany w tekście trybunał orzekał w sprawie małżeństwo von Hannover vs Niemcy, a zatem musi być to instytucja międzynarodowa. Wskazówką do rozwiązania zadania jest także podana w tekście siedziba trybunału.

123.2.

Zwróć uwagę, że opis dotyczy gwarancji proceduralnych ochrony życia prywatnego udzielanych przez państwo. Przypomnij sobie, w której generacji praw człowieka jest to umieszczane. Podpowiedzią może być też fakt, że wskazany trybunał międzynarodowy jest władny rozpatrywać sprawy wyłącznie z zakresu praw tej generacji.

Zadanie 124.

Zwróć uwagę na charakterystyczne nazwy oraz skróty. Wynika z nich, że chodzi tu o europejski system ochrony praw człowieka. Przypomnij sobie, który z systemów europejskich zawiera przedstawione na schemacie rozwiązania instytucjonalne.

Zadanie 125.

125.1.

Na poprawne rozwiązanie może naprowadzić Cię kilka kwestii umieszczonych w tekście: 1) status ten jest unormowany w przywołanej w tekście *Konwencji Genewskiej* z 1951 roku; 2) wskazane jest, że Roman opuszcza swoje państwo z obawy przed prześladowaniami z powodu przekonań politycznych; 3) aby uzyskać ten status, cudzoziemiec powinien złożyć wniosek o udzielenie ochrony do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców za pośrednictwem Straży Granicznej.

125.2.

Przypomnij sobie, że cudzoziemiec, który otrzyma wskazany status, nabywa szereg praw osobistych, ekonomicznych, socjalnych i kulturowych, z których może korzystać na takich samych zasadach jak polscy obywatele. Prawidłowe rozwiązanie zadania wymaga od Ciebie znajomości tych praw.

Zadanie 126.

Zwróć uwagę, że w podanej sytuacji nie ma nieprawidłowości – Jakub X. nie spełnił wymogów formalnych koniecznych do zatrudnienia. Rozstrzygnij więc kwestię wyłącznie od strony prawa do pracy – zastanów się, czy rola państwa sprowadza się w nim do bycia gwarantem uzyskania zatrudnienia.

Zadanie 127.

Przeanalizuj fragment *Kodeksu karnego*, który przedstawia aktualny stan prawny dotyczący sytuacji, w jakiej może być ograniczona wolność wypowiedzi. W tekście znajdziesz informację o planowanych zmianach w *Kodeksie karnym*, a także o tym, w jaki sposób rozmówca interpretuje konsekwencje proponowanych zmian. Porównaj sformułowanie z polecenia (ograniczenie możliwości kontroli polityków przez media) z fragmentem wypowiedzi Adama Bodnara dotyczącym konsekwencji.

Zadanie 128.

Przeczytaj uważnie teksty. W opisie A. wskazano, że osoba ta była pastorem i działała na rzecz zniesienia dyskryminacji rasowej. Opis B. mówi o arabskim polityku, liderze autonomii palestyńskiej – jedyną osobą spełniającą te kryteria, która zdobyła Nagrodę Nobla, był wieloletni lider Organizacji Wyzwolenia Palestyny. W opisie C. charakterystycznym sformułowaniem jest apartheid – na jego podstawie zidentyfikuj państwo. Stwierdzenie zaś, że osoba ta działała przeciw wskazanemu systemowi oraz była wieloletnim więźniem politycznym jednoznacznie wskazuje na pierwszego afrykańskiego, a nie afrykanerskiego, prezydenta tego państwa.

Zadanie 129.

Zwróć uwagę na kraje pochodzenia obu laureatek oraz – na podstawie zdjęć – na to, z jakiego kręgu kulturowego pochodzą. Rozważ, z jakimi problemami mogą się stykać w codziennym życiu. Na tej podstawie wyeliminuj jeden z opisów. Jeśli słyszałeś chociaż o jednej z laureatek, jesteś w stanie poprawnie rozwiązać zadanie. Warto również – w czasie nauki do egzaminu – odwiedzić stronę Komitetu Noblowskiego, podaną w źródle.

Zadanie 134.

Jeśli nie pamiętasz, który z istniejących i wskazanych na mapie gazociągów wywołał wskazane w poleceniu odczucia, zwróć uwagę na dwa gazociągi – Jamalski i Nord Stream. Zobacz, który z nich omija terytorium Polski oraz Polską Wyłączną Strefę Ekonomiczną, a który jest przeprowadzony przez nasze terytorium. Zastanów się nad konsekwencjami dla bezpieczeństwa dostaw surowców do Polski, wynikającymi z tej sytuacji.

Zadanie 135.

Spróbuj połączyć informacje zawarte na rysunku (wizy, tajne więzienia) z kwestiami dotyczącymi polskiej polityki zagranicznej oraz sytuacji międzynarodowej. Pamiętaj, że w tego typu rysunkach mamy często do czynienia z ironią.

Zadanie 136.**136.1.**

Na początku odpowiedz, czy przedstawiona decyzja dotyczy życia Polaków w kraju, czy za granicą, następnie zastanów się, w jakim celu została ona podjęta. Napisz nazwę resortu Rady Ministrów RP, w którego kompetencjach leży przedstawione zadanie.

136.2.

Zidentyfikuj obszar opisany w źródle. Zwróć uwagę na zagrożenia wynikające z wojny domowej w Somalii, kryzysu humanitarnego w Sudanie Południowym i aktywności terrorystów w Kenii. Następnie przypomnij sobie nazwy organizacji międzynarodowych, do których Polska przystąpiła w ostatnim ćwierćwieczu. Wybierz tę z nich, która – poprzez swoją instytucję – zorganizowała pomoc humanitarną na tym terenie.

Zadanie 137.

Dokonaj analizy każdego opisu. Postaraj się znaleźć informacje charakterystyczne dla opisanych sposobów rozwiązywania konfliktów. W opisie A. zwróć uwagę na rozstrzygnięcie sporu między państwami przez sędziów. W opisie B. zauważysz, że rozstrzygnięcie sporu zaleca organ międzynarodowy. W opisie C. odnajdziesz informację o roli państwa trzeciego w działaniach na rzecz rozwiązania konfliktu.

Zadanie 138.

Przypomnij sobie, jakie znasz typy łańdów światowych, które występowały w XX wieku. Zwróć uwagę na to, że określenie łańdu światowego jest ściśle związane z liczbą państw (mocarstw) mających realny wpływ na funkcjonowanie systemu. Zastanów się, ile państw zachowało status mocarstwa po zakończeniu I wojny światowej, a ile po upadku komunizmu.

Zadanie 139.

Zwróć uwagę na kilka istotnych informacji w tekście: *ruch społeczny świadomych konsumentów*, *likwidacja zmarginalizowania ubogich producentów z globalnego Południa*, *podjęcie rynkowe*. Zastanów się, czy do tego zestawienia pomoc charytatywna (dobroczynna, bezinteresowna) pasuje.

Zadanie 140.

Przeczytaj tekst – jednoznacznie wskazuje on na problem. Postaraj się znaleźć na rysunku elementy potwierdzające informacje z tekstu. Nie zapomnij odnieść się do tych elementów w odpowiedzi.

Zadanie 141.

Dokonaj analizy tekstu. Zwróć uwagę, że otwiera go śmierć Josipa Broz Tity – przywódcy wielonarodowej federacyjnej Jugosławii. W pierwszej połowie lat 90. XX wieku na jej terytorium istniało już pięć podmiotów państwowych, przy czym jeden z nich – także w nazwie – zachowywał ciągłość z poprzednim państwem. Wymień nazwy pozostałych czterech państw. Pamiętaj, że niepodległość Czarnogóry i Kosowa wykracza poza ramy czasowe polecenia.

Zadanie 142.

142.1.

Przyjrzyj się dokładnie ilustracji. Znajdziesz tam informację pozwalającą na zidentyfikowanie państwa, którego dotyczy rysunek: nazwę Darfur. Na rysunku znajdziesz również logo Organizacji Narodów Zjednoczonych, zaś w dialogu – nawiązanie do rodzaju podjętej inicjatywy.

142.2.

Wyjaśniając problem przedstawiony na rysunku, spróbuj sobie odpowiedzieć na pytanie o skuteczność zobrazowanych działań pokojowych podjętych przez wspólnotę międzynarodową.

Zadanie 143.

Postaraj się znaleźć w treści źródła informacje dotyczące sposobu rozwiązania konfliktu na drodze dyplomatycznej. Zauważ, że w przedstawionej sytuacji brak cech sądu arbitrażowego. Zwróć uwagę na pertraktacje prowadzone za pośrednictwem państw trzecich, co charakteryzuje inny sposób rozwiązywania sporów międzynarodowych.

Zadanie 144.

Rozwiązanie zadania wymaga znajomości rozumienia przejawiania się ładu międzynarodowych w różnych sferach. Tutaj ład został zaprezentowany przez pryzmat wydatków na wojskowość. Pamiętaj, że w 1988 roku mieliśmy do czynienia z ładem dwubiegunowym, wybierz odpowiednią tabelę. Kieruj się w wyborze danymi dotyczącymi państw umieszczonych w tabelach. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Zadanie 145.

Postaraj się zidentyfikować elementy graficzne rysunku. Zwróć uwagę, że widoczna w centrum postać jest czarnoskóra, a w tle jej głowy znajduje się kształt kontynentu afrykańskiego. Usta mężczyzny są zamknięte kłódką z napisem *korupcja*. Pieniądze znajdujące się na stoliku to efekt pomocy zagranicznej ze strony bogatej Północy. Zauważ liczne kości ludzkie znajdujące się w tle rysunku.

Zadanie 146.**146.1.**

Przypomnij sobie, jakie znasz typy ładów światowych, które występowały w ostatnich dziesięcioleciach. Zwróć uwagę na to, że określenie ładu światowego jest ściśle związane z liczbą mocarstw (biegunów, centrów) mających realny wpływ na funkcjonowanie systemu. Zwróć uwagę na sformułowania „postamerykański świat”, „nowa Wielka Trójka”.

146.2.

Najpierw ustal, która odpowiedź respondentów zamieszczona na wykresie jest zbieżna z oceną autora tekstu. Następnie porównaj odsetki wskazań na tę odpowiedź zamieszczone na wykresie w zależności od poziomu deklarowanego zainteresowania polityką. Pamiętaj, że zależność zapisujemy jako wprost proporcjonalną lub odwrotnie proporcjonalną albo korzystając ze sformułowania „im ..., tym ...”. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi, odwołując się do danych.

Zadanie 147.

Przypomnij sobie, co oznacza pomoc humanitarna. Zauważ, że tekst nie odwołuje się do pomocy w formie zaspokojenia potrzeb takich jak np. pierwsza pomoc medyczna, dostarczanie żywności, wody, udzielenie schronienia. Wyciągnij wniosek. Nie zapomnij w uzasadnieniu odwołać się do tekstu.

Zadanie 148.**148.1.**

Przypomnij sobie, jakie wydarzenia – ważne dla poczucia bezpieczeństwa społeczeństw postkomunistycznej Europy – miały miejsce we wschodniej części naszego kontynentu. Pamiętaj, że należy podać nazwę państwa, na terenie którego miały one miejsce. Ułatwić odpowiedź mogą Ci hasła: aneksja Krymu, proklamacja Donieckiej i Ługańskiej Republik Ludowych.

148.2.

Przypomnij sobie datę wstąpienia Polski do NATO. Następnie na wykresie znajdź wyniki badań z dwóch najbliższych terminów po tym wydarzeniu. Porównaj odsetki odpowiedzi. W odpowiedzi nie zapomnij użyć danych z tych badań.

Zadanie 149.

Znajdź na mapie pięć państw, w których zagrożenie terroryzmem jest największe (są to państwa zaznaczone na mapie najciemniejszym kolorem) i użyj ich nazw w odpowiedzi. W celu wykazania zależności dopasuj do tych państw przedstawione organizacje terrorystyczne. Pamiętaj, że działania poszczególnych organizacji koncentrują się na terenie jednego/kilku państw. By nie popełnić błędu, unikaj generalizacji – na przykład, działalność Boko Haram ma związek z zagrożeniem terroryzmem w jednym z pięciu wskazanych państw.

Zadanie 150.

Prawidłowe rozwiązanie zadania wymaga od Ciebie odczytania założeń ruchu Sprawiedliwego Handlu. Na plakacie zwróć uwagę na następujące elementy: określenie *kraje rozwijające* się, promującą ideę uśmiechniętą czarnoskórą osobę, pojęcie *zrównoważony rozwój*. W tekście istotne jest *podkreślenie poszanowania praw ubogich producentów*. Następnie powinieneś zestawić wnioski wynikające z analizy materiału źródłowego z założeniami ruchów alterglobalistycznych, mając na uwadze, że ich cel to m.in. wspieranie alternatywnych form rozwoju i przeciwstawianie się negatywnym skutkom globalizacji gospodarki.

Zadanie 151.

Sprawdź w tekście, w jaki sposób w latach 2009–2012 zmieniła się polityka USA wobec Europy Środkowo-Wschodniej. Wyciągnij wnioski z tekstu. Upewnij się, które państwa uwzględnione w źródle 2. leżą w Europie Środkowo-Wschodniej. Sprawdź na wykresie, jak po 2009 roku zmieniła się aprobatą społeczeństw poszczególnych państw tego regionu dla polityki międzynarodowej Obamy. Uwzględnij wszystkie państwa regionu. Pamiętaj o przytoczeniu w odpowiedzi danych z wykresu.

Zadanie 152.

Zauważ, że na fotografii mamy przedstawioną naukę w prowizorycznej szkole. Zadaj sobie pytanie, czy nauka ta może przyczynić się do zwiększenia jakości życia mieszkańców Afryki, wspierać walkę z ubóstwem. Wyciągnij wniosek. Nie zapomnij uzasadnić odpowiedzi.

Zadanie 153.

Kluczem do rozwiązania zadania jest analiza przedstawionego rysunku. Zauważ, że z lewej strony jeden człowiek siedzi w wygodnym fotelu w otoczeniu zapasów żywności i pieniędzy, natomiast z prawej widzimy niezadowolone przedstawionej ludności, która nie ma dóbr. Widać też, że w każdej chwili konstrukcja ta może się rozpaść. Odnieś odpowiednie elementy z rysunku do kategorii Północ–Południe.

Zadanie 154.

Prawidłowe rozwiązanie zadania wymaga od Ciebie rozpoznania przytoczonego traktatu międzynarodowego. Zauważ, że w zadaniu przytoczono najbardziej charakterystyczny artykuł Traktatu – art. 5 dotyczący zbiorowej obrony. Możesz więc wnioskować, że jest to fragment traktatu organizacji polityczno-wojskowej. Zwróć uwagę na inne istotne informacje ułatwiające identyfikację traktatu, np. dotyczące zasięgu terytorialnego jego oddziaływania. Następnie rozpoznaj państwa oznaczone na mapie i określ, czy w lutym 2015 roku (do tego okresu odnosi się sytuacja przedstawiona na mapie) były one członkami organizacji powstałej na podstawie tego traktatu.

Zadanie 155.

Przypomnij sobie organizacje międzynarodowe i regionalne stojące na straży pokoju i bezpieczeństwa na świecie oraz rodzaje działań, które podejmują. Na podstawie analizy źródeł rozpoznasz międzynarodowe siły uczestniczące w działaniach w Kosowie: Organizację Traktatu Północnoatlantyckiego i KFOR, co pozwoli Ci określić rodzaj podjętych działań. Następnie zastanów się, która organizacja międzynarodowa jest odpowiedzialna za utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego. Przypominając sobie informacje na temat jej struktury, odpowiedz sobie na pytanie, który organ tej organizacji decyduje w szczególności o autoryzacji działań militarnych, tworzeniu operacji pokojowych i nakładaniu sankcji międzynarodowych.

Zadanie 156.

Zwróć uwagę na zasięg terytorialny organizacji oraz na to, które państwa należą do niej, a które są państwami partnerskimi. Na podstawie tekstu możesz ustalić, jaki charakter prawny mają decyzje podjęte przez państwa należące do organizacji oraz jej charakter (organizacja regionalna). Aby określić jej cele, przypomnij sobie, jaka była sytuacja na Ukrainie w 2014 roku i w jakim celu przedstawiciele organizacji tam się udali.

Zadanie 157.

Dokonaj analizy każdego opisu. Postaraj się znaleźć informacje charakteryzujące zadania przedstawionych organizacji. W opisie A. zwróć uwagę na kwestie związane z ochroną zdrowia. W opisie B. zauważ działania na rzecz walki z głodem.

Zadanie 158.

Przeczytaj tekst i uporządkuj informacje dotyczące dwóch głównych obszarów działań instytucji – społecznego i gospodarczego. Przypomnij sobie najważniejsze organy Organizacji Narodów Zjednoczonych i ich podstawowe kompetencje.

Zadanie 159.

Zwróć uwagę na zakres podmiotowy i przedmiotowy uprawnień opisanej instytucji ONZ. Następnie zwróć uwagę na ich zakres przedmiotowy.

Zadanie 160.

Zwróć uwagę na charakterystyczne elementy, dotyczące biografii każdego z polityków – szczególnie na to, skąd pochodzili, jakie funkcje pełnili oraz jaki był ich wkład w integrację europejską.

Zadanie 161.

Zwróć uwagę, że w tekście jest mowa o procedurze ustawodawczej, o charakterystycznych dla niej uprawnieniach Parlamentu Europejskiego (mowa o wydawanej przez niego opinii) oraz o tym, że Rada nie musi uwzględnić tej opinii.

Zadanie 162.

Analizując tekst, zwróć uwagę na kwestię zbierania podpisów i jego zasięg. To pomoże Ci odpowiedzieć na pytanie o rozwiązanie prawne. Jeśli nie wiesz, który traktat UE wprowadził taką możliwość, na fotografii znajdziesz informacje wskazujące na czas podpisania traktatu – zwróć uwagę na przedstawione na zdjęciu osoby, które uczestniczyły w tym wydarzeniu. Rozpoznaj osoby, które wówczas pełniły funkcję Prezydenta RP oraz Prezesa Rady Ministrów RP.

Zadanie 163.

Przeczytaj dokładnie tekst, koncentrując się na charakterystyce danej zasady unijnej. Wykorzystaj swoją wiedzę o integracji europejskiej do wypełnienia pozostałych luk.

Zadanie 164.

Zwróć uwagę na to, jak skonstruowany jest wykres – przedstawione są na nim surowce ze względu na dwie zmienne (znaczenie dla unijnej gospodarki i kwestia ryzyka dostaw). Przeanalizuj go i wybierz surowce z odpowiedniej ćwiartki wykresu. Następnie stwierdź, które z tych surowców charakteryzują się niską zastępowalnością. Zatem uwzględniając trzy elementy: znaczenie gospodarcze, ryzyko dostaw i możliwości zastąpienia innym surowcem, możesz ustalić listę surowców kluczowych dla bezpieczeństwa gospodarczego UE.

Zadanie 165.

Dokładnie przeczytaj opisy państw, ponieważ o poprawnej odpowiedzi decydują niuanse. Opisy porównaj z mapą, zwracając uwagę na to, które państwa możesz wybrać (są one oznaczone na mapie numerami). W przypadku opisu A. tylko jedno państwo członkowskie UE wyraziło chęć przystąpienia do strefy Schengen, ale nie zostało do niej przyjęte – jest to jedno z państw, które zostało członkiem UE w XXI wieku. W przypadku opisu B. możemy wybierać między trzema państwami zaznaczonymi na mapie, które nie są członkami UE – Białorusią, Szwajcarią oraz Turcją. Tylko jedno z nich jest w strefie Schengen. W przypadku opisu C. z państw zaznaczonych na mapie tylko jedno jest oficjalnym kandydatem do członkostwa w UE.

Zadanie 166.

Przeanalizuj informacje dotyczące uprawnień organu oznaczonego literą A, jego zadań w procesie uchwalania budżetu Unii i tego, komu przekazuje w dalszej części prac projekt budżetu. Zwróć uwagę, że organ ten zajmuje ważne miejsce także w tego typu procesie legislacyjnym.

Zadanie 167.

167.1.

Spośród krajów oznaczonych na mapie literami:

- tylko jedno państwo w 2004 roku przystąpiło do NATO,
- tylko jedno państwo ma status państwa kandydującego do UE,
- tylko jedno państwo przystąpiło do UE w 2013 roku,
- tylko jedno państwo jest w UE, ale nie w NATO.

167.2.

Kontrola graniczna nie będzie odbywać się jedynie na granicy między dwoma państwami spośród zaznaczonych na mapie, ponieważ oba należą do tzw. strefy Schengen.

Zadanie 168.

Przeczytaj uważnie wywiad i znajdź w nim konkretne zarzuty wobec UE – jej działań oraz zaniechań. Odnajdź fragmenty dotyczące wskazanych w poleceniu typów przyczyn przedstawianego „kryzysu Europy”.

Zadanie 169.

Przypomnij sobie, gdzie uchwalono traktat europejski w 2007 roku. Zauważ, że traktat ten wprowadził zmiany w relacjach występujących między prawem unijnym a prawem krajowym – m.in. umożliwił on parlamentom narodowym państw członkowskich wyrażanie opinii co do zgodności projektów unijnych aktów prawnych z zasadą pomocniczości (subsydiarności).

Zadanie 174.

W źródle ukazana jest droga Michała do sukcesu ekonomicznego. Zwróć uwagę, że nie występują w nim takie cechy, jak inteligencja, wiedza. Michał w obu odpowiedziach na pytania dziennikarza zwraca uwagę na tę samą cechę.

Zadanie 175.

Przeczytaj dokładnie tekst i zanalizuj przedstawioną w nim sytuację. Zwróć uwagę na aspekty niezgodne z obowiązującym prawem, które będą miały skutki negatywne dla pracownika, oraz na aspekty, które mają pozytywny wpływ na jego życie. Nie przepisuj tekstu – podejź do problemu kreatywnie.

Zadanie 176.

Zadanie wymaga znajomości pojęć *przychód*, *koszt* i *dochód* oraz dokonania prostych obliczeń. Przychód wyliczysz mnożąc cenę jednego mycia samochodu przez liczbę umytych w ostatnim miesiącu samochodów. Koszty działalności Jana ustalisz mnożąc koszty poniesione na umycie jednego samochodu przez liczbę umytych w ostatnim miesiącu samochodów. Dochód obliczysz odejmując wartość kosztów od wartości dochodu.

Zadanie 177.

Przypomnij sobie, jakie elementy wchodzą w skład dochodów państwa. Najważniejsze z nich to podatki. Zastanów się, jaki podatek płaci państwu (za pośrednictwem sprzedawcy) konsument, jakie jest jego oznaczenie na paragonie fiskalnym i jaka jest jego nazwa.

Zadanie 178.

Przeanalizuj tekst. Zauważ, że dotyczy on uprawnień osób fizycznych wobec sprzedawcy, a zatem zobowiązań sprzedawcy w wyniku zawartej transakcji. Zastanów się, w jakim kodeksie unormowane są takie zobowiązania.

Zadanie 179.**179.1.**

Ustal, który wykres należy poddać analizie. Zwróć uwagę, że zaprezentowano na nim różne typy wskaźników ubóstwa – wybierz właściwy ze wskaźników. Szukając zależności, przeanalizuj dane i na tej podstawie wyciągnij wnioski. Pamiętaj, że zależność zapisujemy jako wprost proporcjonalną lub odwrotnie proporcjonalną albo korzystając ze sformułowania „im ..., tym ...”.

179.2.

Aby rozwiązać zadanie, należy zanalizować i porównać dane z obu wykresów. Zwróć uwagę, że zaprezentowano na nich różne typy wskaźników ubóstwa – wybierz właściwy ze wskaźników. Pamiętaj, że ludność wiejska nie jest jednorodna pod względem źródła utrzymania. W uzasadnieniu odpowiedzi nie zapomnij odwołać się do danych z obu źródeł.

Zadanie 180.

Poszukaj w tekście informacji o decyzji, jaka została podjęta przez Radę Polityki Pieniężnej. Zauważ, że dotyczy ona obniżenia stóp procentowych. Wskaż następstwo tej decyzji dla grupy osób wskazanych w poleceniu.

Zadanie 181.

Przypomnij sobie, czym charakteryzuje się zasada konkurencyjności i powiąż ze sobą odczytane z fotografii informacje oraz własną wiedzę na ten temat.

Zadanie 182.

Zwróć uwagę na tytuł rysunku – są w nim ukazane trzy kwestie: kryzys gospodarczy, dodruk pieniądza i inflacja. Połącz informacje wynikające z analizy tytułu i treści źródła.

Zadanie 183.

183.1.

Czytając tekst rozporządzenia, zwróć uwagę na informacje dotyczące prawa do reklamacji wadliwych lub zepsutych produktów żywnościowych i czasu, jaki jest potrzebny, aby jej dokonać. Następnie w treści orzeczenia sądu okręgowego znajdź informację, czy konsument może reklamować towar, nie mając paragonu.

183.2.

Z analizy źródeł 1., 2. i 3. wynika, że mamy do czynienia z uprawnieniami konsumentów. Przypomnij sobie nazwę właściwego urzędu. Podpowiedz z analogiczną nazwą znajdziesz w wyroku sądu.

Zadanie 184.

Zwróć uwagę, że dane przedstawiają tempo wzrostu PKB. W przypadku obu krajów mamy do czynienia z ujemnym tempem wzrostu. Podaj nazwę zjawiska, dla którego jest to charakterystyczne. Nie zapomnij odwołać się w odpowiedzi do danych z wykresu.

Zadanie 185.

Zwróć uwagę na kalkulator i długopis oraz tytuł formularza i inne napisy, np. dane identyfikacyjne podatnika. Połącz te spostrzeżenia z własną wiedzą dotyczącą znajomości wymienionych w Konstytucji RP obowiązków obywateli.

Zadanie 186.

Powinieneś zwrócić uwagę na to, że zaprezentowane kalendarium dotyczy ustawy budżetowej, a nie zwykłej ustawy. W takiej sytuacji jedno z trzech typowych działań Prezydenta RP nie jest możliwe. By znaleźć trzecie z działań możliwych do podjęcia w przedstawionej sytuacji, zwróć uwagę na terminy ukazane w kalendarium.

Zadanie 187.

Aby prawidłowo wykonać zadanie, ustal, który etap postępowania dotyczącego finansów publicznych został przedstawiony z prawej strony schematu. Wynika z niego, że przedłożenie Sejmowi RP sprawozdania z wykonania ustawy budżetowej uruchamia to procedurę kontrolną, w efekcie której Sejm RP podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia Radzie Ministrów RP absolutorium. Przypomnij sobie nazwę jednego z konstytucyjnych organów, do którego kompetencji należy kontrola działalności organów administracji rządowej z punktu widzenia legalności, gospodarności, celowości i rzetelności. Nie zapomnij uzasadnić swej odpowiedzi.

Zadanie 188.

Przeanalizuj tekst. Zauważ, że wskazane w nim zadanie jednostek samorządu terytorialnego to zadanie zleczone z zakresu administracji rządowej. Zastanów się, jaki rodzaj konstytucyjnie określonego dochodu jednostek samorządu implikuje wykonanie tego typu zadań.

Zadanie 189.**189.1**

Na podstawie art. 233 cytowanej ustawy rozpoznaj, czego dotyczy opisana inicjatywa. Zwróć uwagę na tryb uchwalania budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Przypomnij sobie nazwę organu wykonawczego w gminie miejskiej.

189.2

Przypomnij sobie nazwę organu nadzoru finansowego mającego kompetencje co do kwestii budżetu jednostki samorządu terytorialnego.

Zadanie 190.

Zwróć uwagę na polecenie – chodzi o ustalenie, czy Polska jest w opinii badanych beneficjentem, a nie płatnikiem *netto*. Nie zapomnij odwołać się w odpowiedzi do danych z wykresu.

Zadanie 191.

Powinieneś odczytać z podanych tekstów istotę problemów, których dotyczą regulacje prawne. Fragment 1. odnosi się do nabywania nieruchomości, czyli np. ziemi przez cudzoziemców w Polsce, zaś fragment 2. dotyczy dostępu polskich obywateli do zagranicznych (unijnych) rynków pracy. Przypomnij sobie swobody, które stanowią fundament Unii Europejskiej. Spośród nich wybierz właściwe odpowiedzi.

Zadanie 192.

Zwróć uwagę, jakiej sytuacji dotyczy opis. Zadaj sobie pytanie, jakie dokumenty należałyby wówczas wypełnić. Zauważ, że źródło 2. wprost wskazuje na jeden z nich.

Zadanie 193.**193.1.**

Przypomnij sobie, które państwa wstąpiły do UE razem z Polską. Następnie skonfrontuj wskaźnik stopy bezrobocia wśród młodych ludzi w Polsce z pozostałymi dziewięcioma państwami. Stwierdzenie, czy w większości z nich wskaźnik ten jest większy, czy mniejszy niż w Polsce, powoli Ci na wyciągnięcie wniosku. W uzasadnieniu odpowiedzi nie zapomnij odwołać się do danych z mapy.

193.2.

Możesz rozwiązać to zadanie dwoma drogami. Pierwsza z nich polega na odczytaniu z mapy najniższych wskaźników stopy bezrobocia i weryfikacji tego, czy dane państwo należy do strefy Euro. Druga droga to wyszukanie wszystkich państw należących do wspomnianej strefy i podanie nazw dwóch z nich, w których stopa bezrobocia wśród młodych ludzi jest najmniejsza.

Zadanie 194.

Inspiracją do przyjęcia określonego stanowiska mogą być materiały źródłowe. Biorąc pod uwagę fragment tekstu, zauważ, że społeczeństwo obywatelskie może istnieć zarówno w państwach demokratycznych, jak i autorytarnych (drugie rozumienie pojęcia społeczeństwa obywatelskiego). Warto omówić odmienne warunki procesu powstawania i funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w demokracji i w autorytaryzmie. Nie koncentruj się na przedstawieniu cech tych ustrojów, lecz na istocie społeczeństwa obywatelskiego, która wynika z odmiennych uwarunkowań społeczno-politycznych. Zwróć uwagę na konstruktywne cechy społeczeństwa obywatelskiego, niezależne od miejsca i czasu historycznego. Liczy się krytyczne podejście do omawianego zagadnienia i ujęcie tematu z różnych punktów widzenia. Nie zapomnij także o wykorzystaniu – innych niż tekst – materiałów źródłowych.

Zadanie 195.

W swojej wypowiedzi musisz przedstawić zarówno istotne zalety rozwiązania dualnego (takie jak: zwiększenie konkurencji i pluralizmu na rynku mediów; możliwość nadawania przez nadawców publicznych realizujących tzw. misję publiczną programów, których nie transmitują nadawcy komercyjni; możliwość łatwiejszego dostępu organów państwowych do mediów; transmitowanie programów mniejszości narodowych i etnicznych) oraz wady (np. koszty funkcjonowania systemu pokrywane ze środków publicznych, możliwość wpływu ugrupowania rządzącego na przekaz medialny). Niezbędne jest wskazanie zarówno zalet, jak i wad. Do tego krytycznego punktu widzenia zainspirować mogą Cię materiały źródłowe, które umożliwiają nakierowanie na wady i zalety systemu medialnego. Są w stanie również zainspirować (źródło 2.) do dyskusji nad charakterem emitowanych programów (np. małym udziałem tzw. programów misyjnych w ramówce polskiej telewizji publicznej).

Zwróć uwagę na to, że przy ocenie odpowiedzi liczy się również prawidłowe użycie pojęć związanych z tematem, takich jak „media publiczne”, „mass media”, „pluralizm mediów”, „system dualny”, „niezależność mediów”. Wystrzegaj się częstego błędu zamieszczania w pracy fragmentów niezwiązanych z tematem. Pamiętaj również o zamieszczeniu własnej oceny podanych przez Ciebie argumentów.

Zadanie 196.

Przeczytaj temat wypracowania. Zwróć uwagę na to, że użyty w nim czasownik „porównaj” oznacza wskazanie różnic i podobieństw w kwestiach przedstawionych w temacie. Pamiętaj o wykorzystaniu w swojej wypowiedzi zamieszczonych źródeł. Posługuj się terminologią właściwą dla prezentowanego zagadnienia.

Rozwijając temat, omów koncepcję jednostki w doktrynie konserwatywnej (zwróć uwagę na przekonanie o słabości i niedoskonałości natury ludzkiej) oraz w myśli liberalnej (zauważ postulat indywidualizmu i wolności przysługującej jednostce). Przedstaw poglądy głoszone przez przedstawicieli obydwu doktryn na temat roli społeczeństwa oraz relacji społeczeństwo – jednostka. Scharakteryzuj założenia dotyczące wizji państwa typowe dla konserwatyizmu (rządy prawa, idea silnego państwa) oraz liberalizmu (podział władzy, wolny rynek, państwo „stróż nocny”).

Zadanie 197.

Prawidłowa realizacja tematu wymaga przedstawienia różnorodnych aspektów zagadnienia. Charakteryzując cechy i funkcje partii w państwach demokratycznych, powinieneś odwołać się do:

- relacji społeczeństwo-partia-władza;
- sposobów podejmowania decyzji i kreowania władz partyjnych;
- podstaw prawnych i zasady funkcjonowania partii politycznych;
- funkcji partii politycznych, np. wyborczej, rządzenia, kształtowania opinii i postaw społecznych.

Charakteryzując cechy i funkcje partii w państwach niedemokratycznych (totalitarnych, autorytarnych), powinieneś:

- odwołać się do cech systemu monopartyjnego (i partii hegemonicznej);
- omówić rolę tzw. *partii władzy*;
- przedstawić ideę wodzostwa, hierarchiczną strukturę i sposób podejmowania decyzji wewnątrz partii.

Pamiętaj, że prawidłowa realizacja zadania wymaga odwołania się do:

- funkcjonowania partii politycznych we współczesnych państwach:
 - demokratycznych – możesz odnieść się do zasad funkcjonowania partii politycznych w Polsce oraz przynajmniej jednego ze znanych Ci innych państw demokratycznych. Przypominamy, że obowiązująca podstawa programowa kształcenia ogólnego z wiedzy o społeczeństwie odwołuje się wprost do systemów partyjnych Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji, Stanów Zjednoczonych;
 - niedemokratycznych – możesz odwołać się zarówno do państw Europy Środkowo-Wschodniej jak i państw pozaeuropejskich, rządzonych przez reżimy autorytarne lub totalitarne;
- przykładów historycznych – przypominamy, że możesz posłużyć się partiami komunistycznymi lub nazistowskimi, takimi jak PZPR, KPZR czy NSDAP.

Zwróć uwagę na język wypowiedzi i kompozycję pracy. Unikaj określeń potocznych. Wykorzystaj pojęcia związane z analizowanym zagadnieniem, np. *pluralizm polityczny*, *partycypacja obywatelska*, *doktryna/ideologia polityczna*, *system monopartyjny*, *wielopartyjny* lub *dwupartyjny*, *partia władzy*. Pamiętaj, że podawanie informacji niezwiązanych z tematem obniża wartość pracy.

Zadanie 198.

Przeczytaj dokładnie temat oraz oba źródła. Zwróć uwagę na czasownik operacyjny w poleceniu – słowo „rozważ” zakłada, że w pracy przedstawione powinny zostać argumenty i kontrargumenty. Pomoże Ci to w zbudowaniu planu wypowiedzi. Najpierw musisz zająć stanowisko – czy jesteś za czy przeciw tezie postawionej w poleceniu. Buduj argumenty w oparciu o źródła oraz własną wiedzę – podawaj konkretne fakty, daty, nazwy. Pamiętaj o selekcji informacji – nie zamieszczaj fragmentów, które nie odnoszą się bezpośrednio do tematu. Postaraj się, aby Twój wywód był spójny i logiczny.

Zadanie 199.

Pisząc to wypracowanie, powinieneś uwzględnić następujące zagadnienia: uprawnienia oskarżonego w ramach obowiązujących aktów prawnych, Kodeks postępowania karnego, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, prawo do informacji w prokuraturze na temat postępowania w sprawie, która dotyczy oskarżonego, prawo do przedstawienia aktu oskarżenia, prawo do obrony, prawo do pomocy w postępowaniu, zasada domniemania niewinności, jawność i rzetelność procesu, zadawanie pytań do świadków, składanie wniosków dowodowych, dwuinstancyjność postępowania (czyli prawo do wniesienia apelacji), prawo do ugodowego zakończenia sprawy, obowiązek państwa do pouczenia oskarżonego o jego prawach i obowiązkach, prawo do wynagrodzenia w przypadku decyzji sądu niezgodnej z prawem (czyli prawo do odszkodowania za niesłuszne skazanie lub ukaranie). Istotne również jest wykazanie się znajomością licznych pojęć związanych z danym zagadnieniem, np. oskarżony, prawa człowieka, prawo konstytucyjne, apelacja, dwuinstancyjność, domniemanie niewinności.

Zadanie 200.

Ważną dla Ciebie informacją będzie to, że zadania Trybunału Konstytucyjnego zostały zapisane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. i wcześniej w Ustawie o Trybunale Konstytucyjnym z 1985 r.

Możesz również wyjaśnić zasadę niezależności Trybunału, przedstawiając jego pozycję wobec organów władzy ustawodawczej, wykonawczej i sędziowskiej, podać argumenty uzasadniające gwarancje niezawisłości Trybunału Konstytucyjnego, w tym skargi konstytucyjnej.

Następnie wybierz i przedstaw konstytucyjne zasady działania Trybunału. W Twojej pracy nie powinno zabraknąć informacji o następujących zadaniach tego organu: badaniu zgodności aktów normatywnych z Konstytucją (formach kontroli; prewencyjnej i następczej), rozstrzyganiu sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi organami władzy państwowej, orzekaniu o czasowej niezdolności Prezydenta RP do sprawowania urzędu oraz o instytucji skargi konstytucyjnej. Wskaż także kwestie związane ze skargą konstytucyjną. Następnie spróbuj odpowiedzieć na pytania, czy obywatele aktywnie i świadomie korzystają z instytucji skargi oraz jakie są warunki i zasady złożenia skargi. W odpowiedzi pomocne będą informacje ze źródła 3.

W Twojej pracy nie powinno zabraknąć odniesień do państwa prawa – możesz przy każdej opisywanej kompetencji Trybunału uwypuklać jej znaczenie dla praworządności. Odpowiedz też na pytanie, czy w państwie prawa, w sytuacji działania instytucji państwa na podstawie prawa i w granicach prawa, potrzebne są instytucje o takich kompetencjach jak Trybunał Konstytucyjny.

Zadanie 201.

Przystępując do napisania zadania rozszerzonej odpowiedzi, powinieneś określić we wstępie samą istotę koncepcji rozszerzenia Unii, podstawy prawne (np. traktat z Maastricht, traktat lizboński) oraz ostatnie rozszerzenia najbardziej istotne dla rozwoju tej organizacji. W rozwinięciu wypracowania przedstaw państwa pretendujące do członkostwa w Unii oraz dylematy gospodarcze i polityczne związane z ewentualnymi przyszłymi rozszerzeniami. Możesz je pokazać z punktu widzenia poszczególnych państw-kandydatów lub/i państw członkowskich.

Zwróć uwagę na traktat lizboński i określone w nim warunki, jakie muszą spełnić państwa kandydujące. Omów perspektywy przyjęcia do Unii Serbii, Albanii, Turcji, Islandii oraz Ukrainy. Omawiając sytuację poszczególnych krajów, należy skupić się na ich sytuacji gospodarczej i politycznej, mającej wpływ na ich ewentualne członkostwo, a także na

dylematach gospodarczych i politycznych w samej Unii, które mogą decydować o przyjęciu lub nieprzyjęciu do organizacji, takich jak kwestia otwarcia nowych rynków zbytu, przepływu pracowników, emigracja zarobkowa, a także wzrost znaczenia międzynarodowego Unii, problem przestrzegania praw człowieka, stabilizacji wewnętrznej państw członkowskich, stabilizacji politycznej organów Unii. Nie zapomnij o szerszym kontekście interpretacyjnym, w którym zwróć uwagę na uwarunkowania międzynarodowe – stosunki z Rosją, Stanami Zjednoczonymi lub z Chinami, a także o wykorzystaniu materiałów źródłowych. Podsumowując wypracowanie, należy uogólnić wnioski wynikające z argumentów przedstawionych w rozwinięciu pracy.

Zadanie 202.

We ściepie wyjaśnij pojęcie „terroryzm” i wymień jego rodzaje (indywidualny, zbiorowy). Zajmij stanowisko w sprawie zagrożenia, jakie dla Europy Zachodniej stanowi międzynarodowy terroryzm. Podaj kilka argumentów na potwierdzenie swojej tezy, np.:

1) państwom Europy Zachodniej zagraża międzynarodowy terroryzm z powodu gwałtownego rozwoju organizacji terrorystycznych o zasięgu międzynarodowym, rosnącej liczby zamachów, które miały miejsce w Europie, rosnącej liczby muzułmańskich imigrantów z Bliskiego Wschodu i Afryki Subsaharyjskiej;

2) Europie Zachodniej nie zagraża międzynarodowy terroryzm, o czym świadczy stosunkowo niewielka liczba zamachów terrorystycznych w Europie, skuteczne działania represyjne i prewencyjne wymierzone w organizacje terrorystyczne oraz skuteczna walka ze społeczno-ekonomicznymi przyczynami terroryzmu podejmowana przez Zachód, a także skuteczna polityka migracyjna i asymilacyjna prowadzona przez rządy europejskich państw.

W uzasadnieniu wykorzystaj przykłady organizacji (Al-Kaida, ISIS, talibowie) i zamachów terrorystycznych organizowanych w różnych częściach świata (WTC, Pentagon, Madryt, Londyn, Paryż, Kopenhaga).

Przedstaw motywy działania organizacji terrorystycznych (np. chęć odwetu, dążenie do osłabienia pozycji władz, wymuszanie zmian politycznych, wymuszanie uwolnienia więźniów, zmuszanie wroga do opuszczenia terytorium), ich cele (np. przypadkowi ludzie w dużych skupiskach, wyznawcy innych religii, ludzie o innych poglądach politycznych, przedstawiciele władz, pracownicy organizacji humanitarnych, ludzie mediów) oraz sposoby działania (np. zamachy z użyciem broni, ładunków wybuchowych, zamachy samobójcze, samochody-pułapki, egzekucje zakładników, porwania, cyberterroryzm).

Opisz strategie zwalczania terroryzmu: działania represyjne (bezpośrednia walka z terrorystami oraz organizacjami terrorystycznymi), działania prewencyjne (zniechęcanie terrorystów do działań) oraz walkę ze źródłami terroryzmu (wpieranie edukacji na obszarach zagrożonych terroryzmem, pomoc humanitarna i rozwojowa dla mieszkańców w celu poprawy sytuacji społeczno-ekonomicznej).

Podaj kontrargumenty do swojego stanowiska, a w zakończeniu „zważ” użyte argumenty i kontrargumenty oraz sformułuj końcowy wniosek.

Pamiętaj o prawidłowym używaniu pojęć związanych z tematem: „dżihad”, „terroryzm islamski”, „indywidualny”, „zbiorowy”, „zamach terrorystyczny”, „atak samobójczy”, „Taliban”, „Al-Kaida”, „ISIS (ISIL)”, „państwa zbójceckie”, „imigracja”. Spróbuj wykorzystać swoją orientację w różnych aspektach analizowanego tematu w szerszym kontekście interpretacyjnym, takim jak np.: rozumienie zmian zachodzących w międzynarodowym terroryzmie (maleje znaczenie „lokalnych” europejskich organizacji typu ETA czy IRA, a rośnie znaczenie organizacji islamskich).

Zadanie 203.

Najpierw powinieneś dokładnie przeanalizować temat i wyciągnąć z niego jak najwięcej informacji. Przyjrzyj się czasownikowi „Scharakteryzuj”. Zgodnie z zamieszczoną w Informatorze maturalnym tabelą zawierającą przykładowe użycie czasowników operacyjnych, powinieneś w tym przypadku opisać przebieg wydarzeń, procesów lub zjawisk z podaniem najważniejszych faktów i głównych uczestników. Drugą kluczową informacją, którą powinieneś dostrzec w temacie, jest pojęcie „dochody publiczne”. Przypomnij sobie, co ono oznacza, a przede wszystkim, których władz dotyczy – państwowej i samorządowej. Swoją pracę możesz napisać, opierając się np. na tym podziale: najpierw scharakteryzujesz dochody państwa, a w drugiej części pracy – dochody samorządów terytorialnych. W każdym z tych przypadków powinieneś skupić się na dochodach pochodzących z:

- 1) danin publicznych: podatków, składek, opłat, wpłat z zysku przedsiębiorstw państwowych na rzecz państwa i jednostek samorządu terytorialnego;
- 2) wpływów ze sprzedaży wyrobów i usług świadczonych przez jednostki sektora finansów publicznych;
- 3) wpływów z umów najmu i dzierżawy, odsetków od środków na rachunkach bankowych, odsetków od udzielonych pożyczek i od posiadanych papierów wartościowych;
- 4) ze sprzedaży majątku, rzeczy i praw.

Powinieneś także wykorzystać znajomość i rozumienie różnych wybranych aspektów analizowanego tematu w szerszym kontekście interpretacyjnym, np. powiązać dochody państwa i jednostek samorządu terytorialnego z tworzeniem budżetu. Powinieneś także prawidłowo używać pojęć związanych z tematem: „dochody”, „jednostki samorządu terytorialnego”, „budżet państwa”, „budżet jednostek samorządu terytorialnego”, „podatki”, „wynajem”, „dzierżawa”, „sprzedaż”, „papiery wartościowe”, „Skarb Państwa”.

Nie zapomnij o trójdzielności swojej pracy (wstęp, rozwinięcie, zakończenie). Pamiętaj też, że przedstawione wypracowanie jest jedynie przykładem i możesz przyjąć inną, własną koncepcję realizacji tego tematu.

4. Odpowiedzi

Zadanie 3.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Przedstawiona zbiorowość jest tłumem, ponieważ tworzy zgromadzenie wielu ludzi, którzy nie tylko pozostają blisko w jednym miejscu, ale są związani silną więzią psychiczną przejawiającą się wspólnymi reakcjami i emocjami sportowymi.

Zadanie 4.

Poprawna odpowiedź

Socjalizacja/enkulturation.

Zadanie 5.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Bezdomność.

Zadanie 6.

Poprawna odpowiedź

Rodzina tradycyjna (patriarchalna).

Zadanie 7.

Poprawna odpowiedź

- A. Prawda.
- B. Prawda.
- C. Fałsz.

Zadanie 8.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Dwie z czterech:

Przedstawiona w źródłach rodzina tradycyjna (patriarchalna) była wielopokoleniowa i wielodzietna – rodzina współczesna jest dwupokoleniowa, najczęściej z jednym dzieckiem.

W rodzinie tradycyjnej dominowały więzi rzeczowo-materialne – w rodzinie współczesnej dominują więzi uczuciowe.

Rodzina tradycyjna była swego rodzaju „organizacją produkcyjną” powiązaną z jakąś pracą, w której uczestniczyli wszyscy jej członkowie – współcześnie członkowie rodziny pracują w różnych miejscach i zawodach, dzieci nie zawsze przejmują zawód po rodzicach.

W rodzinie tradycyjnej główną rolę odgrywał mężczyzna – w rodzinie współczesnej często nie ma osoby dominującej, małżonkowie wspólnie podejmują decyzje.

Zadanie 9.

Poprawna odpowiedź

Tolerancja.

Zadanie 10.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Wśród respondentów przeważa poczucie awansu społecznego w stosunku do poprzednich pokoleń, gdyż ponad połowa badanych uważa, że ich pozycja w porównaniu ze statusem dziadków jest wyższa. Większość względna respondentów uważa też tak porównując swoją pozycję z pozycją rodziców (42% wskazań w 2013 roku).

Zadanie 11.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Okres między ukończeniem 24. i 25. roku życia nie jest czasem, kiedy z współmałżonkiem zaczyna mieszkać ponad 40% respondentów. W kategorii wiekowej 18–24 lata z współmałżonkiem mieszka 11%, zaś w kategorii 25–29 lat – 52%. Przedstawione dane to uśrednione rezultaty dla kategorii wiekowych wskazanych w tabeli. Zatem należy stwierdzić, że dla 24-latków są one wyższe niż dla kategorii 18–24 lata, z kolei dla 25-latków – niższe niż dla kategorii wiekowej 25–29 lat. Różnica między osobami, które mieszkają z współmałżonkiem w wieku 24 lat i 25 lat, musi być mniejsza niż wskazane ponad 40%.

Zadanie 12.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Podkreślona w tekście wartość dofinansowania w ramach przedstawionego programu rządowego „Mieszkanie dla młodych” (15%) nie może dotyczyć większości respondentów. Z wykresu wynika, że warunki wskazane w programie spełnia 40,8% respondentów, a nie spełnia ich 59,1%.

Zadanie 13.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Respondenci mogli wybrać więcej niż jedna odpowiedź. Świadczy o tym fakt, że po zsumowaniu odsetków odpowiedzi ich wartość wynosi ponad 100% (144).

Zadanie 14.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Jeden z dwóch:

Niedostosowanie kierunków studiów do rynku pracy.

Wysoki poziom bezrobocia wśród młodych absolwentów z wyższym wykształceniem.

Zadanie 15.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Wykluczenie cyfrowe (wykluczenie społeczne wynikające z braku umiejętności posługiwania się technologiami informatycznymi)

Działania zapobiegawcze

- zapewnienie szerokiego dostępu do sieci teleinformatycznych,
- prowadzenie bezpłatnych szkoleń w zakresie technologii informatycznych.

Zadanie 16.**Przykłady poprawnej odpowiedzi**

Typ społeczeństwa: społeczeństwo konsumpcyjne.

Cechy społeczeństwa:

- reklama produktów i usług,
- wykorzystanie artykułów konsumpcyjnych do demonstracji stylu życia.

Zadanie 17.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Przedstawione materiały dotyczą stygmatyzacji grup odniesienia negatywnego. Tekst potwierdza to poprzez sformułowania o poszukiwaniu faszystów – a zatem etykietowaniu w ten sposób osób o innych poglądach, z innych grup niż nasza. W tekście odwołano się także do wczesnego okresu Polski Ludowej, gdy mianem „faszysty” – również bezpodstawnie – określano niechętnych nowym porządkom. Na plakacie mamy do czynienia z próbą dyskredytacji AK poprzez słowa nacechowane negatywnie słowa: zapluty, reakcja, a także samą grafikę – zięjącemu jademu karłowi z AK towarzyszy dobrze zbudowany żołnierz – symbolizujący nową władzę i nowe porządki.

Zadanie 18.**Poprawna odpowiedź**

Funkcja socjalizacyjna.

Zadanie 19.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Umiejętności krytycznego myślenia i selekcji informacji.

Zadanie 20.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nie, one są jedynie przejawem wykorzystywania motywów kultury ludowej przez kulturę masową, gdyż (dwa z trzech):

- 1) na fotografii 1. ubiór jest nieadekwatny do okoliczności: nie jest to strój, w którym wykonywano np. prace gospodarskie,
- 2) na fotografii 2. osoba w centrum ma na sobie nie strój ludowy, ale strój z elementami ludowymi,
- 3) na obu fotografiach osoby w strojach ludowych są w nienaturalnym otoczeniu – na scenie.

Zadanie 21.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Zmiana opinii ankietowanych na temat działalności polskich partii politycznych nie znajduje odzwierciedlenia w zmianie ich stosunku do demokracji w Polsce. W latach 2001–2011 odsetek respondentów krytycznie oceniających działalności partii politycznych w Polsce wzrósł (w różnych aspektach z 88 do 90% i z 60 do 69%), zaś odsetek Polaków, którzy wyrażali swoje niezadowolenie z funkcjonowania demokracji, nie wzrósł tylko spadł (z 53 do 47%).

Zadanie 22.

22.1.

Poprawna odpowiedź

In vitro / zapłodnienie pozaustrojowe.

22.2.

Poprawna odpowiedź

Oś sporu

Klub(y): Platformy Obywatelskiej (Platforma Obywatelska) Sojuszu Lewicy Demokratycznej (Sojusz Lewicy Demokratycznej)	Klub(y): Prawa i Sprawiedliwości (Prawo i Sprawiedliwość)
---	--

Zadanie 23.

Przykład poprawnej odpowiedzi

USA to państwo demokratyczne – tam media, publikując przedstawioną ilustrację, spełniłyby przede wszystkim funkcję informacyjną i kontrolną. Natomiast na Kubie (w państwie niedemokratycznym) pełniłyby w tym przypadku inne funkcje – głównie funkcję propagandową i ewentualnie informacyjną.

Zadanie 24.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Jest to problem uciekania przez Niemców przed odpowiedzialnością za zbrodnie nazistowskie – obozy koncentracyjne i holokaust – oraz zapominania przez zachodnią opinię publiczną o tym fakcie (m.in. stosowania przez zachodnie media niezgodnego z prawdą historyczną określenia „polskie obozy zagłady” na określenie obozów niemieckich). Świadczą o tym powtarzające się słowa: „odpowiedzialność” i „holocaust”, Auschwitz oraz wskazywanie na Niemców – „To zrobili Niemcy!”, „Tylko dla Niemców”.

Zadanie 25.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nie była zgodna z zasadami etyki dziennikarskiej. Sponsorowanie wyjazdu może skutkować brakiem obiektywizmu w artykułach o sponsorze pisanych przez zaproszonych dziennikarzy. Udział w wycieczce można potraktować jako przyjęcie korzyści majątkowych.

Zadanie 26.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Działalność organizacji pozarządowych jest jednym z najważniejszych wyznaczników społeczeństwa obywatelskiego. Przedstawiona ustawa stworzyła podstawę prawną działania tego rodzaju organizacji w Polsce, np. takich jak przedstawione na ilustracji. Na podstawie tej ustawy można przekazać 1% podatku dochodowego od osób fizycznych na rzecz organizacji, które mają status organizacji pożytku publicznego, co znacznie wzmacnia ich rozwój.

Zadanie 27.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak, jest to przykład obywatelskiego nieposłuszeństwa.

Trzy argumenty spośród przykładowych:

- złamanie prawa – blokada dróżki i budowy widoczna na fotografii i opisana w tekście,
- działanie w imię wyższych wartości – tytuł tekstu, strona, z której pochodzi, odniesienie do ekologii,
- godzenie się z konsekwencjami złamania prawa – reakcja robotników, policji itp.,
- nagłośnienie protestu – pojawienie się ekip telewizyjnych, prasowych, radiowych,
- pokojowe metody działania – przykucie się do beczek.

Zadanie 28.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak, realizacja projektu mogła przyczynić się do budowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Przy realizacji projektu zastosowano techniki służące aktywizacji społeczności lokalnej i budowaniu poczucia odpowiedzialności obywateli za dobro wspólne (partycypacyjne), co jest podstawą funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego.

Zadanie 29.**29.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

W Czechach i w Polsce nastąpił wzrost tej partycypacji we wszystkich przedstawionych kategoriach, zaś na Węgrzech – spadek w trzech z czterech kategorii. Największy Czechy – poprawiła się.

29.2.**Poprawna odpowiedź**

Noszenie nalepek, Węgry.

Zadanie 30.

Poprawna odpowiedź

Typ kultury politycznej uczestnictwa (partycypacyjnej).

Zadanie 31.

Poprawna odpowiedź

Sejm RP / Senat RP

Zadanie 32.

32.1.

Poprawna odpowiedź

Głosowanie elektroniczne (przez Internet).

32.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Wymienione na wykresie ułatwienia (głosowanie przez pełnomocnika, głosowanie korespondencyjne) nie mogą przyczynić się do znaczącego zwiększenia poziomu partycypacji wyborczej. Mogą stanowić antidotum tylko na dwa [9. i 12.] i to nie najważniejsze powody niegłosowania podawane przez ankietowanych (niepełnosprawność, duża odległość, tzw. absencja wymuszona). Pozostałych 11 z 13 powodów absencji wynika z własnej decyzji ankietowanych (absencja zawiniona), a na nią te ułatwienia nie mają żadnego wpływu.

Zadanie 33.

33.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Grupa co najmniej 100 000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu RP.

33.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Projekt ustawy rozszerza listę mniejszości etnicznych w Polsce. W przypadku uchwalenia proponowanej zmiany Ślązacy otrzymają taki właśnie status.

33.3.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Ślązacy uzyskają prawo do:

- ubiegania się o nadanie swojemu językowi statusu języka pomocniczego w gminie;
- umieszczania nazw w swoim języku obok urzędowych nazw miejscowości.

Zadanie 34.**Poprawna odpowiedź**

- A. Niemcy.
- B. Francja.

Zadanie 35.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Im lepsza ocena skutków członkostwa w Unii Europejskiej dla Polski tym rzadsze przekonanie o ograniczeniu suwerenności naszego państwa w związku z członkostwem w UE. Wśród osób przekonanych o tym, że członkostwo Polski w UE przynosi więcej korzyści niż strat 56% uznało, że nie ogranicza ono zbytnio suwerenności naszego kraju, wśród osób niepotrafiących określić stosunku strat do korzyści – 36%, zaś wśród osób twierdzących, że członkostwo Polski w UE przynosi więcej strat niż korzyści – tylko 33%. Zależność ma zatem charakter liniowy.

Zadanie 36.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Największe poparcie respondentów uzyskiwała odpowiedź pokrywająca się z zamierzeniami polskiego rządu, który zakładał konieczność pogłębienia integracji w ramach UE. Odpowiedzi respondentów nie były jednak tak jednoznaczne jak stanowisko Rady Ministrów RP.

Zadanie 37.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nazwa – reforma.

Argument za oceną pozytywną – koszty społeczne rozłożone w czasie.

Argument za oceną negatywną – zbyt duży okres oczekiwania na zmiany.

Zadanie 40.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Instytucja obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej w największym stopniu umożliwia obywatelom bezpośredni udział w tworzeniu prawa w Szwajcarii. Obywatele tego państwa mogą przedstawić własny kompletny projekt ustawy (tzw. inicjatywa sformułowana), a decyzję o przyjęciu lub odrzuceniu ustawy podejmują sami obywatele w referendum (tzw. inicjatywa bezpośrednia). Dodatkowo spośród państw, w których występuje zarazem inicjatywa sformułowana i bezpośrednia w Szwajcarii wymagany jest najniższy (wynoszący 2%) odsetek uprawnionych, którzy muszą poprzeć tę inicjatywę.

Zadanie 41.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nie były przestrzegane zasada równości (ponieważ istniał system kurialny, uprzywilejowujący wyższe kurie) oraz zasada powszechności (ponieważ utrzymano cenzus płci).

Zadanie 42.

Poprawna odpowiedź

Thomas Hobbes, teoria umowy (ugody) społecznej.

Zadanie 43.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Ponieważ Wspólna Polityka Rolna oparta jest na sprzecznych z doktryną liberalną założeniach, takich jak interwencjonizm oraz limitowanie i kontrolowanie produkcji, jest też znacząco regulowana przez państwo i inne podmioty polityczne.

Zadanie 44.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak, ponieważ politykę sprowadzono tu tylko do zwycięstwa w wyborach, a nie realizacji określonego systemu wartości.

Zadanie 45.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Pierwsza doktryna to socjalizm – Kirk odrzucał typową dla doktryn wywodzących się z nurtu socjalistycznego zasadę powszechnej równości i nadrzędności dystrybucji dóbr materialnych w realizacji zasady sprawiedliwości. W drugim akapicie odrzucał on liberalizm – w przeciwieństwie do liberałów, akcentujących indywidualizm i nadrzędność zasady wolności, myśliciel podkreślał wagę tradycji i więzi społecznych.

Zadanie 46.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Przedstawiona ideologia to nazizm. Świadczą o tym odwołania do aryjskości i polityki czystości rasowej oraz podkreślenie teatralności zjazdów partyjnych NSDAP, które mają charakter parareligijny.

Zadanie 47.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Komunizm.

Zadanie 48.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie, przytoczony tekst nie jest fragmentem manifestu programowego europejskich liberałów. Przedstawiony program jest charakterystyczny dla doktryn socjaldemokracji. Twórcy Manifestu wskazują na konieczność prowadzenia przez UE i państwa członkowskie szeroko zakrojonej polityki społecznej, rozbudowy redystrybucyjnej funkcji państwa i zwiększenia obciążeń fiskalnych, co jest sprzeczne z założeniami doktryny liberalnej. Zwolennicy liberalizmu podkreślają konieczność ograniczenia funkcji państwa w obszarze społeczno-ekonomicznym.

Zadanie 49.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Argumenty:

- obejmowanie władzy wynikało z norm zwyczajowych,
- dynastii przysługiwało naturalne prawo do tronu.

Zadanie 50.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

W 2005 roku powodem utworzenia tzw. wielkiej koalicji był relatywnie niski wynik wyborczy dwóch najsilniejszych partii politycznych: CDU/CSU i SPD. Uniemożliwił on utworzenie tradycyjnych większościowych koalicji – SPD z Związkiem 90/Zielonymi albo CDU/CSU z FDP. W 2013 r. powodem była klęska wyborcza tradycyjnego koalicjanta CDU/CSU – partii FDP, która nie zdobyła ani jednego mandatu w Bundestagu. Dodatkowo wyniki SPD i Związku 90/Zieloni także nie dały im większości miejsc w parlamencie. W RFN nie bierze się pod uwagę przy formowaniu rządu partii postkomunistycznej (PDS/Lewica).

Zadanie 51.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Wątpliwości i zarzuty są bezzasadne – wskazani uczestnicy debaty publicznej mylą ważność referendum centralnego z jego mocą wiążącą. Referendum jest wiążące, jeśli wzięło w nim udział więcej niż 50% osób uprawnionych do głosowania. Natomiast ważność referendum stwierdza Sąd Najwyższy – wtedy badane są naruszenia przepisów obowiązującego prawa. W tekście zaś wyraźnie wskazano, że podstawą wątpliwości jest kwestia frekwencji wyborczej.

Zadanie 52.**Poprawna odpowiedź**

Legitymizacja prawna (legalna).

Zadanie 53.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Głosowanie w dni wolne od pracy dotyczy wszystkich wyborców, a pozostałe rozwiązania przyjęte w Polsce jedynie ich niewielkiej części (głosowanie pocztowe – osób niepełnosprawnych i przebywających za granicą, głosowanie przez pełnomocnika – osób niepełnosprawnych i mających ukończone 75 lat).

Zadanie 54.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Kwota to określony procentowo udział mężczyzn i kobiet na liście wyborczej, natomiast parytet to równy (50/50) udział kandydatów obojga płci na liście. Parytet to równościowa odmiana kwot.

Zadanie 55.

55.1.

Poprawna odpowiedź

System proporcjonalny.

55.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Opisany system podziału mandatów jest korzystniejszy dla partii mających większe poparcie społeczne. Świadczy o tym fakt, że przy podziale głosów na mandaty w tym systemie partia A. uzyskuje 3 mandaty, a nie 2 jak w systemie przedstawionym w tabeli 1.

Zadanie 56.

Poprawna odpowiedź

Zasada większości względnej (zwykłej).

Zadanie 57.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Opisane w tekście skutki wyników wyborów nie są efektem obowiązywania większościowego systemu wyborczego. Opisaną sytuację powodować może proporcjonalny system wyborczy. System większościowy (zwycięzca „bierze wszystko”) ogranicza zazwyczaj liczbę ugrupowań w parlamencie, prowadzi na ogół do powstania jednopartyjnych większości i jest mniej reprezentatywny.

Zadanie 58.

Poprawna odpowiedź

- głosowanie korespondencyjne,
- głosowanie przez pełnomocnika.

Zadanie 59.

Poprawna odpowiedź

Większość bezwzględna.

Zadanie 60.

Przykład poprawnej odpowiedzi

W wyborach w 2001 i w 2005 roku dwie najsilniejsze partie, Partia Konserwatywna i Partia Pracy, uzyskały porównywalne poparcie. Rząd utworzyła samodzielnie zwycięska Partia Pracy, co jest cechą systemu dwupartyjnego. W wyborach w 2010 roku zwycięska Partia Konserwatywna nie zdobyła bezwzględnej większości w Izbie Gmin, musiała więc utworzyć rząd koalicyjny z trzecią partią – Liberalnymi Demokratami, co może wskazywać na ewolucję systemu partyjnego w kierunku dwuipartyjnego.

Zadanie 61.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Działania Prezydenta RP nie mają podstaw prawnych: nie ma konstytucyjnych możliwości rozdzielenia wyborów do Sejmu RP i Senatu RP (wg Konstytucji RP zarządza się je i przeprowadza w jednym czasie). Wybory parlamentarne trwają jeden dzień – Konstytucja mówi o „dniu” w liczbie pojedynczej.

Zadanie 62.**Poprawna odpowiedź**

- A) dwupartyjny.
- B) dwublokowy.
- C) dwuipółpartyjny.

Zadanie 63.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Przedstawiony tekst nie dotyczy systemu politycznego Szwajcarii. Opis co prawda zawiera informacje o szczególnej roli parlamentu, ale poprzez wyraźne wskazanie na trójpodział władzy oparty na współpracy (i idące za tym określanie segmentów władzy ustawodawczej i wykonawczej) wyklucza, by była mowa o systemie parlamentarno-komitetowym, jaki funkcjonuje w Szwajcarii, a jaki charakteryzuje system jednolitości władzy. Opis dotyczy któregoś z odmian systemu parlamentarno-gabinetowego.

Zadanie 64.**Poprawna odpowiedź**

Niemcy – 3,
Włochy – 6.

Zadanie 65.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Jest to model kanclerski. Zauważalna jest bowiem silna pozycja szefa rządu w prezentowanym systemie. Świadczy o tym m.in. zapis o konstruktywnym wotum nieufności (art. 67), brak indywidualnej odpowiedzialności parlamentarnej ministrów.

Zadanie 66.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

System półprezydencki /system superprezydencki.

Zadanie 67.**Poprawna odpowiedź**

Odpowiedzialność konstytucyjna (prawna).

Zadanie 68.

Poprawna odpowiedź

Litwa, Słowacja.

Zadanie 69.

69.1.

Poprawna odpowiedź

Oświadczenie lustracyjne.

69.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Trzy spośród: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej; poseł; senator; sędzia; członek Rady Polityki Pieniężnej; członek Zarządu NBP.

Zadanie 70.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie. Zgromadzenie Narodowe może być zwołane jedynie w przypadkach określonych w Konstytucji RP i związanych z osobą Prezydenta Rzeczypospolitej. Na fotografii widzimy zaś papieża przemawiającego do posłów i senatorów. Także brak miejsca dla Marszałka Sejmu RP wskazuje, że nie może być to posiedzenie Zgromadzenia Narodowego RP.

Zadanie 71.

71.1.

Poprawna odpowiedź

Odpowiedzialność solidarna.

71.2.

Poprawna odpowiedź

Konstruktywne wotum nieufności.

Zadanie 72.

Poprawna odpowiedź

- A. kreacyjnej.
- B. Rzecznik Praw Obywatelskich.

Zadanie 73.

Przykład poprawnej odpowiedzi

W wyniku opisanego głosowania nie doszło do skrócenia kadencji Sejmu RP. Sejm RP może podjąć uchwałę o skróceniu swojej kadencji większością 2/3 ustawowej liczby posłów, czyli minimum 307 powinno być za tą uchwałą, a w opisanym przypadku wzięło udział w głosowaniu 307 posłów, a część z nich nie zagłosowała „za”.

Zadanie 74.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Zastosowano większość zwykłą. Świadczy o tym fakt, że na tablicy wyświetlono tylko łączną liczbę głosujących (informacja niezbędna do stwierdzenia ważności głosowania) oraz liczbę głosów za, przeciw i wstrzymujących się, a brak jest informacji o liczbie głosów koniecznej do uzyskania większości bezwzględnej lub kwalifikowanej.

Zadanie 75.**Poprawna odpowiedź**

Komisja śledcza.

Zadanie 76.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Głosowało 449 posłów; za – 259, przeciw – 183, wstrzymało się – 7, czyli głosów „za” jest więcej niż suma głosów „przeciw” oraz „wstrzymujących się”.

Zadanie 77.**Poprawna odpowiedź**

Prezydent RP.

Zadanie 78.**78.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Prezydent Rzeczypospolitej nie ponosi odpowiedzialności politycznej. Prezydent Rzeczypospolitej za naruszenie Konstytucji lub ustawy albo za popełnienie przestępstwa może być pociągnięty do odpowiedzialności konstytucyjnej, czyli prawnej.

78.2.**Poprawna odpowiedź**

Zgromadzenie Narodowe.

Zadanie 79.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Wojewoda (dolnośląski) / Prezes Rady Ministrów RP.

Zadanie 80.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

A. Organ uczestniczący w powoływaniu wojewody: minister właściwy do spraw administracji publicznej (minister administracji i cyfryzacji).

1. Uprawnienie związane z procedurą powoływania wojewody: wnioskuje o powołanie.

Zadanie 81.

Poprawna odpowiedź

- A. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów.
- B. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.
- C. Urząd Komunikacji Elektronicznej.

Zadanie 82.

82.1.

Poprawna odpowiedź

Gmina, powiat, województwo.

82.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Autonomia oznacza, że terytorium wyróżnia się spośród pozostałych części państwa jakąś cechą specyficzną i z uwagi na nią posiada, ustanowiony przez tę władzę, szerszy zakres praw. W samorządzie terytorialnym w Polsce mamy do czynienia z podobnymi rozwiązaniami na danym poziomie jednostek zasadniczego podziału terytorialnego

Zadanie 83.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Wójt Janowca stracił stanowisko. Referendum – zgodnie z art. 55.2. – było ważne, gdyż uczestniczyło w nim 1407 osób, co daje więcej niż $\frac{3}{5}$ spośród partycypujących w jego wyborze 1899 osób. Wynik zaś – zgodnie z art. 56.1. – był rozstrzygający i oznaczał odwołanie wójta, gdyż za takim rozwiązaniem oddano więcej niż połowę głosów ważnych (1310 spośród 1367).

Zadanie 84.

Poprawna odpowiedź

Domniemanie kompetencji / domniemanie właściwości kompetencyjnej.

Zadanie 85.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Jest organem doradczym Prezydenta RP w zakresie zewnętrznego i wewnętrznego bezpieczeństwa państwa.

Zadanie 86.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Działania Prezydenta RP nie byłyby zgodne z prawem. W przypadku stanu wojennego Prezydent RP (na wniosek Rady Ministrów RP) może wydawać rozporządzenia z mocą ustawy, ale tylko jeśli nie ma możliwości zebrania się Sejmu RP na posiedzeniu.

Zadanie 87.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Informacja A – nie, gdyż w Polsce nie rząd, ale Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów RP wprowadza stan wyjątkowy.

Informacja B – tak, gdyż stan wyjątkowy może być wprowadzony na czas do 90 dni, a więc możliwe byłoby wprowadzenie tego stanu na podane w źródle 60 dni.

Zadanie 88.

Poprawna odpowiedź

Sejm RP.

Zadanie 91.

Poprawna odpowiedź

Normy zwyczajowe.

Zadanie 92.

92.1.

Poprawna odpowiedź

Kodeks karny.

92.2.

Poprawna odpowiedź

Art. 1 § 1 – prawo nie działa wstecz.

Art. 1 § 3 – nie ma winy bez prawa.

Art. 5 § 1 – domniemanie niewinności.

Zadanie 93.

Poprawna odpowiedź

Wojewoda.

Zadanie 94.

94.1.

Poprawna odpowiedź

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

94.2.

Poprawna odpowiedź

Konsul Rzeczypospolitej Polskiej.

Zadanie 95.

95.1.

Poprawna odpowiedź

Zebranie wymaganej liczby (co najmniej 100 000) podpisów pod projektem ustawy (w czasie 3 miesięcy).

95.2.

Poprawna odpowiedź

Proces (procedura, ścieżka, tryb) legislacyjny (ustawodawczy).

Zadanie 96.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Chodzi o dokument przedstawiony jako źródło 2. Jest to dyrektywa wydana przez Parlament Europejski i Radę Unii Europejskiej. Państwa członkowskie UE zostają zobowiązane do wprowadzenia (implementacji) określonych regulacji prawnych służących osiągnięciu wskazanego w dyrektywie stanu rzeczy.

Zadanie 97.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Wniosek został odrzucony. Wniosek o odrzuceniu projektu w pierwszym czytaniu wymaga zwykłej większości głosów, która w tym głosowaniu wynosiła 213.

Zadanie 98.

Przykład poprawnej odpowiedzi

W roku 2005 partia PiS (Prawo i Sprawiedliwość) miała w Sejmie RP 155 posłów. 3/5 głosów potrzebnych do odrzucenia weta Prezydenta RP wynosi 276, posłowie PiS potrzebowali więc 121 głosów opozycji do odrzucenia weta ustawodawczego Prezydenta RP.

Zadanie 99.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Akt prawny, który wymaga kontrasygnaty, został oznaczony numerem 3. Wskazane rozporządzenie jako jedyny ukazany akt prawny nie wchodzi w zakres prerogatyw głowy państwa, wymaga więc dla swej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów RP. Jest to jedyny akt prawny spośród przedstawionych, w którym znajduje się nie tylko podpis Prezydenta RP, ale i premiera.

Zadanie 100.

Poprawna odpowiedź

Rozporządzenie z mocą ustawy.

Zadanie 101.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Prawo pierwotne Unii Europejskiej będzie miało pierwszeństwo wobec ustawy.

Zadanie 102.

Poprawna odpowiedź

11 osób.

Zadanie 103.

Przykład poprawnej odpowiedzi

W kompetencjach ERPC nie ma spraw związanych z organami władzy sądowniczej, natomiast RPO w swojej kompetencji może zajmować się sprawami prowadzonymi przez polskie sądy, kierować wnioskami do Sądu Najwyższego oraz TK, może żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych i karnych.

Zadanie 104.

Poprawna odpowiedź

Trybunał Konstytucyjny.

Zadanie 105.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Różnica widoczna jest w czasie, w jakim Prezydent RP może zwrócić się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o zbadanie zgodności ustawy z konstytucją. Na mocy art. 122. Prezydent ma prawo uczynić to przed jej podpisaniem, natomiast art. 191. daje Prezydentowi RP dodatkową możliwość złożenia wniosku o zbadanie zgodności ustawy z Konstytucją również po podpisaniu. Jest to tzw. wniosek następczy.

Zadanie 106.

Poprawna odpowiedź

Rzecznik Praw Obywatelskich.

Zadanie 107.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Małżonek odziedziczny – na podstawie art. 931. §1 i art. 933. § 1. połowę spadku, ojciec otrzyma 1/4 spadku zgodnie z przepisami art. 932. §1 i art. 932. § 2, zaś siostra wg art. 932. § 4 – 1/4 spadku.

Zadanie 108.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Argumenty:

- Mediacja jest tańsza i szybsza niż postępowanie przed sądem.
- Spór pozostaje w rękach stron, które decydują o jego rozwiązaniu.

Zadanie 109.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak, są to wykroczenia. Wymiary kary na to wskazują – wykroczenia są czynem zabronionym pod groźbą kary aresztu (5–30 dni), ograniczenia wolności (1 miesiąc), grzywny do 5000 złotych lub nagany.

Zadanie 110.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Wnieść odwołanie od podjętej w stosunku do niej decyzji do Samorządowego Kolegium Odwoławczego.

Zadanie 111.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Decyzja sędziego jest błędna. Sąd w ciągu 24 godzin postanawia o tymczasowym aresztowaniu. Policja ma 48 godzin na przekazanie zatrzymanego do dyspozycji sądu. Godziny te nie sumują się: mimo wcześniejszego przekazania zatrzymanego sąd ma dalej 24 godziny.

Zadanie 112.

Poprawna odpowiedź

Kodeks rodzinny i opiekuńczy.

Zadanie 113.

Przykład poprawnej odpowiedzi

W tym akcie administracyjnym nie ma pouczenia, czy i w jakim trybie służy na nie zażalenie, ponowne rozpatrzenie lub skarga do sądu administracyjnego oraz podpisu z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego osoby upoważnionej do jego wydania.

Zadanie 114.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie, prawa nie zostały naruszone. Prawo do nauki w obrębie obwodu szkolnego mają uczniowie szkół podstawowych i gimnazjalnych prowadzonych przez gminy. Tymczasem Janek jest uczniem szkoły ponadgimnazjalnej. Za organizację sieci szkół ponadgimnazjalnych odpowiadają władze samorządowe powiatu, które dostosowują ją do potrzeb swojego terenu. Zgodnie z przepisami ustawy Jankowi umożliwiono realizację obowiązku nauki w szkołach znajdujących się na obszarze powiatu (art. 17.5.).

Zadanie 115.

115.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Apartament to nieruchomość niebędąca majątkiem wspólnym – jako, że Apolonia otrzymała go w drodze spadku. Pozostałe nieruchomości nabyli w okresie małżeństwa.

115.2.

Poprawna odpowiedź

Dziedziczenie ustawowe.

Zadanie 116.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Prokurator nie może wnieść kasacji, bo ją strona postępowania może wnieść od wyroku sądu odwoławczego, a w przedstawionej sytuacji mamy do czynienia z wyrokiem sądu pierwszej instancji.

Zadanie 117.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Opis B. Popelnione w tym opisie czyny: zniesławienie i zniewaga należą do przestępstw prywatnoskargowych. W tym przypadku pokrzywdzony samodzielnie wnosi do sądu prywatny akt oskarżenia i pełni funkcję oskarżyciela. Jeśli o czynach zabronionych z opisów A (pobicie) i C (korupcja) dowiedzą się organy ścigania, to zobowiązane będą wszcząć postępowanie z oskarżenia publicznego.

Zadanie 118.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nie. Nietletnich, którzy w 2012 roku popelnili przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, było 4826, a środek poprawczy (umieszczenie w zakładzie poprawczym) został orzeczony (tylko) wobec 646 nietletnich.

Zadanie 119.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Autorom słów bliżej jest do partykularyzmu, a daleko do uniwersalizmu praw człowieka. Odrzucają oni pogląd o uniwersalności praw człowieka, uzasadniając, że próba przyjęcia deklaracji praw człowieka, to faktycznie próba narzucenia wartości i norm sformułowanych w jednej kulturze innym kulturom.

Zadanie 120.**Poprawna odpowiedź**

Wielka Karta Swobód / Magna Charta (Carta) Libertatum.

Zadanie 121.**Poprawna odpowiedź**

Europejski Trybunał Praw Człowieka.

Zadanie 122.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

W tekście 3. Tylko w nim opisano sytuację dotyczącą łamania prawa jednostki w relacji tej jednostki z władzą.

Zadanie 123.

123.1.

Poprawna odpowiedź

Europejski Trybunał Praw Człowieka.

123.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Naruszane prawo znajduje się w pierwszej generacji praw człowieka.

Zadanie 124.

Poprawna odpowiedź

A. Rady Europy.

B. 1991.

Zadanie 125.

125.1.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Status uchodźcy

125.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

- prawo do tzw. pomocy integracyjnej;
- na takich samych zasadach jak obywatele polscy prawo do: podejmowania pracy najemnej / świadczeń z pomocy społecznej / korzystania z bezpłatnej opieki medycznej / bezpłatnej nauki w państwowych szkołach wyższych / podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej na terytorium RP.

Zadanie 126.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Konstytucja wskazuje na wolność wyboru zawodu i miejsca pracy. Z wolności wynika możliwość podjęcia pracy, a nie roszczenie jednostki o zatrudnienie. Działania Jakuba X. nie znajdują konstytucyjnego uzasadnienia.

Zadanie 127.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Zdaniem rozmówcy wprowadzenie proponowanych zapisów spowoduje „negatywne konsekwencje dla debaty publicznej”. Doprowadziłoby to do sytuacji, w której skrytykowanie osoby publicznej mogłoby skutkować posądzeniem o mowę nienawiści. To ograniczyłoby możliwość kontrolowania polityków przez dziennikarzy.

Zadanie 128.**Poprawna odpowiedź**

Opis A. Martin Luther King.
 Opis B. Jasir Arafat.
 Opis C. Nelson Mandela.

Zadanie 129.**Poprawna odpowiedź**

Malala Yousafzai – 3,
 Tawakkul Karman – 1.

Zadanie 132.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tylko tekst B. odnosi się do pomocy rozwojowej. Pomoc rozwojowa to wsparcie mające na celu zniwelowanie różnic w poziomie rozwoju, a nie, jak w przypadku pomocy humanitarnej, ochronę życia w sytuacji klęsk i katastrof. W tekście B przedstawione są działania nakierowane na szkolenie, w pozostałych zaś – na doraźną pomoc.

Zadanie 133.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Alterglobaliści.

Uzasadnienie, np.:

- Alterglobaliści sprzeciwiają się wyzyskowi ekonomicznemu państw globalnego Południa, założeniom neoliberalizmu i marginalizacji lokalnych wspólnot. Powstanie w meksykańskim stanie Chiapas (zorganizowane przez Zapatystowską Armię Wyzwolenia Narodowego) stało się symbolem walki w imię wymienionych idei.
- Uliczne demonstracje w Seattle podczas szczytu WTO (Światowa Organizacja Handlu) stały się jednym z najważniejszych wydarzeń w historii tego ruchu.
- Światowe Forum Społeczne, czyli anty-Davos to demonstracje alterglobalistów konkurencyjne wobec Światowego Forum Ekonomicznego odbywającego się w szwajcarskim Davos (organizowane są od 2001 roku).

Zadanie 134.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Jest to gazociąg Nord Stream, który omija terytorium Polski oraz Polską Wyłączną Strefę Ekonomiczną, a więc możliwe jest odcięcie Polski od dostaw gazu bez utraty odbiorców rosyjskiego gazu na zachodzie Europy.

Zadanie 135.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nazwa państwa: USA (Stany Zjednoczone).

Poruszone kwestie:

- Polacy wciąż muszą ubiegać się o wizy do USA, chociaż polskie władze starają się o ich zniesienie.
- Istnieje podejrzenie, że z inicjatywy USA na terenie Polski przetrzymywano i torturowano ludzi oskarżonych o terroryzm.

Zadanie 136.

136.1.

Poprawna odpowiedź

Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

136.2.

Poprawna odpowiedź

Unia Europejska.

Zadanie 137.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Opis A. Arbitraż.

Opis B. Koncyliacja.

Opis C. Dobre usługi.

Zadanie 138.

Przykład poprawnej odpowiedzi

A – wielobiegunowy.

C – jednobiegunowy.

Zadanie 139.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Fair trade nie jest formą pomocy charytatywnej. To alternatywny model handlu, budowanie trwałych, bezpośrednich relacji między lokalnymi wytwórcami z ubogich państw globalnego Południa a konsumentami żyjącymi w państwach Północy. Idea fair trade wykorzystuje podejście rynkowe (równorzędne).

Zadanie 140.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Autorzy obu źródeł zwracają uwagę na problem wymierania zwierząt spowodowanego ingerencją człowieka w ich naturalne środowisko. Zarówno w tekście, jak i na ilustracji widoczna jest utrata naturalnych siedlisk przez zwierzęta. Na rysunku widzimy dwa misie rozdzielone drogą często uczęszczaną przez samochody, co powoduje dodatkowo emisję zanieczyszczeń. Ingerencja człowieka utrudnia rozmnażanie się zwierząt, które nie są w stanie dostosować się do nowych, obcych im warunków.

Zadanie 141.**Poprawna odpowiedź**

Chorwacja, Słowenia, Bośnia i Hercegowina, Macedonia (FYROM)

Zadanie 142.**142.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nazwa państwa: Sudan.

Rodzaj inicjatywy: misja pokojowa/ misja humanitarna (UNAMID Hybrydowa Operacja Unii Afrykańskiej i Narodów Zjednoczonych).

142.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Problemem tym jest nieskuteczność misji pokojowych. Ich główny cel to ochrona ludności cywilnej, dostarczenie pomocy humanitarnej, porozumień pokojowych, wspieranie przemian politycznych, społecznych, ochrona praw człowieka. Na rysunku ludność cywilna oczekuje szybkich i skutecznych działań podjętych w ramach pomocy. Z tym jednak są problemy.

Zadanie 143.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Nie jest to przykład arbitrażu, jako że spór nie został rozstrzygnięty przez wybranych arbitrów, a państwa trzecie podjęły się pośrednictwa w sporze i przygotowały plan pokojowy, który miał stanowić podstawę porozumienia.

Zadanie 144.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Wydatki na wojskowość w 1988 roku zostały zaprezentowane w tabeli 2. Mamy w niej ukazany typowy ład dwubiegunowy, gdzie różnica w wydatkach między mocarstwami (USA i ZSRR) nie jest znacząca – wydawały odpowiednio 293mld USD i 246 mld USD. Widać także wyraźną ich przewagę nad pozostałymi państwami (następna w kolejności Francja ma wydatki o blisko 210 mld mniejsze od ZSRR). Tabela 1 musi prezentować okres późniejszy – ze względu na przewagę USA nad pozostałymi krajami i brak w zestawieniu ZSRR.

Zadanie 145.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Pomoc dla Afryki jest nieskuteczna, ponieważ znaczna część pieniędzy, które są przekazywane w ramach pomocy, co roku znika w kieszeniach skorumpowanych elit. W tle głowy mężczyzny ukazanego na rysunku widać kształt kontynentu afrykańskiego – symbolizującego biedne Południe. Usta postaci są zamknięte kłódką z napisem *korupcja*, co świadczy o patologii władz i elit. Pieniądze znajdujące się na stoliku są efektem pomocy ze strony bogatej Północy, ale jest ona nieskuteczna, bo znika w kieszeniach elit. Otrzymane sumy są wydawane na ich potrzeby, a nie na potrzeby ludności, o czym świadczą liczne kości ludzkie w tle rysunku.

Zadanie 146.

146.1.

Poprawna odpowiedź

Ład wielobiegunowy.

146.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Zależność między deklarowanym zainteresowaniem polityką a zgodą z oceną autora (kilka mocarstw będzie miało wpływ na politykę światową) jest wprost proporcjonalna. Odpowiedź tę wybierało 10% respondentów deklarujących żadne zainteresowanie polityką, 23% – niewielkie, 37% – średnie i 51% – duże lub bardzo duże. Zatem im większe zainteresowanie polityką, tym częstsza opinia zgodna z tą wyrażoną w tekście.

Zadanie 147.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nie, krytyka nie dotyczy do pomocy humanitarnej. Ta jest skierowana przede wszystkim do ludności cywilnej, która w wyniku kataklizmów naturalnych lub konfliktów zbrojnych znalazła się w trudnej sytuacji życiowej. Autor tekstu odnosi się do pożyczek, niecelowych kredytów przekazywanych państwom Afryki.

Zadanie 148.

148.1.

Poprawna odpowiedź

Ukraina.

148.2.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Bezpośrednio po przystąpieniu Polski do NATO zauważalnie (o ok. 20 punktów procentowych) poprawiło się poczucie, że zagrożenie dla bezpieczeństwa niepodległości Polski nie istnieje, zaś o kilkanaście punktów procentowych zmniejszył się odsetek respondentów uważających, że istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski.

Zadanie 149.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Działalność organizacji terrorystycznych wpływa na poziom zagrożenia terroryzmem. Jest to widoczne w przypadku Nigerii (działalność Boko Haram), Iraku i Syrii (ISIL) oraz Afganistanu i Pakistanu (Taliban, Al-Qa'ida).

Zadanie 150.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Alterglobaliści sprzeciwiają się wyzyskowi ekonomicznemu państw ubogiego Południa i założeniom neoliberalizmu, który według nich ma niszczący wpływ na życie najbiedniejszych na całym świecie. Główną ideą Sprawiedliwego Handlu jest upodmiotowienie i wspieranie lokalnych producentów, a tym samym niwelowanie różnic ekonomicznych pomiędzy bogatą Północą i biednym Południem. Dążenia alterglobalistów i twórców idei Sprawiedliwego Handlu są więc ze sobą zbieżne.

Zadanie 151.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak, polityka USA wobec Europy Środkowo-Wschodniej po 2009 roku znalazła swoje odbicie w nastrojach panujących wśród mieszkańców większości państw tego regionu. W latach 2009–2012 Obama odsunął w swoich planach tę część Europy na dalszy plan (i zapowiedział „nowe otwarcie” w relacjach z Rosją). W tym samym czasie aprobata dla polityki międzynarodowej USA zmalała w Bułgarii z 72% do 51%, na Słowacji – z 71% do 55% i w Polsce – z 55% do 49 procent. Wzrosła tylko w Rumunii – z 58% do 66%.

Zadanie 152.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Fotografia obrazuje pomoc rozwojową, której celem jest zniwelowanie różnic w poziomie rozwoju na świecie poprzez podniesienie jakości życia. Podniesienie poziomu oświaty jest jednym z jej elementów – a zdjęcie przedstawia prowizoryczną szkołę (tablicę szkolną, ławki, ławy oraz młodzież).

Zadanie 153.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Autor zwraca uwagę na znaczne dysproporcje rozwojowe między państwami bogatej Północy i biednego Południa. Te nierówności generują konflikt; mniejszość na Północy skupia większość bogactw świata.

Zadanie 154.**Poprawna odpowiedź**

Łotwa – nr 3.
Bułgaria – nr 6.
Turcja – nr 7.

Zadanie 155.**Poprawna odpowiedź**

Rada Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Zadanie 156.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Nazwa organizacji: Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

Cele: pomoc zwaśnionym stronom konfliktu w osiągnięciu rozejmu i pokoju, zbieranie informacji o sytuacji mniejszości narodowych w rejonie konfliktu, zmniejszanie napięć, wsparcie pokoju, stabilności i bezpieczeństwa.

Zadanie 157.

Poprawna odpowiedź

Opis A. Światowa Organizacja Zdrowia.

Opis B. Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa.

Zadanie 158.

Poprawna odpowiedź

Rada Gospodarcza i Społeczna Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Zadanie 159.

Poprawna odpowiedź

Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci.

Zadanie 160.

Poprawna odpowiedź

1. Winston Churchill.
2. Alcide de Gasperi.
3. Konrad Adenauer.

Zadanie 161.

Poprawna odpowiedź

Procedura konsultacji.

Zadanie 162.

Poprawna odpowiedź

Nazwa traktatu: Traktat z Lizbony (Traktat lizboński).

Nazwa rozwiązania: Europejska Inicjatywa Obywatelska.

Zadanie 163.

Poprawna odpowiedź

- A. pomocniczości (subsydiarności).
- B. 1993.
- C. Maastricht.

Zadanie 164.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Trzy spośród: fluoryt, metale ziem rzadkich, magnez, ind, kobalt. Surowce te są istotne dla gospodarki UE, pojawiają się zagrożenia ich dostaw (zostały zamieszczone w prawej górnej ćwiartce wykresu) oraz wiemy, że istnieją małe możliwości ich substytucji (bardzo wysoki współczynnik z tabeli).

Zadanie 165.**Poprawna odpowiedź**

- A. Bułgaria – 1,
- B. Szwajcaria – 2,
- C. Turcja – 6.

Zadanie 166.**Poprawna odpowiedź**

Rada (Unii Europejskiej).

Zadanie 167.**167.1.****Poprawna odpowiedź**

Rumunia → Serbia → Chorwacja → Węgry → Austria.

167.2.**Poprawna odpowiedź**

Kontrola graniczna nie będzie odbywać się na granicy między państwem B a państwem A.

Zadanie 168.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Przyczyna społeczna kryzysu UE to polityka migracyjna, która powoduje zdaniem Waltera Laqueura „przejmowanie Europy”, zamieszkiwanie w niej ludności wywodzącej się z byłych kolonii. Za przyczynę polityczno-wojskową uznaje on fakt braku istnienia ogólnoeuropejskich sił zbrojnych, zaś za ekonomiczną – uzależnienie od importu węglowodorów z Rosji i Bliskiego Wschodu.

Zadanie 169.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Mowa o traktacie z Lizbony. Parlamenti narodowe uzyskały upoważnienie do przeglądu proponowanych przepisów wchodzących w zakres kompetencji dzielonych między UE i jej państwa członkowskie; prawo do wydawania „uzasadnionych opinii”, jeżeli uznają one, że projekt aktu ustawodawczego UE nie jest zgodny z zasadą pomocniczości; prawo sprzeciwu parlamentu narodowego w momencie opracowywania projektów prawa unijnego (mogą odesłać wnioski do Komisji, jeśli uznają, że zasada pomocniczości nie jest zachowana); prawo do skierowania skargi na akt ustawodawczy do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (za pośrednictwem swojego państwa – jeśli uznają, że zasada pomocniczości nie jest przestrzegana).

Zadanie 172.

Poprawna odpowiedź

1, 3, 6, 8, 10, 11.

Zadanie 173.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Fragment tekstu dotyczy listu motywacyjnego. Istota listu motywacyjnego sprowadza się do przedstawienia wyselekcjonowanych informacji, dotyczących kwalifikacji i umiejętności przydatnych na określonym stanowisku pracy. Z przedstawionego fragmentu tekstu wynika, że dokument koncentruje się na doświadczeniach zawodowych kandydata związanych z pożądanym stanowiskiem pracy. Odwołuje się do konkretnego miejsca pracy i pracodawcy w kontekście posiadanych umiejętności.

Zadanie 174.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Wiara we własne siły.

Zadanie 175.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Praca w szarej strefie oznacza wiele negatywów – ta nielegalna sytuacja spowodowana wysokimi kosztami pracy powoduje dla pracownika m.in. brak ubezpieczenia zdrowotnego, brak odprowadzania składek na ubezpieczenie społeczne. Jednak pracownicy decydują się na takie rozwiązanie, bo dzięki temu zarabiają, nie muszą emigrować.

Zadanie 176.

Poprawna odpowiedź

Przychód – 1800 zł

Koszty – 180 zł

Dochód – 1620 zł.

Zadanie 177.

Poprawna odpowiedź

4, podatek od wartości dodanej (podatek VAT, podatek od towarów i usług).

Zadanie 178.

Poprawna odpowiedź

Kodeks cywilny.

Zadanie 179.**179.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Im większa liczba ludności w miastach, tym niższy zakres ubóstwa dochodowego.

179.2.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Wśród ludności wiejskiej ubóstwo związane z warunkami życia nie jest największe w gospodarstwach domowych utrzymujących się z pracy w rolnictwie. Na wsi wskaźnik ten wynosi 17,7, zaś w gospodarstwach domowych utrzymujących się z pracy w rolnictwie – 11,7. Muszą istnieć zatem kategorie ludności wiejskiej utrzymujące się z innych źródeł, u których wskaźnik ubóstwa warunków życia jest większy niż 11,7.

Zadanie 180.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Następstwem obniżki stóp procentowych może być niższe oprocentowanie lokat.

Zadanie 181.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Tak, na fotografii pokazane są różnorodne towary tego samego asortymentu (soki), różniące się opakowaniami, kolorami, ceną, wyprodukowane przez różnych konkurujących ze sobą producentów.

Zadanie 182.**Przykład poprawnej odpowiedzi**

Dodrukowanie pieniędzy jest jedną z metod przeciwdziałania kryzysowi gospodarczemu, ale jednocześnie może go pogłębić, ponieważ sprzyja zwiększeniu inflacji.

Zadanie 183.**183.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

Panu Michałowi przysługuje prawo do reklamacji, chociaż nie zachował paragonu. Świadczy o tym cytowane rozporządzenie (kupujący ma możliwość reklamacji w terminie 3 dni od dnia otwarcia opakowania w przypadku towaru paczkowanego) oraz wyrok sądu, który żądanie przedstawienia dowodu zakupu uznał za bezprawne.

183.2.**Poprawna odpowiedź**

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Zadanie 184.

Przykład poprawnej odpowiedzi

W obu państwach występuje zjawisko recesji gospodarczej. Świadczy o tym ujemna wartość wzrostu PKB (blisko -4% w Grecji i ponad -5% na Cyprze).

Zadanie 185.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Ponoszenie ciężarów (płacenie podatków) na rzecz państwa.

Zadanie 186.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Prezydent może w takiej sytuacji: 1) podpisać ustawę budżetową, 2) skierować ustawę budżetową do Trybunału Konstytucyjnego, 3) skrócić kadencję Sejmu RP.

Zadanie 187.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Ten organ to Najwyższa Izba Kontroli. Sejm RP podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia RM absolutorium po uprzednim zapoznaniu się z opinią NIK w sprawie przedłożonego sprawozdania z realizacji budżetu.

Zadanie 188.

Poprawna odpowiedź

Dotacje celowe.

Zadanie 189.

189.1.

Poprawna odpowiedź

Burmistrz.

189.2.

Poprawna odpowiedź

Regionalna Izba Obrachunkowa.

Zadanie 190.

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tak, ponad połowa badanych (56 procent) uważa, że Polska jest beneficjentem w Unii Europejskiej, czyli więcej pieniędzy otrzymuje, niż wpłaca do unijnego budżetu.

Zadanie 191.**Poprawna odpowiedź**

Fragment 1. Swobodny przepływ kapitału.

Fragment 2. Swobodny przepływ osób.

Zadanie 192.**Poprawna odpowiedź**

Europass-CV.

Zadanie 193.**193.1.****Przykład poprawnej odpowiedzi**

W porównaniu z innymi krajami, które wstąpiły do UE w 2004 r., Polska ma wyższy wskaźnik stopy bezrobocia wśród ludzi młodych niż w większości tych państw. W Polsce bezrobocie młodych kształtuje się na poziomie 27,5% proc. – prezentujemy się gorzej niż większość krajów, z którymi w 2004 r. wstępowaliśmy do UE (jedynie na Słowacji oraz na Węgrzech i Cyprze bezrobocie jest wyższe: wynosi odpowiednio 34,6% oraz po 28,4%). W pozostałych 6 państwach wskaźnik ten jest niższy niż w Polsce i wynosi od 12,1% na Malcie poprzez 17,4–21,1% w Estonii, Litwie, Czechach i Łotwie do 27,1% w Słowenii.

193.2.**Poprawna odpowiedź**

Niemcy, Austria.

Zadanie 194.**Przykładowa realizacja zadania**

Idea społeczeństwa obywatelskiego stanowi wzmocnienie i urzeczywistnienie prawa obywateli do uczestnictwa w życiu publicznym. Pojawia się pytanie: Czy proces powstawania społeczeństwa obywatelskiego w ostatnim półwieczu przebiegał tak samo w państwach demokratycznych i autorytarnych? Czy można mówić o uniwersalnej definicji tego społeczeństwa? Odpowiedź na te pytania jest złożona.

Istotą demokracji jest udział obywateli w sprawowaniu władzy. Wybory stanowią swoisty manifest woli suwerena. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego uznawane są za najlepsze podłoże rozwoju współczesnych demokracji. To w tych reżimach obywatel staje się dla władzy podmiotem. Z formalnego punktu widzenia prawa jednostki są pierwszorzędne wobec ogólnie rozumianego interesu państwa. Swobodnie – to jest, bez przeszkód prawnych, powstają organizacje społeczne. Obywatel staje się partnerem dla władzy państwowej. Może wyręczać ją w działaniu, np. niektóre zadania gminy mogą zostać powierzone organizacjom pozarządowym. Jest to, bez wątpienia, proces oddolny i naturalny. Władza tworzy tylko prawne ramy funkcjonowania inicjatyw obywateli – „pozwała działać” na określonych prawem zasadach. Wszystko to sprzyja kształtowaniu się pożądanym wartości społecznych, takich jak współpraca, solidarność, zaufanie. Społeczne doświadczenia są bezcenne. Kapitał społeczny pozwala państwu prowadzić realny dialog ze społeczeństwem, stanowi fundament identyfikacji jednostki z państwem.

Autorytaryzm w sferze sprawowania władzy nie dopuszcza alternatywnych rozwiązań społeczno-politycznych. Działalność społeczną można określić jako reglamentowaną przez władzę. Interesy państwa stają się priorytetowe. Władza nie znosi krytyki, a wolność w sferze politycznej traktuje jako bezpośrednie zagrożenie. W takich warunkach swobodna działalność inicjatyw obywatelskich nie jest możliwa. Społeczeństwo zmuszone jest organizować się wbrew władzy, często z narażeniem wolności czy życia. Wszelkie akty demonstracji niezadowolenia z polityki państwa są tłumione. Konsekwencją takiego modelu jest często społeczna niechęć do wspólnego działania i przekonanie o jego bezsensowności. Nie zawsze musi tak być, należy uważać na zbytne uproszczenia w podejściu do tematu. Działalność Solidarności w Polsce stanowi przykład wyłamania się ze schematu pożądanego przez władzę. Brak pluralizmu politycznego blokuje współrządzenie i współdecydowanie w państwie. W takim reżimie powstanie społeczeństwa obywatelskiego jest ryzykowne, ale to nie oznacza, że niemożliwe.

Uważam, że społeczeństwo obywatelskie w demokracji i w autorytaryzmie różni przede wszystkim cel działania. W demokracji aktywni obywatele działają obok władzy, w autorytaryzmie – przeciwko niej. Za symbol społeczeństwa obywatelskiego autorytarnej Polski można uznać Lecha Wałęsę, który został przywódcą strajku w Stoczni Gdańskiej. Ponadto, można wyróżnić typowe działania społeczeństwa obywatelskiego w każdym z omawianych typów państw. Demokracja to przede wszystkim procedura. Państwo prawa zabezpiecza obywatelską strefę swobodnego działania oraz daje gwarancję przestrzegania prawa. Dotyczy to zwłaszcza organów władzy państwowej. Obywatele działają w zinstytucjonalizowanych formach, których mechanizmy zdolne są do reprodukcji. Autorytaryzm odróżnia się brakiem procedur, przez to jest nieprzewidywalny. Tutaj dominujące znaczenie przypisać należy konkretnemu państwu – jego polityce i swoistej tolerancji wobec obywatelskich inicjatyw. W zależności od analizowanego państwa można wskazać różne drogi dochodzenia do społeczeństwa obywatelskiego.

Jakie są konsekwencje tak odmiennych procesów powstawania społeczeństwa obywatelskiego? Demokracje skonsolidowane cechują się dość dużym odsetkiem aktywnych obywateli. Przekłada się to wprost np. na frekwencję wyborczą czy liczbę organizacji tzw. trzeciego sektora w państwie. Wpływ wielu różnorodnych podmiotów na sprawowanie władzy wzmacnia jej akceptację wśród obywateli. Poczucie sprawstwa pozytywnie motywuje do działania. O dużej roli stowarzyszeń i organizacji w państwie pisał w XIX wieku Alexis de Tocqueville w pracy „O demokracji w Ameryce”.

Na potwierdzenie mojej tezy przywołam ponownie przykład Polski. Według źródła 2. poczucie wpływu na sprawy kraju wydaje się znikome – w 1992 roku tylko 7% badanych odpowiedziało twierdząco na pytanie, czy mają wpływ na sprawy kraju. W roku 2013 wartość ta wzrosła do 19%. Taka postawa może być konsekwencją funkcjonowania w autorytaryzmie przez kilka pokoleń. A gdy odwołamy się wojen światowych oraz zaborów, okaże się, że wzorzec walki i kontestowania porządku prawnego jest zakorzeniony bardzo głęboko. Być może jest to jedna z przyczyn społecznej akceptacji i przyzwolenia na nieprzestrzeganie prawa w Polsce, np. omijanie płacenia podatków.

Podsumowując, należy stwierdzić, że charakterystyka społeczeństwa obywatelskiego musi uwzględniać miejsce i czas oraz dane państwo. Nie ma jednej uniwersalnej definicji społeczeństwa obywatelskiego. Elementem łączącym powstawanie społeczeństwa obywatelskiego w demokracji i autorytaryzmie jest fakt, że jest to inicjatywa oddolna – obywatelska właśnie, która przynosi pozytywne wzorce uczestnictwa społeczno-politycznego. Fakt powstania społeczeństwa obywatelskiego w opozycji do władzy może rodzić niekorzystne skutki na przyszłość. Do największych zaliczyłbym brak chęci angażowania się w sprawy

kraju, co przekłada się na funkcjonowanie podziału MY (społeczeństwo) – ONI (władza). Tymczasem demokracja to uczestnictwo. Uważam, że jednym ze współczesnych wskaźników jakości demokracji jest liczba organizacji pozarządowych (np. fundacji, stowarzyszeń) przypadających na jednego mieszkańca. Świadczy ona o zaangażowaniu obywateli w sprawy ogółu bez konieczności stymulacji ze strony państwa.

Zadanie 195.

Przykładowa realizacja zadania

Na świecie występują dwa podstawowe modele systemu medialnego odnoszące się do charakteru nadawców w nim działających. Pierwszy z nich, tzw. rynkowy, charakteryzuje się istnieniem tylko nadawców prywatnych. Władza publiczna nie występuje w roli twórcy przekazu informacyjnego, a jedynie reguluje rynek mediów i stoi na straży ich wolności. W drugim modelu, tzw. dualnym, obok nadawców prywatnych funkcjonują nadawcy publiczni. Pierwszy model charakterystyczny jest dla Stanów Zjednoczonych, drugi występuje w większości krajów europejskich. Polska również przyjęła model dualny.

Każdy z tych typów systemu medialnego ma swoje wady i zalety. Zaletą systemu dualnego, charakterystycznego dla Polski, jest zwiększenie konkurencji i pluralizmu na rynku mediów. Koszty wejścia na rynek medialny nowych podmiotów są bowiem bardzo wysokie, co utrudnia faktyczny pluralizm w tym sektorze. Z tego powodu istnienie nadawców publicznych zwiększa spektrum dostępnych informacji. Pluralizm jest tu zaś szczególnie ważny, skoro informacja kształtuje postawy i zachowania obywateli. Z tego powodu możliwość istnienia jeszcze jednego nadawcy (w tym wypadku publicznego) może być dużym atutem. W Polsce na rynku telewizyjnym konkurencja między prywatnymi podmiotami jest niewielka, gdyż ogólnopolskimi stacjami dostępnymi bezpłatnie, bez konieczności wykupywania specjalnych urządzeń, są jedynie TVN i Polsat. Pamiętać również należy, że nadawcy prywatni są z reguły bliżsi klasie średniej (ze względu na reklamodawców), co i tak ogranicza charakter przekazywanych informacji.

Nadawcy prywatni, nastawieni na zyski, mogą nie być zainteresowani emitowaniem programów niszowych, ale prezentujących wysoką wartość kulturalną. Media publiczne mogą natomiast realizować tzw. misję publiczną, czyli nadawać programy o wysokiej wartości estetycznej, ale niezbyt chętnie oglądane. W ten sposób mogą kształtować pożądane postawy społeczne. Media publiczne mogą również transmitować programy kulturalne mniejszości narodowych, czym nie będą zainteresowani nadawcy komercyjni. W Polsce mniejszości narodowe i etniczne mają dostęp do radia i telewizji publicznej, dzięki czemu mogą propagować własną kulturę. Także Polacy mieszkający za granicą mogą mieć dostęp do języka i kultury polskiej dzięki programom kulturalnym i edukacyjnym, czym niekoniecznie mogą być zainteresowani nastawieni na zysk nadawcy komercyjni.

Zaletą istnienia mediów publicznych jest również większa dostępność do nich instytucji publicznych, co może ułatwić nadawanie komunikatów ważnych społecznie, ale mniej interesujących z punktu widzenia reklamodawców, np. orędzi prezydenta. W sytuacjach krytycznych (np. klęski żywiołowej) instytucje publiczne mają większą łatwość informowania obywateli. W ten sposób zwiększa się skala realizacji funkcji informacyjnej mediów, co zresztą widzimy na przykładzie źródła 2. – w wielu krajach media publiczne skupiają się na przekazie informacji (niestety nie w Polsce).

Oczywiście model dualny ma też swoje wady. Przykład Polski pokazuje, że niestety media publiczne bywają zawłaszczane przez ugrupowania rządzące. Wiele rządów próbowało wpływać na przekaz mediów publicznych, dokonując zmian w radach nadzorczych

i zarządach telewizji polskiej czy radia publicznego. Niezależność mediów i wolność słowa może być więc wypaczana w drodze politycznego obsadzania stanowisk w mediach publicznych.

Oczywiście drażliwą kwestią są również koszty funkcjonowania mediów publicznych, które ciążyą na obywatelach. Modele finansowania nadawców publicznych są różne, z reguły jednak ostatecznie to obywatel ponosi te koszty. W Polsce przyjęto opłatę abonamentową, z której pokrywane jest funkcjonowanie mediów publicznych (źródło 3). Są także inne źródła dochodów telewizji i radia publicznego, jednak to jest najbardziej zauważalne. Abonament radiowo-telewizyjny jest przy tym w Polsce słabo ścigalny.

W mojej opinii jednak istnienie modelu dualnego ma więcej zalet niż wad i być może z tego powodu w większości państw europejskich obok nadawców prywatnych funkcjonują także publiczni. Wiele wad modelu dualnego jest efektem patologii, które można próbować ograniczyć, a nie zakorzenionych w samym modelu dysfunkcji. Dobrym przykładem tego, jak sprawnie, a przy tym interesująco działać mogą nadawcy publiczni, jest Wielka Brytania, z BBC na czele.

Zadanie 196.

Przykładowa realizacja zadania

Rozkwit liberalizmu i konserwatyzmu przypada na wiek XIX. W poglądach głoszonych przez myślicieli obydwu doktryn można zauważyć różnice dotyczące jednostki, jej pozycji w społeczeństwie oraz wizji państwa.

W liberalizmie u podstaw spojrzenia na te kwestie leży idea indywidualizmu oraz wolności uznawanej za nadrzędną wartość. Przedstawiciele liberalizmu zwracali uwagę na prawa przysługujące jednostce wynikające z tych właśnie idei. Wolność stanowiła dla nich podstawę funkcjonowania jednostki w społeczeństwie. Klasycy liberalizmu uznawali wolność słowa, swobodę wyrażania myśli, wolność zrzeszania się za nienaruszalne prawa przysługujące człowiekowi. Postulowali także prawo do własności i wolność w sferze gospodarczej. Przedstawiciele konserwatyzmu odmiennie niż liberałowie postrzegali jednostkę, jej rolę oraz miejsce w społeczeństwie. Wskazywali na słabość charakteryzującą naturę człowieka. Uważali, że człowiek jest niedoskonały. Dostrzegali skłonność jednostki do zła, która ich zdaniem uzasadnia konieczność istnienia silnej władzy i potrzebę odwoływania się do autorytetów wskazujących właściwy sposób postępowania. Podobnie jak liberałowie, konserwatyści za istotne uznawali prawo do własności prywatnej.

Liberałowie byli przekonani o nadrzędności jednostki wobec społeczeństwa. Według nich społeczeństwo składa się z autonomicznych jednostek. Akceptowali pluralistyczny charakter społeczeństwa i jego różnicowanie. Konserwatyści negowali charakterystyczną dla liberalizmu nadrzędność jednostki wobec społeczeństwa i poddawali krytyce ideę autonomii jednostki. Według przedstawicieli konserwatyzmu społeczeństwo ma hierarchiczną budowę i stanowi organiczną całość złożoną z różnorodnych grup i wspólnot, wśród których szczególną rolę w zachowaniu i utrwalaniu tradycyjnych wartości, kształtowaniu więzi czy wychowaniu człowieka przypisywali rodzinie. Uważali, że jednostka, będąc częścią społeczeństwa, powinna nie tylko realizować obowiązki wynikające z zajmowanej pozycji społecznej, ale także korzystać z przysługujących jej praw.

W poglądach na temat państwa można dostrzec różnice nawet wśród przedstawicieli wymienionych nurtów liberalizmu. Rolą państwa, według liberałów, jest zagwarantowanie bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego. Liberałowie postulują między innymi zasadę

podziału władzy, suwerenności narodu i gwarancje praw człowieka. Istotne znaczenie ma dla nich określenie przez prawo granic władzy państwowej. Klasycy liberalizmu byli zwolennikami państwa minimalnego o ograniczonym zakresie uprawnień. Stąd koncepcja państwa „stróża nocnego”. Głosili również hasło leseferyzmu i sprzeciwiali się ingerencji państwa w życie gospodarcze. Natomiast zwolennicy liberalizmu socjalnego opowiadali się za koncepcją państwa dobrobytu oraz dopuszczali możliwość interwencji państwa w mechanizmy wolnego rynku. Tę wizję państwa i jego wpływ na życie gospodarcze poddali krytyce neoliberalowie, według których gospodarka powinna funkcjonować na zasadach wolnego rynku. Z kolei przedstawiciele konserwatyzmu opowiadają się za koncepcją silnego państwa i ideą silnej władzy. Głoszą zasadę rządów prawa. Za cel państwa uznają ochronę istniejącego ładu społecznego i troskę o harmonijny rozwój społeczeństwa. Są przeciwnikami gwałtownych zmian, których następstwem może być zniszczenie ustalonego porządku społecznego i tradycyjnych więzi.

Porównując założenia liberalizmu i konserwatyzmu, należy zwrócić uwagę na odmienne wartości stanowiące podstawę głoszonych poglądów. W doktrynie liberalnej, wewnątrznie zróżnicowanej, są nimi wolność i indywidualizm. Konserwatyzm za istotne uznaje tradycję, rodzinę, hierarchię. Różnice dotyczą także koncepcji jednostki, idei społeczeństwa czy wizji państwa. Pomimo tych różnic w rozważaniach współczesnych przedstawicieli obydwu doktryn można dostrzec pewne podobieństwa w odniesieniu do zasad ustrojowych i rozwiązań o charakterze gospodarczym.

Zadanie 197.

Przykładowa realizacja zadania

Partie od XIX wieku odgrywają kluczową rolę w życiu politycznym państw demokratycznych, kształtując opinię publiczną, organizując społeczeństwo wokół różnorodnych doktryn politycznych, sprawując władzę lub stanowiąc w stosunku do władzy opozycję polityczną. Fundamentem ustroju demokratycznego państwa jest wolność tworzenia partii politycznych i pluralizm ideologiczny. Rolę i funkcje partii politycznych w państwach demokratycznych można zilustrować, odwołując się do podstaw prawnych i rzeczywistości politycznej III Rzeczypospolitej Polskiej.

System partyjny w Polsce kształtują przepisy Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. i ustawy o partiach politycznych. W świetle polskiego prawa partia polityczna to dobrowolna organizacja, której celem jest udział w życiu publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa oraz sprawowanie władzy. Konstytucja gwarantuje wolność tworzenia i działania partii politycznych. Jawność struktur partyjnych i źródeł finansowania, wybory jako sposób powoływania władz oraz przyjmowanie uchwał poprzez głosowanie wynikają z fundamentalnych zasad demokracji. Cele i działalność partii politycznych w Polsce muszą być zgodne z Konstytucją, czego gwarantem jest Trybunał Konstytucyjny. Obowiązująca Konstytucja zakazuje tworzenia partii odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszyzmu i komunizmu.

Podstawowym instrumentem służącym realizacji celów partii politycznych w państwie demokratycznym jest udział w wyborach i walka o zapewnienie sobie reprezentacji w organach władzy zarówno na szczeblu centralnym, jak i w samorządzie lokalnym. Polskie partie polityczne mają swoje reprezentacje zarówno w Sejmie RP, Senacie RP, sejmikach województwa, radach gminy i powiatu, jak i w Parlamencie Europejskim. W systemach parlamentarno-gabinetowych sukces wyborczy odniesiony w wyborach parlamentarnych

przekłada się na możliwość stworzenia rządu przez zwycięskie ugrupowanie polityczne, jak to ma miejsce w systemach dwupartyjnych (np. w Wielkiej Brytanii), lub koalicję utworzoną przez kilka partii, jak to się dzieje w systemach wielopartyjnych (np. do niedawna w Polsce). Partie polityczne organizują również elektorat w wyborach głowy państwa (tak jest w państwach republikańskich, zwłaszcza tych, w których pozycja prezydenta jest kluczowa dla systemu politycznego, np. w USA czy we Francji). W przypadku Polski dotyczy to również wyborów do samorządowych organów wykonawczych (wójtów, burmistrzów, prezydentów).

Drugim po kształtowaniu polityki władz publicznych celem działania partii jest kształtowanie opinii publicznej. Liderzy partii uczestniczą w debacie publicznej, np. organizując konferencje prasowe, prezentując swoje stanowiska w programach telewizyjnych i radiowych. Ważnym instrumentem kształtowania opinii publicznej są również manifestacje i inne zgromadzenia, które służą nie tylko partiom opozycyjnym, ale również partiom rządzącym, np. do wyrażania jedności z polityką rządu, poparcia dla określonych idei czy działań. Sprawnemu działaniu partii i budowaniu szerokiego poparcia społecznego służą nie tylko media, ale również tworzenie struktur terenowych, czy organizowanie tzw. młodzieżówek. W państwach demokratycznych dla osiągnięcia celów politycznych i społeczno-ekonomicznych partie współpracują z innymi organizacjami takimi jak związki zawodowe, fundacje czy stowarzyszenia.

Chociaż wielokrotnie w debacie publicznej w Polsce rola partii bywała podważana, obserwowane są symptomy kryzysu zaufania do partii i polityków, uważam, że partie stanowią nadal najskuteczniejszą formę społecznego oddziaływania na władzę i uczestnictwa społeczeństwa w życiu publicznym. Podobnie jest w innych państwach demokratycznych.

Z samej istoty państwa totalitarnego wynika odmiennosc celów i funkcji działających w nim partii w stosunku do partii funkcjonujących w państwie demokratycznym. System władzy, w którym państwo dąży do kontrolowania wszystkich obszarów życia swoich obywateli, uczynił z partii politycznej jedno z kluczowych narzędzi zniewolenia społeczeństwa i manipulacji nim. Reżimy totalitarne (np. w ZSRR, w III Rzeszy, czy współcześnie w Korei Północnej) są systemami monopartyjnymi (lub systemami partii hegemonicznej): zazwyczaj jest to jedna partia i jeden wódz – przywódca narodu i partii jednocześnie. Pluralizm ideowy zostaje zastąpiony jedną ideologią i powszechną indoktrynacją społeczeństwa, w której przynależność do partii ma znaczenie podstawowe. Jedność szeregów, zakaz działalności frakcyjnej wykluczają z życia partyjnego wszelkie mechanizmy demokratyczne – dotyczy to zarówno wyboru władz, jak i podejmowania innych decyzji, np. programowych. Partie polityczne w państwach totalitarnych, takie jak NSDAP czy KPZR, to struktury ściśle zhierarchizowane, oparte na terrorze i inwigilacji. Przynależność do nich była obowiązkowa lub stanowiła warunek konieczny do uzyskania pracy i pełnienia jakichkolwiek funkcji publicznych. Takie cechy miała i podobną rolę pełniła w okresie PRL-u Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, chociaż w Polsce w przeciwieństwie do większości państw bloku radzieckiego zachowano pozory wielopartyjności. PZPR stworzyła alternatywne struktury administracyjne w państwie. Sekretarze partyjni mieli o wiele więcej faktycznych uprawnień niż organy państwa.

Ilustracją problemu funkcjonowania partii w systemach niedemokratycznych może być sytuacja we współczesnych państwach Europy Wschodniej, takich jak Rosja, Białoruś, których systemy polityczne odbiegają od zachodnioeuropejskich standardów demokratycznych. W państwach tych, podobnie jak w demokracjach zachodnich, scena polityczna jest wielopodmiotowa, obowiązuje zasada ideologicznej różnorodności, a wybory i głosowanie stanowią formalne mechanizmy kreowania przywódców i podejmowania

decyzji. Cechą charakterystyczną funkcjonowania partii politycznych jest jednak silna idea wodzostwa, budowanie partii wokół liderów, często związanych z dawnym systemem komunistycznym i poprzednim systemem władzy. Charakterystycznym elementem systemu jest funkcjonowanie tzw. *partii władzy* tworzonych jako aktualne zaplecze polityczne dla funkcjonującego prezydenta (tak jest np. w Rosji) lub rządu. Główny cel partii to stabilizacja systemu władzy i skupianie społeczeństwa wokół przywódcy. Budowaniu pozycji *partii władzy* służą fałszerstwa wyborcze i zastraszanie opozycji politycznej.

W państwach demokratycznych partia to pośrednik pomiędzy państwem a społeczeństwem, organizacja aspirująca do reprezentowania i obrony politycznych interesów określonych grup społecznych, forma partycypacji politycznej obywateli. W państwach niedemokratycznych partie koncentrują swoją działalność głównie na wypełnianiu funkcji wyborczych, kreowaniu oligarchicznych elit, pozycji przywódcy. Skrajnym przykładem jest funkcjonowanie partii politycznych w państwach totalitarnych, w których partia staje się narzędziem zniewolenia mas i utrwalania idei wodzostwa, narzędziem w rękach wszechmocnego państwa, a nie aktywnego politycznie społeczeństwa.

Zadanie 198.

Przykładowa realizacja zadania

Opisana w tekście sytuacja, w której Francja chce za pomocą ustawy zakazać wyrażania swojego światopoglądu (dokładniej – swojej religii) za pomocą stroju lub innych symboli, jest moim zdaniem niezgodna z prawnymi unormowaniami zawartymi w dokumentach międzynarodowych.

Na początku należy stwierdzić, że prawa i wolności osobiste są prawami podstawowymi i fundamentalnymi. Mają charakter przyrodzony, powszechny i niezbywalny, to znaczy przynależą każdemu człowiekowi, bez względu na okoliczności – rasę, płeć, wiek, status społeczny, wyznanie czy poglądy polityczne. Wśród tych praw, należących do I generacji praw człowieka, znajdują się również te dotyczące wolności światopoglądu, to jest wolności myśli, sumienia i wyznania oraz wolności do wyrażania swoich poglądów. Zapisy, które mają za zadanie chronić te wolności zawarte są w wielu dokumentach i były one wypracowywane na forum międzynarodowym, szczególnie po II wojnie światowej. Podstawowym dokumentem, będącym wzorem katalogu praw człowieka, jest Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, uchwalona 10 grudnia 1948 roku rezolucją Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych. Zawiera ona wszystkie prawa człowieka I generacji, czyli te najbardziej podstawowe, które od stosującego je państwa wymagają tylko powstrzymania się od pewnych posunięć (a nie na przykład konkretnych nakładów finansowych, jak prawa II generacji). Podkreśla również, że wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi.

Inne dokumenty międzynarodowe, które zawierają te prawa, a które mają już moc wiążącą (tej Deklaracja nie miała), to między innymi Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z roku 1950 (źródło 2), zawarta pod egidą Rady Europy, oraz Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych, zawarty w 1966 roku, który został wypracowany w ramach ONZ. Francja ratyfikowała oba te dokumenty, które mówią wprost, że wolność wyrażania swoich poglądów, jak również religii, jest podstawowym prawem każdego człowieka, a poszanowanie tego prawa jest obowiązkiem każdego państwa. Francja również powinna się do tego stosować. W tekście mamy za to sytuację, w której próbuje się administracyjnie narzucić rozwiązanie wprost przeczące tym podstawowym wolnościom.

Z drugiej strony Francja ma długą tradycję rozdzielenia państwa od kościoła, która nie realizuje się we współpracy między tymi podmiotami, ale w pełnym rozdziale, w laickości państwa. Trzeba podkreślić, że zamieszki, które ogarnęły Francję w 2005 roku, czy też atak terrorystyczny na redakcję gazety „Charlie Hebdo” w styczniu 2015 roku pokazują, że problem ekstremizmu religijnego nadal istnieje i daje niektórym powody, aby obawiać się wszelkich przejawów religijności. Jednym ze skutków takich wydarzeń jest przyzwolenie społeczne na uregulowania, które godzą w wolność wyznania i wyrażania swojego światopoglądu. Dodatkowo niektóre prawicowe środowiska polityczne (na przykład Front Narodowy) podgrzewają nastroje antyimigranckie i antyislamskie dla zbitcia swojego kapitału politycznego. Współcześnie Francja stała się domem dla dużej grupy migrantów, przede wszystkim z muzułmańskich państw Afryki Północnej. W ostatnich latach coraz bardziej uwidacznia się problem z integracją tych grup – zamieszki w Paryżu oraz w kilku innych miastach w 2005 roku pokazały, że dotychczasowa polityka państwa w tym zakresie jest nieskuteczna. Migranci to głównie muzułmanie, którzy przybyli do Francji w nadziei na lepsze życie i na to, że ich podstawowe prawa będą w państwie demokratycznym przestrzegane.

Ponadto nawet w przytoczonych przeze mnie dokumentach międzynarodowych jest zastrzeżenie, że wolności obywatelskie mogą zostać ograniczone właśnie w takich przypadkach, kiedy zagrożone jest bezpieczeństwo i porządek publiczny. Jednak moim zdaniem w przypadku Francji idzie to o krok dalej – państwo nie tylko jest neutralne światopoglądowo i świeckie, ale jak widzimy w tekście, próbuje zwalczać publiczne przejawy wyrażania swojej religii. W mojej opinii kobieta w burce czy z krzyżykiem na łańcuszku, która chce studiować na uniwersytecie, nie jest zagrożeniem dla bezpieczeństwa i taki zakaz nie jest wyrazem realnej potrzeby, ale złamaniem podstawowego prawa człowieka, jakim jest wolność wyznania i prawo do publicznego uzewnętrzniania swojej religii. Zatem jest to również niezgodne z Powszechną deklaracją praw człowieka, Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz innymi dokumentami międzynarodowymi, dotyczącymi praw człowieka.

Zadanie 199.

Przykładowa realizacja zadania

Podjmując temat praw oskarżonego, należałoby na początek zastanowić się nad definicją słowa „oskarżony”. Według prawa karnego jest to człowiek, którego postawiono w stan oskarżenia w wyniku złożenia aktu oskarżenia. Pod określeniem „prawa oskarżonego” kryją się pewne udogodnienia i zabezpieczenia, jakie państwo zapewnia oskarżonemu w procesie karnym. Co warto podkreślić, uprawnienia te muszą być uregulowane w przepisach prawa, i to nie jedynie karnego. Dla ich określenia należy sięgać do innych gałęzi prawa, przede wszystkim do prawa konstytucyjnego, a także międzynarodowego (m.in. do umów międzynarodowych). Można również powiedzieć, że te uprawnienia są odbiciem obowiązków, jakie ciążyą wobec oskarżonego na organach państwa. To właśnie one mają za zadanie zapewnić oskarżonemu realizację jego praw, przysługujących mu na podstawie przepisów prawnych.

Znając już definicje, należy wskazać i omówić poszczególne uprawnienia oskarżonego. Na gruncie polskiego prawa powinniśmy ich szukać przede wszystkim w Kodeksie postępowania karnego, ale także sięgać do innych źródeł. Podstawowym prawem oskarżonego jest prawo do informacji, o co właściwie się go oskarża. Umożliwia mu to należyte ustosunkowanie się do aktu oskarżenia, na który przecież może odpowiedzieć i przygotować się do obrony. Zasadzie należytego poinformowania służy również obowiązek

dopełnienia wymogów formalnych aktu oskarżenia, czyli wniesienie go na piśmie, wskazanie podstaw prawnych itd.

Oskarżony ma prawo do obrony, w tym do korzystania z pomocy obrońcy, którego może sobie wybrać. Może też złożyć do sądu wnioski o przyznanie obrońcy z urzędu, jeśli np. nie stać go na obrońcę z wyboru. Są też sytuacje, w których musi mieć obrońcę z urzędu: jeśli jest nieletni, głuchy, niemy lub gdy zachodzą uzasadnione wątpliwości co do jego poczytalności. Oskarżony przebywający w areszcie lub więzieniu ze swoim obrońcą może porozumiewać się bez obecności innych osób, jedynie w pewnych warunkach prokurator może zastrzec swoją obecność w takich sytuacjach. Poza tym, jeśli oskarżony jest cudzoziemcem i nie potrafi dostatecznie dobrze posługiwać się językiem polskim, powinien mieć zapewnioną pomoc tłumacza.

Uprawnieniom oskarżonego służy także zasada domniemania niewinności, co oznacza, że to organy ścigania muszą udowodnić jego winę, a on sam nie musi bez ich działania przedstawiać dowodów swojej niewinności. Podczas składania wyjaśnień w procesie oskarżonemu przysługuje możliwość odmowy tej czynności, jak również odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania bez konsekwencji. Wszelkie powstałe wątpliwości należy interpretować na jego korzyść.

Ponadto oskarżonemu przysługuje szereg uprawnień proceduralnych. Może on np. zadawać pytania świadkom, wnosić o wyłączenie jawności rozprawy w opisanych przez przepisy przypadkach, ma również dostęp do akt sprawy. Może także brać udział w czynnościach toczących się poza rozprawą. Oskarżony może także po zakończeniu sprawy w pierwszej instancji wnieść apelację, tj. dochodzić swoich praw w postępowaniu przed sądem wyższej instancji, co oczywiście następuje na warunkach określonych przepisami prawa.

Wydaje się więc, że prawo stwarza odpowiednie warunki do realizacji praw oskarżonego w procesie karnym. Należy jednak przyjąć założenie, że zazwyczaj jest to osoba, która na co dzień nie zajmuje się zawodowo działalnością związaną ze stosowaniem przepisów postępowania karnego i raczej nie zgłębia umów międzynarodowych dotyczących praw człowieka. Najczęściej kieruje się ona jedynie subiektywnym poczuciem elementarnej sprawiedliwości, które nakazuje działać w swojej sprawie. Rodzi się zatem pytanie, czy oskarżony może skutecznie odnaleźć się w gąszczu różnych przepisów, które mogą być mu pomocne. Zapewne zależy to za każdym razem od osobistych zdolności tej osoby, ale nie tylko. Otóż po stronie organów państwa, w tym sądu, leży obowiązek pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach oskarżonego. Odpowiednie organy w sposób przewidziany prawem informują o możliwościach działania w określonych sytuacjach, jak np. o wspomnianym wcześniej prawie do odmowy złożenia wyjaśnień, do możliwości powołania obrońcy, czy też o kwestiach natury proceduralnej, jaką niewątpliwie jest wskazanie organów, do których może się odwołać oskarżony, a także o terminach, w których należy dokonać danych czynności procesowych.

Tak więc strona oskarżona w procesie karnym ma szerokie możliwości dochodzenia swoich praw przed sądem. Samo istnienie przedstawionych przepisów jest solidną gwarancją realizacji praw oskarżonego. Przecież nasza ustawa zasadnicza – Konstytucja – formułuje zasadę państwa prawa, a więc państwa, które funkcjonuje na jasno i stosunkowo precyzyjnie określonych zasadach, których musi przestrzegać. Oczywiście trzeba pamiętać, że za organami państwa kryje się człowiek, który jest omylny, ale takie sytuacje również są przewidziane w przepisach. Ich prawidłowe zastosowanie jest warunkiem usunięcia uchybień i doprowadzenia w procesie do ustaleń, które w jak największym stopniu odpowiadają prawdzie, sprawiedliwości i prawom człowieka.

Zadanie 200.

Przykładowa realizacja zadania

W moim odczuciu Trybunał Konstytucyjny jest podstawowym gwarantem praworządności. Pełni on funkcję sądu konstytucyjnego stojącego na straży zgodności stanowionego prawa z konstytucją. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku i Ustawa o Trybunale Konstytucyjnym z 1985 roku określiły obowiązujące zadania Trybunału Konstytucyjnego.

Zgodnie z Konstytucją RP Trybunał Konstytucyjny jest organem władzy sądowniczej niezależnym od władzy ustawodawczej i wykonawczej. Trybunał Konstytucyjny składa się z niezawisłych 15 sędziów o najwyższych kompetencjach, wybieranych indywidualnie przez Sejm RP bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, na dziewięcioletnią kadencję. Kandydatów na członków Trybunału może proponować grupa 50 posłów i Prezydium Sejmu RP. Prezes i wiceprezes Trybunału powoływani są przez Prezydenta RP z kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Sędziowie są niezawisli, mają immunitet sędziowski, podlegają tylko Konstytucji. Nie mogą łączyć swojego urzędu z innymi stanowiskami oraz obowiązują ich zakaz przynależności do partii politycznej.

Podstawowym zadaniem Trybunału Konstytucyjnego jest kontrola zgodności norm prawnych z ustawą zasadniczą. Wyróżniamy dwie formy kontroli – prewencyjną i następczą. Prezydent RP może zwrócić się w trybie kontroli prewencyjnej do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie ustalenia zgodności ustaw przedstawionych mu do podpisu w procesie legislacyjnym oraz zgodności z Konstytucją umów międzynarodowych przedstawionych do ratyfikacji. Trybunał orzeka tylko w obszarze zaskarżenia. Wycofanie wniosku przez Prezydenta RP zobowiązuje Trybunał do umorzenia postępowania. Tylko wobec ustawy budżetowej TK ma ograniczony czas na wydanie orzeczenia, w pozostałych przypadkach pracuje własnym trybem. Orzeczenie to jest ostateczne, wiążące, Prezydent RP musi podpisać ustawę zgodną z Konstytucją, a odmówić podpisania dokumentu w całości niezgodnego z ustawą zasadniczą. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z konstytucją aktu normatywnego w całości lub w części skutkuje tym, iż przerwany jest proces legislacyjny. W trybie kontroli następczej Trybunał Konstytucyjny kontroluje obowiązujące ustawy, umowy międzynarodowe i inne akty prawne będące źródłami prawa stanowione przez centralne organy władzy. Konstytucja RP upoważnia m.in. Prezydenta RP, Marszałka Sejmu RP i Senatu RP, premiera, grupę co najmniej 50 posłów, pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prokuratora Generalnego, Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich do składania wniosku o zbadanie zgodności przepisów prawa z Konstytucją. Zasadniczym skutkiem wyroku orzekającego o niezgodności z Konstytucją określonej regulacji jest utrata mocy obowiązującej.

Ważnym zadaniem trybunału jest kontrola konstytucyjności prawa krajowego tworzonego wskutek realizacji zadań wynikających z przynależności do Unii Europejskiej. Sądy mają prawo do składania pytania prawnego w toku konkretnego postępowania, np. dotyczącego zagadnienia konstytucyjności lub legalności aktu prawnego, na podstawie którego sąd ma rozstrzygnąć sprawę.

Do konstytucyjnych zadań trybunału należy rozstrzyganie sporów kompetencyjnych między centralnymi organami państwa (jak w źródle 2). Postępowanie przed Trybunałem obejmuje obszar kompetencji organów pozostających w sporze. Zgodnie z ustawą zasadniczą postępowanie w tym przedmiocie zainicjować mogą: Prezydent RP, Marszałek Sejmu RP,

Marszałek Senatu RP, Prezes Rady Ministrów RP, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz Prezes Najwyższej Izby Kontroli.

Istotnym zadaniem Trybunału jest orzekanie o zgodności z Konstytucją celów lub zasad działań partii politycznych przy okazji rozpoznawania wniosku partii o rejestrację statutu oraz w sytuacji, kiedy uprawnione podmioty wystąpią o zbadanie zgodności zasad działań z ustawą zasadniczą. W razie stwierdzenia przez Trybunał niezgodności z Konstytucją celów lub zasad działania partii sąd ma obowiązek odmówić dokonania wpisu partii do ewidencji lub zdelegalizować zarejestrowaną partię.

Kolejną ważną kompetencją Trybunału Konstytucyjnego jest orzekanie o przejściowej niezdolności Prezydenta RP do sprawowania urzędu. Marszałek Sejmu RP, jeśli Prezydent RP nie jest stanie go zawiadomić o niemożności sprawowania urzędu, występuje do Trybunału z wnioskiem o stwierdzenie takiej przeszkody oraz o powierzenie mu tymczasowego wykonywania obowiązków głowy państwa. Dotychczas nie było takiej sytuacji.

W sytuacji naruszenia konstytucyjnych wolności lub prawa każdy obywatel ma prawo, na zasadach określonych w ustawie zasadniczej, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Skargę konstytucyjną dla skarżącego może sporządzić wyłącznie adwokat i radca prawny. Skarga konstytucyjna jest zwolniona z opłaty sądowej. Należy ją złożyć po wyczerpaniu drogi prawnej w ciągu trzech miesięcy od dnia doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznego rozstrzygnięcia. Do skargi należy dołączyć: pełnomocnictwo sporządzenia skargi, odpis i kopie orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji i w drodze odwoławczej. Prawidłowo sporządzona skarga powinna zawierać informacje ogólne dotyczące skarżącego i pełnomocnika skarżącego, określenie przedmiotu skargi konstytucyjnej i podstaw tej skargi oraz uzasadnienie zarzutu niezgodności z Konstytucją. Skarga konstytucyjna mimo złożonej procedury należy do tego obszaru kontroli, który rozwija się dynamicznie. Od wejścia w życie Konstytucji można odnotować znaczącą liczbę skarg sporządzonych zgodnie z warunkami określonymi w Konstytucji i w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym, co pokazuje źródło 3 (choć przyznać należy, że instytucja nie do końca jest skutecznie wykorzystana przez obywateli).

Instytucja Trybunału Konstytucyjnego jest fundamentalnym, niezbędnym elementem państwa prawa. Wzmacnia mechanizmy praworządności – przyczynia się do wyeliminowania z porządku prawnego państwa niekonstytucyjnego aktu prawnego. Trybunał Konstytucyjny, sprawując kontrolę nad zgodnym z Konstytucją stanowieniem prawa, przyczynia się do legitymizacji władzy i porządku prawnego. Niebagatelne znaczenie mają w tym względzie przywołane kompetencje niezwiązane z konstytucyjnością aktów prawnych – rozstrzyganie sporów kompetencyjnych pomiędzy naczelnymi organami państwa, kwestia konstytucyjności funkcjonowania partii politycznych czyni instytucja skargi konstytucyjnej.

Zadanie 201.

Przykładowa realizacja zadania

Celem polityki rozszerzenia jest zjednoczenie państw europejskich wokół wspólnego projektu polityczno-gospodarczego. Podstawę prawną dokonywanych rozszerzeń stanowi podpisany w 2007 roku Traktat o Unii Europejskiej, ustalający, które państwa mogą ubiegać się o członkostwo, oraz określający wartości leżące u podstaw Unii.

Nowy etap w historii integracji europejskiej został wyznaczony podpisaniem i wejściem w życie w roku 1993 Traktatu o Unii Europejskiej, zwanego powszechnie Traktatem z Maastricht. Było to wówczas dalekosiężne działanie stanowiące swoiste ukoronowanie i konsekwencję starań różnych sił politycznych i społecznych zmierzających do utworzenia Unii Europejskiej. Po podpisaniu Traktatu z Maastricht Unia Europejska dokonała kolejnych rozszerzeń, z których pierwsze w XXI wieku i zarazem największe miało miejsce w 2004 roku, gdy do wspólnoty dołączyło dziesięć państw: Cypr, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Słowacja, Słowenia i Węgry. Kolejne rozszerzenie odbyło się w roku 2007 – wtedy do Wspólnoty Europejskiej dołączyły Rumunia i Bułgaria. Ostatnie rozszerzenie nastąpiło już po podpisaniu Traktatu z Lizbony, w 2013 roku, kiedy status państwa członkowskiego otrzymała Chorwacja. Przystąpienie Chorwacji stanowi zachętę dla innych państw tego regionu. Równocześnie z kolejnymi rozszerzeniami Unia prowadziła negocjacje i rozmowy o różnym statusie zaawansowania z państwami kandydatami do członkostwa w Unii: Islandią, Serbią, Turcją, Macedonią, a także z Albanią, Bośnią i Hercegowiną oraz Kosowem.

Zgodnie z kryteriami kopenhaskimi ustalonymi przez Radę Europejską w 1993 roku każde państwo europejskie może ubiegać się o członkostwo w Unii po spełnieniu warunków dotyczących: stabilności instytucji gwarantujących demokrację, praworządności, przestrzegania praw człowieka, w tym poszanowania praw mniejszości narodowych i etnicznych, sprawnego funkcjonowania gospodarki rynkowej oraz zdolności do przyjęcia zobowiązań unijnych, w tym dostosowania się do celów unii w wymiarze gospodarczym, politycznym, walutowym. Rozpoczęte negocjacje z krajami bałkańskimi, Turcją oraz Islandią są na różnych etapach procesu akcesyjnego, przy czym nie obywa się w ich trakcie bez dylematów natury gospodarczej i politycznej.

Państwem do niedawna najbardziej zaawansowanym w negocjacjach akcesyjnych była Islandia. Państwo to związało się z Unią w ramach wspólnego obszaru gospodarczego oraz Układu z Schengen, co dawało nadzieję na szybkie zamknięcie szeregu obszarów negocjacji, nie oznaczało natomiast, że jej ewentualne członkostwo nie przysparza dylematów natury gospodarczej oraz politycznej. Sprawami spornymi są rybołówstwo, a także kwestie odpowiedzialności banków wobec innych krajów Unii. Problemy te wpłynęły również na nastawienie samych Islandczyków do przyszłego członkostwa. Wyrażają oni coraz większy sceptycyzm co do korzyści, jakie mogą wynikać z przynależności do Unii. Stąd w 2015 roku Islandia oficjalnie wycofała swoją kandydaturę do Unii Europejskiej.

Państwa bałkańskie, starające się uzyskać status członka Unii, zdają się mieć realnie duże szanse na jego szybkie uzyskanie. Na korzyść tych państw przemawia fakt, że liczebność ludności i obszar Serbii, Czarnogóry i pozostałych krajów są niewielkie. Przyglądając się jednak sytuacji politycznej i gospodarczej państw bałkańskich, widzimy szereg dylematów związanych z przystąpieniem Serbii, Czarnogóry, Bośni i Hercegowiny czy Macedonii do Unii. Macedonia blokowana jest przez Grecję ze względu na spór o nazwę kraju, Serbia ma nieustabilizowaną sytuację z Kosowem, stabilność państwowa Bośni i Hercegowiny stoi pod znakiem zapytania. Wszystkie te kraje mają trudną sytuację ekonomiczną i polityczną, nierozwiązane problemy gospodarcze i społeczne, słabą administrację, korupcję oraz duże kłopoty z różnymi formami przestępczości zorganizowanej. W związku z tym przyłączenie ich do Unii może przynieść jej więcej problemów gospodarczych i politycznych niż korzyści wynikających z faktu otworzenia się kolejnych rynków zbytu. Innym problemem w kwestii przyłączenia tych państw jest sprawa otwarcia rynków pracy dla ich obywateli. Jak wynika z analizy źródła drugiego, niektóre kraje, jak np. Wielka Brytania, obawiają się napływu taniej siły roboczej.

Niewątpliwie najbardziej kontrowersyjną kwestią w rozważaniach o przyszłym rozszerzeniu Unii Europejskiej jest sprawa Turcji. Turcja prowadzi negocjacje z Unią od 2005 roku. Jest to jeden z najtrudniejszych procesów negocjacyjnych w historii Unii. Trudności z dostosowaniem Turcji do wymogów prawa Unii ujawniają się w zakresie gospodarki, polityki wewnętrznej, kwestii praw człowieka, sprawy Kurdów, problemów z Cyprzem, roli armii w państwie. Dlatego państwa członkowie Unii rozważają korzyści i straty wynikające z ewentualnego faktu przyłączenia tego państwa do struktur organizacji. Niewątpliwie za przystąpieniem przemawia fakt, że Turcja to coraz bardziej nowoczesny kraj, oferujący chłonny rynek zbytu, a także pracowników, to kraj, którego międzynarodowa pozycja polityczna wciąż rośnie nie tylko w Europie, ale i w Azji. Natomiast argumentem przeciw jest groźba ewentualnej destabilizacji Unii, gdyż Turcja stałaby się jednym z największych państw członkowskich UE. Dodatkowo fakt, że Turcja ma wysokie zatrudnienie w rolnictwie oraz znaczny dług publiczny, powoduje, że nie wszyscy członkowie Unii widzą korzyści z przystąpienia jej do Wspólnot. Ponadto nie bez znaczenia jest także odmienność religijna (islam) i kulturowa tego kraju. Problem tych wszystkich kontrowersji ilustruje źródło drugie, w którym Turcja została przedstawiona jako „koń trojański” dla Europy.

Jeszcze jednym państwem, które stara się o przyjęcie w struktury Unii, jest Ukraina, od 2004 roku jej sąsiad, pretendent dość kłopotliwy ze względu na skomplikowaną strukturę gospodarczo-społeczną, dyskusyjne poszanowanie praw człowieka i korupcję. Jednak w kwestii przyjęcia lub ewentualnych rozmów z Ukrainą na ten temat ważne są także relacje tak Ukrainy (źródło trzecie), jak i Unii z Rosją. Sytuacja na Ukrainie od 2014 roku jest bardzo trudna. Na deklaracje władz ukraińskich o zintensyfikowaniu starań o zacieśnianie współpracy z Unią i podpisanie politycznej części umowy stowarzyszeniowej z UE Rosja zareagowała aneksją Krymu oraz próbą oderwania Donbasu.

Rozważając dylematy związane z rozszerzeniami Unii, należy również zwrócić uwagę na fakt, iż akcesja kolejnych mniejszych i uboższych państw zmieni układ sił w strukturach europejskich. Sceptycy uważają, że może nastąpić nadreprezentacja mniejszych państw i tym samym dominacja krajów niezbyt ludnych i mających niewielki udział we wspólnym PKB nad europejskimi mocarstwami. Podsumowując rozważania, można stwierdzić, że ewentualne rozszerzenie Unii Europejskiej może przyczynić się do rozwoju tej organizacji, do głębszej integracji krajów do niej należących oraz do wzmocnienia Unii jako podmiotu w polityce międzynarodowej.

Zadanie 202.

Przykładowa realizacja zadania

Międzynarodowy terroryzm jest jednym z najpoważniejszych problemów, z którym boryka się współczesny świat. Organizacje terrorystyczne, poprzez zastraszenie społeczeństw, dążą do wymuszenia na rządach państw realizacji stawianych przez siebie celów politycznych. Ofiarami ataków terrorystycznych są konkretne, ściśle określone osoby (terroryzm indywidualny) albo przypadkowe zbiorowości ludzi (terroryzm zbiorowy). Metody, jakimi posługują się terroryści, to zamachy z użyciem broni palnej, zamachy bombowe (miny i samochody-pułapki, zamachy samobójcze), porwania osób, egzekucje zakładników, a ostatnio także cyberterroryzm.

Dla międzynarodowego terroryzmu granice państw nie stanowią przeszkody, dlatego uważam, że stanowi on coraz większe zagrożenie dla państw Europy Zachodniej. Przemawiają za tym trzy argumenty: obserwowany w XXI wieku gwałtowny rozwój międzynarodowych organizacji terrorystycznych, zamachy terrorystyczne, które miały

miejsce w Europie Zachodniej w ostatnich latach oraz brak wspólnej, konsekwentnej i skutecznej polityki migracyjnej prowadzonej przez państwa Zachodu.

Pierwsze lata XXI wieku przyniosły Europie Zachodniej znaczącą zmianę źródeł zagrożeń terrorystycznych. Zmalała aktywność „lokalnych” europejskich organizacji takich jak IRA czy ETA. Równocześnie w tym samym czasie gwałtownie wzrosło zagrożenie ze strony tzw. dżihadyzmu – globalnego islamskiego ruchu społecznego, którego zwolennicy uważają za główny cel swoich działań walkę rządami państw muzułmańskich, które odstąpiły od ortodoksji islamskiej i w ich mniemaniu podporządkowały się państwu Zachodu. Kierując się ideologią zbrojnego dżihadu, dążą do osłabienia pozycji tych władz, zmian politycznych i wprowadzenia w swoich krajach prawa islamskiego (szariatu). Podejmują także działania przeciwko państwom Zachodu, które militarnie wspierają ich świeckie władze. Obecnie wśród najgroźniejszych organizacji terrorystycznych prym wiodą talibowie, Al-Kaida oraz Państwo Islamskie w Iraku i Syrii (ISIS). Celami ich ataków stają się nie tylko przedstawiciele władz czy dziennikarze, ale także przypadkowi ludzie przebywający w dużych skupiskach, a wśród nich także wyznawcy innych nurtów islamu.

Punktem zwrotnym w ekspansji światowego dżihadyzmu były przeprowadzony przez Al-Kaidę 11 września 2001 roku przy użyciu porwanych samolotów zamach na budynki World Trade Center w Nowym Jorku i gmach Pentagonu w Waszyngtonie. W jego wyniku zginęło łącznie ok. 2 800 osób. Na ataki Al-Kaidy w Europie nie trzeba było długo czekać. Ich ofiarami stały się społeczeństwa państw, które czynnie wspierały walkę z zagrożeniami współczesnego świata, w tym z terroryzmem, wysyłając swoje wojska do Iraku i Afganistanu. W 2004 roku w Madrycie w serii ataków bombowych na pociągi Al-Kaida zabiła prawie 200 osób. Rok później w Londynie ta sama organizacja zabiła ponad 50 osób w czterech samobójczych atakach bombowych w metrze i autobusie. W ostatnich latach doszło też do kilku mniej spektakularnych ataków terrorystycznych przeprowadzonych przez dżihadystów: wysadzenia się w powietrze terrorysty-samobójcy w Sztokholmie w 2010 roku, zamordowania brytyjskiego żołnierza na ulicach Londynu w 2013 roku, zabicia przez terrorystę przyznającego się do związków z ISIS policjantki i 5 zakładników w koszernym markecie w Paryżu w 2015 roku, zabicia dwóch osób w Kopenhadze w 2015 roku. Jednym z najgłośniejszych w ostatnich latach zamachów terrorystycznych w Europie był atak trzech islamistów powiązanych z Al-Kaidą na siedzibę satyrycznego tygodnika „Charli Hebdo” w Paryżu w 2015 roku, w którym zginęło 12 osób, w tym 8 członków redakcji czasopisma. Był to odwet za publikowane w nim rysunki i teksty wyszydzające Mahometa.

Liberalna polityka migracyjna i przywiązanie Europejczyków do idei praw człowieka powodują, że liczba muzułmanów w państwach Europy Zachodniej stale rośnie. Europa otwiera granice przed imigrantami z niespokojnego Bliskiego i Środkowego Wschodu (Syrii, Iraku, Afganistanu) i zdestabilizowanej Afryki Subsaharyjskiej (Somalii, Erytrei, Nigerii). Dodatkowo rzesza europejskich wyznawców islamu rośnie dzięki notowanemu wśród nich olbrzymiemu przyrostowi naturalnemu. Obecnie w Europie Zachodniej mieszka już ok. 20 mln muzułmanów (we Francji 5 mln, w Niemczech 4, w Wielkiej Brytanii 3). Szacuje się, że tylko w ciągu najbliższych 15 lat ich liczba wzrośnie o ponad 50%. Zdecydowana większość z nich chce żyć w pokoju i ułożyło już sobie życie w nowych miejscach zamieszkania. Z drugiej strony Europejczycy czują się coraz bardziej zagrożeni, ponieważ właśnie spośród „europejskich” muzułmanów rekrutują się liczni ochotnicy walczący w szeregach ISIS oraz w innych formacjach terrorystycznych działających na Bliskim Wschodzie i w Północnej Afryce. Często po przejściu szkolenia wojskowego i udziale w walkach wracają do Europy, stając się olbrzymim zagrożeniem dla jej mieszkańców. Zamachy terrorystyczne, jakie ostatnio miały miejsce na naszym kontynencie, najczęściej były dziełem takich „europejskich” muzułmanów.

Z drugiej strony w obliczu zagrożenia terrorystycznego państwa Zachodu próbują, jak nigdy dotąd, przeciwdziałać jego ekspansji. Najbardziej popularna strategia walki z tym zagrożeniem polega na bezpośredniej walce z organizacjami terrorystycznymi: aresztowaniach i zabijaniu przywódców oraz członków ugrupowań terrorystycznych, likwidacji ich arsenałów, nakładaniu sankcji na wspierające terroryzm „państwa zbójce”. Poza tym podejmowane są działania prewencyjne, które polegają na inwigilacji radykalnych środowisk islamskich, uchwalaniu antyterrorystycznego prawa i współpracy państw oraz organizacji międzynarodowych (ONZ, NATO, OBWE, UE, Interpol). Próbuje się także walczyć z przyczynami terroryzmu, dążąc do poprawy sytuacji społeczno-ekonomicznej i politycznej poprzez wpieranie edukacji na obszarach zagrożonych terroryzmem oraz organizowanie pomocy humanitarnej i rozwojowej dla ich mieszkańców (UNDP, UNICEF).

Moim zdaniem wszystkie te metody przynoszą jednak niezadawalające rezultaty, a Europa Zachodnia jest bezradna wobec rosnącego zagrożenia międzynarodowym terroryzmem. Brakuje jej narzędzi do skutecznej z nim walki, a dodatkowo, co nie mniej ważne, brakuje europejskim przywódcom woli stanowczego przeciwstawienia się temu zagrożeniu. W 2015 roku bojownicy z ISIS zapowiedzieli, że najpierw przejmą pełną władzę w Libii, a następnie, ukryci pomiędzy setkami tysięcy uchodźców, przeprawią się przez Morze Śródziemne do Europy i rozpoczną jej podbój, wykorzystując do tego celu także istniejącą tutaj wielomilionową muzułmańską „piątą kolumnę”. Dżihadyści mają pełną świadomość, że Zachód niewiele może im zrobić, bo paradoksalnie ich sprzymierzeńcem jest wymyślona przez samych Europejczyków ideologia praw człowieka. Jedyną reakcją na akty terroru, jakie miały miejsce w ostatnich latach w Europie Zachodniej, były słowa oburzenia polityków, marsze protestacyjne obywateli i ostrzeżenia przed nadciągającym zagrożeniem islamofobią.

Zadanie 203.

Przykładowa realizacja zadania

Przez dochody publiczne rozumiemy dochody państwa oraz samorządów terytorialnych uzyskane z wszelkich źródeł – ustalone i realizowane w ramach budżetów tych jednostek. Ponadto do dochodów publicznych zaliczyć możemy wpływy uzyskane przez inne podmioty gospodarcze, w których państwo lub samorzady mają swoje udziały. W swojej pracy skupię się więc na wymienieniu i charakterystyce dochodów publicznych realizowanych w ramach budżetów państwa i samorządów terytorialnych wszystkich szczebli. W przypadku państwa będą to przede wszystkim podatki.

Państwo polskie planuje swoje dochody w ramach opracowywanego co roku (do 30 września) przez Radę Ministrów RP projektu ustawy budżetowej. Projekt ten zawiera prognozy zarówno dochodów, jak i wydatków państwa na dany rok budżetowy. Ze źródła 1 można wyczytać, że podatki są istotnym elementem dochodów państwa. Można je podzielić na podatki bezpośrednie, czyli PIT i CIT, oraz podatki pośrednie, np. akcyza, VAT. Ponadto na koniec roku budżetowego Narodowy Bank Polski dokonuje wpłat z zysków uzyskanych tytułem obrotu obligacjami Skarbu Państwa lub z lokat bankowych. Listę dochodów budżetowych państwa uzupełniają też subwencje uzyskiwane z Unii Europejskiej dla państw członkowskich. W przypadku Polski jest to poważna kwota, która pozwala modernizować nasz kraj, zarówno przemysł, jak i w poważnym stopniu rolnictwo.

Spośród wszystkich wpływów do budżetu państwa największym źródłem pieniędzy są właśnie podatki – ponad 90% wszystkich dochodów państwa. Kwoty uzyskane z podatków od osób fizycznych (PIT) i od osób prawnych (CIT) stanowią blisko 1/4 całej kwoty podatków. Do państwa wpływają również podatki pośrednie, takie jak podatek od towarów

i usług (VAT), podatek akcyzowy i podatek od gier. Stanowią one najpoważniejsze źródło dochodu: z samego tylko podatku VAT wpływy wynoszą ok. 45% wpływów ze wszystkich podatków, a akcyza daje ponad 20%. Dlatego tak ważna jest polityka podatkowa państwa, ustalanie ich wysokości, a przede wszystkim skuteczność w ich ściąganiu (problem istnienia tzw. szarej strefy). Stąd też w interesie państwa jest, aby jak najwięcej obywateli uzyskiwało legalne dochody oraz aby w państwie działalność gospodarcza wiązała się z opodatkowaniem wszelkich transakcji (kasy fiskalne), a popyt na konsumpcję i usługi stale wzrastał. Najważniejszy dla dochodów budżetowych podatek VAT, w Polsce od 1993 roku (obecnie podstawowa stawka wynosi 23%), jest odprowadzany przez każdego przedsiębiorcę (producenta, usługodawcę) w każdej fazie produkcji danego towaru, czy też podczas jego sprzedaży. Drugi z podatków pośrednich, akcyza, jest naliczany przede wszystkim tam, gdzie koszty produkcji danego towaru są stosunkowo niskie, a koszty sprzedaży – stosunkowo wysokie. Przez to Skarb Państwa przejmuje dużą część zysku. Do takich towarów należą m.in.: papierosy, alkohol, paliwa lub towary luksusowe, jak samochody.

Do innej grupy, bo do grupy podatków bezpośrednich, zaliczyć trzeba podatki od osób fizycznych (PIT) i osób prawnych (CIT). Ten pierwszy odprowadzają pracujący obywatele. Jego wysokość regulowana jest przez państwo – obecnie stawki podatkowe wynoszą 18% i 32%, a zależą od wysokości uzyskiwanych dochodów. Drugi podatek, podatek od osób prawnych (CIT), obciąża przedsiębiorstwa, które posiadają osobowość prawną. Dochody tych przedsiębiorstw są opodatkowane w wysokości 19%. W przypadku każdego z tych podatków ważne jest i dla państwa (większy budżet), i dla obywateli (beneficjenci tego budżetu), aby jak najwięcej ludzi pracowało i jak najwięcej firm uzyskiwało dochód. Wpływy uzyskiwane z tych podatków zależą również bardzo mocno od ogólnej sytuacji w regionie i na świecie. Jeśli jest kryzys, wszyscy to odczuwamy.

W przypadku samorządu terytorialnego struktura dochodów budżetowych wygląda nieco inaczej niż w przypadku budżetu państwa. Na przykładzie Wągrowca [źródło 2.] można stwierdzić, że dochody własne stanowią 58% wszystkich dochodów zapisanych w uchwale budżetowej miasta. A przecież podatki nie są jedynym źródłem dochodów własnych miasta czy innego samorządu terytorialnego. Poza podatkami, których wysokość jest bardzo zróżnicowana w przypadku samorządów, są jeszcze dochody uzyskane np. ze sprzedaży własności samorządowej, wpływy z umów najmu, dzierżawy, odsetki od środków na rachunkach bankowych i od posiadanych papierów wartościowych. Jak już wspomniałem, wysokość tego rodzaju wpływów jest bardzo zindywidualizowana. Są przecież gminy, które uzyskują wielkie kwoty za dzierżawę swoich gruntów różnym przedsiębiorstwom (np. kopalniom odkrywkowym) lub jednostkom wojskowym (poligony). Są też gminy, na których terenie dominują grunty rolne klasy V i VI, za które nie zbiera się podatku. Dlatego też niezbędne są subwencje ogólne i dotacje celowe z budżetu państwa.

Podatki stanowią jednak poważną część dochodów samorządu terytorialnego. Do kasy samorządu trafiają podatki bezpośrednie. Zaliczyć możemy do nich wspomniany wyżej podatek rolny, zależny od rodzaju gleb, i podatek leśny. Samorzady otrzymują też część podatków PIT odprowadzanych przez osoby fizyczne (np. gminy – prawie 40%) i podatków CIT płaconych przez osoby prawne (np. gminy – ponad 6%). Te podatki dochodowe są wspólne, ponieważ trafiają zarówno do budżetu państwa, jak i do budżetów wszystkich trzech szczebli samorządu terytorialnego. Podobnie jak w przypadku wspomnianych wyżej podatków rolnego i leśnego, podatki dochodowe zależą bardzo mocno od uwarunkowań lokalnych. To dlatego duże miasta chciałyby, aby osoby, które pracują na ich obszarze, odprowadzały również tam podatki. Hasło: „Mieszkasz i pracujesz w Warszawie? Tu płac podatki” jest bardzo aktualne.

Do innych podatków, które zasilają budżety samorządów, zaliczamy podatki od nieruchomości (np. mieszkania, domy), podatki od środków transportu (pojazdy ciężarowe), podatek od darowizn i podatek od czynności cywilnoprawnych. Te tzw. podatki majątkowe, tak jak inne opłacane na rzecz samorządów, są bardzo zróżnicowane i zależne od rozmaitych czynników lokalnych.

W przypadku niektórych samorządów wiele kontrowersji wywołuje polityka stosowania różnorodnych kar i nakładania mandatów karnych przez samorządowe straże miejskie czy gminne. Okazywało się bowiem, że wpływy do budżetu z mandatów karnych wystawianych przez straże miejskie (gminne) za przekraczanie prędkości przez kierowców były tak wysokie, że niejednokrotnie opierało się na nich realizowanie wielu podstawowych zadań samorządu.

Wspomniane wyżej subwencje ogólne i dotacje celowe z budżetu państwa są niezbędne dla realizacji ustawowych zadań przez samorzady terytorialne. Bez tych pieniędzy wiele samorządów nie byłoby w stanie się utrzymać. Środki te przeznaczone są np. na funkcjonowanie szkół (subwencja oświatowa), utrzymanie dróg, inwestycje i remonty, utrzymanie urzędów itp. Samorzady uzyskują też dochody z funduszy unijnych (np. na inwestycje gminne: drogi, parki rozrywki, rozbudowę sieci internetu).

Na koniec należy stwierdzić, że źródła dochodów publicznych są bardzo zróżnicowane. W największym stopniu składają się na nie różnego rodzaju podatki oraz środki uzyskiwane z różnorodnych opłat, dochodów uzyskiwanych ze sprzedaży, najmu, prowadzenia działalności gospodarczej przez podmioty publiczne. O ile państwo czerpie swoje dochody przede wszystkim z podatków, to samorzady terytorialne muszą szukać dodatkowych źródeł pieniędzy, ponieważ wpływy z podatków w większości przypadków nie pozwoliłyby na normalne funkcjonowanie tym samorządom. Jedno jest pewne, jeśli gospodarka będzie rozwijała się w szybkim tempie, dochody wszystkim również wzrosną.

5. Wykaz umiejętności ogólnych i szczegółowych sprawdzanych zadaniami

Zadanie 1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	5. Zmiana społeczna. Uczeń: 1) charakteryzuje historyczne formy organizacji społeczeństwa (pierwotne, tradycyjne, przemysłowe, postindustrialne); 2) omawia cechy współczesnego społeczeństwa zachodniego (otwarte, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe, informacyjne).

Zadanie 2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	12. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu; 13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 2) charakteryzuje kulturę polityczną współczesnej Polski (normy, formy komunikacji, poziom partycypacji, natężenie konfliktów). (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

Zadanie 3.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	1. Życie zbiorowe i jego reguły. Uczeń: 1) charakteryzuje wybrane zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, ze względu na obowiązujące w nich reguły i więzi. (III etap) 2. Życie społeczne. Uczeń: 1) podaje przykłady zbiorowości, grup, społeczności i wspólnot; charakteryzuje rodzinę i grupę rówieśniczą jako małe grupy.

Zadanie 4.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	2. Socjalizacja i kontrola społeczna. Uczeń: 1) porównuje modele socjalizacji charakterystyczne dla własnej grupy wiekowej i pokolenia rodziców.

Zadanie 5.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 4) opisuje mechanizm i skutki społecznego wykluczenia oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku. 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania.

Zadanie 6.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.
Wymagania szczegółowe	3. Grupa społeczna. Uczeń: 4) opisuje swoiste cechy współczesnej rodziny jako grupy społecznej; porównuje i ilustruje przykładami różne modele rodziny. (III etap) 2. Życie społeczne. Uczeń: 1) podaje przykłady zbiorowości, grup, społeczności i wspólnot; charakteryzuje rodzinę i grupę rówieśniczą jako małe grupy.

Zadanie 7.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 3) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej; 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania. 13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

Zadanie 8.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	3. Grupa społeczna. Uczeń: 4) opisuje swoiste cechy współczesnej rodziny jako grupy społecznej; porównuje i ilustruje przykładami różne modele rodziny. (III etap) 2. Życie społeczne. Uczeń: 1) podaje przykłady zbiorowości, grup, społeczności i wspólnot; charakteryzuje rodzinę i grupę rówieśniczą jako małe grupy.

Zadanie 9.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	1. Życie zbiorowe i jego reguły. Uczeń: 2) podaje przykłady norm i instytucji społecznych; charakteryzuje ich funkcje w życiu społecznym. 8. Kultura i pluralizm kulturowy. Uczeń: 7) rozróżnia tolerancję od akceptacji; ocenia ich znaczenie dla życia społecznego. (III etap) 2. Życie społeczne. Uczeń: 2) wyjaśnia na przykładach znaczenie podstawowych norm współżycia między ludźmi, w tym wzajemności, odpowiedzialności i zaufania.

Zadanie 10.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 3) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej. 13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

Zadanie 11.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania. 13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 3. Współczesne społeczeństwo polskie. Uczeń: 2) omawia problemy i perspektywy życiowe młodych Polaków (na podstawie samodzielnie zebranych informacji). (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

Zadanie 12.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania. 13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 3. Współczesne społeczeństwo polskie. Uczeń: 2) omawia problemy i perspektywy życiowe młodych Polaków (na podstawie samodzielnie zebranych informacji). (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

Zadanie 13.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 5) opisuje mechanizm i skutki społecznego wykluczenia oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku. 13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

Zadanie 14.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania. (III etap) 3. Współczesne społeczeństwo polskie. Uczeń: 2) omawia problemy i perspektywy życiowe młodych Polaków (na podstawie samodzielnie zebranych informacji).

Zadanie 15.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeżenie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 4) opisuje mechanizm i skutki społecznego wykluczenia oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku. 5. Zmiana społeczna. Uczeń: 2) omawia cechy współczesnego społeczeństwa zachodniego (otwarte, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe, informacyjne).

Zadanie 16.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	5. Zmiana społeczna. Uczeń: 2) omawia cechy współczesnego społeczeństwa zachodniego (otwarte, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe, informacyjne). 8. Kultura i pluralizm kulturowy. Uczeń: 2) wskazuje specyficzne cechy kultury wysokiej, masowej, narodowej i ludowej; 3) rozpoznaje najważniejsze cechy kultury wskazanej społeczności. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 1) omawia funkcje i wyjaśnia znaczenie środków masowego przekazu w życiu obywateli.

Zadanie 17.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	2. Socjalizacja i kontrola społeczna. Uczeń: 3) wyjaśnia na przykładach, w jaki sposób dochodzi do stygmatyzacji społecznej i jakie mogą być jej skutki. 3. Grupa społeczna. Uczeń: 3) wyjaśnia znaczenie grup odniesienia pozytywnego i negatywnego w procesie socjalizacji. 9. Współczesne spory światopoglądowe. Uczeń: 5) rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie. (III etap) 2. Życie społeczne. Uczeń: 5) wyjaśnia, jak tworzą się podziały w grupie i w społeczeństwie (np. na „swoich” i „obcych”), i podaje możliwe sposoby przeciwstawiania się przejawom nietolerancji.

Zadanie 18.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	10. Edukacja w XXI w. Uczeń: 1) przedstawia rolę szkoły i edukacji nieformalnej we współczesnym społeczeństwie informacyjnym. (III etap) 2. Życie społeczne. Uczeń: 3) charakteryzuje życie szkolnej społeczności, w tym rolę samorządu uczniowskiego; wyjaśnia, na czym polega przestrzeganie praw ucznia.

Zadanie 19.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	8. Kultura i pluralizm kulturowy. Uczeń: 2) wskazuje specyficzne cechy kultury wysokiej, masowej, narodowej i ludowej. 10. Edukacja w XXI w. Uczeń: 1) przedstawia rolę szkoły i edukacji nieformalnej we współczesnym społeczeństwie informacyjnym. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 1) omawia funkcje i wyjaśnia znaczenie środków masowego przekazu w życiu obywateli.

Zadanie 20.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	8. Kultura i pluralizm kulturowy. Uczeń: 2) wskazuje specyficzne cechy kultury wysokiej, masowej, narodowej i ludowej. (III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Uczeń: 2) wyjaśnia, uwzględniając wielonarodowe tradycje Polski, jaki wpływ na kształtowanie narodu mają wspólne dzieje, kultura, język i tradycja.

Zadanie 21.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 2) charakteryzuje kulturę polityczną współczesnej Polski (normy, formy komunikacji, poziom partycypacji, natężenie konfliktów). (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej. (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Uczeń: 7) rozważa i ilustruje przykładami zalety i słabości demokracji.

Zadanie 22.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	9. Współczesne spory światopoglądowe. Uczeń: 5) rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 3) analizuje wybrane konflikty wartości i interesów ujawniające się w debacie publicznej w Polsce.

Zadanie 22.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 3) analizuje wybrane konflikty wartości i interesów ujawniające się w debacie publicznej w Polsce. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Uczeń: 3) wymienia partie polityczne obecne w Sejmie; wskazuje te, które należą do koalicji rządzącej, i te, które pozostają w opozycji.

Zadanie 23.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	14. Środki masowego przekazu. Uczeń: 1) opisuje funkcje mediów w państwie demokratycznym i niedemokratycznym (na wybranych przykładach); 2) uzasadnia znaczenie niezależności i pluralizmu mediów; ocenia skutki ich ograniczania.

Zadanie 24.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	3. Grupa społeczna. Uczeń: 3) wyjaśnia znaczenie grup odniesienia pozytywnego i negatywnego w procesie socjalizacji. 13. Opinia publiczna. Uczeń: 5) analizuje wybraną kampanię społeczną z punktu widzenia jej celów, sposobów realizacji i skuteczności. (III etap) 9. Patriotyzm dzisiaj. Uczeń: 5) rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, w jaki sposób stereotypy i uprzedzenia utrudniają dziś relacje między narodami.

Zadanie 25.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	14. Środki masowego przekazu. Uczeń: 3) wyjaśnia, jakimi zasadami etycznymi powinny się kierować media i ocenia przykłady kontrowersyjnych działań dziennikarzy i mediów. 22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Uczeń: 3) omawia na przykładach patologie życia publicznego (np. korupcja, nepotyzm, klientelizm) i wyjaśnia, dlaczego wpływają one destrukcyjnie na życie publiczne. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń: 2) uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad etycznych w życiu publicznym i podaje przykłady skutków ich łamania.

Zadanie 26.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	12. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 2) wymienia podmioty społeczeństwa obywatelskiego; 6) przedstawia zasady zakładania i funkcjonowania stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Polsce. 13. Opinia publiczna. Uczeń: 5) analizuje wybraną kampanię społeczną z punktu widzenia jej celów, sposobów realizacji i skuteczności. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń: 1) przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele, zrzeszenia obywatelskie, media, politycy i partie, władza, instytucje publiczne, biznes itp.) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym.

Zadanie 27.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	11. Obywatel i obywatelstwo. Uczeń: 4) wyjaśnia, na czym polega nieposłuszeństwo obywatelskie i jakie niesie ze sobą dylematy; podaje jego historyczne i współczesne przykłady. 12. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu. 22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Uczeń: 6) wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym pełnią ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń: 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym.

Zadanie 28.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	12. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 3) wyjaśnia, jak powstaje i jakie znaczenie dla społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny (zaufanie, sieci współpracy i system efektywnych norm); 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń: 1) przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele, zrzeszenia obywatelskie, media, politycy i partie, władza, instytucje publiczne, biznes itp.) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym.

Zadanie 29.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.
Wymagania szczegółowe	12. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym. 13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

Zadanie 29.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.
Wymagania szczegółowe	12. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym. 13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

Zadanie 30.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 2) charakteryzuje kulturę polityczną współczesnej Polski (normy, formy komunikacji, poziom partycypacji, natężenie konfliktów). (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń: 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym.

Zadanie 31.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 2) charakteryzuje kulturę polityczną współczesnej Polski (normy, formy komunikacji, poziom partycypacji, natężenie konfliktów). (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Uczeń: 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne.

Zadanie 32.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Uczeń: 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne.

Zadanie 32.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 2) charakteryzuje kulturę polityczną współczesnej Polski (normy, formy komunikacji, poziom partycypacji, natężenie konfliktów). 22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Uczeń: 4) wyjaśnia, dlaczego tak wielu obywateli nie uczestniczy w życiu politycznym, i przedstawia sposoby zwiększania poziomu partycypacji. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

Zadanie 33.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	12. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu; (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń: 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym. (III etap) 13. Władza ustawodawcza w Polsce. Uczeń: 1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw.

Zadania 33.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Uczeń: 4) charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce (liczebność, historia, kultura, religia itp.); wymienia prawa, które im przysługują. (III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Uczeń: 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację).

Zadania 33.3.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Uczeń: 4) charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce (liczebność, historia, kultura, religia itp.); wymienia prawa, które im przysługują. (III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Uczeń: 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację).

Zadanie 34.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń: 4) opisuje współczesne modele stosunków między władzą świecką a władzą duchowną (uprzywilejowanie głównego wyznania, państwo ateistyczne, państwo neutralne światopoglądowo).

Zadanie 35.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 2) charakteryzuje kulturę polityczną współczesnej Polski (normy, formy komunikacji, poziom partycypacji, natężenie konfliktów). 45. Polska w Unii Europejskiej. Uczeń: 3) ocenia skutki członkostwa Polski w Unii Europejskiej i perspektywy jej rozwoju w Unii Europejskiej, odwołując się do danych statystycznych, badań opinii publicznej oraz informacji o wykorzystaniu środków unijnych w Polsce, regionie i gminie.

Zadanie 36.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. 43. Integracja europejska. Uczeń: 6) rozważa dylematy związane z dalszym rozszerzaniem i reformą Unii Europejskiej. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej. (III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Uczeń: 1) przedstawia najważniejsze kierunki polskiej polityki zagranicznej (stosunki z państwami Unii Europejskiej i Stanami Zjednoczonymi, relacje z sąsiadami).

Zadanie 37.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 4) opisuje mechanizm i skutki społecznego wykluczenia oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku. 5. Zmiana społeczna. Uczeń: 4) przedstawia i ocenia dwie drogi zmiany społecznej: rewolucję i reformę.

Zadanie 38.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	14. Środki masowego przekazu. Uczeń: 7) krytycznie analizuje przekazy medialne, oceniając ich wiarygodność i bezstronność oraz odróżniając informacje od komentarzy. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 5) charakteryzuje ideologie totalitarne (komunizm, nazizm), odwołując się do przykładów historycznych.

Zadanie 39.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	18. Instytucja państwa. Uczeń: 3) opisuje najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska).

Zadanie 40.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	12. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu; (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń: 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym.

Zadanie 41.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń: 3) charakteryzuje główne fazy kształtowania się systemu demokratycznego. (III etap) 7. Wyborcy i wybory. Uczeń: 2) wymienia zasady demokratycznych wyborów i stosuje je w głosowaniu w szkole.

Zadanie 42.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	18. Instytucja państwa. Uczeń: 3) opisuje najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska).

Zadanie 43.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 6) charakteryzuje najważniejsze współczesne doktryny polityczne (chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjaldemokracja, socjalizm). 20. Integracja europejska. Uczeń: 4) wyjaśnia, skąd pochodzą środki finansowe w budżecie unijnym i na co są przeznaczane.

Zadanie 44.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 1) przedstawia różne rozumienia pojęcia „polityka”. (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Uczeń: 7) rozważa i ilustruje przykładami zalety i słabości demokracji.

Zadanie 45.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń: 1) opisuje wartości będące fundamentem współczesnej demokracji; podaje różne sposoby rozumienia wolności, równości i sprawiedliwości. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 6) charakteryzuje najważniejsze współczesne doktryny polityczne (chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjaldemokracja, socjalizm).

Zadanie 46.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 5) charakteryzuje ideologie totalitarne (komunizm, nazizm), odwołując się do przykładów historycznych. (IV etap zakres podst.) 6. Ochrona praw i wolności. Uczeń: 5) rozpoznaje przejawy rasizmu, szowinizmu, antysemityzmu i ksenofobii; uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się im oraz przedstawia możliwości zaangażowania się w wybrane działania na rzecz równości i tolerancji. (III etap) 9. Patriotyzm dzisiaj. Uczeń: 4) wykazuje, odwołując się do Holocaustu oraz innych zbrodni przeciw ludzkości, do jakich konsekwencji prowadzić może skrajny nacjonalizm.

Zadanie 47.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń: 1) opisuje wartości będące fundamentem współczesnej demokracji; podaje różne sposoby rozumienia wolności, równości i sprawiedliwości. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 6) charakteryzuje najważniejsze współczesne doktryny polityczne (chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjaldemokracja, socjalizm).

Zadanie 48.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 6) charakteryzuje najważniejsze współczesne doktryny polityczne (chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjaldemokracja, socjalizm); 7) przeprowadza krytyczną analizę programów i innych materiałów wyborczych partii politycznych, ze względu na zawartość merytoryczną i formę przekazu.

Zadanie 49.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	18. Instytucja państwa. Uczeń: 2) charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy, odnosząc teorię Maxa Webera do historycznych i współczesnych przykładów.

Zadanie 50.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. 17. Systemy partyjne. Uczeń: 3) przedstawia system partyjny wybranego przez siebie państwa (do wyboru spośród Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji i Stanów Zjednoczonych) na podstawie samodzielnie zebranych wiadomości. 19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń: 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Uczeń: 6) opisuje mechanizm tworzenia koalicji rządowej; wyjaśnia rolę opozycji w pracy parlamentu.

Zadanie 51.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń: 6) wyjaśnia, czym jest referendum; rozważa, jak we współczesnym państwie można realizować inne formy demokracji bezpośredniej.

Zadanie 52.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	18. Instytucja państwa. Uczeń: 2) charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy, odnosząc teorię Maxa Webera do historycznych i współczesnych przykładów.

Zadanie 53.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. 22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Uczeń: 4) wyjaśnia, dlaczego tak wielu obywateli nie uczestniczy w życiu politycznym, i przedstawia sposoby zwiększania poziomu partycypacji. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Uczeń: 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne.

Zadanie 54.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 55.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	17. Systemy partyjne. Uczeń: 4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym; 6) analizuje argumenty na rzecz ordynacji większościowej i proporcjonalnej.

Zadanie 55.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	17. Systemy partyjne. Uczeń: 4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym; 6) analizuje argumenty na rzecz ordynacji większościowej i proporcjonalnej.

Zadanie 56.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Uczeń: 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne.

Zadanie 57.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	17. Systemy partyjne. Uczeń: 4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym; 6) analizuje argumenty na rzecz ordynacji większościowej i proporcjonalnej.

Zadanie 58.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Uczeń: 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne.

Zadanie 59.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Uczeń: 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne.

Zadanie 60.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	17. Systemy partyjne. Uczeń: 1) charakteryzuje system monopartyjny, dwupartyjny i wielopartyjny; 3) przedstawia system partyjny wybranego przez siebie państwa (do wyboru spośród Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji i Stanów Zjednoczonych) na podstawie samodzielnie zebranych wiadomości; 4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym; 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Uczeń: 6) opisuje mechanizm tworzenia koalicji rządowej; wyjaśnia rolę opozycji w pracy parlamentu.

Zadanie 61.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. 7) rozpoznaje przejawy łamania zasad i procedur demokratycznych w życiu publicznym – w państwie, społeczności lokalnej i życiu szkoły. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Uczeń: 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne.

Zadanie 62.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	17. Systemy partyjne. Uczeń: 1) charakteryzuje system monopartyjny, dwupartyjny i wielopartyjny. 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Uczeń: 6) opisuje mechanizm tworzenia koalicji rządowej; wyjaśnia rolę opozycji w pracy parlamentu.

Zadanie 63.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce; 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji.

Zadanie 64.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń: 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. 21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Uczeń: 1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów).

Zadanie 65.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce; 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. 21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Uczeń: 2) charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 66.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce; 21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Uczeń: 2) charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa.

Zadanie 67.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń: 3) przedstawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej; wskazuje kto im podlega. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 68.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Uczeń: 2) zarysowuje główne funkcje izby wyższej i niższej parlamentów w wybranych państwach (w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, Niemczech); podaje przykłady państw z parlamentem jednoizbowym.

Zadanie 69.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	27. Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego. Uczeń: 3) opisuje procedurę lustracyjną i wskazuje kategorie osób, które jej podlegają.

Zadanie 69.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	27. Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego. Uczeń: 3) opisuje procedurę lustracyjną i wskazuje kategorie osób, które jej podlegają.

Zadanie 70.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej.

Zadanie 71.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń: 3) przedstawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej; wskazuje kto im podlega. 26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 71.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń: 3) przedstawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej; wskazuje kto im podlega. 26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 72.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Uczeń: 1) wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej. 24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 73.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 2) określa sytuacje, w jakich może dojść do skrócenia kadencji Sejmu.

Zadanie 74.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń 3) podaje przykłady stosowania w procedurze legislacyjnej polskiego parlamentu większości zwykłej, bezwzględnej i kwalifikowanej.

Zadanie 75.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Uczeń: 1) wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej; 4) wyjaśnia terminy: sesja plenarna, komisja parlamentarna, kworum, interpelacja, zapytanie poselskie.

Zadanie 76.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń 3) podaje przykłady stosowania w procedurze legislacyjnej polskiego parlamentu większości zwykłej, bezwzględnej i kwalifikowanej.

Zadanie 77.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Uczeń: 2) charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa. 25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej.

Zadanie 78.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń: 3) przedstawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej; wskazuje kto im podlega. 25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 3) wyjaśnia, w jakich okolicznościach prezydent może być zawieszony lub usunięty z urzędu. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 78.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Uczeń: 3) przedstawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej; wskazuje kto im podlega. 24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej. 25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 3) wyjaśnia, w jakich okolicznościach prezydent może być zawieszony lub usunięty z urzędu.

Zadanie 79.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Uczeń: 5) opisuje uprawnienia nadzorcze premiera i wojewody wobec samorządów terytorialnych.

Zadanie 80.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 3) rozpoznaje urzędy należące do administracji rządowej; określa kompetencje i procedurę powoływania wojewody.

Zadanie 81.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	27. Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego. Uczeń: 5) wymienia podstawowe zadania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Urzędu Kontroli Elektronicznej.

Zadanie 82.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Uczeń: 2) przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. (III etap) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Uczeń: 2) wymienia najważniejsze zadania samorządu gminnego i wykazuje, jak odnosi się to do jego codziennego życia; (III etap) 18. Samorząd powiatowy i wojewódzki. Uczeń: 1) przedstawia sposób wybierania samorządu powiatowego i wojewódzkiego oraz ich przykładowe zadania.

Zadanie 82.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Uczeń: 2) przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Uczeń: 2) wymienia najważniejsze zadania samorządu gminnego i wykazuje, jak odnosi się to do jego codziennego życia. (III etap) 18. Samorząd powiatowy i wojewódzki. Uczeń: 1) przedstawia sposób wybierania samorządu powiatowego i wojewódzkiego oraz ich przykładowe zadania.

Zadanie 83.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Uczeń: 1) omawia formy demokracji przedstawicielskiej i bezpośredniej w samorządach terytorialnych; opisuje instytucję referendum lokalnego. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 84.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Uczeń: 2) przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Uczeń: 2) wymienia najważniejsze zadania samorządu gminnego i wykazuje, jak odnosi się to do jego codziennego życia.

Zadanie 85.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej.

Zadanie 86.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 4) omawia postanowienia dotyczące rodzajów stanów nadzwyczajnych i warunków ich wprowadzania. 30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) opisuje źródła prawa w Polsce oraz hierarchię aktów prawnych.

Zadanie 87.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 4) omawia postanowienia dotyczące rodzajów stanów nadzwyczajnych i warunków ich wprowadzania.

Zadanie 88.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 4) omawia postanowienia dotyczące rodzajów stanów nadzwyczajnych i warunków ich wprowadzania. 24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej.

Zadanie 89.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Uczeń: 3) omawia na przykładach patologie życia publicznego (np. korupcja, nepotyzm, klientelizm) i wyjaśnia, dlaczego wpływają one destrukcyjnie na życie publiczne. 31. Sądy i Trybunały. Uczeń: 3) przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce i wyjaśnia, jaką rolę odgrywają w niej Sąd Najwyższy i Krajowa Rada Sądownictwa. (III etap) 11. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna. Uczeń: 4) wyszukuje w środkach masowego przekazu i analizuje przykład patologii życia publicznego w Polsce. (III etap) 15. Władza sądownicza. Uczeń: 1) przedstawia organy władzy sądowniczej, zasady, wedle których działają sądy (niezawisłość, dwuinstancyjność) i przykłady spraw, którymi się zajmują.

Zadanie 90.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	29. Prawo. Uczeń: 1) wyjaśnia zasady hierarchiczności, spójności i zupełności w systemie prawnym.

Zadanie 91.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	29. Prawo. Uczeń: 3) rozróżnia źródła, z których wywodzą się normy w różnych systemach prawnych (prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne). (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadane 92.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 3) wskazuje gałęzie prawa i kodeksy, w których szukać należy odpowiednich przepisów. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne; 4) wyjaśnia różnice między prawem cywilnym, karnym i administracyjnym; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy.

Zadane 92.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	(IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 2) wymienia podstawowe zasady prawa (prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, nieznajomość prawa szkodzi) i wyjaśnia konsekwencje ich łamania; 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 93.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	11. Obywatel i obywatelstwo. Uczeń: 1) przedstawia procedury nabywania i zrzekania się polskiego obywatelstwa. (IV etap zakres podst.) 1. Młody obywatel w urzędzie. Uczeń: 1) wyjaśnia, jak nabywa się obywatelstwo polskie i unijne. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 4. Być obywatelem. Uczeń: 1) wyjaśnia, jak człowiek staje się obywatelem w sensie formalnym (prawo ziemi, prawo krwi, nadanie obywatelstwa).

Zadanie 94.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	11. Obywatel i obywatelstwo. Uczeń: 1) przedstawia procedury nabywania i zrzekania się polskiego obywatelstwa.

Zadanie 94.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	11. Obywatel i obywatelstwo. Uczeń: 1) przedstawia procedury nabywania i zrzekania się polskiego obywatelstwa. (III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Uczeń: 4) wyjaśnia, czym się zajmują ambasady i konsulaty.

Zadanie 95.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	12. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu; (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń: 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym. (III etap) 13. Władza ustawodawcza w Polsce. Uczeń: 1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw.

Zadanie 95.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Uczeń: 1) wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej. (III etap) 13. Władza ustawodawcza w Polsce. Uczeń: 1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw.

Zadanie 96.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 3) wyjaśnia relację między prawem międzynarodowym (w tym unijnym) a prawem krajowym. 30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) opisuje źródła prawa w Polsce oraz hierarchię aktów prawnych. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 97.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 3) podaje przykłady stosowania w procedurze legislacyjnej polskiego parlamentu większości zwykłej, bezwzględnej i kwalifikowanej.

Zadanie 98.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 3) podaje przykłady stosowania w procedurze legislacyjnej polskiego parlamentu większości zwykłej, bezwzględnej i kwalifikowanej. 26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 2) porównuje sytuację rządów mniejszościowych i większościowych ze względu na możliwości działania.

Zadanie 99.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej. 30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) opisuje źródła prawa w Polsce oraz hierarchię aktów prawnych. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 100.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej. 30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) opisuje źródła prawa w Polsce oraz hierarchię aktów prawnych.

Zadanie 101.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 3) wyjaśnia relację między prawem międzynarodowym (w tym unijnym) a prawem krajowym. 30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) opisuje źródła prawa w Polsce oraz hierarchię aktów prawnych. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 102.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	31. Sądy i Trybunały. Uczeń: 1) przedstawia sposób powoływania i zadania Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 103.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	27. Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego. Uczeń: 2) przedstawia uprawnienia i sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich. 45. Polska w Unii Europejskiej. Uczeń: 2) opisuje prawa i obowiązki wynikające z posiadania obywatelstwa Unii Europejskiej, w tym możliwość skargi do Rzecznika Praw Obywatelskich Unii Europejskiej. (IV etap zakres podst.) 6. Ochrona praw i wolności. Uczeń: 2) opisuje sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka; pisze prostą skargę do jednego z nich (według wzoru).

Zadanie 104.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	31. Sądy i Trybunały. Uczeń: 2) omawia sposób działania Trybunału Konstytucyjnego, odwołując się do przykładów rozstrzygniętych przez niego spraw; ocenia znaczenie skargi konstytucyjnej dla funkcjonowania państwa prawa. (III etap) 15. Władza sądownicza. Uczeń: 2) wyjaśnia, czym zajmuje się Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu.

Zadanie 105.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej. 31. Sądy i Trybunały. Uczeń: 2) omawia sposób działania Trybunału Konstytucyjnego, odwołując się do przykładów rozstrzygniętych przez niego spraw; ocenia znaczenie skargi konstytucyjnej dla funkcjonowania państwa prawa. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 106.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	27. Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego. Uczeń: 2) przedstawia uprawnienia i sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich. (IV etap zakres podst.) 6. Ochrona praw i wolności. Uczeń: 2) opisuje sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka; pisze prostą skargę do jednego z nich (według wzoru).

Zadanie 107.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. III. Współdziałanie w sprawach publicznych.
Wymagania szczegółowe	32. Prawo cywilne i rodzinne. Uczeń: 1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe; 35. Obywatel wobec prawa. Uczeń: 1) odnajduje w odpowiednim akcie prawnym przepis dotyczący wybranego przypadku prawnego i interpretuje go. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 108.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. III. Współdziałanie w sprawach publicznych.
Wymagania szczegółowe	1. Życie zbiorowe i jego reguły. Uczeń: 4) omawia na przykładach źródła i mechanizmy konfliktów społecznych oraz sposoby ich rozwiązywania. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 2) uzasadnia znaczenie mediacji. (III etap) 1. Podstawowe umiejętności życia w grupie. Uczeń: 3) przedstawia i stosuje podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie i między grupami.

Zadanie 109.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	33. Prawo karne. Uczeń: 1) stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa karnego (odpowiedzialność karna, przestępstwo a wykroczenie, zbrodnia i występki, zasada domniemania niewinności); 3) przedstawia kary i środki karne obowiązujące w polskim prawie oraz prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkowi. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 4) wyjaśnia różnice między prawem cywilnym, karnym i administracyjnym; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy. (IV etap zakres podst.) 3. Bezpieczeństwo. Uczeń: 1) charakteryzuje najważniejsze zadania prokuratury i policji.

Zadanie 110.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	34. Prawo administracyjne. Uczeń: 1) odróżnia akty administracyjne od innego rodzaju dokumentów; rozpoznaje, kiedy akt administracyjny jest ważny; 3) wyjaśnia, jak odwołać się od decyzji i postanowień organów administracyjnych (odwołanie, zażalenie, skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego, skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego). 35. Obywatel wobec prawa. Uczeń: 1) odnajduje w odpowiednim akcie prawnym przepis dotyczący wybranego przypadku prawnego i interpretuje go. (IV etap zakres podst.) 1. Młody obywatel w urzędzie. Uczeń: 5) wyjaśnia, co może zrobić obywatel, gdy nie zgadza się z decyzją urzędu. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 111.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Uczeń: 1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce. (IV etap zakres podst.) 5. Prawa człowieka. Uczeń: 4) znajduje w środkach masowego przekazu (w tym w Internecie) informacje o przypadkach łamania praw człowieka na świecie.

Zadanie 112.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	32. Prawo cywilne i rodzinne. Uczeń: 1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne; 4) wyjaśnia różnice między prawem cywilnym, karnym i administracyjnym; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy.

Zadanie 113.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	34. Prawo administracyjne. Uczeń: 1) odróżnia akty administracyjne od innego rodzaju dokumentów; rozpoznaje, kiedy akt administracyjny jest ważny. (IV etap zakres podst.) 1. Młody obywatel w urzędzie. Uczeń: 5) wyjaśnia, co może zrobić obywatel, gdy nie zgadza się z decyzją urzędu.

Zadanie 114.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	35. Obywatel wobec prawa. Uczeń: 1) odnajduje w odpowiednim akcie prawnym przepis dotyczący wybranego przypadku prawnego i interpretuje go. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (IV etap zakres podst.) 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej. Uczeń: 1) wymienia prawa i obowiązki ucznia; wyszukuje gwarantujące je przepisy prawa oświatowego (np. w ustawie, statucie szkoły) oraz przepisy zawarte w innych aktach prawnych (np. w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej); 2) rozpoznaje przypadki naruszania praw ucznia i w razie potrzeby podejmuje odpowiednie kroki w celu ich ochrony.

Zadanie 115.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	32. Prawo cywilne i rodzinne. Uczeń: 1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe; 4) analizuje małżeństwo jako instytucję prawną (warunki zawarcia, prawa i obowiązki małżonków, wspólnota majątkowa, rozwód, separacja, małżeństwo a konkubinaty). 35. Obywatel wobec prawa. Uczeń: 1) odnajduje w odpowiednim akcie prawnym przepis dotyczący wybranego przypadku prawnego i interpretuje go. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 115.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	32. Prawo cywilne i rodzinne. Uczeń: 1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe.

Zadanie 116.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	33. Prawo karne. Uczeń: 2) opisuje przebieg postępowania karnego oraz uczestniczące w nim organy i strony; podaje przykłady przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego i prywatnego, wyjaśnia rolę oskarżyciela posiłkowego; 3) przedstawia kary i środki karne obowiązujące w polskim prawie oraz prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkowi; 4) podaje zasady wnoszenia apelacji i kasacji w sprawach karnych. 35. Obywatel wobec prawa. Uczeń: 1) odnajduje w odpowiednim akcie prawnym przepis dotyczący wybranego przypadku prawnego i interpretuje go. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne; 6) przedstawia uczestników i przebieg procesu sądowego: cywilnego i karnego; uzasadnia znaczenie mediacji.

Zadanie 117.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	33. Prawo karne. Uczeń: 2) opisuje przebieg postępowania karnego oraz uczestniczące w nim organy i strony; podaje przykłady przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego i prywatnego, wyjaśnia rolę oskarżyciela posiłkowego; 3) przedstawia kary i środki karne obowiązujące w polskim prawie oraz prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkowi. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 7) wymienia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa.

Zadanie 118.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	33. Prawo karne. Uczeń: 3) przedstawia kary i środki karne obowiązujące w polskim prawie oraz prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkowi. (IV etap zakres podst.) 3. Bezpieczeństwo. Uczeń: 5) wyjaśnia, na jakich zasadach nieletni odpowiadają za popełnienie przestępstwa (środki wychowawcze i poprawcze).

Zadanie 119.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.
Wymagania szczegółowe	36. Prawa człowieka. Uczeń: 2) przedstawia argumenty na rzecz uniwersalności praw człowieka i analizuje zastrzeżenia formułowane przez jej przeciwników.

Zadanie 120.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	36. Prawa człowieka. Uczeń: 1) przedstawia ideę oraz historyczny rodowód praw człowieka. (IV etap zakres podst.) 5. Prawa człowieka. Uczeń: 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane.

Zadanie 121.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Uczeń: 4) wyjaśnia jak działa i jakie sprawy rozpatruje Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (IV etap zakres podst.) 5. Prawa człowieka. Uczeń: 3) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka. (IV etap zakres podst.) 6. Ochrona praw i wolności. Uczeń: 3) uzasadnia znaczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Zadanie 122.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Uczeń: 5) analizuje z punktu widzenia międzynarodowych standardów praw człowieka przypadki naruszania praw i wolności w różnych państwach. (IV etap zakres podst.) 5. Prawa człowieka. Uczeń: 4) znajduje w środkach masowego przekazu (w tym w Internecie) informacje o przypadkach łamania praw człowieka na świecie; (IV etap zakres podst.) 6. Ochrona praw i wolności. Uczeń: 6) znajduje informacje o naruszaniu praw człowieka w wybranej dziedzinie (np. prawa kobiet, prawa dziecka, wolność wyznania, prawo do edukacji, prawa humanitarne) i projektuje działania, które mogą temu zaradzić.

Zadanie 123.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Uczeń: 4) wyjaśnia jak działa i jakie sprawy rozpatruje Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu. (IV etap zakres podst.) 6. Ochrona praw i wolności. Uczeń: 3) uzasadnia znaczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Zadanie 123.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	36. Prawa człowieka. Uczeń: 3) rozróżnia prawa i wolności osobiste, polityczne oraz ekonomiczne, społeczne i kulturalne; wskazuje, do której generacji należą poszczególne prawa. 38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Uczeń: 4) wyjaśnia jak działa i jakie sprawy rozpatruje Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu. (IV etap zakres podst.) 5. Prawa człowieka. Uczeń: 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane. 3) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka. (IV etap zakres podst.) 6. Ochrona praw i wolności. Uczeń: 3) uzasadnia znaczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Zadanie 124.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Uczeń: 3) charakteryzuje systemy ochrony praw człowieka w ramach Rady Europy oraz Unii Europejskiej. 39. Polska polityka zagraniczna. Uczeń: 2) charakteryzuje główne kierunki polskiej polityki zagranicznej po 1989 r. i sposoby jej prowadzenia (na wybranych przykładach). 43. Integracja europejska. Uczeń: 7) przedstawia cele, genezę i zasady działania Rady Europy; ocenia jej rolę we współczesnej Europie.

Zadanie 125.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Uczeń: 5) analizuje z punktu widzenia międzynarodowych standardów praw człowieka przypadki naruszania praw i wolności w różnych państwach; (IV etap zakres podst.) 6. Ochrona praw i wolności. Uczeń: 1) przedstawia główne środki ochrony praw i wolności w Polsce. (III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Uczeń: 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację). (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 5) ocenia sytuację imigrantów i uchodźców we współczesnym świecie.

Zadanie 125.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Uczeń: 1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce. (IV etap zakres podst.) 5. Prawa człowieka. Uczeń: 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne.

Zadanie 126.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	36. Prawa człowieka. Uczeń: 3) rozróżnia prawa i wolności osobiste, polityczne oraz ekonomiczne, społeczne i kulturalne; wskazuje, do której generacji należą poszczególne prawa. 37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Uczeń: 1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce. 2) rozważa dylematy związane z prawami socjalnymi i sposobem ich realizacji przez państwo. (IV etap zakres podst.) 5. Prawa człowieka. Uczeń: 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane.

Zadanie 127.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	14. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) wyjaśnia, na czym polega zasada wolności słowa, i wskazuje na przypadki jej nadużycia. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (IV etap zakres podst.) 5. Prawa człowieka. Uczeń: 5) bierze udział w debacie klasowej, szkolnej lub internetowej na temat wolności słowa lub innych praw i wolności;

Zadanie 128.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 8) przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka (w tym działania laureatów Pokojowej Nagrody Nobla). (IV etap zakres podst.) 6. Ochrona praw i wolności. Uczeń: 4) przedstawia na przykładach działania podejmowane przez ludzi i organizacje pozarządowe broniące praw człowieka; w miarę swoich możliwości włącza się w wybrane działania (np. podpisuje apel, prowadzi zbiórkę darów).

Zadanie 129.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 8) przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka (w tym działania laureatów Pokojowej Nagrody Nobla). (IV etap zakres podst.) 6. Ochrona praw i wolności. Uczeń: 4) przedstawia na przykładach działania podejmowane przez ludzi i organizacje pozarządowe broniące praw człowieka; w miarę swoich możliwości włącza się w wybrane działania (np. podpisuje apel, prowadzi zbiórkę darów).

Zadanie 130.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Uczeń: 4) omawia na przykładach przyczyny i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami; 5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie; 7) wymienia konflikty, którym towarzyszy terroryzm; wyjaśnia ich przyczyny oraz motywy i sposoby działania terrorystów; opisuje i ocenia strategie zwalczania terroryzmu. (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Uczeń: 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.

Zadanie 131.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	13. Opinia publiczna. Uczeń: 5) analizuje wybraną kampanię społeczną z punktu widzenia jej celów, sposobów realizacji i skuteczności. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między globalną Północą i globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność.

Zadanie 132.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 6) rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 2) uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą.

Zadanie 133.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	41. Globalizacja współczesnego świata. Uczeń: 1) przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia); 3) rozważa racje ruchów ekologicznych i alterglobalistycznych oraz racje ich przeciwników, formułując własne stanowisko w tej sprawie. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki.

Zadanie 134.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	39. Polska polityka zagraniczna. Uczeń: 1) wyjaśnia, jakie znaczenie w polityce zagranicznej państwa odgrywa racja stanu i jak można ją zdefiniować. 44. Europa wśród światowych mocarstw. Uczeń: 3) wyjaśnia znaczenie strategicznych zasobów naturalnych w polityce międzynarodowej.

Zadanie 135.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	39. Polska polityka zagraniczna. Uczeń: 5) charakteryzuje relacje Polski z wybranymi państwami, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 7) wymienia konflikty, którym towarzyszy terroryzm; wyjaśnia ich przyczyny oraz motywy i sposoby działania terrorystów; opisuje i ocenia strategie zwalczania terroryzmu. (III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Uczeń: 1) przedstawia najważniejsze kierunki polskiej polityki zagranicznej (stosunki z państwami Unii Europejskiej i Stanami Zjednoczonymi, relacje z sąsiadami); 2) charakteryzuje politykę obronną Polski; członkostwo w NATO, udział w międzynarodowych misjach pokojowych i operacjach militarnych. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 6) wyjaśnia, co to jest terroryzm i w jaki sposób próbuje się go zwalczać.

Zadanie 136.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 3) rozpoznaje urzędy należące do administracji rządowej; określa kompetencje i procedurę powoływania wojewody. (III etap) 14. Władza wykonawcza. Uczeń: 2) wyjaśnia, jak powoływany jest i czym zajmuje się rząd polski; podaje nazwisko premiera, wyszukuje nazwiska ministrów i zadania wybranych ministerstw.

Zadanie 136.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	39. Polska polityka zagraniczna. Uczeń: 4) przedstawia działania Polski w dziedzinie pomocy rozwojowej. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 6) rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne. 44. Europa wśród światowych mocarstw. Uczeń: 1) wskazuje możliwości odgrywania przez Unię Europejską roli światowego mocarstwa. (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Uczeń: 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.

Zadanie 137.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	1. Życie zbiorowe i jego reguły. Uczeń: 4) omawia na przykładach źródła i mechanizmy konfliktów społecznych oraz sposoby ich rozwiązywania. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 2) charakteryzuje na przykładach najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami. (III etap) 1. Podstawowe umiejętności życia w grupie. Uczeń: 3) przedstawia i stosuje podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie i między grupami.

Zadanie 138.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	44. Europa wśród światowych mocarstw. Uczeń: 2) rozróżnia typy ładów światowych (jedno-, dwu- i wielobiegunowy), odwołując się do historii XX i XXI w.

Zadanie 139.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii. 41. Globalizacja współczesnego świata. Uczeń: 2) ocenia rolę wybranych państw oraz instytucji o zasięgu globalnym (organizacji, korporacji, mediów) w procesach globalizacyjnych. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność; 3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki. (III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Uczeń: 1) przedstawia podmioty gospodarcze (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi.

Zadanie 140.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	41. Globalizacja współczesnego świata. Uczeń: 1) przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia); 3) rozważa racje ruchów ekologicznych i alterglobalistycznych oraz racje ich przeciwników, formułując własne stanowisko w tej sprawie. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki.

Zadanie 141.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Uczeń: 4) omawia na przykładach przyczyny i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami. 18. Instytucja państwa. Uczeń: 1) wyjaśnia na przykładach relacje między narodem a państwem. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie. (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Uczeń: 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.

Zadanie 142.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Uczeń: 4) omawia na przykładach przyczyny i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami; 5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie; 8) przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka (w tym działania laureatów Pokojowej Nagrody Nobla). 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Uczeń: 2) opisuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna). (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Uczeń: 1) wyjaśnia, czym zajmuje się ONZ, jej najważniejsze organy (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny) i wybrane organizacje międzynarodowe; 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.

Zadanie 142.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie; 6) rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne; 8) przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka (w tym działania laureatów Pokojowej Nagrody Nobla). 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu; 2) opisuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna).

Zadanie 143.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	1. Życie zbiorowe i jego reguły. Uczeń: 4) omawia na przykładach źródła i mechanizmy konfliktów społecznych oraz sposoby ich rozwiązywania. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 2) charakteryzuje na przykładach najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami. (III etap) 1. Podstawowe umiejętności życia w grupie. Uczeń: 3) przedstawia i stosuje podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie i między grupami.

Zadanie 144.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	44. Europa wśród światowych mocarstw. Uczeń: 2) rozróżnia typy rządów światowych (jedno-, dwu- i wielobiegunowy), odwołując się do historii XX i XXI w.; 4) przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego.

Zadanie 145.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Uczeń: 3) omawia na przykładach patologie życia publicznego (np. korupcja, nepotyzm, klientelizm) i wyjaśnia, dlaczego wpływają one destrukcyjnie na życie publiczne. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między globalną Północą i globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają; 6) rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność.

Zadanie 146.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	44. Europa wśród światowych mocarstw. Uczeń: 2) rozróżnia typy rządów światowych (jedno-, dwu- i wielobiegunowy), odwołując się do historii XX i XXI w.; 4) przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego.

Zadanie 146.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 2) charakteryzuje kulturę polityczną współczesnej Polski (normy, formy komunikacji, poziom partycypacji, natężenie konfliktów). (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

Zadanie 147.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Uczeń: 5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej. 22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Uczeń: 3) omawia na przykładach patologie życia publicznego (np. korupcja, nepotyzm, klientelizm) i wyjaśnia, dlaczego wpływają one destrukcyjnie na życie publiczne. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między globalną Północą i globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają; 4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii; 6) rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność; 2) uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą.

Zadanie 148.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie; 7) wymienia konflikty, którym towarzyszy terroryzm; wyjaśnia ich przyczyny oraz motywy i sposoby działania terrorystów; opisuje i ocenia strategie zwalczania terroryzmu. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej. (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Uczeń: 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.

Zadanie 148.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Uczeń: 6) ocenia wpływ członkostwa w NATO na pozycję międzynarodową i poziom bezpieczeństwa Polski. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej. (III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Uczeń: 2) charakteryzuje politykę obronną Polski; członkostwo w NATO, udział w międzynarodowych misjach pokojowych i operacjach militarnych.

Zadanie 149.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Uczeń: 5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie; 7) wymienia konflikty, którym towarzyszy terroryzm; wyjaśnia ich przyczyny oraz motywy i sposoby działania terrorystów; opisuje i ocenia strategie zwalczania terroryzmu. (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Uczeń: 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 6) wyjaśnia, co to jest terroryzm i w jaki sposób próbuje się go zwalczać.

Zadanie 150.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii. 41. Globalizacja współczesnego świata. Uczeń: 1) przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia); 2) ocenia rolę wybranych państw oraz instytucji o zasięgu globalnym (organizacji, korporacji, mediów) w procesach globalizacyjnych; 3) rozważa racje ruchów ekologicznych i alterglobalistycznych oraz racje ich przeciwników, formułując własne stanowisko w tej sprawie. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność; 3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki. (III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Uczeń: 1) przedstawia podmioty gospodarcze (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi.

Zadanie 151.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. 44. Europa wśród światowych mocarstw. Uczeń: 4) przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

Zadanie 152.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między globalną Północą i globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają; 6) rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność.

Zadanie 153.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między globalną Północą i globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność.

Zadanie 154.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Uczeń: 4) wyjaśnia, jak powstało NATO, jakie są jego cele i organy; wymienia najważniejsze operacje wojskowe Sojuszu; 6) ocenia wpływ członkostwa w NATO na pozycję międzynarodową i poziom bezpieczeństwa Polski. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.

Zadanie 155.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 8) przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka (w tym działania laureatów Pokojowej Nagrody Nobla). 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Uczeń: 2) opisuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna). (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Uczeń: 1) wyjaśnia, czym zajmuje się ONZ, jej najważniejsze organy (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny) i wybrane organizacje międzynarodowe; 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.

Zadanie 156.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 6) rozważa możliwości prowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej oraz interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne. 43. Integracja europejska. Uczeń: 8) opisuje genezę, cele i sposób działania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Uczeń: 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.

Zadanie 157.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy . Uczeń: 3) charakteryzuje krótko działanie następujących organizacji: WHO (Światowa Organizacja Zdrowia), ILO (Międzynarodowa Organizacja Pracy), FAO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa), IMF (Międzynarodowy Fundusz Walutowy), IBRD (Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju), WTO (Światowa Organizacja Handlu), OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju), UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury), UNIDO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Rozwoju Przemysłowego), IAEA (Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej), UNICEF (Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci), UNHCR (Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców).

Zadanie 158.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Uczeń: 2) opisuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna).

Zadanie 159.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy . Uczeń: 3) charakteryzuje krótko działanie następujących organizacji: WHO (Światowa Organizacja Zdrowia), ILO (Międzynarodowa Organizacja Pracy), FAO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa), IMF (Międzynarodowy Fundusz Walutowy), IBRD (Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju), WTO (Światowa Organizacja Handlu), OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju), UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury), UNIDO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Rozwoju Przemysłowego), IAEA (Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej), UNICEF (Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci), UNHCR (Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców).

Zadanie 160.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	43. Integracja europejska. Uczeń: 1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji). (III etap) 20. Integracja europejska. Uczeń: 1) przedstawia cele i etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, traktaty z Maastricht, Nicei, Lizbony).

Zadanie 161.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	43. Integracja europejska. Uczeń: 2) przedstawia sposoby podejmowania decyzji politycznych i gospodarczych w Unii Europejskiej, odnosząc je do zasad pomocniczości i solidarności; 3) charakteryzuje sposób powoływania, działania i najważniejsze kompetencje instytucji Unii Europejskiej (Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny); 4) wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne, oraz wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej.

Zadanie 162.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	12. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu. 43. Integracja europejska. Uczeń: 1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji); 4) wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne, oraz wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń: 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym. (III etap) 20. Integracja europejska. Uczeń: 1) przedstawia cele i etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, traktaty z Maastricht, Nicei, Lizbony).

Zadanie 163.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	43. Integracja europejska. Uczeń: 1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji); 2) przedstawia sposoby podejmowania decyzji politycznych i gospodarczych w Unii Europejskiej, odnosząc je do zasad pomocniczości i solidarności. (III etap) 20. Integracja europejska. Uczeń: 1) przedstawia cele i etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, traktaty z Maastricht, Nicei, Lizbony).

Zadanie 164.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	44. Europa wśród światowych mocarstw. Uczeń: 3) wyjaśnia znaczenie strategicznych zasobów naturalnych w polityce międzynarodowej.

Zadanie 165.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	45. Polska w Unii Europejskiej. Uczeń: 1) wyjaśnia, na czym polega swobodny przepływ osób, kapitału, towarów i usług w Unii Europejskiej oraz jakie są zasady przekraczania granic przez polskich obywateli (w strefie Schengen i poza nią). (IV etap zakres podst.) 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej. Uczeń: 5) wyjaśnia, co wynika z wejścia Polski do strefy Schengen; zna zasady bezpiecznego podróżowania po Europie i świecie (unikanie ryzyka, postępowanie w razie kradzieży lub wypadku, możliwości uzyskania pomocy, w tym opieki zdrowotnej). (III etap) 20. Integracja europejska. Uczeń: 5) wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej i uzasadnia swoją opinię na temat jej dalszej integracji i rozszerzania.

Zadanie 166.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	43. Integracja europejska. Uczeń: 2) przedstawia sposoby podejmowania decyzji politycznych i gospodarczych w Unii Europejskiej, odnosząc je do zasad pomocniczości i solidarności; 3) charakteryzuje sposób powoływania, działania i najważniejsze kompetencje instytucji Unii Europejskiej (Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny); 5) przedstawia procedurę uchwalania budżetu unijnego oraz główne dochody i wydatki budżetowe. (III etap) 20. Integracja europejska. Uczeń: 2) wyjaśnia, czym zajmują się najważniejsze instytucje Unii Europejskiej (Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska).

Zadanie 167.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na Świecie po upadku komunizmu; 4) wyjaśnia, jak powstało NATO, jakie są jego cele i organy; wymienia najważniejsze operacje wojskowe Sojuszu. 45. Polska w Unii Europejskiej. Uczeń: 1) wyjaśnia, na czym polega swobodny przepływ osób, kapitału, towarów i usług w Unii Europejskiej oraz jakie są zasady przekraczania granic przez polskich obywateli (w strefie Schengen i poza nią). (IV etap zakres podst.) 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej. Uczeń: 5) wyjaśnia, co wynika z wejścia Polski do strefy Schengen; zna zasady bezpiecznego podróżowania po Europie i świecie (unikanie ryzyka, postępowanie w razie kradzieży lub wypadku, możliwości uzyskania pomocy, w tym opieki zdrowotnej). (III etap) 20. Integracja europejska. Uczeń: 5) wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej i uzasadnia swoją opinię na temat jej dalszej integracji i rozszerzania.

Zadanie 167.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	45. Polska w Unii Europejskiej. Uczeń: 1) wyjaśnia, na czym polega swobodny przepływ osób, kapitału, towarów i usług w Unii Europejskiej oraz jakie są zasady przekraczania granic przez polskich obywateli (w strefie Schengen i poza nią). (IV etap zakres podst.) 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej. Uczeń: 5) wyjaśnia, co wynika z wejścia Polski do strefy Schengen; zna zasady bezpiecznego podróżowania po Europie i świecie (unikanie ryzyka, postępowanie w razie kradzieży lub wypadku, możliwości uzyskania pomocy, w tym opieki zdrowotnej). (III etap) 20. Integracja europejska. Uczeń: 5) wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej i uzasadnia swoją opinię na temat jej dalszej integracji i rozszerzania.

Zadanie 168.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Uczeń: 3) wyjaśnia, dlaczego w Europie integracja imigrantów z państw pozaeuropejskich rodzi trudności; ocenia sytuację imigrantów w Polsce. 43. Integracja europejska. Uczeń: 6) rozważa dylematy związane z dalszym rozszerzaniem i reformą Unii Europejskiej. 44. Europa wśród światowych mocarstw. Uczeń: 1) wskazuje możliwości odgrywania przez Unię Europejską roli światowego mocarstwa.

Zadanie 169.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 3) wyjaśnia relację między prawem międzynarodowym (w tym unijnym), a prawem krajowym. 43. Integracja europejska. Uczeń: 1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji); 2) przedstawia sposoby podejmowania decyzji politycznych i gospodarczych w Unii Europejskiej, odnosząc je do zasad pomocniczości i solidarności; 4) wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne, oraz wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej. (III etap) 20. Integracja europejska. Uczeń: 1) przedstawia cele i etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, traktaty z Maastricht, Nicei, Lizbony).

Zadanie 170.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	(III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Uczeń: 1) przedstawia podmioty gospodarcze (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń: 2) wymienia najważniejsze dochody i wydatki państwa; wyjaśnia, co to jest budżet państwa; 3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych.

Zadanie 171.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 2) porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i wybranym państwie, wyjaśniając związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych. 7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Uczeń: 5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń: 3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między globalną Północą i globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają. (III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń: 1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń: 1) wyjaśnia terminy: produkt krajowy brutto, wzrost gospodarczy, inflacja, recesja; interpretuje dane statystyczne na ten temat.

Zadanie 172.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	(III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Uczeń: 1) przedstawia podmioty gospodarcze (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń: 2) wymienia najważniejsze dochody i wydatki państwa; wyjaśnia, co to jest budżet państwa. 3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych.

Zadanie 173.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	(IV etap zakres podst.) 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej. Uczeń: 7) omawia ogólne zasady podejmowania pracy i zakładania własnych przedsiębiorstw w Unii Europejskiej (na podstawie informacji z Internetu); sporządza Europass-CV. (III etap) 30. Wybór szkoły i zawodu. Uczeń: 3) sporządza życiorys i list motywacyjny.

Zadanie 174.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	(III etap) 24. Praca i przedsiębiorczość. Uczeń: 1) wyjaśnia na przykładach z życia własnej rodziny, miejscowości i całego kraju, w jaki sposób praca i przedsiębiorczość pomagają w zaspokojeniu potrzeb ekonomicznych; 2) przedstawia cechy i umiejętności człowieka przedsiębiorczego; bierze udział w przedsięwzięciach społecznych, które pozwalają je rozwinąć.

Zadanie 175.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania. 5. Zmiana społeczna. Uczeń: 3) analizuje sposoby adaptacji do zmiany społecznej na podstawie własnych obserwacji i tekstów kultury. 37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Uczeń: 2) rozważa dylematy związane z prawami socjalnymi i sposobem ich realizacji przez państwo. (III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Uczeń: 1) przedstawia podmioty gospodarcze (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi. (III etap) 30. Wybór szkoły i zawodu. Uczeń: 4) wskazuje główne przyczyny bezrobocia w swojej miejscowości, regionie i Polsce; ocenia jego skutki. (III etap) 31. Etyka w życiu gospodarczym. Uczeń: 2) podaje przykłady zjawisk z szarej strefy w gospodarce i poddaje je ocenie.

Zadanie 176.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	(III etap) 29. Przedsiębiorstwo i działalność gospodarcza. Uczeń: 1) wyjaśnia, na czym polega prowadzenie indywidualnej działalności gospodarczej; 2) wyjaśnia, jak działa przedsiębiorstwo, i oblicza na prostym przykładzie przychód, koszty, dochód i zysk.

Zadanie 177.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	(III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Uczeń: 1) przedstawia podmioty gospodarcze (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń: 2) wymienia najważniejsze dochody i wydatki państwa; wyjaśnia, co to jest budżet państwa; 3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych.

Zadanie 178.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 3) wskazuje gałęzie prawa i kodeksy, w których szukać należy odpowiednich przepisów. 32. Prawo cywilne i rodzinne. Uczeń: 1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne; 4) wyjaśnia różnice między prawem cywilnym, karnym i administracyjnym; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy. (III etap) 26. Gospodarstwo domowe. Uczeń: 4) wyjaśnia, jakie prawa mają konsumenci i jak mogą ich dochodzić.

Zadanie 179.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 2) porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i wybranym państwie, wyjaśniając związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych; 4) opisuje mechanizm i skutki społecznego wykluczenia oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku; 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń: 1) wyjaśnia terminy: produkt krajowy brutto, wzrost gospodarczy, inflacja, recesja; interpretuje dane statystyczne na ten temat.

Zadanie 179.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 2) porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i wybranym państwie, wyjaśniając związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych; 4) opisuje mechanizm i skutki społecznego wykluczenia oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku; 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń: 1) wyjaśnia terminy: produkt krajowy brutto, wzrost gospodarczy, inflacja, recesja; interpretuje dane statystyczne na ten temat.

Zadanie 180.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	(III etap) 27. Pieniądz i banki. Uczeń: 2) wyjaśnia czym zajmują się bank centralny, banki komercyjne, giełda papierów wartościowych.

Zadanie 181.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	(III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Uczeń: 3) charakteryzuje gospodarkę rynkową (prywatna własność, swoboda gospodarowania, konkurencja, dążenie do zysku, przedsiębiorczość).

Zadanie 182.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	(III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń: 1) wyjaśnia terminy: produkt krajowy brutto, wzrost gospodarczy, inflacja, recesja; interpretuje dane statystyczne na ten temat.

Zadanie 183.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	(IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 26. Gospodarstwo domowe. Uczeń: 4) wyjaśnia, jakie prawa mają konsumenci i jak mogą ich dochodzić.

Zadanie 183.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	27. Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego. Uczeń: 5) wymienia podstawowe zadania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Urzędu Kontroli Elektronicznej. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 26. Gospodarstwo domowe. Uczeń: 4) wyjaśnia, jakie prawa mają konsumenci i jak mogą ich dochodzić.

Zadanie 184.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	(III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń: 1) wyjaśnia terminy: produkt krajowy brutto, wzrost gospodarczy, inflacja, recesja; interpretuje dane statystyczne na ten temat.

Zadanie 185.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	11. Obywatel i obywatelstwo. Uczeń: 3) wymienia konstytucyjne obowiązki obywateli Rzeczypospolitej Polskiej; uzasadnia znaczenie postaw i cnót obywatelskich (troska o dobro wspólne, odpowiedzialność, aktywność, solidarność, odwaga cywilna, roztropność, tolerancja). 45. Polska w Unii Europejskiej. Uczeń: 2) opisuje prawa i obowiązki wynikające z posiadania obywatelstwa Unii Europejskiej, w tym możliwość skargi do Rzecznika Praw Obywatelskich Unii Europejskiej. (III etap) 21. Polska w Unii Europejskiej. Uczeń: 1) przedstawia prawa i obowiązki wynikające z posiadania obywatelstwa Unii Europejskiej. (III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Uczeń: 1) przedstawia podmioty gospodarcze (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń: 2) wymienia najważniejsze dochody i wydatki państwa; wyjaśnia, co to jest budżet państwa; 3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych.

Zadanie 186.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 2) określa sytuacje, w jakich może dojść do skrócenia kadencji Sejmu; 4) wyjaśnia szczególnie charakter procedury uchwalania ustawy budżetowej. 25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń: 2) wymienia najważniejsze dochody i wydatki państwa; wyjaśnia, co to jest budżet państwa.

Zadanie 187.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	27. Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego. Uczeń: 1) omawia kompetencje Najwyższej Izby Kontroli i ocenia jej znaczenie dla funkcjonowania instytucji publicznych. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń: 2) wymienia najważniejsze dochody i wydatki państwa; wyjaśnia, co to jest budżet państwa.

Zadanie 188.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Uczeń: 3) wyjaśnia, jakie są źródła dochodów samorządów (dochody własne, dotacje, subwencje) i jak jest uchwalany budżet gminy. (III etap) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Uczeń: 2) wymienia najważniejsze zadania samorządu gminnego i wykazuje, jak odnosi się to do jego codziennego życia.

Zadanie 189.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Uczeń: 2) przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego; 3) wyjaśnia, jakie są źródła dochodów samorządów (dochody własne, dotacje, subwencje) i jak jest uchwalany budżet gminy. (III etap) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Uczeń: 3) przedstawia sposób wybierania i działania władz gminy, w tym podejmowania decyzji w sprawie budżetu.

Zadanie 189.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Uczeń: 3) wyjaśnia, jakie są źródła dochodów samorządów (dochody własne, dotacje, subwencje) i jak jest uchwalany budżet gminy. (III etap) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Uczeń: 3) przedstawia sposób wybierania i działania władz gminy, w tym podejmowania decyzji w sprawie budżetu.

Zadanie 190.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	13. Opinia publiczna. Uczeń: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. 43. Integracja europejska. Uczeń: 5) przedstawia procedurę uchwalania budżetu unijnego oraz główne dochody i wydatki budżetowe; 45. Polska w Unii Europejskiej. Uczeń: 3) ocenia skutki członkostwa Polski w Unii Europejskiej i perspektywy jej rozwoju w Unii Europejskiej, odwołując się do danych statystycznych, badań opinii publicznej oraz informacji o wykorzystaniu środków unijnych w Polsce, regionie, gminie. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej. (III etap) 20. Integracja europejska. Uczeń: 4) wyjaśnia, skąd pochodzą środki finansowe w budżecie unijnym i na co są przeznaczane. (III etap) 21. Polska w Unii Europejskiej. Uczeń: 3) formułuje i uzasadnia własne zdanie na temat korzyści, jakie niesie ze sobą członkostwo w Unii Europejskiej, odwołując się do przykładów z własnego otoczenia i całego kraju.

Zadanie 191.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	45. Polska w Unii Europejskiej. Uczeń: 1) wyjaśnia, na czym polega swobodny przepływ osób, kapitału, towarów i usług w Unii Europejskiej oraz jakie są zasady przekraczania granic przez polskich obywateli (w strefie Schengen i poza nią); 2) opisuje prawa i obowiązki wynikające z posiadania obywatelstwa Unii Europejskiej, w tym możliwość skargi do Rzecznika Praw Obywatelskich Unii Europejskiej. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Uczeń: 3) charakteryzuje gospodarkę rynkową (prywatna własność, swoboda gospodarowania, konkurencja, dążenie do zysku, przedsiębiorczość).

Zadanie 192.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	45. Polska w Unii Europejskiej. Uczeń: 5) wyszukuje informacje o możliwościach podejmowania nauki i pracy w państwach Unii Europejskiej, potrafi posługiwać się Europass. (IV etap zakres podst.) 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej. Uczeń: 7) omawia ogólne zasady podejmowania pracy i zakładania własnych przedsiębiorstw w Unii Europejskiej (na podstawie informacji z Internetu); sporządza Europass-CV.

Zadanie 193.1.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	4. Struktura społeczna. Uczeń: 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania. (III etap) 3. Współczesne społeczeństwo polskie. Uczeń: 2) omawia problemy i perspektywy życiowe młodych Polaków (na podstawie samodzielnie zebranych informacji). (III etap) 20. Integracja europejska. Uczeń: 5) wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej i uzasadnia swoją opinię na temat jej dalszej integracji i rozszerzania. (III etap) 30. Wybór szkoły i zawodu. Uczeń: 4) wskazuje główne przyczyny bezrobocia w swojej miejscowości, regionie i Polsce; ocenia jego skutki.

Zadanie 193.2.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.
Wymagania szczegółowe	(III etap) 20. Integracja europejska. Uczeń: 5) wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej i uzasadnia swoją opinię na temat jej dalszej integracji i rozszerzania.

Zadanie 194.

Wymagania ogólne	<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>1. Życie zbiorowe i jego reguły. Uczeń: 2) podaje przykłady norm i instytucji społecznych; charakteryzuje ich funkcje w życiu społecznym. 5. Zmiana społeczna. Uczeń: 3) analizuje sposoby adaptacji do zmiany społecznej na podstawie własnych obserwacji i tekstów kultury. 12. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń: 1) przedstawia filozoficzny rodowód koncepcji społeczeństwa obywatelskiego (John Locke, Georg Hegel, Alexis de Tocqueville); 2) wymienia podmioty społeczeństwa obywatelskiego; 3) wyjaśnia, jak powstaje i jakie znaczenie dla społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny (zaufanie, sieci współpracy i system efektywnych norm); 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu; 5) uzasadnia znaczenie swobody zrzeszania się dla jakości życia publicznego; 6) przedstawia zasady zakładania i funkcjonowania stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Polsce. 22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Uczeń: 4) wyjaśnia, dlaczego tak wielu obywateli nie uczestniczy w życiu politycznym, i przedstawia sposoby zwiększania poziomu partycypacji; 6) wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym pełnią ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji. 36. Prawa człowieka. Uczeń: 3) rozróżnia prawa i wolności osobiste, polityczne oraz ekonomiczne, społeczne i kulturalne; wskazuje, do której generacji należą poszczególne prawa; 4) rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, dlaczego dochodzi do łamania praw człowieka na wielką skalę przez reżimy autorytarne. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń: 1) przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele, zrzeszenia obywatelskie, media, politycy i partie, władza, instytucje publiczne, biznes itp.) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym; 2) uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad etycznych w życiu publicznym i podaje przykłady skutków ich łamania; 3) przedstawia przykłady działania organizacji pozarządowych i społecznych (od lokalnych stowarzyszeń do związków zawodowych i partii politycznych) i uzasadnia ich znaczenie dla obywateli; 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym. (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Uczeń: 2) wskazuje różnice w sytuacji obywatela w ustroju demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym; 6) wyjaśnia, czym są prawa człowieka i uzasadnia ich znaczenie we współczesnej demokracji.</p>

Zadanie 195.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	8. Kultura i pluralizm kulturowy. Uczeń: 6) wyjaśnia, na czym polega i skąd się bierze pluralizm kulturowy współczesnego społeczeństwa; analizuje konsekwencje tego zjawiska. 9. Współczesne spory światopoglądowe. Uczeń: 5) rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie. 14. Środki masowego przekazu. Uczeń: 1) opisuje funkcje mediów w państwie demokratycznym i niedemokratycznym (na wybranych przykładach); 2) uzasadnia znaczenie niezależności i pluralizmu mediów; ocenia skutki ich ograniczania; 3) wyjaśnia, jakimi zasadami etycznymi powinny się kierować media i ocenia przykłady kontrowersyjnych działań dziennikarzy i mediów; 5) przedstawia najważniejsze media w Polsce i na świecie (odbiorcy, zasięg, forma przekazu, orientacja ideologiczna, typ własności); charakteryzuje wybrane media lokalne. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Uczeń: 1) omawia funkcje i wyjaśnia znaczenie środków masowego przekazu w życiu obywateli; 2) charakteryzuje prasę, telewizję, radio, Internet jako środki masowej komunikacji i omawia wybrany tytuł, stację czy portal ze względu na specyfikę przekazu i odbiorców. (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Uczeń: 3) wyjaśnia zasady: większości, pluralizmu i poszanowania praw mniejszości w państwie demokratycznym.

Zadanie 196.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.
Wymagania szczegółowe	8. Kultura i pluralizm kulturowy. Uczeń: 6) wyjaśnia, na czym polega i skąd się bierze pluralizm kulturowy współczesnego społeczeństwa; analizuje konsekwencje tego zjawiska. 9. Współczesne spory światopoglądowe. Uczeń: 5) rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie. 15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń: 1) opisuje wartości będące fundamentem współczesnej demokracji; podaje różne sposoby rozumienia wolności, równości i sprawiedliwości. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń: 5) charakteryzuje najważniejsze współczesne doktryny polityczne (chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjaldemokracja, socjalizm).

Zadanie 197.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	<p>17. Systemy partyjne. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje system monopartyjny, dwupartyjny i wielopartyjny; 2) porównuje funkcje partii politycznych w państwach demokratycznych i niedemokratycznych; 3) przedstawia system partyjny wybranego przez siebie państwa (do wyboru spośród Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji i Stanów Zjednoczonych) na podstawie samodzielnie zebranych wiadomości. <p>16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5) charakteryzuje ideologie totalitarne (komunizm, nazizm), odwołując się do przykładów historycznych; 7) przeprowadza krytyczną analizę programów i innych materiałów wyborczych partii politycznych, ze względu na zawartość merytoryczną i formę przekazu. <p>22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 4) wyjaśnia, dlaczego tak wielu obywateli nie uczestniczy w życiu politycznym, i przedstawia sposoby zwiększania poziomu partycypacji; 5) przedstawia sposoby, jakimi partie polityczne walczą o elektorat, i ocenia te działania według standardów demokracji. <p>(III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele, zrzeszenia obywatelskie, media, politycy i partie, władza, instytucje publiczne, biznes itp.) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym; 3) przedstawia przykłady działania organizacji pozarządowych i społecznych (od lokalnych stowarzyszeń do związków zawodowych i partii politycznych) i uzasadnia ich znaczenie dla obywateli.

Zadanie 198.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	<p>8. Kultura i pluralizm kulturowy. Uczeń:</p> <p>6) wyjaśnia, na czym polega i skąd się bierze pluralizm kulturowy współczesnego społeczeństwa; analizuje konsekwencje tego zjawiska.</p> <p>9. Współczesne spory światopoglądowe. Uczeń:</p> <p>5) rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie.</p> <p>36. Prawa człowieka. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia ideę oraz historyczny rodowód praw człowieka;</p> <p>2) przedstawia argumenty na rzecz uniwersalności praw człowieka i analizuje zastrzeżenia formułowane przez jej przeciwników;</p> <p>3) rozróżnia prawa i wolności osobiste, polityczne oraz ekonomiczne, społeczne i kulturalne; wskazuje, do której generacji należą poszczególne prawa.</p> <p>38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Uczeń:</p> <p>5) analizuje z punktu widzenia międzynarodowych standardów praw człowieka przypadki naruszania praw i wolności w różnych państwach.</p> <p>(IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń:</p> <p>3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.</p> <p>(IV etap zakres podst.) 5. Prawa człowieka. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane;</p> <p>2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne;</p> <p>3) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka;</p> <p>5) bierze udział w debacie klasowej, szkolnej lub internetowej na temat wolności słowa lub innych praw i wolności;</p> <p>(IV etap zakres podst.) 6. Ochrona praw i wolności. Uczeń:</p> <p>6) znajduje informacje o naruszaniu praw człowieka w wybranej dziedzinie (np. prawa kobiet, prawa dziecka, wolność wyznania, prawo do edukacji, prawa humanitarne) i projektuje działania, które mogą temu zaradzić.</p> <p>(III etap) 9. Patriotyzm dzisiaj. Uczeń:</p> <p>5) rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, w jaki sposób stereotypy i uprzedzenia utrudniają dziś relacje między narodami.</p>

Zadanie 199.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. VI (IV etap zakres podst.). Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.
Wymagania szczegółowe	<p>33. Prawo karne. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa karnego (odpowiedzialność karna, przestępstwo a wykroczenie, zbrodnia i występki, zasada domniemania niewinności); 2) opisuje przebieg postępowania karnego oraz uczestniczące w nim organy i strony; podaje przykłady przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego i prywatnego, wyjaśnia rolę oskarżyciela posiłkowego; 3) przedstawia kary i środki karne obowiązujące w polskim prawie oraz prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkowi; 4) podaje zasady wnoszenia apelacji i kasacji w sprawach karnych. <p>35. Obywatel wobec prawa. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2) wskazuje, do jakich instytucji i osób można się zwrócić o pomoc prawną w konkretnych sytuacjach. <p>36. Prawa człowieka. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2) przedstawia argumenty na rzecz uniwersalności praw człowieka i analizuje zastrzeżenia formułowane przez jej przeciwników. <p>37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce. <p>(IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2) wymienia podstawowe zasady prawa (prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, niezajomość prawa szkodzi) i wyjaśnia konsekwencje ich łamania; 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne; 4) wyjaśnia różnice między prawem cywilnym, karnym i administracyjnym; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy; 6) przedstawia uczestników i przebieg procesu sądowego: cywilnego i karnego; uzasadnia znaczenie mediacji; 7) wymienia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa. <p>(IV etap zakres podst.) 5. Prawa człowieka. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne; 5) bierze udział w debacie klasowej, szkolnej lub internetowej na temat wolności słowa lub innych praw i wolności. <p>(IV etap zakres podst.) 5. Prawa człowieka. Uczeń:</p> <p>6. Ochrona praw i wolności. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia główne środki ochrony praw i wolności w Polsce. <p>(III etap) 11. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3) korzystając z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej omawia podstawowe prawa i wolności w niej zawarte.

Zadanie 200.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.
Wymagania szczegółowe	30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń: 1) opisuje źródła prawa w Polsce oraz hierarchię aktów prawnych; 2) wyjaśnia, na czym polega praworządność i jakie zasady oraz instytucje stoją na jej straży; 4) wyjaśnia, w jaki sposób realizuje się w Polsce zasadę niezależności sądów i niezawisłości sędziego. 31. Sądy i Trybunały. Uczeń: 1) przedstawia sposób powoływania i zadania Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu; 2) omawia sposób działania Trybunału Konstytucyjnego, odwołując się do przykładów rozstrzygniętych przez niego spraw; ocenia znaczenie skargi konstytucyjnej dla funkcjonowania państwa prawa. (IV etap zakres podst.) 2. Prawo i sądy. Uczeń: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne; 5) uzasadnia potrzebę niezależności i niezawisłości sędziów. (III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń: 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym; (III etap) 11. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna. Uczeń: 1) wyjaśnia, co to znaczy, że konstytucja jest najwyższym aktem prawnym w Rzeczypospolitej Polskiej; (III etap) 15. Władza sądownicza. Uczeń: 1) przedstawia organy władzy sądowniczej, zasady, wedle których działają sądy (niezawisłość, dwuinstancyjność) i przykłady spraw, którymi się zajmują; 2) wyjaśnia, czym zajmuje się Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu.

Zadanie 201.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.
Wymagania szczegółowe	7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Uczeń: 1) wyjaśnia, dlaczego i w jakim zakresie doszło do integracji narodów w świecie zachodnim. 9. Współczesne spory światopoglądowe. Uczeń: 5) rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie. 43. Integracja europejska. Uczeń: 1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji); 6) rozważa dylematy związane z dalszym rozszerzaniem i reformą Unii Europejskiej. 44. Europa wśród światowych mocarstw. Uczeń: 1) wskazuje możliwości odgrywania przez Unię Europejską roli światowego mocarstwa. (III etap) 20. Integracja europejska. Uczeń: 1) przedstawia cele i etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, traktaty z Maastricht, Nicei, Lizbony); 5) wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej i uzasadnia swoją opinię na temat jej dalszej integracji i rozszerzania.

Zadanie 202.

Wymagania ogólne	<p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.</p> <p>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.</p> <p>VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.</p>
Wymagania szczegółowe	<p>2. Socjalizacja i kontrola społeczna. Uczeń:</p> <p>3) wyjaśnia na przykładach, w jaki sposób dochodzi do stygmatyzacji społecznej i jakie mogą być jej skutki.</p> <p>6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Uczeń:</p> <p>5) rozpoznaje przejawy ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu i uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się tym zjawiskom.</p> <p>7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Uczeń:</p> <p>3) wyjaśnia, dlaczego w Europie integracja imigrantów z państw pozaeuropejskich rodzi trudności; ocenia sytuację imigrantów w Polsce.</p> <p>9. Współczesne spory światopoglądowe. Uczeń:</p> <p>5) rozpatruje racje stron innych aktualnych sporów światopoglądowych i formułuje swoje stanowisko w danej sprawie.</p> <p>40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń:</p> <p>7) wymienia konflikty, którym towarzyszy terroryzm; wyjaśnia ich przyczyny oraz motywy i sposoby działania terrorystów; opisuje i ocenia strategie zwalczania terroryzmu.</p> <p>42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Uczeń:</p> <p>1) charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu;</p> <p>4) wyjaśnia, jak powstało NATO, jakie są jego cele i organy; wymienia najważniejsze operacje wojskowe Sojuszu.</p> <p>(IV etap zakres podst.) 5. Prawa człowieka. Uczeń:</p> <p>5) bierze udział w debacie klasowej, szkolnej lub internetowej na temat wolności słowa lub innych praw i wolności.</p> <p>6. Ochrona praw i wolności. Uczeń:</p> <p>5) rozpoznaje przejawy rasizmu, szowinizmu, antysemityzmu i ksenofobii; uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się im oraz przedstawia możliwości zaangażowania się w wybrane działania na rzecz równości i tolerancji;</p> <p>6) znajduje informacje o naruszaniu praw człowieka w wybranej dziedzinie (np. prawa kobiet, prawa dziecka, wolność wyznania, prawo do edukacji, prawa humanitarne) i projektuje działania, które mogą temu zaradzić.</p> <p>(III etap) 1. Podstawowe umiejętności życia w grupie. Uczeń:</p> <p>3) przedstawia i stosuje podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie i między grupami.</p> <p>(III etap) 2. Życie społeczne. Uczeń:</p> <p>5) wyjaśnia, jak tworzą się podziały w grupie i w społeczeństwie (np. na „swoich” i „obcych”), i podaje możliwe sposoby przeciwstawiania się przejawom nietolerancji.</p> <p>(III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Uczeń:</p> <p>6) wyjaśnia, czym są prawa człowieka i uzasadnia ich znaczenie we współczesnej demokracji;</p> <p>7) rozważa i ilustruje przykładami zalety i słabości demokracji.</p> <p>(III etap) 23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:</p> <p>6) wyjaśnia, co to jest terroryzm i w jaki sposób próbuje się go zwalczać.</p>

Zadanie 203.

Wymagania ogólne	I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. VI (III etap). Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.
Wymagania szczegółowe	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Uczeń: 3) wyjaśnia, jakie są źródła dochodów samorządów (dochody własne, dotacje, subwencje) i jak jest uchwalany budżet gminy. 45. Polska w Unii Europejskiej. Uczeń: 3) ocenia skutki członkostwa Polski w Unii Europejskiej i perspektywy jej rozwoju w Unii Europejskiej, odwołując się do danych statystycznych, badań opinii publicznej oraz informacji o wykorzystaniu środków unijnych w Polsce, regionie i gminie; (III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Uczeń: 1) przedstawia podmioty gospodarcze (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń: 2) wymienia najważniejsze dochody i wydatki państwa; wyjaśnia, co to jest budżet państwa; 3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych.